

**SORUN ODAKLI YAZINDA
İŞİTME YETERSİZLİĞİNE
KARŞILAŞTIRMALI BİR YAKLAŞIM**

Leyla KURAL

**T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Eskişehir
2012**

**SORUN ODAKLI YAZINDA
İŞİTME YETERSİZLİĞİNE
KARŞILAŞTIRMALI BİR YAKLAŞIM**

**(CLAIRE BLATCHFORD'UN "DIE SCHARLACHROTE FEDER",
PETER HEPP'İN "DIE WELT IN MEINEN HÄNDEN" VE
SEVİM AK'IN "HOROZ ADAM VE KORSAN"ADLI ESERLERİNDE
İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLGUSUNUN KARŞILAŞTIRILMASI)**

Leyla KURAL

**T.C.
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Eskişehir
2012**

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Leyla Kural tarafından hazırlanan “Sorun Odaklı Yazında İŞitme Yetersizliğine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım (Claire Blatchford’un “Die scharlachrote Feder” ile Peter Hepp’in “Die Welt in meinen Händen” ve Sevim Ak’ın “Horoz Adam ve Korsan” Adlı Eserlerinde İŞitme Yetersizliği Olgusunun Karşılaştırılması)” başlıklı bu çalışma 25.01.2012 tarihinde Eskişehir Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü EĞitim ve ÖĞretim YönetmeliĐinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

BaŐkan

Doç. Dr. Medine SİVRİ

Üye.....

Yrd. Doç. Dr. Mehmet SEMERCİ

(Danışman)

Üye

Yrd. Doç. Dr. Türkan KUZU

ONAY

.../ .../ 2012

Prof. Dr. Sami TABAN
Enstitü Müdürü

ÖZET**SORUN ODAKLI YAZINDA İŞİTME YETERSİZLİĞİNE
KARŞILAŞTIRMALI BİR YAKLAŞIM****KURAL, Leyla****Yüksek Lisans-2012****Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı****Danışman:** Yrd. Doç. Dr. Mehmet SEMERCİ

Bu çalışmada Amerikalı yazar Claire Blatchford'un "Die scharlachrote Feder", Alman yazar Peter Hepp'in "Die Welt in meinen Händen" ve Türk yazar Sevim Ak'ın "Horoz Adam ve Korsan" adlı eserlerindeki işitme yetersizliği psikososyal etmenler açısından incelenmektedir. Ana karakterler aile, toplum, eğitim, sağlık ve kişilik konuları çerçevesinde eklettik yöntemle karşılaştırılarak ortaya çıkan benzerlikler ve farklılıklar incelenmektedir.

Sosyal, kültürel, kurumsal ve ekonomik bakımdan farklılık gösteren üç ülkede yaşayan ana karakterlerin işitme yetersizliğinden etkilenme biçimlerinin kişisel gelişim, benlik algısı, iletişim becerileri, aile bağları, toplum tutumları, eğitim ve sağlık olanakları gibi etmenlerin karşılaştırılması sonucunda belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Çevrenin ve koşulların işitme yetersizliği olan bireyler üzerindeki etkileri, ana karakterlerin gelişim ve toplumsallaşma düzeylerindeki farklılık ile açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Ancak farklı toplumlardan elde edilen bilgilerdeki benzerlik, evrensel kalıpyargıların olduğu ve işitme yetersizliği olan bireylerin kendilerine özgü bir kültüre sahip olduğu kanısını doğurmaktadır.

ABSTRACT**A COMPARATIVE APPROACH TO DEAFNESS- HEARING LOSS
IN PROBLEM-ORIENTED LITERATURE****KURAL, Leyla****Master Thesis-2012****Department of Comparative Literature****Advisor:** Assistant Prof. Dr. Mehmet SEMERCI

In this study, the phenomenon of hearing loss is analysed in the American author Claire Blatchford's "Die scharlachrote Feder", the German author Peter Hepp's "Die Welt in meinen Handen" and the Turkish author Sevim Ak's "Horoz Adam ve Korsan", in respect of psychosocial factors. The similarities and differences that arise by comparing the main characters with the eclectic method regarding family, community, education, health and personality are analysed.

The main characters, who grew up in three countries which differ in many aspects such as social, cultural, institutional and economic terms, are affected by the fact of hearing loss. As a result of comparison of factors such as personal growth, self-perception, communication skills, family ties, community attitudes, education and health facilities the determination of this affection is intended.

The influence of the milieu and the conditions on people with hearing loss is clearly understood by the disparity of development and socialization levels of the main characters. However, similar knowledge obtained from different communities, strengthens the idea of the presence of universal stereotypes and the belief that hearing impaired individuals occur as a culture of their own.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

ÖZEL GEREKSİNİM OLGUSU

1.1. ÖZÜRLÜ/ ENGELLİ/ YETERSİZLİK KAVRAMLARI.....	5
1.2. ÖZEL GEREKSİNİMLİ TOPLULUK.....	8
1.3. İŞİTME YETERSİZLİĞİ.....	10
1.4. İŞİTME YETERSİZLİĞİNİN TARİHÇESİ.....	14
1.4.1. İşitme Yetersizliğinin Tarihsel Süreci	14
1.4.2. Tıp ve Teknolojide Gelişmeler.....	18
1.4.3. İşitme Yetersizliğinde Eğitim Yaklaşımları	20
1.5. İŞİTME YETERSİZLİĞİNİN TOPLUMSAL BOYUTU.....	25
1.5.1. İşitmenin Uyumlama İşlevi.....	25
1.5.2. İşitmenin İletişimsel İşlevi.....	26
1.5.3. İşitmenin Bilişsel Gelişimle İlintisi.....	30

2. BÖLÜM

İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRME HAK VE OLANAKLARI

2.1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERDE İŞİTME YETERSİZLİĞİ.....	33
2.2. AMERİKA'DA İŞİTME YETERSİZLİĞİ.....	34

2.2.1. Toplumsal Boyut.....	34
2.2.2. Eğitim Boyutu.....	37
2.2.3. Tıbbi Boyut.....	39
2.3. ALMANYA’DA İŞİTME YETERSİZLİĞİ.....	41
2.3.1. Toplumsal Boyut.....	41
2.3.2. Eğitim Boyutu.....	46
2.3.3. Tıbbi Boyut.....	47
2.4. TÜRKİYE’DE İŞİTME YETERSİZLİĞİ.....	49
2.4.1. Toplumsal Boyut.....	49
2.4.2. Eğitim Boyutu.....	53
2.4.2.1. Yasal Düzenlemeler.....	54
2.4.2.2. Eğitim Ortamı.....	56
2.4.2.3. Okullar.....	58
2.4.3. Tıbbi Boyut.....	59

3. BÖLÜM

YAZARLARIN BİYOGRAFİLERİ VE ESERLERİ

3.1. YAZARLARIN BİYOGRAFİLERİ.....	61
3.1.1. Claire Blatchford’un Biyografisi.....	61
3.1.2. Peter Hepp’in Biyografisi.....	63
3.1.3. Sevim Ak’ın Biyografisi.....	65
3.2. ESER ÖZETLERİ.....	67
3.2.1. Claire Blatchford’un “Die scharlachrote Feder” Adlı Eseri.....	67
3.2.2. Peter Hepp’in “Die Welt in meinen Händen” Adlı Eseri.....	69
3.2.3. Sevim Ak’ın “Horoz Adam ve Korsan” Adlı Eseri.....	72

4. BÖLÜM

CLAIRE BLATCHFORD’UN “DIE SCHARLACHROTE FEDER”, PETER HEPP’İN “DIE WELT IN MEINEN HÄNDEN” İLE SEVİM AK’IN “HOROZ ADAM VE KORSAN” ADLI ESERLERİNDE İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLGUSUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLGUSUNDA AİLE ROLÜNÜN KARŞILAŞTIRILMASI.....	76
4.1.1. Eserlerde Anne Rolünün Karşılaştırılması.....	76
4.1.2. Eserlerde Baba Rolünün Karşılaştırılması.....	88
4.1.3. Eserlerde Aile Rolünün Karşılaştırılması.....	95
4.2. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLGUSUNDA KİŞİLİK GELİŞİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	103
4.2.1. Ana Karakterlerin Benlik Algısının Karşılaştırılması.....	103
4.2.2. Ana Karakterlerin İletişim Yöntemlerinin Karşılaştırılması.....	112
4.3. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLGUSUNDA TOPLUMSAL BOYUTUN KARŞILAŞTIRILMASI.....	126
4.4. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLGUSUNDA KURUMSAL OLANAKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI.....	139
4.4.1. Eserlerdeki Eğitim Olanaklarının Karşılaştırılması.....	139
4.4.2. Eserlerdeki Tıbbi ve Teknolojik Olanaklarının Karşılaştırılması..	152
SONUÇ	158
KAYNAKÇA.....	164

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kulak Anatomisi (Kulak, 12 Ocak 2011).....	11
Şekil 2: Koklear implant cihazının iç kulağa yerleştirilmesi ve dış parçalarıyla bağlantısı. (İmplant, 22Nisan 2011).....	19
Şekil 3: İnsan Beyninin Temel Bölümleri (Beyin Anatomisi, 19 Nisan 2011).....	27

ÖNSÖZ

Bilgi anlamının, anlama empatinin, empati kaynaşmanın, kaynaşma ise yaşamı paylaşmanın önkoşuludur. Bilgi, korkularımızı yenmemize ve kalıpyargılarımızı yıkmamıza yardımcı olmaktadır. İnsanların bireysel farklılıkları, onları değerli varlıklar haline getiren ayrıcalıklardır. Toplum normlarının insanlar tarafından oluşturulmuş olan yapay çizgilerden meydana geldiği gerçeği bize her insanın benzersiz olduğunu hatırlatmaktadır.

“Engelli” yaftasıyla örselenip norm dışına itilen özel gereksinimli çocuklarımıza sahip çıkmak, onları toplum yaşamından soyutlayan etmenleri ortadan kaldırmak ve yaş, cinsiyet, sosyal çevre gibi faktörlerin olumsuz etkilerinden korumak toplumsal duyarlılığın gereğidir. Bütün çocuklar benzersiz yeteneklerini ortaya koyacak fırsatlarla kendi kültürlerini yaşatma imkanına kavuşturulabilir. Bu bağlamda Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümünden bir pencere açarak bu konuya ilişkin edebi eserlerin niceliklerinin ve niteliklerinin artması dileğiyle yapılan bu çalışmanın yararlı olması ümit edilmektedir.

Çalışmalarımı sabırla takip eden ve yüreklendirici açılımları ile destekleyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Semerci’ye teşekkür ederim. Ayrıca Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölüm Başkanı Doç. Dr. Sezgin Vuran’a gerçekleştirilmeye çalışılan bu araştırmaya olan olumlu katkıları için teşekkür ederim. Vizyonumu farklı bakış açısıyla genişleten değerli Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ali Gültekin’e, Yüksek Lisans eğitimim boyunca yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Fesun Koşmak’a ve samimi bir ortamın oluşmasında katkıları bulunan tüm bölüm çalışanlarına teşekkür ederim.

Değerli katkıları için sevgili eşim Suat’a ve yaşam felsefemi olumlu yönde değiştiren kızlarım Süheyla ve Saadet’e teşekkür ederim.

Leyla KURAL
Eskişehir, 2012

GİRİŞ

Var olan kültürel altyapıyı oluşturan ve diğer taraftan kültürel dönüşümü tetikleyen etmenlerden biri hiç kuşkusuz edebiyattır. Toplumların şekillenmesinde etkin rol oynayan yazınsal metinler, her alanda olduğu gibi norm dışı durumları, yetersizlikleri ve zorlukları da yansıtmaktadırlar. Alman ve Amerikan eserlerin bu alandaki çeşitliliği karşısında Türk yazınsal metinler arasında sorun odaklı çalışmaların yetersizliği yadsınamaz bir gerçektir. “Sorun Odaklı Yazında İşitme Yetersizliğine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım” başlıklı bu tez çalışması, dillendirilmekten çekinilen toplumsal tabular çerçevesinde değerlendirebileceğimiz “özürlülük” konusuna vurgu yapma gereksiniminden doğmuştur.

Bu çalışmada Claire Blatchford’un “Die scharlachrote Feder” (Kırmızı Kuş Tüyü), Peter Hepp’in “Die Welt in meinen Händen” (Dünya Ellerimin İçinde) ve Sevim Ak’ın “Horoz Adam ve Korsan” adlı eserleri işitme yetersizliği olgusu bakımından karşılaştırılacaktır. Bu bağlamda adı geçen eserlerde öne çıkan ana karakterlerin birçok açıdan incelenmesi sonucunda Amerika, Almanya ve Türkiye’de yaşayan işitme yetersizliği olan çocuk profiline açıklık getirilecektir.

Toplumun işitme yetersizliği olan bireylere yaklaşımında yaygın olan önyargılar ve örseleyici, küçümseyici yaftalar ve davranışlar onarılması güç tahribatlara yol açmaktadır. “Sağır- dilsiz” söyleminden de anlaşıldığı gibi işitme yetersizliği olan bireylerin dilden ve iletişim kurmaktan yoksun olduğu düşünülmektedir. Bir insan değerlendirilirken, dil ve zeka birbiriyle ilintili görüldüğü için işitme yetersizliği zeka geriliği ile özdeşleştirilebilmektedir. İşitme yetersizliği olan bireylerin, konuşmaları işitsel yolla algılamaları olanaksız ya da sınırlı olduğu için dudak okuma ve işaret dili gibi görsel metotlara başvurmaları gerekmektedir. Dilsiz olmayıp, sözcükler yerine işaretlere dayalı olan farklı bir iletişim dili geliştiren işitme yetersizliği olan çocukları “engelli” ve “geri zekâlı” etiketinden kurtaracak en önemli öge toplumun bilinçlenmesidir. Tez çalışmasında işitemeyen ile işiten bireyler arasında eşitliği sağlamak için gerekli olan sosyal sorumluluk düzeyi ve

resmi kurumların farklı gereksinimlere farklı olanaklar sunma potansiyeli incelenecektir.

Bu çalışmanın amacı işitme yetersizliği olan bireylerin mevcut durumunu iyileştirmek için ailevi, toplumsal ve kurumsal düzlemde, pozitif yaşantılardan esinlenerek, gerçekleştirilebilir açılımlar için fikir vermektir. Geçmişten bugüne işitme yetersizliği yaşayan bireylere sözlü iletişimdeki yetersizliklerinden dolayı hep “sağır, deli, aptal” nazarıyla bakılmıştır. Oysa işitme yetersizliği olan bireylerin toplumun diğer bireylerinden farklı bir IQ ortalaması göstermediği anlaşılmıştır. Eserlerdeki ana karakterlerin benlik algıları ve iletişim kurma yöntemlerine ışık tutulacaktır. Ayrıca işitme yetersizliği bağlamında aileleriyle, sosyal çevreleriyle, toplumla, eğitim kurumlarıyla ve sağlık kurumlarıyla yaşadıkları etkileşim irdelenecektir.

“İşitme engelli” terimi yerine daha nesnel olan ve kalıplı olmayan “işitme yetersizliği olan birey” söylemiyle, farklı bir alt kültür ve dil algısına sahip kişilikli bireylere işaret edildiği anlaşılmaktadır. Zira engel bireyin kendisinde değildir, engelleri koyan çevredir. Eğer çevre, yetersizliği olan bireylerin sorun yaşamayacağı şekilde düzenlenirse ve bu bireyler çevreyi kullanabilecek bilgi ve becerilerle donatılırsa engeller ortadan kalkacaktır.

İşitme yetersizliği olgusu eserlerdeki ana karakterleri psikolojik ve sosyolojik birçok açıdan etkilediği için tez çalışmasında farklı bakış açılarıyla inceleme olanağı sağlayan eklektik yöntemin kullanılması uygun görülmüştür. İşitme yetersizliğinin yol açtığı sorunlar, psikolojik etmenleriyle ele almanın yanında toplumsal açıdan da irdelenecektir. Bütüncül bir yaklaşımla bireyi etkileyen kurumlar ve yasal düzenlemeler mercek altına alınacaktır. Üç farklı ülkede yaşayan yazarların oluşturduğu üç farklı ana karakterin, buldukları ülke şartları çerçevesinde yaşam koşullarına uyum sağlama ve olanaklardan faydalanma düzeyi incelenecektir.

Bu tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm uygulama bölümü olan dördüncü bölümün altyapısını oluşturmaktadır. Bu bölümde özel

gereksinimin kavramına değindikten sonra işitme yetersizliği olgusu farklı açılardan ele alınacaktır. Kulağın normal işlevi ve işitme kaybını tanımlayan akademik dile ilişkin açıklamalardan sonra işitme yetersizliğinin tarihsel sureteki algısındaki değişime yer verilecektir. Tarihsel surete, işitme yetisi olmayan bireylere karşı tutumlardaki değişimler ve yaşanan zorluklar dillendirilecektir. Tıbbın işitme kaybına bakış açısı ve teknolojik altyapı çalışmalarına yer verilecektir. Ayrıca işitme yetersizliğinde eğitim yaklaşımlarına ışık tutulacaktır. İşitme yetersizliğinin sosyolojik bakımdan incelendiği bölümde işitmenin oryantasyon (uyumlama) işlevi, işitmenin iletişim kurma ve sosyalleşmedeki önemi ve son olarak işitmenin bilişsel gelişimle ilintisi ele alınacaktır. Bu bölüm karşılaştırma çalışmasını daha anlaşılır kılması bakımından önemlidir.

İkinci bölümde işitme yetersizliği olan bireylerin hak ve olanaklarına yer verilecektir. Birleşmiş Milletler’de işitme yetersizliği olan bireylere tanınmış haklar incelenecektir. Eserlerde geçen üç ulusun özel gereksinimli vatandaşlarla ilgili verilerine yer verilecektir. Amerika, Almanya ve Türkiye’de dernek faaliyetleri, işitemeyen çocuklara sunulan eğitim olanakları ve iş istihdamı mercek altına alınacaktır. Bireylerin tıbbi ve teknolojik gelişmelerden hangi şartlarda faydalanabildiklerine açıklık getirilecektir. Bu bölüm üç ülkedeki farklı yaklaşım ve olanaklara ışık tutması nedeniyle ve eser kahramanlarının yaşam koşullarını ve buldukları ülkedeki yasal çerçeveye açıklık kazandırması nedeniyle çalışmada önemli bir yer tutmaktadır.

nc bölümde yazarlar, Claire Blatchford, Peter Hepp ve Sevim Ak’ın biyografileri yer almaktadır. Ayrıca bu çalışmada değerlendirilecek olan “Die scharlachrote Feder”, “Die Welt in meinen Hnden” ve “Horoz Adam ve Korsan” adlı eserlerin zetleri verilmektedir.

Dördüncü bölüm, eserlerdeki ana karakterlerin işitme yetersizliği olgusu bakımından bireysel ve toplumsal açıdan incelendiği bölümdür. İşitme yetersizliği olan çocuklarda aile bireyelerinin tutum ve davranışlarının etkilerinin incelendiği bölümde anne, baba, kardeş ve aile büyüklerine yer verilecektir. Bir duyusunun diğer

çocuklara göre 'eksik' olduğunu öğrenen yakınlarının, ana karakterlere yaklaşımları ve farklı gereksinimlerine karşılık verme potansiyeli ele alınacaktır. İşitme yetersizliği olan ana karakterlerin kişilik gelişiminin ele alındığı bölümde, benlik algısı ve iletişim kurma yöntemleri ve becerileri incelenecektir. Toplumun işitme yetersizliğine yaklaşımında ülkeler arasındaki farklar, gelişmişlik ve bilimsellik düzeyine göre değişen yaklaşımlar ele alınacaktır ve farklı ülkelerdeki önyargıların işitme yetersizliği olan bireyler üzerindeki etkisine ışık tutulacaktır. Kurumsal olanaklar başlığı altında eğitim olanakları ve teşhis-tedavi ele alınacaktır. Ana karakterlerin okullaşmaları, eğitim şartları ve topluma kazandırılmalarındaki başarı incelenecektir. Ayrıca tıp ve teknolojiden faydalanma oranları karşılaştırılacaktır. Amerika, Almanya ve Türkiye'de farklı altyapı, farklı uygulama, farklı yaklaşımların ana karakterler üzerindeki etkilerine değinilecektir. Çalışmada, işitme yetersizliği olan çocukların temelde benzer süreçlerden geçip geçmedikleri ve benzer duygular yaşayıp yaşamadıkları inceleme konusu yapılacaktır.

1. BÖLÜM

ÖZEL GEREKSİNİM OLGUSU

1.1. ÖZÜRLÜ/ ENGELLİ/ YETERSİZLİK KAVRAMLARI

Farklılık gösteren bireylerin bir şekilde tanımlanmaları veya etiketlenmeleri kaçınılmazdır. Toplumun diğer bireyleriyle aralarındaki eşitliği bozan etmenlerin ortadan kaldırılması için, kişinin eksik yönü tanımlanmalıdır. Hak ve özgürlüklerin herkes için eşit şartlar oluşturmasının önkoşulu, yetersizliklerin tespit edilmesi, sınıflandırılması veya etiketlenmesidir. Ancak sosyolojik açıdan incitici, örseleyici veya aşağılayıcı olmamasına dikkat edilmelidir. Bu bağlamda öne çıkan özürlü/ engelli/ yetersizlik kavramlarına açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

Birçok anlamı içeren bir tanımlar bütününe kapsayan engelli kavramı çeşitli, birbirinden farklı algılara yol açmaktadır. Bleidick'e göre engelli sözcüklerinin genel geçer kabul edilen bir tanımı yoktur. Tıp, engellilik olgusunu insanın normal gelişiminden sapma şeklinde değerlendirir. Engellilik insanın tinsel- biyolojik veya tinsel- ruhsal açıdan zarar görmesi sonucunda ortaya çıkar (Bleidick, 1992:18). Engeller standarttan sapma veya tedavi edilmesi gereken arızalar olarak görülmektedir. Engeller kişiye özgü değişmez yazgı gibi algılanmaktadır. Oysa engel çevrenin beklentileri ile ilgilidir. Beklentiler bireylerin düzeylerine ve yapabileceklerine uygun belirlendiğinde ve çevre buna göre düzenlendiğinde, ek olarak yetersizlikleri olan bireylere gerekli bilgi ve beceriler öğretildiğinde engel ortadan kalkacaktır.

Her birey bir şekilde engelli sayılabilir. Birey üzerinde belirleyici, tanımlayıcı olan aslında engeli değil de, bu engelin etkileridir. Her birey norm dışı olan bir durumu farklı algılayabilir veya farklı taşıyabilir (Speck, 1991:111). Başka bir deyişle, engellilik toplumsal görüşün ve beklentilerin etkisinden meydana gelen bir yakıştırma, bir yaftalama şeklidir. Yetersizliği/ özrü olan birey toplumun beklentilerinin dışına çıkarak istenmedik farklılıklar gösterdiği için engelli olur.

Engelli olmanın sadece tıbbi değil kültürel boyutu da vardır. Sosyal ve toplumsal açıdan empoze edilen engelli algısı, kişinin özelliğinden değil, toplumun etiketlemesi, sosyal normlar ve standartlar tarafından oluşturulur (Bleidick, 1992:18). Heiden, engelliliği, “bedensel fonksiyonlardaki hasarlar nedeniyle meydana gelen kayıpların yarattığı sosyal dezavantajlar” (Heiden, 1996:7) olarak görür.

“Engelli” terimi kişiyi etiketleyici ve yaftalayıcı olduğu için eleştirilmektedir. Engellilik kavramlarına yüklenen olumsuz çağrışımlardan uzaklaşmak için farklı terimlere gereksinim duyulmaktadır. Engelli yerine yetersizliği olan birey veya İngilizcede kullanılmakta olan “children with exceptional needs” söylemini karşılayan “özel gereksinimi olan çocuklar” terimi tercih edilmektedir.

“Öğrenme bozukluğu”, “davranış bozukluğu” gibi etiketleyici / yaftalayıcı söylemlerle, bireye yakıştırdığımız “eksiklerle”, toplumun beklentilerine cevap verememenin kaçınılmaz son olduğuna güçlü bir önyargı ile inanmaktayız ve yetersizliği olan bireyi de inandırmaktayız (Eberwein, 1995:469). Çok farklı duyarlılıklarıyla ve yetenekleriyle faydalı olabilecek bu bireylerin, adeta toplum içindeki sorumlulukları ve katkıda bulunma görevleri “engelli” etiketiyle ortadan kaldırılmış olur (Krebs, 1999:44). Böylece hem kendi değerini ve kişiliğini keşfetme hem de topluma yararlı olma becerisi engellenmiş olmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde, 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında KHK de tanımlandığı şekliyle, “özel eğitim gerektiren birey, çeşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarına göre beklenen düzeyde anlamlı farklılık gösteren bireyi” (Milli Eğitim Bakanlığı, 10.02.2011) ifade etmektedir. Ataman’a göre;

Yetersizlik, zihinsel, fiziksel, davranışsal ya da duyu organlarının zedelenmeye bağlı olarak tüm ya da kısmen işlevlerinde gözlenen kayıpların ortaya çıkardığı durumu ifade eder (Ataman, 2005:14).

Eripek’e göre, “engel, yetersizliği ya da özrü olan bireyin çevreyle etkileşiminde karşılaştığı problemi tanımlamaktadır” (Eripek, 2007:3). Özyürek;

“özür/ engel, yetersizlikten dolayı toplumsal ve duygusal davranışlarda görülen sapmalardır” (Özyürek, 2006:18) ifadesini kullanmaktadır. Başka bir deyişle engeller, yetersizliği olan bireyin çevreyle uyum sağlayamamasından kaynaklanan olumsuzluklardır.

Sander, yetersizliği olan insanların da kabul görmüş roller üstlenebileceği, beklentilerin tüm insanların niteliklerini kapsadığı bir toplum, aslında engelinin bulunmadığı bir toplum olacağı görüşünü savunmaktadır (Sander, 1996:103). Bir zedelenme sonucu veya doğuştan yetersizliği olan bireyin engelli olması kaçınılmaz değildir. Çevre düzenlemesi, fiziksel şartlar ve toplumun beklentileri o bireyin kapasitesini aşacak şekilde ortaya çıkmışsa, yetersizliği olan birey kendisinden beklenen rolü gerçekleştirememesi sonucunda engellenmiş olma durumuyla karşı karşıya kalır.

Kişinin pozitif yön ve yeteneklerine ve ayrıca “engellenmiş” olmayan seçeneklerine bakışı kısıtlayan “engelli” terimi, bireyin sosyal ve özel kişiliğinin dengesini bozar (Goffman, 1974:13). Eripek, durumu önlemek açısından da değerlendirerek, yetersizliği olan bireye gerekli bilgi ve beceriler kazandırıldığında, sosyal ve fiziksel çevrede bazı değişikliklere gidildiğinde yetersizliğin “engel” durumuna dönüşmesinin önlenebileceğini vurgulamaktadır (Eripek, 2007:3).

Eripek, tıbbın temel amacını şöyle ifade etmektedir: “İyileştirici programların ve rehabilitasyonun amacı yetersizliği olan bireye yaşamını bağımsız sürdürebilmesi için gerekli olan temel becerileri öğretmektir” (a.g.e., 8). Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı gibi tıp ve pedagoji, olumsuz etkileri hızla tespit edip profilaktik (hastalığı önleyici, koruyucu) eylemlerle özürüllüğün gelişmesi olasılığının, sabitlenmiş kökleşmiş bir engelliliğe dönüşmesini engellemeyi amaçlamaktadır.

1.2. ÖZEL GEREKSİNİMLİ TOPLULUK

Genel olarak nüfusun yaş dağılımına bakıldığında, Türkiye'nin diğer gelişmiş ülkelere göre daha genç bir nüfusa sahip olduğu söylenebilir. TÜBİTAK verilerine göre, genel nüfusu özürlü nüfusla karşılaştırdığımızda, çocuklukta ve gençlikte özürllülüğe daha az rastlandığı görülmektedir.

Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı tarafından Devlet İstatistik Enstitüsü'ne yaptırılan “Türkiye Özürllüler Araştırması” sonuçlarına göre, özürllü olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12,29'dur. Buna göre ülkemizde yaklaşık 8.500.000 kişi özürllü olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihin özürllülerin oranı %2,58 iken (1,8 milyon) süreğen hastalığı olanların oranı %9,70 (6,6 milyon) dir (Devlet İstatistik Enstitüsü, 10.02.2011).

2002 Türkiye Özürllüler Araştırması'nın verilerine göre, Türkiye'de okuryazarlık yüksek olsa da eğitim düzeyinin genel olarak düşük olduğu söylenebilir. TÜBİTAK sosyal ve beşeri bilimler araştırma grubunun değerlendirmesine göre, genel nüfusun eğitim düzeyindeki bu durum özürllü nüfusta da yansımını göstermiştir. Araştırma sonuçlarına göre genel nüfusun %12,9'u okuma yazma bilmezken, özürllülerde bu oran 3 kat daha fazladır (%36,3) (Tufan, 10.02.2011). Sonuç olarak okuryazarlığı olmayan, eğitim seviyesi düşük bir özürllü kitlesinin varlığından söz edilebilir. Ancak bu durumun başlıca nedeni “özürllülerin engellenmesinden” kaynaklanmaktadır. Engelli birey eğitim hizmetlerinden ve olanaklarından yararlanamamaktadır.

“Dünya Sağlık Örgütü'nün belirlemelerine göre, 6-18 yaş arasındaki çocukların %14'ü özel gereksinimi olan çocukları belirtmektedir” (Ataman, 2005:26). Ayrıca MEB 2003 yılı verilerine göre, okul çağı nüfusundaki özürllülerin okullaşma oranı çok düşüktür. “Okul çağındaki özel gereksinimi olan çocukların ancak %5 kadarına özel eğitim hizmetleri sağlanabilmektedir” (Eripek, 2007:11). Bu durum hem eğitim olanaklarının yetersizliğinden, hem de ebeveynin bu konudaki

duyarsızlığından kaynaklanmaktadır. Konunun ayrıntıları sonraki bölümlerde ele alınacaktır.

Türkiye'de 2002'de gerçekleştirilen Özürlüler Araştırması'na ait verilerin analizi, özürlülerin çok büyük sosyal dezavantajlara maruz kaldıklarını ortaya koymuştur. Bulgulara bakıldığında özürlülük öncelikle bir sağlık sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlık sistemindeki eksiklikler ve ülkenin düşük gelişmişlik düzeyi vatandaşların kaliteli sağlık hizmetleri almalarına engel olmaktadır (Devlet İstatistik Enstitüsü, 10.02.1011). Bilgi eksikliği, sağlık hizmetlerinin ulaşılabilirliği, ekonomik yükü, tıbbi yetersizlikler vb. nedenler, özürlünün yeterli, zamanında ve sürekli sağlık hizmeti almasını engellemektedir.

Sosyal dezavantajların yol açtığı sosyal eşitsizlikler, özürlüleri toplumun marjinal gruplarından biri haline getirdiğini vurgulayan Hradil, özürlülüğün sadece bu sorunu yaşayan kişiyi değil, ailesini ve yakın çevresini ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak etkileyen bir sorun olduğunu dile getirir (Hradil, 1999:12). Bu etmenlerin her biri çalışmanın devamında inceleneceği için burada değinmiş olmakla yetinilmektedir.

Özel gereksinimi olan bireyler birçok altgruba ayrılarak sınıflandırılmaktadır. Bunlar zihinsel yetersizlik, öğrenme güçlükleri, duyu ve davranış bozuklukları, ileri derecede ve çoklu yetersizlikler, işitme yetersizlikleri, iletişim bozuklukları, görme yetersizlikleri, beden ve sağlıkla ilgili yetersizlikler başlıkları altında toplanmaktadır. Bu çalışmada özel gereksinimli topluluğun önemli bir kısmını oluşturan işitme yetersizliği olan bireyler ele alınacaktır.

1.3. İŞİTME YETERSİZLİĞİ

İşitme yetersizliği olan bireyleri tanımlamak için çeşitli kavramlar kullanılmaktadır. Bu olgu toplumda sağır, sağır-dilsiz, duyma özürü, ağır işitme kaybı, işitme yetersizliği, işitme bozukluğu, işitme özürü, işitme engelli gibi farklı kavramlar ile tanımlanabilmektedirler. Bu çalışmada, işitme kaybı olan bütün bireyleri tanımlamak için tercih edilen kavram, akademik ve resmi dile yerleşmiş olan işitme yetersizliği kavramı olacaktır.

Karatepe'ye göre, işitme duyumu, bir çocuğun konuşmada kullanılan sembolleri ve toplumun kullandığı dili normal olarak şekillendirmesine hizmet eden bir araçtır (Karatepe, 1983:92). Çocuklar işittiklerine beyinlerinde belirli şekiller verirler. Beyine yerleştirilen bu sembollere deneyimlerle anlam yüklenir. Ancak belirli bir birikim olursa ortak bir algı oluşur ve toplumla sağlıklı bir paylaşım olanağı doğar. Böylece iletişim, bir çocuğun sosyalleşmesini, bilgi birikimini ve çevresiyle kişisel ilişkiler kurmasını sağlamaktadır.

Devlet Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığının, 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazetesinde yayımlanan, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde sağır, işitme özürü gibi öreleyici kavramlara yer verilmeyip şu şekilde tanımlanmıştır;

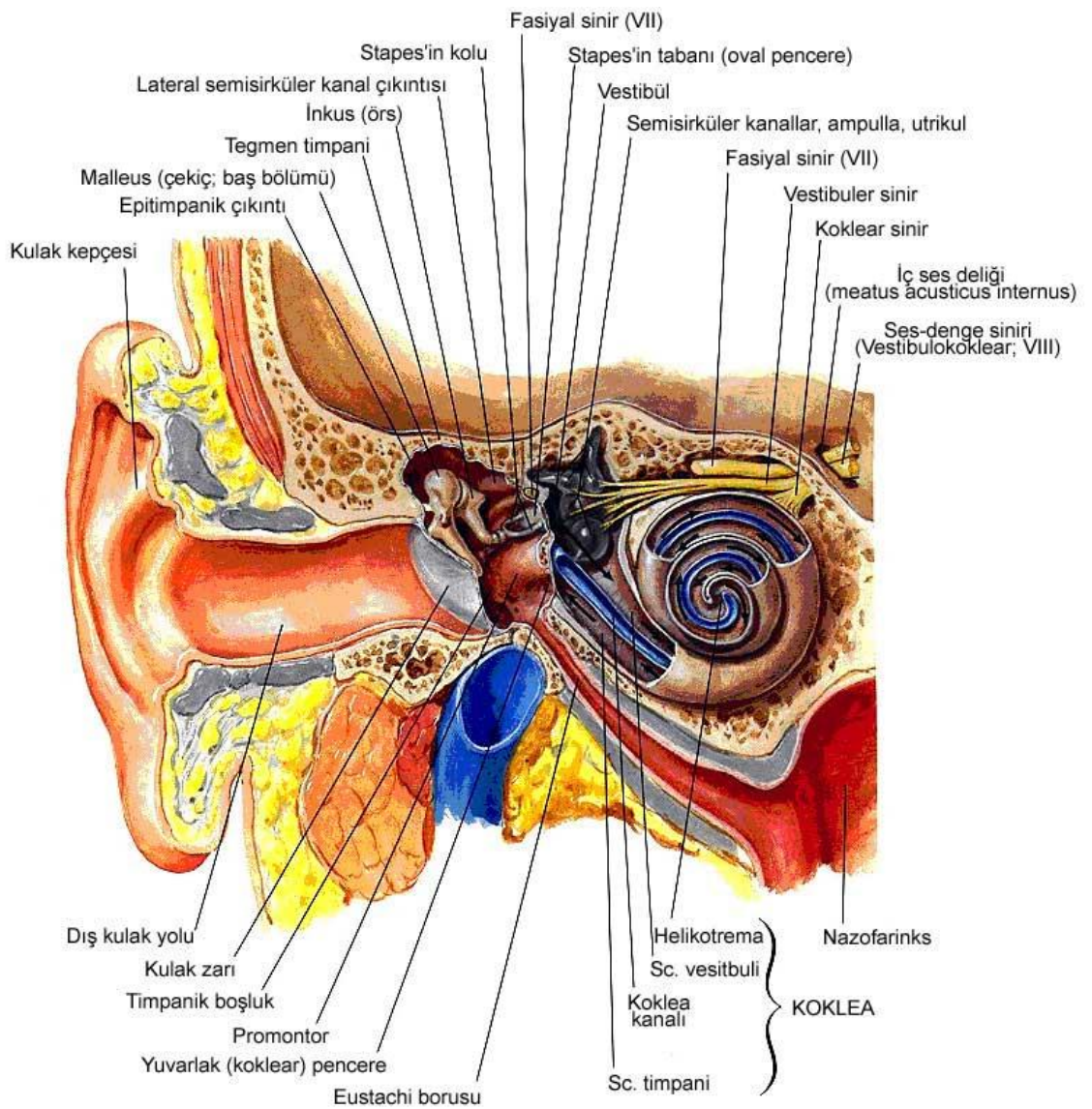
İşitme yetersizliği olan birey: İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybından dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanma ve iletişimde yaşadığı güçlükler nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan birey (Özel Eğitim Yönetmeliği, 03.03.2011).

Görüldüğü gibi işitme yetersizliği, özel ve yetkin desteklerle üstesinden gelenebilecek, telafi edilebilecek bir fizyolojik işlevsizlik olarak görülmekte ve engelle dönüşmeden önlenilebilecek bir durum olarak ele alınmaktadır. Yasalardaki yaklaşımın uygulamaya ne derece yansıtıldığı ileriki bölümlerde incelenecektir.

İşitme kaybı, işitme mekanizması zarar gördüğünde veya sesleri algılama ya da anlama yollarının engellenmesinde ortaya çıkmaktadır. İşitme yetersizliğini daha

iyi anlayabilmek ve tanımlayabilmek için, işitme mekanizmasının normal işlevde bulunduğu, işitme sürecinin nasıl çalıştığını bilmemiz bize yardımcı olacaktır. Aşağıdaki şekil bize kulağın anatomisini ve işlevini inceleme olanağını sağlayacaktır.

Şekil1: Kulak Anatomisi (Kulak, 12 Ocak 2011)

Not: Oklar, ses dalgalarının yönünü göstermektedir

Burada işitme ve sesi algılama mekanizmasının normal şartlardaki işleyişine kısaca değinmek gerekir. Mustafa Tekin (2006), işitmenin normal işleyişinde çoğu ancak mikroskopta görülebilen yüzlerce küçük parçanın birbiriyle uyum içinde çalışması gerektiğini vurgulamaktadır. Yüzlerce genin kontrol ettiği yüzlerce proteinin sağlıklı çalışması sonucunda işitme duyusu normal işlevini görmektedir. İşitme organı kabaca üç bölüme ayrılmaktadır: Dış kulak, orta kulak ve iç kulak.

Doğal bir yükseltici olan dış kulak, ses dalgalarını toplar ve sesin kulak kanalından kulak zarına ulaşmasına aracılık eder (Özsoy, 1985:9). Kulak zarı bir davul derisi gibi gergin haldedir ve ses çarpınca titreşir. Orta kulak, kulak zarının arkasında dış kulağa, iç kulağa ve boğaza bağlantısı olan ve hava ile dolu çok küçük bir boşluktur. Art arda dizilmiş üç küçük kemikçik (çekiç, örs, üzengi) mekanik işlevlerle kulak zarına gelen titreşimlerin iç kulağa iletimini sağlar (Hallahan ve Kauffman, 1994:87).

İç kulak, salyangoz (koklea), yarım daire kanalları ve işitsel sinir uçlarından oluşur. Kokleada bulunan duyarlı sinir lifleri orta kulaktan gelen uyarıları işitme siniri aracılığıyla beynin ilgili merkezine aktarır (Kaplan, 1996:143). Koklea içindeki sıvı, titreşimler sonucu hareket eder. Hareket eden sıvı tüylü hücrelerini harekete geçirir. Bu esna da tüylü hücreleri işitsel siniri uyaran çok küçük elektriksel sinyaller üretirler. Elektriksel sinyaller işitme siniri tarafından beyne ulaştırılır. Beynin işitsel kısmı, gelen sinyalleri ses olarak algılar (Koklear İmplant, 03.03.2011). Akçamete'ye göre;

İşitme işlemi ancak kulağımızla alınan uyarılar beynin işitme merkezine iletilip değerlendirildikten sonra tamamlanmış olur. Beyin titreşimleri alır, sınıflar, yorumlar ve bir anlam verir (Akçamete, 2005:319).

İşitme kaybı düzeyi ölçümlerle tespit edilir ve sonuçlara göre hafif, orta, ileri ve çok ileri derecede işitme yetersizliği tanısına varılır (a.g.e., 320). Sesin frekansı Hertz (Hz) ile, şiddeti ise desibel (dB) ile ölçülür.

Her gün duyduğumuz seslerin çoğu 250 ile 6.000 Hz arasındadır. Karşılıklı konuşma genellikle 45 dB ile 50 dB şiddetindedir. Eğer 20 ile 20.000 Hz ve 0 ile 120 dB arasında duyuyorsanız normal işitmeye sahibsinizdir (Avcıoğlu, 2008:171).

İşitme yetersizliklerine ilişkin pek çok sınıflandırma sistemi bulunmaktadır. Fizyolojik yaklaşıma göre yapılan sınıflandırmada, belirli bir yükseklik seviyesindeki sesleri işitemeyen çocuklar işitmeyen olarak; diğerlerini ise ağır işiten olarak kabul edilmektedir.

İşitmeyen bir bireyin aksine ağır işiten birey, genellikle bir işitme cihazının da yardımı ile işitme yoluyla dilsel bilgileri başarılı bir biçimde işlemlemesine olanak verecek derecede işitme kalıntısı bulunan bireydir (Eripek, 2007:101).

İşitme kaybında bir diğer sınıflandırma şekli, oluştuğu yaş ile ilintilidir. Araştırmalarda dilöncesi (prelingual), yani sözel dili öğrenmeden önce oluşan işitme kaybı veya temel dil becerilerini öğrendikten sonra oluşan, yani dilsonrası (postlingual) işitme kaybından söz edilmektedir (Akçamete, 2005:322).

İşitme kayıpları ayrıca oluş yerine göre sınıflandırılabilir: İletim tipi kayıp, duyu-sinirsel tip kayıp, bileşik tip kayıp, organik olmayan kayıp, merkezi işitme kaybı gibi (Eripek, 2007:104). Akçamete (2005), bunlara işlevsel ya da psikolojik işitme kayıplarını da eklemektedir.

İşitme yetersizliğine yol açan ve oldukça sık görülen temel nedenler aşağıdaki başlıklar altında toplanmaktadır:

Kalıtım, erken doğum, doğum anı ve hamilelikteki sorunlar, kızamıkçık, çocukluk hastalıkları, menenjit, orta kulak iltihabı, kan uyuşmazlığı, ototoksik ilaçlar, gürültü ve yaşlanmaya bağlı nedenler, Down sendromu (Eripek, 2007:106).

İşitme kaybına yol açan en yaygın nedenler genetikdir. Otosomal resesif kalıtım yoluyla aktarılan iç kulak veya farklı bölgelerdeki anormal durumlar işitme yetersizliğine yol açmaktadır (Batshaw, 2002:43).

Bir sonraki bölümde işitme yetersizliğinin geçmişten bugüne algılanma biçimine ve toplumsal yaklaşımlara ışık tutulacaktır.

1.4. İŞİTME YETERSİZLİĞİNİN TARİHÇESİ

İşitme yetersizliğinin tarihçesi insanlığın varoluşuyla paralellik göstermektedir. Tarihsel süreçteki yaklaşımları kısaca incelemek ve özetlemek gerekirse Antik Çağ'da özel gereksinimli çocuklara karşı tutum ve davranışlar acımasız ve insanlıkla bağdaşmayacak niteliktedir. Özürlü çocukların yetişkinlere bağımlılıkları nedeniyle artan sorumluluk, gereksiz bir yük gibi algılanmıştır. Milat öncesi antik felsefeye dayanan eski Yunan ve Roma kültürü, kusursuz güzellikte ve güçte olmayan hiçbir şeyin hayat hakkına sahip olmadığı öğretisini desteklemiştir. Roma yasalarına göre, bu çocukların öldürülmeleri, terk edilmeleri, köle olarak kullanılmaları, dilendirilmeleri veya soytarılık yapmaları öngörülmüştür (Şahin, 2005: 49). Çarpık inançların zirvelediği bir dönemde, doğaüstü güçlerin onlara hakim olduğu düşüncesiyle, bu çocukların içindeki kötü ve şeytani ruhları bedenlerinden çıkarmak için, ebeveynin onları öldüresiye döverek Tanrıya geri göndermesi uygun görülmüştür.

Ancak literatür araştırmalarında insanlık dışı uygulama ve yaklaşımların zamanla değişime uğradığı görülmektedir. Kapsamlı bir konu olduğu için, bu araştırmada özel gereksinim genellemesini daha fazla açmadan, işitme yetersizliği olan bireyler toplumun yaklaşımı, teknolojik gelişmeler ve eğitimdeki değişimler açısından ele alınacaktır.

1.4.1. İşitme Yetersizliğinin Tarihsel Süreci

Antik Çağ'a damgasını vuran Aristoteles, bir dile vakıf olmayı düşünme yetisine sahip olmanın önkoşulu kabul etmiş ve dili de ancak konuşabilen insanların kavrayabileceğini öne sürmüştür. Böylece Aristoteles'e göre, konuşamayan kişi dilsizdir (herhangi bir dil geliştirememiştir) ve dilsiz bir kişi düşünemez. Augustinus ve Plinius gibi antik felsefeciler Aristoteles'in tespitlerine dayanarak Avrupa'da işitme yetersizliği ile ilgili ilk metinlerde bu "eksik yaratılmış" bireylerin kuşkusuz "aptal" olduğu kanısına varmışlardır (Higgins, 1987: 23-24). Görüldüğü gibi "sağır-

dilsiz” kavramının negatif çağrışımı Yunan felsefesine dayanmaktadır. Aristoteles, işitme yetersizliği olan bireylerin zekadan yoksun, düşünme yetisi olmayan varlıklar olduğu kanısını sonraki kuşakları da etkileyecek şekilde dillendirmiştir.

Avrupa’nın bu olumsuz entelektüel mirası, işitme yetersizliği olan bireyleri zeka geriliği olan, anlayışsız, hiçbir şekilde iletişim kurulamayan, aciz ve sorumsuz insanlar düzeyine indirgemıştır. İşitme yetersizliği olan bireyler 20 asır boyunca Roma kanunlarına göre hak ve statü itibarıyla “delilerle” eşit muamele görmüş, özgürlüğü son derece kısıtlanmış, aşağılanan bir topluluk olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Silverman, 1978: 422). Ayrıca Hristiyan topluluğu, Tanrının buyruğunu işitemeyen “eksik yaratılışlı” insanları horlamakla kalmayıp şeytani varlıklar olarak dışlamıştır.

Tanrının buyruğunu duyamayan kişilerin iman edemeyeceğini ifade eden Augustinus diğer taraftanda el işaretlerinin ve mimiklerin iletişimi sağlayan ve Tanrının buyruğunu anlatmak için kullanılabilen dil araçları olduğunu dillendirmiştir. Bu görüşler 18. Yüzyıla kadar farklı yorumlara yol açmıştır. Katolik kilisesi Tanrının bu şekilde anlatılmasını “Tanrıya hakaret” olarak nitelendirmiş ve işaret dili iletişim yolu ile dini buyrukları aktarmayı ve algılamayı meşru sayanları ya aforoz etmiş ya da işkenceyle öldürmüştür (Feige, 1998: 9).

1591 yılında Solomon Alberti İşitme yetersizliği ile ilgili ilk eseri yayımlamıştır. Kadavraları inceleyen Alman hekim işitme mekanizmasının konuşma mekanizmasından tamamen ayrıldığını kanıtlamış ve “sağırlığın” mutlaka “dilsizlikle” bağdaştırılmaması gerektiğini vurgulamıştır (Van Cleve, 1998: 8). Devamında işitme yetersizliği olan bireylerin konuşma dilini bilmeksizin akıllı ve düşünme yetisine sahip olduklarını dillendirmiştir.

Rahiplerin gizli iletişimini sağlayan parmak alfabesini kullanan Rahip Juan Pablo Bonet, 17. Yüzyılın başında İspanya, Yebra’da yaşayan bazı asil zenginlerin işitme yetersizliği olan çocuklarına parmak işaretleri ile alfabeyi kullanarak kendilerini ifade etmeyi ve okuma- yazmayı öğretmiştir (a.g.e.,12-13). Bonet’in bu

girişimi öğrencilerin, işitme yetersizliğine rağmen düşünebildiğini kanıtlamış ve işitme yetersizliğinin “aptallıkla” bağdaşmadığına ilişkin yeni tartışmalara yol açmıştır.

Devrimsel düşüncelerin birbiri ardına gerçekleşen reformları doğurması uzun bir süreçten sonra mümkün olmuştur. 18. Yüzyılın ortalarında aslında papaz olan Abbé de l'Épée ilk işaret dilini geliştirmiştir. Asıl amacı, işitme yetersizliği olan bireylere bir dil kazandırarak, cennete girmeye liyakat kazandırmaktır (Lane, 1984: 57-58). Cennete girebilmek için dindar olmak gerekir. Dindar olmanın önkoşulu ise Tanrının buyruğunu işitmektir. Böyle bir mantık yürüten Ortaçağ kilisesine göre ancak bir dile sahip olan ve iletişim kurabilen insanlar Hıristiyan olabilmekte ve Tanrının cennetine layık olabilmektedirler.

L'Épée ve diğerlerinin gerekçeleri ve amaçları tartışılrsa da, işitme yetersizliği olan bireylere değer verip eğitilmelerine olanak sağlayan önemli ve geleceği aydınlatıcı adımlar atılmıştır. İşitme yetersizliği olan bireylerin zeki, eğitilebilir insanlar olduğu kanıksanmıştır.

Böylece dünyanın ilk işitme engelli eğitim merkezi 1771 yılında Paris'te kurulmuştur. Daha sonra talebin artması nedeniyle Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerinde benzer eğitim kurumları hizmet vermeye başlamıştır (List, 2000: 8-11). Ancak bu kurumların yaygınlaşp elit, zengin kişilerin dışında geniş kitlelere yayılması farklı ülkelerde değişkenlik göstererek uzun süreçler gerektirmiştir. İleriki bölümlerde günümüzün eğitim olanaklarıyla ilgili kapsamlı bilgi verilecektir.

Avrupa'daki süreci inceledikten sonra Ortadoğu'daki duruma göz atalım. Oryantalist Sigrid Hunke, Ortaçağda Avrupa'da ölümcül hastalar ve özürllüer yakılıp işkenceyle öldürülürken, doğuda Razi ve İbn-i Sina gibi hekimlerin gerçek hümanist yaklaşımlar sergilediklerini vurgulamaktadır. Bağdat ve Kahire'de açılan özel hastanelerde, yetkin ve son derece hassas hekimlerin ve bakıcıların kontrolünde tedavi ve rehabilite edilen hastalara hekimler derin bir sorumluluk hissiyle

yaklaşmışlardır (Hunke, 1991: 135-137). Batı’da rahiplerin şeytan kovma seanslarına karşın Doğu’da hekimlerin tedavi edici, onurlandırıcı dokunuşları etkin olmuştur.

Osmanlı dönemi incelendiğinde akıl ve ruh hastalarının ve zihin özürülülerin tedavilerine önem verildiği ve her türlü imkanın sağlandığı görülmektedir. Osmanlıda akıl ve ruh hastalarının ve zihin özürülülerin müzik ve suyla tedavi edildiği yerlere “Bimarhane” denilmektedir. Osmanlı İmparatorluğunun en parlak devrinde Mimar Sinan tarafından İstanbul’da inşa edilen, günümüze sağlam durumda ulaşan Haseki Hastanesi (1538–1550), Süleymaniye Külliyesi’ndeki şifahane ile tıp medresesi (1550–1557) ve Atik Valide Hastanesi (1583–1587) her türlü hastanın yanı sıra akıl ve ruh hastalarının da tedavi edildiği ünlü Osmanlı hastaneleridir (Osmanlı Devletinde Engelliler, 22.03.2011).

Osmanlılar hakkında batıda çıkan yazılardan ve Evliya Çelebi'nin notlarından yapılan derlemelere göre 1500-1700 yılları arasında Osmanlı sarayında mahkemelerde hizmet etmeleri amacıyla bulundurulan bir sağırlar topluluğu yer almaktadır. Hatta bazı sultanların işaret dilini öğrendikleri ve halka hitap ederken kullandıkları arşivlerde yer almaktadır (Kavaf, 22.03.2011).

Osmanlı devletinde ilk işitme engelliler okulu II. Abdülhamit tarafından kurulan (1902) Yıldız Sağırlar Okulu’dur. Bu okulda, günümüz Türk İşaret Dili'nin muhtemel alt yapısını oluşturan Osmanlı İşaret Dili, öğretmenler tarafından okullarda sözel dille beraber kullanılmaktaydı (Türk İşaret Dili, 22.03.2011). Osmanlı ve Avrupa Ortaçağ dönemi incelendiğinde gerek bedensel özürülülerin gerek akıl ve ruh hastalarının, zihin özürülülerin tedavisi, topluma uyumu ve ekonomik açıdan desteklenmesi, Osmanlı'nın Avrupa’ya göre çok daha ilerde olduğunu göstermektedir. Günümüzde Avrupa ve Türkiye'nin özürülülere yaklaşımı karşılaştırıldığında tarihi süreçle ters orantılı bir işleyişin var olduğunu söylemek mümkündür. Bu anlamda tarihi mirasımıza ne yazık ki sahip çıkılamamıştır.

1.4.2. Tıp ve Teknolojide Gelişmeler

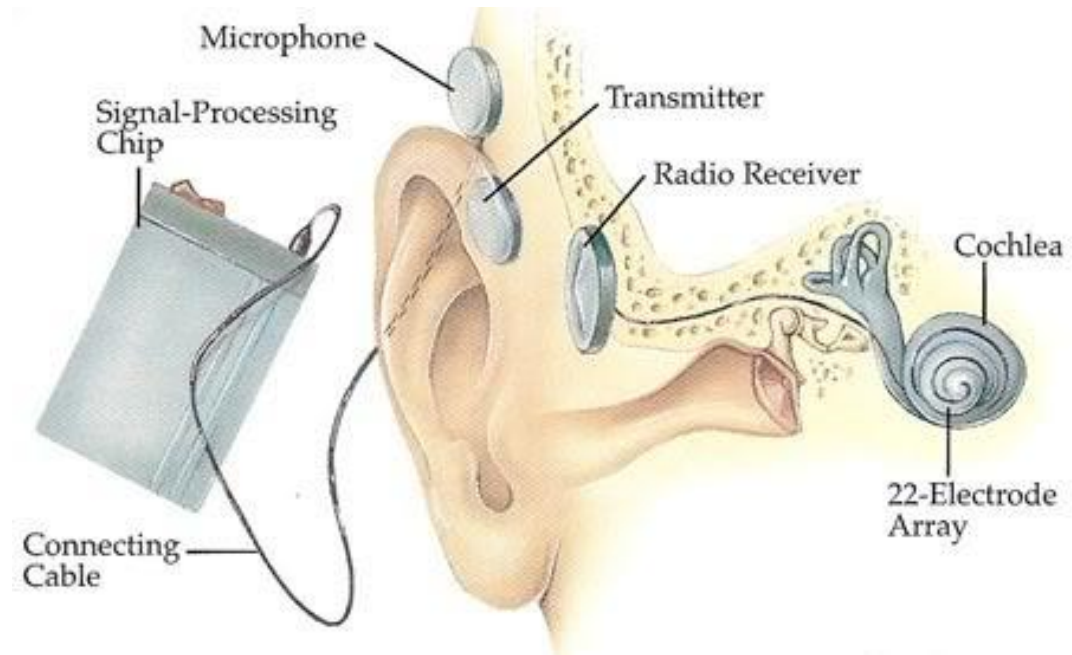
20. yüzyılda işitme yetersizliği olan bireyleri devrimsel yenilikler bekliyordu. Tıp ve teknolojideki gelişimler II. Dünya Savaşı'ndan psikik ve fiziksel etkilenen askerlerin sorunlarına çözüm için üretilen fikirlerden doğmuştur. Savaşın sonra Amerika Birleşik Devletlerine dönen askerlerin birçoğu aşırı gürültüden kaynaklanan işitme kaybından muzdariptir. ABD hükümeti 1947 yılında işitme kayıplarını araştırmaya ve savaş gazilerini rehabilite etmeye yönelik bir program geliştirmiştir. İşitme kaybını ölçen ilk ses odyometre cihazı bu dönemde icat edilmiştir. İlk yardımcı cihazlar kaba ve kullanışsızdır. İşitme eşiğine göre ayarlanan ilk küçültülmüş işitme cihazları 60'lı yıllarda cep boyutunda ortaya çıkmıştır. Ancak 80'li yıllarda gereksinimleri karşılayan, minyatürleştirilmiş, yüksek kapasiteli işitme cihazları üretilmeye başlanmıştır (Hagemeyer, 1987: 439). Bu cihazlar sayesinde ölçülebilir en düşük işitme kırıntılarına sahip olan çocuklar, gereken eğitim ve alıştırmalarla konuşma dilini anlama ve kullanma yetisini kazanabilmektedirler.

Umran Tüfekçioğlu, “teknolojik gelişmeler sonucu işitmeye yardımcı araç tiplerindeki çeşitlilik artmıştır” (Tüfekçioğlu, 2007: 108). tespitinde bulunur ve konunun devamında dört farklı araç tipinden söz eder: Akustik uyarım oluşturan araçlar, kulak içi, kulak arkası ve benzeri şekilde kullanılan işitme cihazları. Elektriksel uyarım oluşturan araçlar, iç kulağın işlevsiz kaldığı zaman kullanılan iç kulak protezlerinden oluşmaktadır. Konuşan-dinleyen mesafesini yakınlaştıran araçlar, özellikle eğitim ortamında öğretmen-öğrenci iletişimini daha etkin sağlamak için kullanılmaktadır. Vibro-taktil uyarım oluşturan araçlar başka bir deyişle deri üzerinden uyarımlı cihazlar, işitme duyusunu dokunma duyusuyla desteklemek ya da tamamen yerine geçmek için kullanılmaktadır (a.g.e.,108-111).

Çok yaygın olarak kullanılan işitme cihazlarından sonra, iç kulak işlevi olmayanlar için de devrimsel bir etki oluşturmuş olan iç kulak protezleri çıkmıştır. 90lı yıllarda kullanılmaya başlanan koklear implantasyon teknolojisi daha farklı bir açılım sağlamıştır. Şerbetçioğlu'nun tanımına göre, “Koklear implant, iç kulak tipi işitme kayıplarında, işitme cihazları ile duyması mümkün olmayanlara ameliyat ile

takılan bir iç kulak protezidir” (Şerbetçioğlu, 2006: 6-7). Biyonik kulak olarak da adlandırılan bu cihaz; sesleri elektriksel sinyallere çevirip işitme sinirlerini uyararak işitmeyi sağlar. Cerrahi yöntemle koklea bölgesine yerleştirilen elektrotlar, bu bölgedeki işitme sinirlerine doğrudan elektriksel uyarımları iletir ve konuşma seslerine ilişkin bilgileri beyindeki işitme merkezine ulaştırır (Lehnhardt, 1997: 28). Aşağıda biyonik kulakla ilgili bir görsel bulunmaktadır.

Şekil 2: Koklear implant cihazının iç kulağa yerleştirilmesi ve dış parçalarıyla bağlantısı. (İmplant, 22Nisan 2011)

Beyindeki işitme merkezinin gelişmesi ve kişinin yeni uyarımlara adapte olabilmesi için ameliyat mümkün olan en erken yaşta gerçekleştirilmelidir. İşitme sinirlerinin işlevlerinde problem olmadığı takdirde, günümüzde implant ameliyatı çocuklar 2-3 yaşında iken yapılmaktadır (Kargın, 2008: 28-29). Ancak cihaz takılan kişinin yani kullanıcının duyduğunu anlaması ve ayırt edebilmesi için ameliyat

sonrası uzunca bir süre özel eğitim alması gerekmektedir. Koklear implant teknolojisi gelişim sürecini tamamlamadığı için çok daha etkin kullanımlara gebedir.

İşitmeye yardımcı araçların yanında günlük yaşamı kolaylaştıran farklı teknolojik araçlar da kullanılabilir. Telekomünikasyon cihazları, konuşmayı metne çeviren gelişmiş bilgisayar yazılımları ve çalar saat, kapı zili gibi ses sinyallerini görsel uyarılara çeviren cihazlar bunlardan bazılarıdır.

Telekomünikasyon cihazlarından biri ve en önemlisi olan televizyonlardaki kapalı altyazı sistemi, programlardaki altyazı seçeneğini aktif hale getirme imkanı sağlar. İşitme yetersizliği olan bireylerin telefon kullanmalarını sağlayan “metin telefonlar” konuşulanları mesaj olarak karşı tarafa aktarır. Telefonda hem ses hem de metin iletişimini sağlamak isteyenler “ses taşıyıcı” cihazını kullanabilir. Bu sistemde iki hat bir arada bulunur ve istenilen işlev aktif hale getirilir. Son olarak internet erişimli cep telefonları, kısa mesaj veya elektronik posta ile kurulan iletişimi sağlayan önemli telekomünikasyon cihazlarıdır (Avcıoğlu, 2008: 197-199). İşitme yetersizliği olan bireylerin sosyal hayata aktif katılımını sağlayan bu cihazlar aynı zamanda iletişim kurma ve haber alma özgürlüğü bakımından işitenlerle eşitliği sağlamakta ve aralarındaki bariyerleri kaldırmaya yardımcı olmaktadır.

1.4.3. İşitme Yetersizliğinde Eğitim Yaklaşımları

Bu konuda çeşitli eğitim yaklaşımları bulunmaktadır. “Doğru” eğitim metoduna ilişkin tartışmalar, işitme yetersizliği olan çocuklara yönelik ilk eğitim kurumunun açıldığı zamana dayanmaktadır. 1771 yılında Fransa’da açılan ilk “sağır-dilsiz okulu” işaret dilini baz alan, “Fransız metodu” olarak da anılan bir öğretim metodu uygulamıştır. İşaret dili, okulun kurucusu l’Epée’ye göre işitme yetersizliği olan bireylerin doğal ve asıl ifade biçimidir. L’Epée bu iletişim şeklini konuşma dilinin gramer kurallarına uyarlayarak genişletmeye çalışmıştır. Ayrıca yazı dili işitebilenlerle iletişim kurmak amacıyla öğretilmiştir. Bu metot T.H. Gallaudet tarafından ABD’ye götürülmüştür. Oğlu Edward M. Gallaudet 1864 yılında

Washington’da işitme yetersizliği olan bireyler için açılan ilk üniversitenin kurucularındandır (Sacks, 1992: 32-35).

18.yüzyılın başlarında İsveç hekim Conrad Amman dudaktan okuma dil öğrenim yöntemini, boğazdaki ve gırtlaktaki titreşimlerin konuşmaya eşlik ettiğini anlayarak bulmuştur. Samuel Heinicke bu buluşa dayanarak ayrıntılı bir sözel iletişim yöntemi geliştirip 1778 yılında bir “sağır-dilsiz okulu” açmıştır. Boğazdaki titreşimleri kontrol ederek boğumlanmanın öğretildiği ve dudaktan okuma becerisinin kazandırıldığı bu okulun amacı, işitme yetersizliği olan bireylerin işitebilen toplumla iletişim sağlamasıydı (Jussen, Kröhnert, 1982: 237). Bu okulların hiçbir akademik işlevi yoktu. Yani okullarda alışık olduğumuz matematik, coğrafya, fen gibi derslerin hiçbiri verilmezken sadece sözel iletişim kurma becerisi öğretilmiştir.

1880 yılında Milano’da gerçekleştirilen “İşitme Engelliler Eğitimcileri Kongresinde” salt sözel iletişim yönteminin işaret diline tercih edilmesine karar verilmiştir (a.g.e., 239). Artık konuşma terapisi ve sözel iletişim dili tek amaç olduğu için işaret dili tamamen gölgede kalmış hatta tehdit olarak algılanmıştır. Daha sonra işitme yetersizliği olan bireylerin eğitimine yönelik farklı yaklaşımlarda bulunulmuştur. Günümüze kadar gelişen bu yaklaşımlardan bazılarını ele alacağız.

Oral metot veya Alman metodu olarak ta bilinen sözel iletişim yönteminde amaç, işitme yetersizliği olan bireyi toplumla tamamen kaynaştırmaktır. İşitmeyi yani az da olsa gelen uyarımları doğru algılayarak anlamlandırmayı ve anlaşılabilir sesler üreterek tepki vermeyi gaye edinen bu ekol, işaret dilini kesinlikle reddeder (Löwe, 1983: 39). 1970’li yıllara kadar en popüler olan bu yöntemde işitme cihazı kullanımı kaçınılmazdır.

Zamanla bu yöntemin dezavantajları görülmeye başlamıştır. İşaret dilinin yasaklanmasıyla birlikte doğal bir dil ediniminden yoksunlaştırılan işitme yetersizliği olan çocukların genel gelişimi büyük ölçüde engellenmiştir. İçinden geldiği gibi iletişim kurması engellenen çocukların duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimi

yaşıtlarına göre çok geri kalmıştır. Ayrıca eğitim kurumları işitme yetersizliği olan öğrencilerin sadece dil öğrenimine odaklandığı için temel derslere ilişkin bilgi aktarımı yetersiz kalmıştır (Prillwitz, 1994: 22). Böylece yaşam kalitesi düşürülmüştür. İşitme yetersizliği olan çocuklar doğal ve spontane edindikleri ve geliştirdikleri tek dilden yani işaret dilinden mahrum edilmeden diğer iletişim olanaklarından da faydalanmanın yolları aranmaya başlanmıştır.

Yazılı iletişim yöntemi daha çok sözel iletişim yöntemini desteklemek için kullanılmıştır. Kalıcı kalıplar halinde, işitme yetersizliği olan öğrencinin görsel algısına sunulan yazı dili, sözel dilden daha hızlı anlaşılabilirdiği ileri sürülmüştür (Göpfert, 1899: 89). Sözel dilin yazı ile desteklenmesini öngören eğitimciler, işitme organı olan kulağın işlevsizliğinin göz ve görme duyusuyla daha kolay telafi edilebileceğini savunmuşlardır. Yazılı metin konuşma dilinin orijinal yansıması olduğu için konuşmayı öğrenmeye çalışan işitme yetersizliği olan öğrenciye kusursuz bir altyapı sunmaktadır (Günther, 1985: 4). Yazı dilinin konuşma dilinden çok daha yavaş bir iletim olduğu gerçeği önemli bir eleştiri olmuştur. Ancak bilişim çağında, internet ortamında yaygın kullanılan yazı dilinin doğrudan iletişimin hızına uygun düşmediği eleştirisi artık anlamını yitirmiştir.

Son yıllarda işitme yetersizliği pedagojisinde farklı bir yaklaşım öne çıkmaktadır. Oral yöntemin gerektirdiği teknolojik desteğin (işitme cihazları, koklear implant gibi) ve konuşma eğitiminin beklenen sonuçları vermemesi sonucunda eleştiriler yükselmeye ve işaret dili ile iletişim yöntemi önem kazanmaya başlamıştır. Yeni kanaate göre öğretmen, işitme yetersizliği olan bireyin iletişim hakkını hiçbir şekilde kısıtlama hakkına sahip olmamalıdır (Kröhnert, 1984: 24-25). İşitme yetersizliği olan bireylerin özel gereksinimlerine ilişkin farkındalık kazanmaları, işaret dilinin kendi aralarında özgürce kullanabildikleri özgün bir dil olarak kabul görmesini sağlamıştır. Sözel iletişim yönteminin egemenliği tartışıldığı gibi, işaret dilinin kullanımı ve işitme yetersizliği olanların örgütlenmesi öne çıkmaktadır. İleriki bölümlerde derneklerin bu konuya ilişkin yaptırımlarına yer verilecektir.

Değişen gereksinimlerden doğan “bütüncül ve eş zamanlı iletişim yöntemi”, mümkün olduğunca fazla bilgi kaynağını birleştirir. Tüm duyularıyla aynı anda iletişimi sağlamalarını öngören bu yöntemde, işitme yetersizliği olan öğrencilere fazla yüklenilmektedir (Kern, 1958: 69). Öğrencilerin tüm algı mekanizmalarını aynı anda kullanabilmeleri varsayımı gerçekçi olmadığı gibi, işitme yetersizliği olan bireylerin iletişim kurmak için konuşma ve işaret dilini aynı anda kullanmaları da olası değildir.

“İki dil/ iki kültür yöntemi” (bilinguales Modell) işitme yetersizliği olan öğrencilere iletişim becerilerini kazandırmada kullanılan ve popüleritesi sürekli artmakta olan en iyi yöntemdir. Bu yöntem öğrenci yeterliliğini, işaret dili ve anadili olarak iki dilde de geliştirmeyi amaçlar. İşitme yetersizliği olan insanlar aynı anda iki farklı toplumun bireyleri olarak yaşarlar. İki dil yöntemi hem işitebilenlerin hem de işitme yetersizliği olanların dünyasına entegrasyonu amaçlamaktadır (Kern, 1958: 72). Sözel iletişim dili ve işaret dilinin kullanımı iki taraflı kaynaşmanın önkoşuludur. İşitme yetersizliği olan bireyler, kendi çıkarlarını modern toplumda koruyabilmeleri için ve medyanın çeşitli enformasyonlarından ve programlarından faydalanabilmeleri için yazı diline ilişkin temel bilgileri edinmelidirler. Diğer taraftan işaret dili de, işitme yetersizliği olan bireylerin kendi aralarında rahat iletişim kurmaları için vazgeçilmez bir araçtır.

Osmanlı Devletinde kurulan Yıldız Sağırlar Okulunda, günümüz Türk İşaret Dili'nin muhtemel alt yapısını oluşturan Osmanlı İşaret Dili, öğretmenler tarafından okullarda sözel dille beraber kullanılıyordu. Tıpkı yazılı dilde olduğu gibi, bu okulda kullanılan işaret alfabesi de şu anda kullanılan alfabeden farklıydı. Ancak bu okulda 1953'te çıkarılan bir Milli Eğitim Bakanlığı kanunuyla işaret dili kullanımı yasaklanmıştır (Türk İşaret Dili, 22.03.2011). Bunun nedeni işitme engellilerin eğitiminde sözel eğitimin gerekli olduğuna inanılması ve işaret dilinin çocukların konuşmasını engelleyeceği düşüncesidir. Yeni bulgular, bu kararın hem pedagojik hem de sosyolojik açıdan doğru olmadığını ortaya koymaktadır. Avcıoğlu, iki dillilik konusundaki araştırma sonuçlarını şöyle özetlemektedir;

Konuşmada işaret dilini ilk, yazmada ise konuşma dilini ikinci dil olarak öğrenen çocukların işitme yetersizliği olmayan akranlarının akademik başarı düzeylerine yaklaştıklarını göstermektedir (Avcıoğlu, 2008:194).

Bu çıkarıma göre işaret dili, işitme yetersizliği olan bireyler için ana dili işlevini gördüğü anlaşılmaktadır. Bir çocuğun sağlıklı bir duygusal, sosyal ve bilişsel gelişimi için doğrudan ve engellenmeden rahat iletişim kurması önemlidir. İşaret dilinin doğal edinimi ve kullanımını işitme yetersizliği olan çocuğun sağlıklı bir kişilik kazanmasında ve pozitif benlik algısı geliştirmesinde etkin rol oynamaktadır. Çocuk, işitme yetersizliğini anormal bir durum veya engel olarak görmemekle birlikte, işitememeyi de çok olağan ve doğal karşılamaktadır.

1.5. İŞİTME YETERSİZLİĞİNİN TOPLUMSAL BOYUTU

Bu bölümde tanımlamalar, sınıflandırmalar ve nedenlerden sonra işitme yetersizliğinin psikolojik ve sosyolojik boyutunu ele alınacaktır. Dil edinimi her çocuğun doğuştan hakkı olan bir olgudur. Hem işitme yetersizliği hem de görme yetersizliği olan Helen Keller, her insanda olduğu gibi, işitme yetersizliği olan bireylerin de diğer insanlarla iletişim kurmak için bir dile sahip olmaları gerektiğini vurgulamaktadır (Bollag, 2006).

İşitme yetersizliği olan bir çocuk, kişilik gelişiminde diğerlerinden daha özel desteklere gereksinimlidir. Özellikle bir dil olgusu ve yaşam alanlarının birbirinden farklı iki dünyayı kapsamasından (işitebilenlerin ve işitemeyenlerin dünyası) kaynaklanan bu gereksinim karşılanmadığı takdirde kişilik gelişimi de tehdit altında kalır (Matthes, 1996: 362). Bu nedenle işitme yetersizliği olan çocuklara, mutlaka kişilik gelişimini olumlu etkileyecek olan iletişim becerileri kazandırılmalıdır.

Toplum içinde işitmenin iki farklı temel işlevi vardır, biri iletişimsel diğeri oryantasyonu sağlayıcıdır. İşitme yetersizliği olan bireyleri farklı kılan ve toplumun dışına itme potansiyeline yol açan bu işlevlere açıklık getirilecektir.

1.5.1. İşitmenin Uyumlama İşlevi

İşitme yetersizliğinin, bireyin toplumun dışına itilmesi ve çevreye entegre olamama gibi dezavantajlara yol açtığını göz önüne getirebilmek için, öncelikle insanların seslerin hakim olduğu bir dünyada yaşadığını kavramak gerekir. Sesler, işitebilenlerin günlük hayatını, ayırdına varamadıkları kadar çok etkilemektedir. İnsanlar seslerin etkin rol oynadığı bir çevre oluşturarak işitme yetisine bağımlı hale gelmişlerdir (Higgins, 1987:22). Kapı zili, araba kornası, telefon ya da çalar saat sesi, insanlar tarafından bilinçli oluşturulmuş seslere birer örnektir. Bunların yanında bilinçli oluşturulmuş olmayıp teknik nedenlerle oluşan sesler, örneğin fren sesleri, motor sesi veya hava kaçıran bir tekerleğin sesi, sigortanın atması, kaynayan

yemeğin taşması gibi sesler vardır. Bütün bu sesler işiten insanların yaşamını kolaylaştırmakta ve birer uyarı niteliğini taşımaktadır.

Yukarıdaki yapay, sonradan oluşturulmuş sesler modern insanın günlük yaşamında sürekli karşılaştığı türden seslerdir. Sesler, işitebilen insanların yaşamında oryantasyon sağlayıcı (uyumlayıcı/yönlendirici), uyarıcı, enformasyon sağlayıcı ve kontrol edici anlamlar taşımaktadır (a.g.e., 23-26). İşitme yetersizliği olan bireyler bu eksiği, olağanüstü bir konsantrasyonla dengelemek zorundadırlar. Çevreyi diğer duyularla algılamak için yoğunlaşmaları onları ne yazık ki işitme kaybının olumsuz etkilerinden tamamen koruyamamakta ve uyarımları zamanında ve doğru yorumlamalarına olanak sağlayamamaktadır.

1.5.2. İşitmenin İletişimsel İşlevi

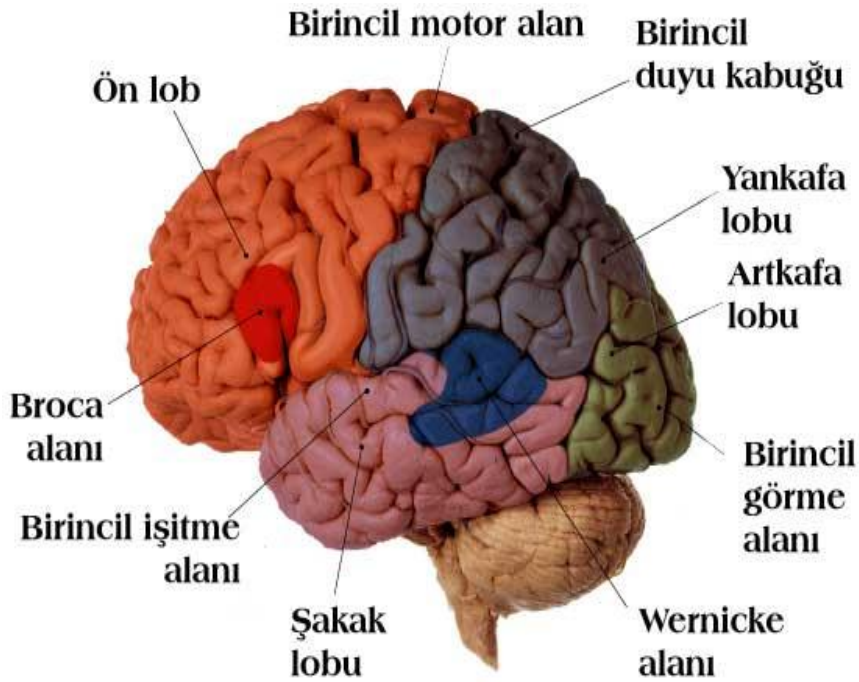
İletişim kurma yeteneği ve isteği doğuştan var olan bir olgudur. İşiten çocuklar doğal ortamlarında kendiliğinden konuşur hale gelirler. İşitme yetersizliği olan çocuklar ise görsel ve işitsel uyarılara karşı daha az duyarlı oldukları için bilgi toplama sürecinde girdi miktarı daha kısıtlı olmaktadır ve böylece doğal dil edinimi süreci işlemez hale gelir (Avcıoğlu, 2008:179-180).

Ebbinghaus'un tanılmasında tıbbi tanımın aksine ses algısı ve işitmenin iletişimsel boyutu öne çıkmaktadır. Bu tanıma göre işitme yetersizliği olan birey, konuşulan dili teknik destek olsa bile, insanların iletişim kurmasına olanak verecek şekilde duyamayan kişidir (Ebbinghaus/ Hessmann, 1989:4). İşitme yetersizliği birincil özür olmakla birlikte dil ve konuşma bozukluğunu doğurmaktadır. Sesletimi akustik yollarla algıladığımız için işitme yetersizliği iletişim kurma yetisini kısıtlamaktadır (Kröhnert, 1980:372). Dil ediniminin engellenmesinin yanında özellikle anne-çocuk arasındaki iletişim bozukluğu çocuğun genel gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Anne-çocuk arasındaki duygusal bağ duyularla oluşturulmaktadır ve özyaşamsal fonksiyonlar bu yolla öğrenilmektedir. Çocuk annesinden aldığı iletileri iç donanımıyla olgunlaştırarak yaşama uyarlamaktadır. Bu

iletişim eksik kaldığı zaman çocuğun gelişimi yavaşlamakta hatta bazı durumlarda zeka geriliği izlenimini oluşturmaktadır.

Beyindeki işitme merkezinin gelişimi çocukluğun üçüncü yılında tamamlanır. Bu süreçte yani dil ediniminin kritik döneminde akustik uyarıları algılayamayan çocukların işitme merkezi ve nöron bağlantıları oluşmamaktadır. İşitme merkezi bulunmayan bu çocuklarda beyin bu bölgesi başka işlevler için kullanılmaktadır (Ruoss, 1994:16-18). Şekil 3'te insan beyni kabaca görüntülenmiştir.

Şekil 3: İnsan Beyninin Temel Bölümleri (Beyin Anatomisi, 19 Nisan 2011)

Beynimizdeki işitme merkezine, işitme ile ilgili bilgi kulağımızdan 2,5 cm uzunluğundaki işitme sinirimiz tarafından taşınır. Sinirin taşıdığı mesaj elektriksel bir uyarıdır. Bu elektriksel uyarımın, özünde yağ ve protein bulunan beyin hücrelerimizle girdiği etkileşim sonucunda sesleri duyarız. Beynimiz, kendisine ulaşan sinyalleri, daha önceden depoladığı bilgilerle karşılaştırarak 400 bin sesin

analizini yapar. Beyin, iki farklı kaynaktan gelen seslerin yerini saptayabilir ve böylece üç boyutlu bir ses algısı meydana gelir. Bütün bu işlemleri de müthiş bir hızla yerine getirir (Beyin Anatomisi, 19 Nisan 2011).

Beyindeki işitme mekanizmasını kısaca anlamaya çalışalım: Farklı ses frekansları yukarıdaki şekilde gördüğümüz işitme korteksindeki işitme birleştirme (association) alanlarında bulunan merkezler tarafından ayrıştırılır. Bu işitme korteksleri sesin tonal ve dizgisel kalıplarının birbirlerinden ayrılmasını sağlar. İşitme ile ilgili bilgiler önce şakak bölgesinin (temporal lob) üst kısmında bulunan işitme alanına gelir ve burada yorumlanır. Elde edilen kompleks bilgi ikincil işitme korteksine gönderilir. Netice olarak bütün duyuların, hafızadaki eski bilgilerle karşılaştırılıp yorumlandıktan sonra Wernicke alanına iletilir. Burada bütün bilgiler yeniden yorumlanmakta ve konuşma esnasında kullanılacak sözcükler burada seçilmektedir. Seçilen sözcükler burada anlamlı bir söz dizgesi haline getirilir (İnsan Sinir Sistemi, 19 Nisan 2011).

Her iki beyin yarım küresinde yer alan işitme kortekslerinin karşı taraftaki kulakla bağlantısı bulunur ve birinin tahribatı karşı kulakta işitme kaybına neden olur. İkincil işitme korteksinin tahribatı ise kişinin sesin anlamını yorumlayamamasına neden olur. Sesin geldiği yönün belirlenmesinde ise sesin her iki kulağa giriş zamanları ve her iki kulakta algılanan seslerin şiddetleri arasındaki farktan yararlanılır (Psikoloji Sözlüğü, 19 Nisan 2011).

Dil sonrası (postlingual) işitme kaybında işitme merkezi aktif hale getirildiği için belirli bir dil birikiminden söz edilebilmektedir. Bilinçaltındaki ses kırıntılarından yola çıkarak konuşma yetisini geliştirme olanağı doğmaktadır.

İşitme yetisi olan ve olmayan insanların birbirleriyle iletişimi kolay olmamaktadır. İşitme yetersizliği olan bireylerin konuşma dilini kısmen dudaktan okuyabilmelerine karşın, işitebilenler onların ifadelerini hiç anlamamakta veya zor anlamaktadırlar (Şahlı, 2006:16-17). İşaret dili, işitme yetersizliği olan bireylerin

kendi aralarında rahat iletişim kurmalarını sağlayan bir dil olmakla beraber, işitebilenler tarafından hiç bilinmemekte veya az bilinmektedir.

İşitme yetersizliği olan bireylerin kısıtlı bir sözcük dağarcığına sahip olmaları, işitebilenlerle iletişimi güçleştiren bir başka etkidir. İngiltere’de yapılan bir araştırmaya göre, işitme yetersizliği olan 14 yaşındaki bir çocuğun pasif sözcük dağarcığının ancak işitebilen 5 yaşındaki çocuğun dağarcığına denk geldiği anlaşılmıştır. Ayrıca işitme yetersizliği olan 16 yaşındaki çocukların okuma yetisi incelendiğinde %50’sinin okuyamadığı, %25’inin ise ancak işitebilen 10 yaşındaki çocukların seviyesine ulaşabildikleri saptanmıştır (Prillwitz, Vollhaber, 1986: 32-34). Bu veriler eğitim olanaklarından faydalanan işitme yetersizliği olan bireylerden elde edilmiştir. Ülkemizin şartları göz önünde bulundurulursa, tablonun çok daha vahim olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye’de işitme yetersizliği olan çocukların ancak onda biri eğitim görmektedir. Sözel iletişim olanağından yoksun olan bu çocuklar, yazı diline de vakıf olmadıkları için, yaşam koşulları asla işitenlerle eşit olmamaktadır.

Yazı dili, işitme yetersizliği olan bireylerin işitebilenlerle iletişim kurmalarını sağlayıcı önemli bir araç olmasının yanında, gazete, televizyon, kitap, internet gibi medya araçlarından faydalanmanın ve böylece toplumsal paylaşımın en önemli altyapısını oluşturmaktadır (a.g.e., 37). Ancak yazı dilini iyi anlayıp kullanabilen bireyler hayata karşı bir duruş geliştirebilmekte, ulusal ve uluslar arası yaşantıları yorumlayarak bir dünya görüşü oluşturabilmekte ve kendi yaşamlarına yön verebilmektedirler. Her insanın önemle üzerinde durması gereken bir beceri olan okuma-yazma yetisini kazanmak, işitme yetersizliği olan bireyler için elbette çok daha zordur.

İşitme yetersizliği olan bireylerin fonetik ve boğumlama şeklindeki farklılık nedeniyle, konuşulanların işitebilenler tarafından anlaşılması çok güçtür. Ne yazık ki sadece %0,5 kadar bir anlaşılabilirlikten söz edilmektedir (Linder, 1975:158). İşitme işlevinin eksikliği sadece başkalarını duymayı değil kendi ağzından çıkanı duymayı da engellemektedir. Böylece işitme yetersizliği olan birey, konuşmadaki tonlama, prosodi, vurgu, melodi ve ayrıca harflerin ve sözcüklerin artikülasyonu konusunda

(duyarak otokontrol imkanı olmadığı için) ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadır.

İletişimsel bariyerler her iki tarafta da kaçınma davranışına yol açmaktadır. Rahatsızlık ve tedirginlik hissi verdiği için kişisel temastan imtina edilmekte ve asgari düzeyde tutulmaktadır. Konuşulan dil ile işaret dilini aynı düzeyde kullanabilen çok az insan vardır (Furth, 1972:14). İşitebilen ve konuşma dilini kullanan bireylerle iletişime geçmek zorlu ve motivasyonu düşük bir eylem olduğu için, işitme yetersizliği olan bireyler, rahat iletişim kurdukları kendi kader arkadaşları ile beraber olmayı seçmekte veya seçmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum zeka geriliği veya kavrama güçlüğü gibi yanlısamlara yol açma potansiyelini de beraberinde getirmektedir. Oysa araştırmalar işitebilenlerle işitemeyenlerin zeka düzeyi arasında önemli bir farkın olmadığını göstermektedir.

1.5.3. İşitmenin Bilişsel Gelişim ile İltisatı

İşitme yetersizliği olan çocukların bilişsel gelişimi, öğrenmesi, algılaması ve anımsaması diğerlerinden farklılık gösterir. Çocuğun kişisel özellikleri, aile ile etkileşimi, ekonomik durumu, eğitim olanakları, tıbbi takip ve destek gibi birçok değişken bu çocukların bilişsel gelişimini her çocukta olduğundan daha fazla etkiler (Ding ve Horsch, 1990:3-5). İşitme yetersizliği olan çocuk akranlarıyla rahat etkileşime giremediği için sosyalleşmesi engellenmiş olur ve kişi kendini soyutlanmış ve yalnız hissedebilir. Böylece toplumla yabancılaşma sürecine girebilir ve onarılması güç yaralar açılabilir. Çocuğun bilişsel gelişiminin işitme yetersizliği nedeniyle gecikmesi, çocuğun kişilik gelişimini, bireyleşmesini, sosyalleşmesini ve özgüven duygusunun oluşmasını da geciktirmekte hatta engellemektedir;

İşitme engelinin dil gelişimine etkisi büyük olduğu için birçok kişi çocuğun işitme kaybının bilişsel ve zihinsel gelişimini de etkileyebileceğini, bu nedenle ağır derecede işitme engelli bireyin aynı zamanda bilişsel yönden de engelli olduğu kabul etmişlerdir. (Akçamete, 2005:15)

Akçamete, devamında yapılan araştırmalara göre işitme yetersizliği olan çocukların iletişimden yoksun oldukları ancak bilişsel gelişimlerinin geri olmadığının ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Zeka düzeyinin ölüm araçları olan testler (IQ ve EQ testleri gibi) sözel nitelikte olduğu için, zaten sözlü ve yazılı dili öğrenmekte güçlük çeken işitme yetersizliği olan bireylerin bilişsel gelişimini nitelemek güçleşmektedir. İşitenlerin iletişim diline göre yapılan değerlendirmeleri, işitme yetersizliği olan çocuklara dayatmanın anlamsız olduğu ve yanlış sonuçlar doğurduğu ortadadır.

Gramsci, iletişim kuramayan bireylerin tinsel açıdan zgr olmadıklarını ifade eder. İnsanlar düşünerek ideolojilere, fikirlere, görüşlere, ideallere, değerlere sahip olur. Her insan belirli bir düşünme kapasitesine ve kendine özgü görüşler geliştirme yetisine sahiptir. Ancak sadece düşüncelerini başkalarıyla paylaşabilen, dışa yansıtabilen kişiler düşünce özgürlüğüne sahiptirler (Gramsci, 1967:132). Tinsel zgrlğ olan kişi düşüncelerini çevresine aktarabilir ve aktif eyleme geçebilir. Tinsel zgrlğ olmayan kişi sadece pasif bir eylem sergileyebilir, yani katılıp katılmamayı seçebilir. Sözel savunma ve görüş bildirme yetisi olmadığı için ya tepkisiz kalmaya ya da karşı tarafın algılayamadığı tarzda tepki vermeye ve böylece toplumdan yanlış anlaşılmaya yol açabilecek davranışlar sergilemeye karar vermek zorunda kalır (Higgins, 1987:22). İşitme yetersizliği olan birey tinsel özgürlüğe sahip olmadığı için ya eyleme katılıp katılmamayı seçebilir ya da iletişim kuramadığı için sözel olmayan tepkiler verebilir. Bu ise nedensiz, saldırgan tavrı olarak algılanacağı için kişiden nefret edilir ve toplumdan soyutlanır. Böylece tepki veren işitme yetersizliği olan bireyler, geri zekalı, saldırgan, toplumla kaynaşamayan kişiler olarak algılanma riskine girmektedirler.

Her insan duyularıyla dünyayı algılama yetisine sahiptir ve gereksinimlerini ve isteklerini düşünceleri doğrultusunda gerçekleştirmek ister. Başkalarının da kendi benlik algısını oluşturan isteklerini, arzularını, düşüncelerini, deneyimlerini ve değer yargılarını anlaması için bir araca gereksinimi vardır. Dil, znel algıyı etkileyerek değiştirebilecek önemli bir araçtır. Bu araçla insanların görüşlerini manipüle ederek g oluşturma imkanı doğar. Kendi kimliğini ve dünya görüşünü ortaya koyamayan

bireyler başkalarının boyunduruğundan kurtulamaz. İşitmek ve konuşma dili insanların interaktif etkileşimini sağlayan en önemli etkenler olduğu için bu becerilere sahip olmayan bireylerin pasif ve etkisiz kalmaları kaçınılmazdır. Toplumun marjinal bir kesimini temsil etmeye mahkum edilmektedirler (Gramsci, 1967:20-22). İletişimsel desteği olmayan işitme yetersizliği olan bireyler tinsel özgürlüğe erişememekte ve böylece yalnızlaşmakta, kendi benliklerini, fikirlerini başkalarıyla paylaşma gereksinimlerine yanıt bulamamaktadırlar.

2.BÖLÜM

İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERİN KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRME HAK VE OLANAKLARI

2.1. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERDE İŞİTME YETERSİZLİĞİ

İşitme yetersizliği olan bireyler de bütün insanlar gibi bazı temel hak ve özgürlüklere sahip olmalıdırlar. Bu haklar uzun mücadeleler sonucunda kazanılmış ve uluslararası kurumların güvencesi altına alınmıştır. Birleşmiş Milletlerin özürülülere yaklaşımındaki genel paradigmanın temelinde kendini gerçekleştirme hakkı yatmaktadır. Uluslararası özürülüler organizasyonları bu temel hakka dayanarak dünyada yaşayan yaklaşık 650 milyon engelli insanı korumaya çalışmaktadır.

Avrupa Birliğinde yaklaşık 38 milyon özel gereksinimli birey vardır. Başka bir deyişle Avrupalıların onda biri özürülüdür. 1996'da tüm üye ülkelerin özürülülere fırsat eşitliği tanınması ve aşağılanmanın her türünü engellemesi prensibinin uygulanması karara bağlanmıştır (Schulte, 21 Aralık 2010).

3 Mayıs 2008'de Birleşmiş Milletlerin Özürülü Bireyler Hakkındaki Anlaşması yürürlüğe girmiştir. Bundan böyle anlaşmayı onayan tüm üye ülkelerde kanunen gecerlilik kazanmıştır. Evrensel anlaşmada mevcut insan haklarının özürülü insanların yaşam şekline açıklık kazandırması söz konusudur. Buradaki amaç onlara toplum içerisinde fırsat eşitliği kazandırmaktır. Anlaşma metninde dünya çapında yaşayan 650 milyon insanın haklarını güçlendirmek için önemli adımlar atılmıştır. Almanya bu anlaşmayı ilk ülkelerle birlikte 30 Mart 2007'de imzalamıştır. Türkiye anlaşmayı henüz onamamıştır (Bundesministerium für Arbeit und Soziales, 22 Kasım 2010).

Yenidoğan işitme tarama programları 1993'de ABD, 1998'den bu yana da AB'de işitme yetersizliğinin erken tanısı ve rehabilitasyonu için önerilen ve uygulanan bir tarama programıdır. Türkiye'de bu uygulamaya yeni başlanmaktadır.

Bu programın amacı, işitme yetersizliğinin hayatın ilk 6 ayında tanınmasını ve cihazlandırılmasını sağlayarak onların normal biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişim sürecini yakalamalarına olanak sağlamak ve diğer bireyler gibi eğitim olanaklarından yararlanabilmelerini mümkün kılmak ve sonuçta üretken ve mutlu bir birey olarak toplumdaki yerlerini almalarını sağlamaktır (Yenidoğan İşitme Taraması, 5 Nisan 2011). Bu şekilde, işitme yetersizliği olan bireyler, ‘konuşamaz’ hale gelmeden ve başta algılama ve öğrenme olmak üzere bilişsel ve psikolojik yetenekleri zarar görmeden müdahale etmek mümkün olmaktadır.

2.2. ABD’DE İŞİTME YETERSİZLİĞİ

2.2.1. Toplumsal Boyut

Devlet istatistiklerine göre Amerika Birleşik Devletlerinde 1000 kişiden iki veya dördü işitme yetisinden tamamen yoksun ancak yarısından fazlasında bu durum, ilerleyen yaşlarda ortaya çıkmaktadır. Yaklaşık binde bir kişi 18 yaşından önce işitme yetisini kaybetmektedir. Bu sayıya çeşitli seviyelerdeki işitme yetersizlikleri eklenince, sayı 4 veya 10 katına çıkmakta, yani binde 9 ile 22 arasında bir veri elde edilmektedir. İşitme yetersizliği olan bireylerin yarısından fazlası 64 yaş sonrasında işitme yetisinde problem yaşamaktadır. İstatistiklere göre işitme ile ilgili herhangi bir sorun yaşayan kişiler dahil edilirse ABD’de çoğu 65 yaş üzeri toplamda binde 37 ile 140 arası kişi bir şekilde işitme yetersizliği yaşamaktadır.

Özet olarak Amerika Birleşik Devletlerinde 5 yaş üstü popülasyonun yaklaşık %0,38’i (yaklaşık 1.000.000 kişi) tamamen sağır ("functionally deaf") ve yarısından fazlası 65 yaşın üstündedir. Yaklaşık 8.000.000 kişide (%3,7) ise çeşitli seviyelerde işitme yetersizliği bulunmaktadır (National Health Interview Survey, 18 Mart 2011).

ABD’nin en büyük işitme özürlüler birliği Silver Spring, Maryland’de bulunan “National Association of the Deaf”, amacını şu şekilde dillendirmektedir:

İşitme özürülülerin sivil haklarını korumak, onları toplumda, iş hayatında ve eğitim alanında temsil ederek haklarını savunmak, onların mahkemelerden, sosyal etkinliklerden ve hizmetlerden ve hukuken tanınan tüm haklardan faydalanabilmelerini sağlamaktır (National Association of the Deaf, 23 Mart 2011).

“Deaf”(sağır) ve “hard of hearing”(ağır işiten) terimlerini kullanan birliğin temel felsefesinde işaret dilinin kullanımı ve yaygınlaşması yatmaktadır. Anne-babaları işaret ve beden dilini kullanmaları için teşvik eden birlik yetkilileri çocukların görsel algılarına yoğunlaşma gereğini dillendirerek işitme olgusunu tamamen gölgede bırakmaktadırlar. Birliğin resmi sitesinde “American Sign Language” (Amerikan İşaret Dili'nin) işitme yetersizliği olan bir çocuğun öğrenebileceği en anlamlı ve basit dil olduğu ifadesi yer almaktadır. Ayrıca hızlı ve anlaşılır bir iletişim sağladığı için ergonomik kullanıma uygun olan işaret dili ediniminin, konuşma dili öğreniminin aksine olağanüstü baskı ve zorlu bir eğitim süreci gerektirmemekte olduğu vurgulanmaktadır (National Association of the Deaf, 23 Mart 2011).

“National Association of the Deaf”, işitme yetersizliği olan çocukların farklı tedavi olanaklarına sahip olabilecekleri veya işitme cihazı, biyonik kulak vs. gibi teknolojik desteklerden faydalanarak işitebilme olanağına sahip olabilecekleri ve böylece uygun logopedik desteklerle konuşmayı öğrenebilecekleri hiç konu edilmemektedir. Birlik, işitme yetersizliği olgusunu normal fizyolojik işleyişten sapma veya patolojik bir durum olarak görmeyi reddetmekte ve “deaf culture” (sağır kültürü) savını desteklemektedir. “Sağır alt kültürünü” Amerikan toplumunun içerisinde yer alan marjinal bir azınlık olarak algılamak isteyen bu anlayışa göre, bu azınlığın kendi gelenek ve kültürlerinin bir parçası olan Amerikan İşaret Dili korunmalı ve beslenmeli, kültürel azınlığın parçası olan her “sağır” bu dili desteklemeli ve farklı açılımları reddetmelidir (Difference, 23 Mart 2011).

“Deaf Life” 1988'den itibaren ABD'de yayımlanan ve çalışanları sadece işaret dilini kullanan işitme yetersizliği olan bireylerden oluşan bir dergidir. Editörler, derginin işitme yetersizliği olan bireylerin oluşturduğu etnik grubun

dilbilimsel ve kültürel kimliği hakkında haberler yayımlamakla görevli olduklarını savunmaktadırlar. Makalelerden ve soru-cevap kısmından, “sağırılar topluluğunun” (deaf community) kendi kültürel mirası olan işaret diline sahip çıkması gerektiği ve çocuklarına teknolojik aygıtlar takarak kültürlerine yabancılaştırılmaması için önlem alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Teknoloji taraftarı ve konuşma eğitimini önemseyen kesimle zıt fikirde olan dergi, ABD’de en çok üyesi olan “National Association of the Deaf” dernekle eşgüdümlü çalışmaktadır (DeafLife, 23 Mart 2011). Dergi makalelerinden Amerika Birleşik Devletlerinde işitme yetersizliği olan çocukların erken dil eğitimine ilişkin soru ve sorunların çözülmediği ve tartışılmaya devam edildiği anlaşılmaktadır.

ABD’de işaret dili üçüncü büyük dil olmakla beraber işitme yetersizliği olan topluluk da dil ve kültür bakımından azınlık olarak kabul görmüş bir statüye sahiptir. Kültür ve gelenek kavramı, işitme yetersizliğinin patolojik bir durum olarak algılanmasının tamamen önüne geçmektedir. Koklear implantasyon teknolojisini reddeden dernek, sağırılar topluluğunun kültür ve gelenekleriyle çatışan tüm teknik araçları “sağırılar azınlığını” tehdit eden unsurlar olarak görmektedir (National Association of the Deaf, 23 Mart 2011). Sağırılar toplumdan silmek isteyen zihniyetin icadı olan biyonik kulaktan uzak durup “sağırılar kültürünün” en temel ögesi olan işaret dilinin geliştirilip sahiplenilmesi düşüncesini empoze eden dernek anne-babaları da bu yönde örgütlemektedir.

Azınlık teorisinin yanında alt kültür bakış açısıyla değerlendirme yapan bilim insanları da vardır. Schwendter’e göre işitme yetersizliği olan topluluğu azınlık olarak görmek mümkün, çünkü toplumun sadece %0,1’ini temsil etmektedir. Diğer taraftan kendi dünyalarında farklı bir dil ve geleneğe sahip oldukları için alt kültür tabiri kullanılabilir. Kültür içindeki alt kültür toplum içindeki topluluğa benzetilebilir. Baskın kültürün bir parçası olan alt kültür, daha etkisiz ve sönük kalır. Ancak topluluğa bir aidiyet hissi kazandırır ve benlik algısına değer katar. İşitme yetersizliği alt kültürü genel kültür toplumundan farklı değer ve ölçülere sahiptir, gereksinimlerini kendi belirler, özel mekanlar hazırlar, özel gruplar oluşturur ve

kalkınmayı sağlayan özel şirketler kurar, yani kısacası kapalı ve birbirini destekleyen bir topluluk olarak varlığını ispat eder (Schwendter,1973:24-29).

Lane, işitme yetersizliği olan bireylerin kültürlerinin ve dillerinin anlaşılması ve kabul edilmesi için savaştığını belirtmektedir. Sağır alt kültürünün kalemi olan yazar, biyoteknolojinin modern dünyanın yeni bir aldatmacası olduğunu savunmaktadır. Ağır cerrahi girişimlerle sağır bireylerin işitme yetersizliği olan bireyler, onların da ağır işiten bireyler haline getirildiğini dillendirmektedir. Lane'e göre, şefkat ve ilgi ile maskelenen bu tutumla işitme yetersizliğinin bir özür olarak öne çıkması ve ortadan kaldırılması gereken bir engel olarak algılanması sağlanmaktadır (Lane, 1994:18).

Lane, işitme yetersizliği olan bireylerin bağımlılığını artıran girişimleri, işiten toplumun dayatması olarak görmektedir. İşitmeyenin yaradılışına müdahale ile doğal yaşam sürecinden uzaklaşmaktadır. Ağır ve bir o kadar masraflı koklear implantasyonundan sonra uzun süreli tedavi ve eğitimler, çocuğu yapay bir yaşama zorlamakta ve sonuç itibariyle yine "eksik", özürlü, asla işitenler gibi işitemeyen bir birey olarak topluma "kazandırmaktadır." (Lane, 1994:19-21). "Sağır toplumu" fikrini benimseyenler, tedavi ile "biraz işitebilenlerin" yetersiz eğitim, aşağılanma, kötü iş koşulları gibi engellerle karşılaştıklarını, dahası oral iletişime geçtikleri için sağır alt kültürünün parçası olan işaret diline de vakıf olmadıklarını ve böylece iki toplum arasında kimliksiz yaşamak zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler.

2.2.2. Eğitim Boyutu

20. yüzyılın başlarından itibaren özel gereksinimli çocukların ebeveynleri birleşerek ulusal çapta organizasyonlar kurmuşlar ve yerel ve ulusal düzeyde eğitim olanaklarının sağlanmasında etkin rol oynamışlardır. 1930 yılında Beyaz Saray'da ilk olarak düzenlenen "Özürlü Çocuklar Konferansında" özel gereksinimli çocukların eğitimine ilişkin bir devlet politikası geliştirilmiştir. 1950'den sonra ise tıp, psikoloji,

eğitim, konuşma, işitme, terapiler ve sosyal çalışmalar gibi disiplinler arasında profesyonel ilişkiler kurularak bütüncül bir yaklaşım sağlanmıştır (şahin, 2005: 52).

ABD’de ‘PL 94-142 Bütün Özel Eğitime Gereksinimi Olan ocuklar İçin Eğitim Yasası’, eğitimde fırsat eşitliğini sağlayıcı ve eğitim ortamlarının gereksinimler doğrultusunda düzenlenmesi için altyapı oluşturmaktadır. Yasaya göre her özel gereksinimli ocuk eğitimden en uygun fakat en az kısıtlayıcı ortamlarda faydalanabilmelidir.

ABD Eğitim Bakanlığının resmi sitesinde, her işitme yetersizliği olan bireyin çevirmene hakkı olduğu belirtilmektedir. Öğretmenlerin derste anlattıklarını işitme yetersizliği olan çocuklara eksiksiz aktaran kalifiye çevirmenler görevlendirilmeli ve tüm eğitici etkinliklerde hazır bulunmalıdır. Yasal düzenlemelere göre, verilen tüm eğitsel desteklerde çocuğun iletişim gereksinimleri düşünölmelidir. İşitme yetersizliği olan çocukların kullandığı dil ve bilişsel gelişim düzeyi dikkate alınmalı ve profesyonel personel yardımıyla çocuğun anlayacağı dilde tüm iletişim gereksinimleri karşılanmalıdır. Bu anlayışa göre kaynaştırma eğitimi teşvik edilmektedir (IDEA, 13 Mart 2011).

Yukarda adı geçen ‘National Association of the Deaf’ (Ulusal Sağırlar Birliği), işitme yetersizliği olan bireyler için özel okulların gerekliliğini savunmaktadır. İşaret dilini en iyi öğrenebilecekleri özel eğitim veren kurumlarda kendi kişiliklerini özgürce yaşayabilecekleri dillendirilmektedir. Karma okullarda öğretmenler, çevirmenler ve altyapı yetersiz olduğu gibi ana dili olan işaret dili de baskılanmaktadır. Birlik prensiplerine göre işaret dili kullanımı insan hakları çerçevesinde değerlendirilmeli ve mutlaka sağlanmalıdır. Devlet, anne-babaların işitme yetersizliği olan çocuklarına özel okul seçme hakkına saygı göstermelidir. Her ocuk için ulaşılabilir bir özel eğitim kurumu seçeneği oluşturulmalıdır (Position Statement on Schools for the Deaf,13 Mart 2011).

Dernek, her insanın doğumdan itibaren bir dil edinmesinin insan haklarının bir parçası olduğu görüşünü sürekli yinelemektedir. İşitme yetersizliği olan çocuklara

mümkün olduğunca erken yaşta ASL (Amerikan İşaret Dilini) öğrenme ve becerilerini geliştirme fırsatı tanınmalıdır. Bu görüş Dünya Sağırlar Federasyonu, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları ve işaret dilinin kabulü anlayışına uygundur. ASL Amerika Birleşik Devletlerinin resmi “sağır toplum” dilidir ve her konuşulan, yazılan dilde olduğu gibi kendine özgü dilbilimsel kuralları (semantik, morfoloji, fonoloji gibi) vardır (Position Statement on Schools for the Deaf, 13 Mart 2011). Bu bağlamda söylenmesi gereken, her ülkenin kendine özgü işaret dili olduğudur. İşitme yetersizliği olan bireylerin evrensel bir işaret dili bulunmamaktadır.

2.2.3. Tıbbi Boyut

ABD’de kamusal sağlık hizmetleri çok yetersiz olduğu için işitme yetersizliğinin getirdiği finansal yükü Amerikan vatandaşları kendileri taşımak zorundadırlar. ABD’nin tıbbi alanının büyük bir kısmını kapsayan sağlık sigortaları, genelde işitme yetersizliği probleminin tedavi masraflarını ve işitme cihazlarını finanse etmemektedir. Bazı eyaletlerde çıkan kararnamelere göre özel sağlık sigortaları işitme cihazlarını ödemek zorundadır. ABD’de kanunlar hızla değişmekte olduğu için ve işitme cihazı piyasası çok geliştiği için mağdurlar eyaletlerinde geçerli olan şartları dikkate almak zorundadırlar. Özellikle yaşlılara hizmet veren en büyük ulusal sağlık sigortası olan "Medicare" işitme cihazını finanse etmemektedir. İşitme yetersizliği olan bireyler, resmi rehabilitasyon merkezleri, gelir düzeyi düşük olanlara yönelik yardım organizasyonları, “Lions Club” gibi yardım dernekleri, özel gereksinimli çocuklara yönelik yardım fonları ve benzeri yardım kuruluşlarından yardım alabilmektedirler (Hear It, 18 Mart 2011).

Makalesinde ABD sağlık sistemini ele alan Butters, devletin sadece 65 yaşın üstündeki Amerikan vatandaşlarının sağlık sigortasını üstlendiğini dillendirmektedir. Devlet, geliri olmayan vatandaşların tedavi masraflarını sadece tıbbi acil durumlarda ödemektedir. Düzenli tıbbi takip ve muayeneleri vatandaş kendi karşılamak zorundadır. 40 milyon ABD vatandaşının sağlık sigortası bulunmamaktadır (Butters, 18 Mart 2011). Tam güvence sağlayan sigortaların yüksek ücretlerini finanse edecek

maddi imkanlara sahip olmayan bir o kadar insan da oldukça yetersiz bir sigortaya sahiptir. Bu tablo ABD'nin sosyal devlet olgusunu içselleştiremediğinin açık göstergesidir.

Biyonik kulak ameliyatının maliyeti 50.000 ile 100.000\$ arası değişmektedir. Bunun 30.000- 50.000\$'ı sadece cerrahi müdahale için, geri kalanı ameliyat öncesi ve sonrası tedavi ve rehabilitasyon masraflarıdır. Yoksul halk bu tedaviden faydalanamamaktadır. Sağlık güvencesi olanlar ise, anlaşmaya göre değişken şartlarla karşı karşıya kalmaktadır. Şirketlerde katkı payı, yani hastanın ödemesi gereken miktar 1000- 50.000\$ arası değişmektedir (Cochlear Implant Cost, 18 Mart 2011).

Özel sağlık sigortası işitme cihazını ve pillerini hiç ödemeyebilir veya çok az bir miktarını karşılayabilir. Bazı eyaletlerde (Connecticut, Delaware, Kentucky, Louisiana, Maryland, Minnesota, Missouri, New Jersey, New Mexico, ve Oklahoma) işitme yetersizliği olan çocukların gereksinmesi olan işitme cihazı ödemelerinin sigorta kapsamına alınması için önemli adımlar atılmıştır. 19 yaş altı çocuklara üç yılda bir 1.500\$ cihaz katkı payı verilmektedir. Ancak gereksinimler ve sigorta kapsamı değişken olduğu için sağlık sigortası poliçesi iyi incelenmeli ve avantaj ve dezavantajlar dikkate alınmalıdır. Ayrıca diğer eyaletlerde cihazlar hiç karşılanmamaktadır (Healthy Living, 18 Mart 2011).

Kişisel eğitim programları yardımcı teknolojileri (işitme cihazı veya telsiz sistemleri gibi) gerektirdiği kanıtlanırsa, işitme yetersizliği olan çocuklar bu cihazları ücretsiz temin edebilmektedir. Çocuğun ücretsiz, özgün ve yaşına uygun eğitim alması amaçlanmaktadır ve bu amaç tıbbi gereksinimin önüne geçmektedir (Hearing Loss Association of America, 18 Mart 2011).

ABD'deki çoğu sağlık sigortası işitme cihazını sigorta kapsamına almadığı için genelde hastalar masrafların tümünü kendileri ödemek zorunda kalmaktadırlar. Tek bir işitme cihazının maliyeti, teşhis, ölçümler, kişisel ayarlar ve kontroller dahil edilirse 6.000\$'ı bulabilmektedir (Hearing Aid, 18 Mart 2011).

2.3. ALMANYA'DA İŞİTME YETERSİZLİĞİ

2.3.1. Toplumsal Boyut

Alman İstatistik Enstitüsünün (Statistisches Bundesamt) 2003 verilerine göre; Almanya'da 6,6 milyon özel gereksinimi olan insan yaşamaktadır. Bu rakam halkın %8'ine karşılık gelmektedir. Özel gereksinimli bireylerin yarısından fazlası (%52) 65 yaşın üstünde ve %22'si 55-65 yaş arasındadır. Özel gereksinimi olan bireylerin sadece %2'si 18 yaş altındaki çocuklardan oluşmaktadır. Özel gereksinimin, %84'ü hastalıktan, %5'i doğuştan ve %2'si kaza sonucu ortaya çıkmıştır (Statistisches Jahrbuch 2009, 21 Aralık 2010).

Almanya'da işitme yetersizliği ve konuşma bozukluğu olan toplam nüfusun %3,7'si kadınlardan, %4,2'si erkeklerden oluşmaktadır (Medizinische Dimension der Behinderung, 21 Aralık 2010).

30 Mart 2007 yılında Almanya, Birleşmiş Milletlerin "özürlü insanların haklarını korumaya ilişkin" sözleşmesini imzalamıştır. Özürlülerin kendi gereksinimlerini belirleme ve karar vermeye yönelik yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda Ocak 2008 itibarıyla özel gereksinimli bireyler, başkalarının belirlediği destekleyici eşyalar yerine, almak istedikleri eşyaları finanse etmek için para ve çekler almaktadırlar. Böylece gereksinimlerini kendi tercihlerine göre temin edebilmektedirler (Waldschmidt, 21 Aralık 2010).

Federal Alman Cumhuriyeti Anayasasının üçüncü maddesinde, hiç kimsenin özründen ötürü mağdur edilmemesi gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle hükümetin özürlüler politikasının temelinde, kendini gerçekleştirmeyi ve toplumla tamamen kaynaşmayı sağlamak için pozitif ayrımcılık ve fırsat eşitliği felsefesi yatmaktadır. 21. Yüzyılda çıkarılan bazı kanunlarla (Sozialgesetzbuch (SGB IX, 2001), Behindertengleichstellungsgesetz (BGG,2002)) Anayasada geçen mağduriyet yasağının uygulanmasını sağlayan temel önkoşullar sağlanmıştır. Bu yasal

düzenlemeler tüm bariyerleri kaldırmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda “Alman İşaret Dili”, konuşmaya eşlik eden işaretler ve benzeri iletişim şekillerini kullanma özgürlüğü kazanılmıştır (Sommer-Guist, 21 Aralık 2010).

Çocukluk ve gençlik, insanın bulunduğu toplumun temel kültür öğelerini kazandığı dönemdir. Aile terbiyesi, kreş hayatı, okul ve meslek eğitim kurumlarının yanında hobiler, sosyal ağlar, sağlık önlemleri ve çıkmazlardan kurtulmak için alınan yardımlar bu kültür birikimini oluşturan önemli etmenlerdir.

Almanya’da Aileden, Yaşlılardan, Kadınlardan ve Gençlerden sorumlu Bakanlığının (“Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend”) sosyal çevre ve toplumsal dayanışmaya ilişkin araştırmalarına göre özürlü kadın ve erkeklerin arkadaş çevresi, olmayanlara göre daha kısıtlıdır. Bakanlığın verilerinden, özürlü bireylerin, yakın akrabalar dışında sosyal dayanışma sağlayacak arkadaşlarının bulunmadığı anlaşılmakta ve aile rolünün önemi vurgulanmaktadır. Sosyal ağın genişlemesi toplumsal imkanlardan faydalanma düzeyi ile doğru orantılıdır. Özürlü bireylerin çalışma hayatına katılmamaları ve maddi imkanların kısıtlılığı, sosyal hayata entegre olmayı zorlaştırıcı faktörlerdir. Günlük yaşamda karşılarına çıkan bariyerler, engellenmiş bireylerin olmayanlarla kaynaşmalarına ve sağlam, kalıcı ilişkiler kurmalarına da engel olmaktadır (Soziale Netzwerke, 21Aralık 2010).

Araştırmanın devamında hizmet sektörü, ikamet, gelir düzeyi, hobiler, genel yaşam standardı ve toplu taşıma gibi etmenlerden memnuniyet düzeyi incelenmiştir. Engelli bireylerin engeli olmayanlardan farklı düşünmediği anlaşılmıştır. Ancak gelecekteki beş yıl içindeki memnuniyet düzeyi sorusuna engelliler genelde daha iyimser ve endişesiz cevap vermiştir. Engelleri benzer olan kişiler benzer yanıtlar vermiştir. Araştırma sonuçları sağlık durumu, ekonomik düzey ve bölgedeki kalkınma potansiyeli, kısaca tüm yaşam koşullarını yansıtmaktadır (Bewertung der eigenen Lebenssituation, 21 Aralık 2010).

Almanya’da özür lülüğün sosyal- politik boyutunu ortaya koyan ölçütler bulunmaktadır. Engellilik düzeyini belirten işaretlerin bulunduğu heyet raporlarına dayandırılan engelli kimlikleri ile çeşitli kurumlara başvuruda bulunan engelliler mağduriyetten kurtulup topluma eşit şartlarda katılma şansını kazanmaktadırlar. Engelliler, sağlık ve emeklilik sigortaları, yerel ve ulusal sosyal yardım kurumları, iş bulma kurumları gibi merkezlerden yardım almaktadırlar ve devlet güvencesiyle fırsat eşitliği sağlanmaktadır (Sozialpolitische Dimension von Behinderung, 21 Aralık 2010).

İşitme yetersizliği olan bireylerin toplum içerisinde kendi varlıklarını ve kimliklerini kanıtlamak için ve özgün bir kültüre sahip oldukları bilincini yerleştirebilmek için kullanabilecekleri en önemli araç yazı dilidir. İki farklı toplumla kaynaşmak için gerekli olan altyapı çoğu işitme yetersizliği olan bireyde olmamakla beraber işiten toplumun onları anlama çabası da yetersiz bulunmuştur (Bewertung der eigenen Lebenssituation, 21 Aralık 2010).

Almanya’da 35.000 üyesi olan, yani işitme yetersizliği olan bireylerin yaklaşık %50’sini çatısı altında toplayan ve böylece güçlü bir altyapıya sahip olan “Der Deutsche Gehörlosenbund” (Alman İşitme Engelliler Birliği), sadece işitme yetersizliği olan bireylerin politik çıkarlarını savunmakla kalmamaktadır. Aynı zamanda işaret dilini kullanan sağırılar topluluğuna deneyimlerini paylaşılabilecekleri bir zemin hazırlamakta ve işaret dilini tüm kültürel alanlara (tiyatro, spor karşılaşmaları, gezi rehberliği vs.) yaymak için çalışmaktadır (Plath, 1993: 51).

Birliğin felsefesine göre işitme engelliler topluluğunun (“Gehörlosengemeinschaft”) sadık bir üyesi olmak için işaret dili ile iletişim kurma becerisine sahip olmak gerekir. İşaret dili topluluğun düşüncelerini, deneyimlerini, geleneklerini ve değerlerini temsil ettiği gibi kaynaşmayı sağlamakta ve işitme yetersizliğinin olumlu yönlerine vurgu yapmaktadır (Ladds, 1993:192). Topluluğa entegre olmuş bireylerin özgüveni artmakta ve engellenme hissiyle rahatlamaktadırlar. İşitme yetersizliği olan bireyler ısrarla haklarını talep etmekte ve kendi dillerini oldukça normal bir iletişim metodu olarak gururla taşımaktadırlar. En

iyi işaret dili öykücüsünü her yıl “Altın El” ödülü ile onurlandırmakta olan dernek yetkilileri, çeşitli kültürel etkinliklere de yer vererek dillerini korumaktadırlar (Prillwitz, 1994: 26).

Alman İşitme Engelliler Derneği (“Deutscher Gehörlosen-Bund”) işitme yetersizliği olan bireylerin sosyal, politik, kültürel, ve çalışma hayatıyla ilgili sorun ve önerilerini ele almakta ve ayrıca işaret dilini kullananlar için forum işlevini görmektedir. Dernek, işaret dilinin resmi dil olarak kabulünde (Sozialgesetzbuch IX) ve engellilerin eşitlik kazanmasında (Behindertengleichstellungsgesetz) önemli bir rol üstlendiğini savunmaktadır (Aufgaben und Ziele des Deutschen Gehörlosen-Bundes, 30 Mart 2011).

Alman dilinin konuşulduğu üç ülke, Almanya, İsviçre ve Avusturya’da yer alan “işitme engelliler birliklerinin” (deutschsprachigen Gehörlosen-Bünde) ortak bir projesi olan uluslararası kongreden çıkan ortak karara göre, işaret dili bilgi ve eğitimin anahtarıdır. Ağustos 2010’da düzenlenen kongre, işitme engelliler topluluğunun birçok ülkede aynı dil ve kültür anlayışını sergilediğini göstermiştir. Aynı zamanda Almanya’da işitme yetersizliği olan bireyleri ve sivil toplum kuruluşlarını dernek çatısı altında toplayan “Deutschen Gesellschaft der Hörgeschädigten – Selbsthilfe und Fachverbände e.V.” 13 Kasım 2010 tarihinde teknolojiye karşı bakış açısını dillendirmiştir. Buna göre ebeveynler işitme yetersizliği olan çocuklarına koklear implantasyon ameliyatını yaptırmaya yönlendirilmelidir (Resolutionen, 30 Mart 2011). Böylece çocuklar yaygın olan konuşma dilini öğrenerek toplumla kaynaşma olanağına sahip olacaklardır. Amerika’daki “Sağırlar topluluğunun” aksine, „Alman İşitme Engelliler Birliği“ bu tutumu onaylamaktadır ve karara katılmıştır.

Almanya’da sadece bilimsel çalışmalar yapmayıp, işitme yetersizliği olan bireylerin politik ve toplumsal gereksinimlerini de yakından takip eden bir kurum olan Alman İşaret Dili Enstitüsü (Institut für Deutsche Gebärdensprache) işaret dilinin öncülerindedir ve sağırlar kültürünü savunanların başında gelmektedir. Alman işaret dilinin işitme yetersizliği olan çocukların ilk öğrendiği, temel kaynağı

oluşturan dil olması gerektiği vurgulanmaktadır. Görsel dil edinimi olmadan başka bir dili mükemmel öğrenmelerinin olanaksız olduğu düşüncesi yaygındır. Enstitü, bilimsel çalışma yapan kurumlardan beklenen objektiflikten uzaklaşarak bir ideoloji geliştirmiştir. Dil ve kimliğin yakın etkileşimini vurgulayan enstitü, ilk öğrenilen dilin (anadil) kişinin düşünce ve eylemlerine yön verdiğini ve sonradan öğrenilen her şeyin temelini oluşturduğunu dillendirmektedir (Institut für Deutsche Gebärdensprache, 30 Mart 2011). İşitme yetersizliği olan çocukların duygusal, sosyal ve bilişsel kişilik gelişiminin pozitif seyretmesi için doğal olarak edindikleri görsel işaret dili çok önemlidir. Çocukların benlik algısı “patolojik, eksik insan “ yerine “farklı bir dil kullanan, azınlıkta olan onurlu insan” yönünde gelişmektedir.

“Alman Ağır İşitenler Birliği” (Deutscher Schwerhörigenbund) işitme yetersizliği olan bireylerin sosyal, tıbbi, teknolojik ve yasal çıkarlarını koruyan ulusal bir organizasyondur. Almanya’da işitme yetersizliği olan bireylerin sayısı 14 milyondur ve sadece 2,5 milyonu işitme cihazı kullanmaktadır. Çeşitli düzeylerde işitme yetersizliği olan bireyler, yardımcı teknolojilere ve sunulan rehabilitasyon çalışmalarına ilişkin bilgi edinebilmektedirler. Birlik ayrıca sağlık sigortaları ile yapıcı temaslara kurarak işitme yetersizliği olan bireylerin durumlarını iyileştirici önlemler üzerinde durmaktadır (Deutscher Schwerhörigenbund, 30 Mart 2011).

Bu birlik, bireyleri toplumdan ve dünya gerçekliğinden soyutladığı gerekçesiyle, “sağırlar kültürü” yaklaşımını reddeder. İşitme yetersizliğinin patolojik ve en önemlisi tedavi edilebilir olduğu gerçeğini vurgulamaktadır. Tıbbi ve teknolojik imkanları açıklayarak gelişmelerden haberdar etmekte ve faydalanmak isteyenlere yol göstermektedir. Normale yakın işitmeyi ve işitenlerle iletişim kurmayı sağladığı için erken teşhis ve cihazlanmayı çocuğun en doğal hakkı olarak görmektedir. 10.000’e yakın üye sayısı ile “Alman İşitme Engelliler Birliği” karşısında güçsüz kalmaktadır ve politik etkinliği gölgelenmiş hatta baltalanmıştır (Zeh, 1999: 5-6).

2.3.2. Eğitim Boyutu

Almanya’da işitme yetersizliği olan çocukların normal okullarda kaynaştırma öğrencisi olarak mümkün olduğunca işitenlerin dünyasına uyum sağlaması ve toplumla kaynaşması amaçlanmaktadır. İki dil- iki kültür modelini savunanlara göre, işitme yetersizliği olan bireylerin kendilerine özgü bir dil ve kültürün var olduğunu göz ardı eden bu tutum, çocukları işitenlerin dünyasında yetersizliğe mahkum etmektedir (Goffman, 1974). İşiten ve işitmeyen topluluklara bütünleşmenin önkoşulu iki dilliliktir. İşaret dilini ana dili olarak doğal yollardan edinen işitme yetersizliği olan çocuk, konuşma dilini de öğrenerek işitenlerin dünyasına katılmaktadır.

Almanya’da işitme yetersizliği olanlara işaret dili eğitimi veren 55 özel okul bulunmaktadır (Schulen für Hörgeschädigte, 2 Nisan 2011). İstatistikler göre 2004 yılında 10.969 işitme yetersizliği olan ve özel eğitim gören öğrenci vardır (Kindheit und Jugend mit Behinderung, 21 Aralık 2010). Onun haricinde birçok okulda kaynaştırma yürütülmektedir. Kaynaştırmayı sağlayan farklı yöntemler uygulanmaktadır.

Normal sınıflarda okuyan işitme yetersizliği olan öğrencilerin yanında, farklı okul ve eğitim modellerine dahil olan öğrenciler de bulunmaktadır. Önleyici kaynaştırma (praeventive Integration) uygulamasında, işitme yetersizliği olan çocuklara hizmet veren özel okullara az sayıda normal işiten öğrenci alınmaktadır. Tüm koşulların ve öğretmenlerin öğrencilerin özel gereksinimlerine uygun olan bu okullarda işitme yetersizliği olmayan çocuklar da herhangi bir dezavantajlı duruma düşürülmemektedir (Braunsteiner, 1993:103-105).

“Eklektik bütüncül okullarda” (additive Gesamtschule) işitme yetersizliği olan çocuklara ayrılmış sınıflar bulunmaktadır. Ayrıcalık gerektiren dersler için bu sınıflara geçme imkanının yanında karma bölgelerde gerçek yaşam koşullarını deneyimlerle anlama ve adapte olma imkanı da sunulmaktadır.

Başka bir bağlamda iki dilli, işbirliğiyle öğretime dayalı ders (bilingualer, kooperativer Unterricht) işleme esası uygulanmaktadır. Derslerin bir kısmı özel gereksinimlere uygun okullarda bir kısmı ise işiten öğrencilerle birlikte normal okullarda verilmektedir. Bu uygulamada işitme yetersizliği olan çocuklar hem kendi kültürlerini geliştirebilmekte ve özel bir koruma alanı oluşturabilmekte hem de işitenlerin dünyasına duygusal bir yakınlık geliştirip onların kültürüne adapte olabilmektedirler (Günther, 1998: 70).

Başka bir yöntemde, işitme yetersizliği olan öğrenciye normal okul şartlarında eğitim alırken işaret dili çevirmeni tahsis edilmektedir (Regelbeschulung mit Einsatz eines Gebärdendolmetschers). Konuşma dili ile işaret diline vakıf olan çevirmen, sınıfla işitme yetersizliği olan öğrenci arasında iletişimi sağlamaktadır. Böylece işitme yetersizliği olan çocuk eşit şartlarda eğitim alma ve diğer çocuklarla kaynaşma olanağını bulmaktadır (Müller, 1998:58-61). Maliyetinin yüksekliği ve işitme yetersizliği olan öğrencinin bağımlı hale gelmesi eleştirilerini alan bu yöntem çok yaygın bir uygulama alanı bulamamıştır.

2.3.3. Tıbbi Boyut

“İşitme Yetersizliğinin Ekonomik Ve Sosyal Maliyetinin Değerlendirilmesi” (“Evaluation der sozialen und ökonomischen Kosten von Hörbehinderungen”) adlı uluslararası bilimsel rapora göre tedavi edilmeyen işitme yetersizliği, Avrupa’ya yılda 213 milyar Avro’ya mal olmaktadır. Buna göre her yetişkin Avrupalıya 473 Avroluk bir maliyet tekabül etmektedir. Buna karşın işitme yetersizliğinin tedavi edilmesi daha hesaplıdır: Maliyeti takriben 2.300 Avro olan iki adet modern dijital işitme cihazı hem toplumun ekonomik durumu bakımından hem de bireyin yaşam kalitesi bakımından ciddi fark oluşturmaktadır. Yetişkin Avrupalıların %16’sı, yani 71 milyon insan, 25dB üzeri bir işitme yetersizliği yaşamaktadır. Dünya Sağlık Örgütü bu rakamı işitme kaybına denk tutmaktadır. Sadece Avrupa Birliğine üye ülkelerde 55 milyon insanın işitme kaybı bulunmaktadır ve işitme yetersizliğinin maliyeti yılda 168 milyar Avroya ulaşmıştır (Hear It, 3 Nisan 2011).

Araştırma sonuçlarına göre, işitme yetersizliği olan çocukların tedavi masraflarını karşılamak için uzun vadede ödenmesi gereken miktar, koklear implantasyon masrafını geçmektedir. Bilim insanları, ameliyat olmamış bir bireyin özel eğitim, rehabilitasyon ve maddi desteği için harcanacak masrafların ameliyat masrafından çok daha fazla olacağını tespit etmişlerdir. Ayrıca çocukluğun erken evresinde yapılan koklear implantasyon ameliyatı, cihazlanan çocuğun işitme ve konuşma becerilerini olumlu etkilemektedir. Biyonik kulak ne kadar geç takılırsa çocuklar becerilerini o kadar az geliştirebilmektedir (Hear It, 5 Nisan 2011).

Almanya'da işitme yetersizliği olan bireylere kapsamlı rehabilitasyon imkanları sunulmaktadır. Kür merkezlerinde yetkin doktorlar hastanın öyküsüne göre kişiye özel programlar uygulamaktadırlar. Duruma göre farklı terapilerden oluşan kompleks yaklaşımların bir arada sunumu olan kür programlarının tamamı sağlık sigortaları tarafından karşılanmaktadır (Rehabilitation und Praevention für Gehörlose, 5 Nisan 2011). Bireylerin sadece teknik olarak işitmesi ve konuşma terapileri değil, aynı zamanda psikolojik desteği de devlet güvencesindedir. ABD ve Almanya'nın sosyal devlet anlayışı ve uygulaması ciddi farklar göstermektedir.

2.4. TÜRKİYE’DE İŞİTME YETERSİZLİĞİ

2.4.1. Toplumsal Boyut

Özel gereksinimi olan çocukların ve ailelerinin duygusal desteğe ihtiyaçları vardır. Birbirleriyle kurdukları ilişki, kaygılarını ve karamsar düşüncelerini azaltmakta ve güven ve başarıma duygusunu geliştirmektedir.

Özel eğitimin temel ilkelerine ilişkin yönetmeliğin 6. Maddesinde, şu ifadeler yer almaktadır;

Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür. (...) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır (Özel Eğitim Yönetmeliği, 13 Şubat 2011).

Yönetmelikte toplum desteğinin ve yakın çevre ile dayanışmanın önemi vurgulanmaktadır. Ancak bu ilkelerin Türkiye gerçekliliği ile bağdaşmadığı görülmektedir.

Özurlüler İdaresi Başkanlığı ve Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yürütülen “2002 Türkiye Özurlüler Araştırması”na göre ülkemizde nüfusun %12,29’unu Özurlüler oluşturmaktadır (Genel nüfus: 68.622.559 – Özurlü nüfus: 8.431.937). Ülkemiz özurlülerin %0,37’sini (254.000) işitme yetersizliği olan bireyler meydana getirmektedir.

Yine aynı çalışmaya göre Türkiye’de işitme yetersizliği olanların toplam nüfusa oranı 50 yaşa kadar %0,35 civarında iken 50 yaş üstü toplulukta %0,77’ye yükselmektedir. İşitme yetersizliği olanlarda yaşla birlikte oran da artmaktadır. Türkiye’de işitme yetersizliği olan bireylerin %29,49’u doğuştan, %67,10’u ise sonradan işitme kaybı yaşamıştır (Devlet İstatistik Enstitüsü, 10 Şubat 2011).

TÜBİTAK'ın katkılarıyla “Türkiye Özürlüler Araştırması 2002” verilerini analiz eden Tufan’a göre, özürlülere çeşitli hizmetler sunan kurum ve kuruluşların, özürlülere ulaşabilme konusunda sorunlarla karşılaştığı belirlenmiştir. Kurum–özürlü arasındaki belirgin kopukluğun nedenleri üzerinde durmanın gerekli ve şart olduğu anlaşılmıştır. Analizler, eğitim düzeyi düşük, sosyal güvenlik olanakları az, gelir durumu kötü olan bir özürlü kitlesinin mevcut olduğunu ortaya koymuştur (Tufan, 10 Şubat 2011).

Türkiye’de birçok İşitme Engelliler Derneği bulunmaktadır. Bunların çoğu yerel olup “Sağır Dilsizler Derneği” adını almışlardır. (örneğin: Konya, Manisa, Eskişehir, Gaziantep, Trabzon Sağır Dilsizler Derneği). Bir kısmı İşitme Engelliler Derneği terimini tercih etmektedir (örneğin: Ankara, Diyarbakır, İskenderun İşitme Engelliler Derneği). Bu derneklerin çalışmaları ve yönetimi özerk olmakla birlikte çoğu Türkiye İşitme Engelliler Milli Federasyonuna bağlıdır (Özyürek, 28 Mart 2011).

1960 yılında kurulan Türkiye İşitme Engelliler Milli Federasyonu’nun misyonu, işitme engelli insanların sosyal, ekonomik ve politik yaşamın her alanında yaşam standardını yükseltmek, işiten ve işitme yetersizliği olan insanlar arasında eşitliği, adaleti teşvik etmek, işitme özürllülerin bağımsızlığını sağlamak ve Türkiye’de yaşayan işitme özürllülere uygulanan negatif ayrımcılığa karşı savaşıdır. Derneğin resmi sitesinde en önemli yaptırım olarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 2005 yılında kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler Kanunu gösterilmektedir. Türk İşaret Dilinin resmi bir dil olarak tanınmasını ve Türkiye’deki her şehirde bir işaret dili tercümanının istihdam edilmesini resmi web sitesindeki bilgilere göre dernek sağlamıştır (Türkiye İşitme Engelliler Milli Federasyonu, 28 Mart 2011). Türkiye’de işitme özürllülerin haklarını korumak ve bu insanların hayata daha sıkı tutunmalarını sağlamak için kurulmuş olan federasyona 25 dernek üyedir.

Türkiye’de faaliyet gösteren bir başka federasyon (“İşitme Engelliler Federasyonu”) tüzüğünde amacının, işitme özürllülerin sosyal, ekonomik, kültürel, sportif, hukuki ve mesleki yönden topluma kazandırılması, hak ve özgürlüklerinin

geliştirilmesi ve laik, hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir yönetim anlayışının sağlanmasına yönelik çalışmalarda bulunmak şeklinde vurgulanmaktadır (İşitme Engelliler Federasyonu, 28 Mart 2011).

İşitme Engelliler Federasyonu, eğitimi ve teknolojik desteği önemsemektedir. Bireyin işitmesi için gerekli olan her şeyin yapılması teşvik edilmektedir. İşiten dünyaya dahil olma durumu önemsenmektedir. Bu bağlamda seslere odaklanmayı ve duyarlılık kazandırmayı salık verir ve resmi web sitesini ziyaret edenleri “Koklear İmplant”, “Kulağın Yapısı”, “ İşitme Cihazları”, “İşitme Engelliler Eğitimi” gibi konularda bilgilendirmektedir (İşitme Engelliler Federasyonu, 28 Mart 2011). Türkiye İşitme Engelliler Milli Federasyonunun aksine, işaret dili kullanımı ve işitme yetersizliği olanların ayrışması, kendi kültürlerine sahip çıkması değil, işitenler dünyasına dahil olmanın yollarına işaret edilmektedir.

Devletimiz sosyal devlet olma ülküsünün gereği olarak özürlü vatandaşlarına çeşitli hizmetler sunma yükümlülüğünü almıştır. Pek çoğu geliştirilmeye ve güçlendirilmeye muhtaç bu hizmetlerden yararlanabilmek için, öncelikle “Özürlü Sağlık Kurulu Raporu” alınması gerekmektedir. Özur derecesi %40’ın üstünde olan kişilere bazı haklar tanınmaktadır, bunlar; Özürlü maaşı, özel eğitim, malulen emeklilik ve özürlü kimlik kartının sağladığı kolaylıklar, örneğin ulaşım ile sosyal ve kültürel amaçlı hizmetlerden ücretsiz faydalanma, Türk Hava Yolları ve Devlet Demiryollarında %40 indirimden yararlanma veya vergi indirimidir. İşitme özürlü vatandaşlar ayrıca gereksinimi olan özel alet ve araçları (işitme cihazı, özel tertibatlı araç vb) “Sağlık Kurulu Raporu” ile ihtiyacın tespit edilmesi şartı ile bağlı bulunduğu Sosyal Güvenlik Kurumu’nun değişen oranlarda maddi katkısı ile edinebilmektedir. Hiçbir sosyal güvencesi olmayan işitme özürlüler ise, işitme cihazı vb araç gereçleri buldukları ilin sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonuna başvurarak temin edebilmektedirler (Türkiye Özürlüler Araştırması- 2002, 5 Nisan 2011).

Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihin özürlü olanların yaklaşık %48’inin sosyal güvenliği bulunmaktadır. Sosyal güvenliği olan özürlülerin oranı

kentte daha yüksektir. Özürlülerin ancak yarısı sosyal güvenliğe sahipken, bunların yarısından fazlası bağımlı olarak sosyal güvenlik şemsiyesi altındadır (Devlet İstatistik Enstitüsü, 10 Şubat 2011). Büyük çoğunluğu yoksul olan özürlülerin özellikle tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri için sosyal güvenlik önemli bir araçtır. Bundan yoksun olanların tamamen kaderlerine terk edildiği anlaşılmaktadır.

Hizmetin ağırlıklı olarak sağlık kuruluşlarından alındığı görülmektedir. Bunun dışında, özürlülerin hizmet aldığı kuruluşlar, herhangi bir Dernek, Vakıf ya da Konfederasyon, Belediyeler, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu ve Türkiye İş Kurumu olarak sıralanabilir. Ancak, özürlü bireye ağırlıklı olarak sağlık hizmeti verilmesi nedeniyle, bunun dışında kalan kurum ve kuruluşlardan yararlanma oranı da oldukça düşüktür (Tufan, 10 Şubat 2011). Türkiye'de özürlülük çoğunlukla bir “sağlık sorunu” olarak görüldüğü için, sağlık hizmeti dışında bu bireylere hizmet veren diğer kurum ve kuruluşların da başka herhangi bir hizmeti verme durumları yok denecek kadar azdır.

İşitme yetersizliği olan bireylerin sağlık hizmeti dışında kalan hizmetlerden yararlanamamalarının nedenleri sorgulandığında önemli bulgular ortaya çıkmaktadır. Buna göre, işitme yetersizliği olan birey bir takım kurum ve kuruluşlar tarafından kendisine verilen hizmetlerden yararlanamamasının en önemli nedeni olarak ekonomik durumunun yeterli olmadığını belirtmektedir (%51,4). Diğer kurum ve kuruluşlardan hizmet alma oranı %4'ü geçmemektedir. Hizmetlerden yararlanamamanın bir göstergesi olarak ekonomik durumun yeterli olmadığı nedeninin öne sürülmesi fakirliğin de bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre hizmetlerden yararlanmamanın diğer nedenleri; bu tür merkezlere dair bilgisizlik, aile içi çözüm bulma, yaşın küçük oluşu, kurumlara inanmama ve başvurunun kabul olmayışı şeklinde özetlenebilir (Tufan, 10 Şubat 2011). Hizmet alımı sırasında ekonomik yetersizliğin engellerden biri olarak ortaya konması, Türkiye'deki engelli kitlesinin genel ekonomik profilini yansıtır niteliktedir. Bu bulgular ışığında, Türkiye'nin gelir durumu oldukça kötü bir özürlü kitlesiyle karşı karşıya olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Özürlü bireylerin kamu kurum ve kuruluşlardan en önemli beklentilerine ilişkin bilgiler alınmıştır. Bu çalışmaya göre özürülülerin en önemli beklentilerinin parasal katkı (% 61,22) olduğu anlaşılmıştır. Parasal katkı yapılmasını isteyen engellilerin oranı kırsal alanda % 68,03 iken kentte % 55,28'dir. Özürlü erkeklerin %59,34'ü, kadınların ise % 63,76'sı kurum ve kuruluşlardan parasal destek istemektedirler (Demir,10 Şubat 2011).

Ülkemizde yasayan işitme özürülülerin sosyoekonomik şartlarını ortaya koyan fazla veri yoktur. Büyük kısmı toplumla uyum sağlamak için gerekli unsurlardan faydalanamamaktadır. Teknolojik olarak uygun aletlere ulaşamadıklarından ve toplumdan yardım alamamaktan yakınan işitme özürülülerin oranı ortalama %50'dir. Araştırmaya göre bütün özürülülerin sadece % 21,71'i işgücüne katılmaktadır (Tufan, 10 Şubat 2011). Özrünün türü ve sosyal yaşama katılma arasında da belirgin bağlantılar bulunduğu belirlenmiş, sosyal yaşama katılmak için yapılabilecek girişimlerin eksikliğinden yakınan özürülülerin çoğunlukta olduğu görülmüştür.

2.4.2. Eğitim Boyutu

Türkiye Özürülüler Araştırması ülkemizdeki işitme yetersizliği olan bireylerin eğitim durumunu diğer yetersizlik türleri ile karşılaştırılacak şekilde vermemektedir. Milli Eğitim Bakanlığı verilerine göre işitme engelliler ilköğretim ve liselerinde yaklaşık 7.000 çocuk eğitim görmektedir. Ancak, işitme yetersizliği olan çocukların ne kadarının okula gitmediği ya da kaynaştırma eğitimi kapsamında normal okullara gittiği (ya da başka olanağı olmadığı için normal okullara gittiği) belli değildir. Okula gitmeyen işitme özürülü çocuk oranının oldukça yüksek olduğunu tahmin etmek mümkündür. Ne yazık ki bu konuda yapılmış istatistik çalışmalardan yoksunuz. Ülkemizde yılda 1.300.000 canlı doğum olduğu dikkate alındığında, işitme kaybı sıklığı ortalama % 0,15 olarak kabul edilirse, ilköğretim yaşında yaklaşık 15.000 – 17.000 işitme yetersizliği olan çocuk olduğu "tahmin" edilebilir (Yenidoğan İşitme Taraması, 5 Nisan 2011). Bu veriler çerçevesinde işitme yetersizliği olanların ilköğretime gitme oranı yaşlılarından oldukça geridedir. Sekiz

yıllık “zorunlu eğitimin”, yetersiz altyapı ve denetim nedeniyle bu çocukları kapsamadığı görülmektedir.

Sonuç olarak ülkemizin işitme engelli profili şu şekildedir: Ülkemizde doğuştan işitme engelliler genel nüfusun % 0,1-0,2’sini kapsamakla birlikte, geç tanı konmakta ve geç cihazlanmaktadır. Gazi Hastanesi’nde takip edilen işitme yetersizliği olan çocukların tanı yaşı ortalama 1,73 olmasına karşın cihaz kullanmaya başlama yaşları 3,17’dir. Bu bağlamda ülkemizde doğuştan işitme yetersizliğine maruz kalanların konuşma gelişimi için en kritik dönem olan yaşamın ilk 2 yılını cihazsız geçirdikleri anlaşılmaktadır. Bunun sonucu olarak da eğitime katılma oranları düşüktür. Pek çoğu yaşitlarına göre daha yetersiz bir eğitim almakta, eğitim olanaklarını kullanamamakta, devletin sağladığı olanaklardan yeterince pay alamamakta ve toplumla kaynaşamamaktadır. Çok azı iş gücüne katılacak bir kabiliyet ve isteğe ulaşabilmektedir (Yenidoğan İşitme Taraması, 5 Nisan 2011). Sorunlarından ve özgüven eksikliğinden dolayı sessiz ve çoğunlukla kendilerine sağlanan aile ortamlarıyla sınırlı bir yaşantı sürdürmektedirler.

2.4.2.1. Yasal Düzenlemeler

İşitme yetersizliği olan çocukların eğitimi, eğitim ortamlarının düzenlenmesi ve denetimi Milli Eğitim Bakanlığının sorumluluğundadır. Özel gereksinimli çocuklar için özel yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bu yasaların amacını şu şekilde ifade etmektedir;

Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin amacı, özel eğitim gerektiren bireylerin, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri doğrultusunda, genel ve mesleki eğitim görme haklarını kullanabilmelerini sağlamaya yönelik esasları düzenlemektir (MEB Mevzuat Bankası, 13 Ocak 2011).

Adı geçen kararnamede özel eğitimin bazı temel ilkeleri belirtilmiştir. Buna göre özel gereksinimi olan tüm bireyler, ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda özel eğitim olanaklarından faydalanabilmeliler. Ayrıca her kademedeki eğitimlerini kesintisiz sürdürülebilmeleri için gerekli rehabilitasyonları

sağlayacak kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılmalıdır. Kararnamede bireyselleştirilmiş eğitim programlarının uygulanması ve ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılmalarının sağlanması öngörülmektedir. Ayrıca özel eğitim hizmetleri, özel gereksinimli bireylerin toplumla etkileşimini ve karşılıklı uyum sağlamalarını teşvik etmelidir (Millî Eğitim Bakanlığı, 7 Ocak 2011).

Bu Kararnameye göre, okul öncesi, ilkokul, ortaokul, yüksek okul ve ayrıca yaygın eğitimden faydalanma olanaklarının sağlanması öngörülmüştür. Okul öncesi ve ilköğretim çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden eğitim-öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara evde eğitim hizmeti verilmesi esası da yer almaktadır (MEB Mevzuat Bankası, 13 Ocak 2011).

Millî Eğitim Bakanlığının resmi web sitesinde yayımlanan özürllülerle ilgili bazı kanunlarda öne çıkan öğeler dikkat çekmektedir. Eğitim ve öğretim ile ilgili 15. Maddede şu ibare yer almaktadır;

Hiçbir gerekçeyle özürllülerin eğitim alması engellenemez. Özürllü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürllü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır (Millî Eğitim Bakanlığı, 5 Ocak 2011).

13. maddede meslekî rehabilitasyona vurgu yapılmaktadır;

Özürllülerin yeteneklerine göre mesleğini seçme ve bu alanda eğitim alma hakkı kısıtlanamaz.(...) Özürllülerin yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri bir işte eğitilmesi, meslek kazandırılması, verimli kılınarak ekonomik ve sosyal refahının sağlanması amacıyla meslekî rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasının sağlanması esastır (Millî Eğitim Bakanlığı, 5 Ocak 2011).

Çalışan özürllünün dezavantajlı duruma düşürüleceği eylemlerden kaçınılması gereğine dikkat çekilmektedir. İstihdam konusunu ele alan 14. Maddede şu ifade yer almaktadır;

İşe alımda; iş seçiminden, başvuru formları, seçim süreci, teknik değerlendirme, önerilen çalışma süreleri ve şartlarına kadar olan safhaların hiçbirinde özürllülerin aleyhine ayrımcı uygulamalarda bulunulamaz (Millî Eğitim Bakanlığı, 5 Ocak 2011).

Yukarıda sözü edilen yasal düzenlemelerin idealist temennilerle sınırlı kaldığını ve çoğunlukla uygulamaya yansımadağını üzülererek görmekteyiz.

2.4.2.2. Eğitim Ortamı

MEB'nın resmi web sitesinde kaynaştırmanın, her düzeyde özüre sahip öğrenciler için gerekli olduğu belirtilmektedir. İşitme yetersizliği olanların eğitiminde kaynaştırma uygulamalarının önemi bazı olgulara dayandırılmaktadır. İşitme yetersizliği olan öğrenciler, kaynaştırma ortamında akranlarını gözleme, iş birliği kurma, paylaşma, model alma, taklit etme ve karşılıklı iletişim kurabilme fırsatlarından yararlanmaktadırlar. İşitme yetersizliği olan çocuklar sosyal/ sözel etkileşimde bulunmakta ve sosyal-duygusal, bilişsel ve kişilik gelişimi gibi alanlarda desteklenmektedirler. İşitmeyen çocuğun, bir arkadaş grubuna katılarak çeşitli etkinliklerde bulunması ve kabul görmesi kendine olan güvenini arttırmakta, bağımsız bir birey olmasına katkıda bulunmaktadır. Bu durum çocuğun aynı zamanda bir topluluğa ait olma ve değerli olma duygularını pekiştirmektedir (İşitme Engelliler, 3 Nisan 2011).

MEB, işitme yetersizliği olan öğrenci için en uygun eğitimi en az kısıtlayıcı ortamda sağlamaya yönelik esasların kaynaştırma uygulamalarında dikkate alınmasını tavsiye etmektedir. Bu bağlamda, kaynaştırma uygulamasından yararlanan öğrenciye ve/veya öğretmene sağlanan özel eğitim hizmeti olan “destek özel eğitim hizmetlerinin” önemi vurgulanmaktadır. Bu hizmetler öğrencinin gereksinimleri doğrultusunda düzenlenmelidirler (İşitme Engelliler, 3 Nisan 2011).

Milli Eğitim Bakanlığının belirlemelerine göre ne yazık ki işitme yetersizliği olan bireylerin kaynaşma sınıflarında eğitim görmelerine ilişkin planlamada ve uygulamada ciddi sıkıntılar bulunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi başta okullaşma oranının düşüklüğü en büyük sıkıntıyı doğurmaktadır.

Bazı öğrenciler kaynaştırma sınıflarında sorun yaşamakta ve ortamdan yararlanamamakta, başkaları ise oldukça iyi uyum sağlamaktadır. Avcıoğlu, kaynaştırma uygulamasının başarılı olabilmesi için uzmanların ve çocuğun ailesinin bu uygulamaya inanmaları gerektiğini dillendirmektedir. Ayrıca sınıf içi yardım, konuşma ve dil uzmanı, bilgisayar, kaynak oda, tercüman, iletişimi kolaylaştırmaya yönelik teknolojik aletler ve materyal desteği sağlanmalıdır (Avcıoğlu, 2008: 211). Sınıf öğretmenlerinin, yüksek öğrenme ortamı oluşturmaları için ders işleyiş tarzında bir takım değişiklikler yapmaları gerekmektedir. Bu ve benzeri tedbirler ve kolaylıklar gelişmişlik düzeyi yüksek bölgelerdeki okullarda dahi az rastlanır durumlar olmakta ve yine teorik temenni olarak kalmaktadır.

İşitme Engelliler Federasyonunun eğitime ilişkin görüşlerini açıklayan makaleye göre ileri ve çok ileri derecede işitme kaybı olan bir çocuk, tüm dil alanlarında ve okul yaşantısında özel eğitim programlarına ihtiyaç duymaktadır. İşitme cihazının erken dönemde kullanılmaya başlanması, özellikle bu kayba sahip olan çocukların işiterek ve konuşarak (işitsel-sözel yöntem) normal dil gelişimini yakalamayı amaçlayan programları takip etmeleri mümkün olmaktadır. Ancak, işitme kaybı 80-90dB'e yaklaştıkça işitsel-sözel yöntemle işaret dili yönteminin de eklenmesi (total iletişim) gerekebilmektedir (Eğitim, 5 Nisan 2011).

Bu çocuklar için okul seçimi yapılırken takvim yaşı ve konuşma ve dil yaşı arasındaki farklılık göz önünde bulundurulmalıdır. Önemli olan çocuğun dil ve konuşma yaşının okul yaşantısını sürdürebilecek seviyede olmasıdır. Bu nedenle, okul seçimi yapılırken çocuğun zihinsel, duygusal, dil ve konuşma gelişimi değerlendirilir. Ayrıca, ailenin eğitime katılımı ve desteği de okul seçimini etkiler. Bu ölçütlere uygun olan çocuklar, özel eğitim ve danışmanlık programlarında ve normal işiten çocukların eğitim aldıkları okullarda eğitim yaşantılarını sürdürebilirler (Eğitim, 5 Nisan 2011). Görüldüğü gibi bu dernek işitme odaklı, kaynaştırma esasına göre eğitim verilmesini teşvik etmektedir.

2.4.2.3. Okullar

Türkiye’de işitme yetersizliği olanların sayısına ilişkin çelişkili bilgiler bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler raporuna göre bu sayı 2,5 milyondur. Ancak Milli Eğitim Bakanlığı'na göre ülkemizde 400.000 işitme yetersizliği olan birey bulunmaktadır. Yine aynı rapora göre bu nüfusun 120.000’ini çocuklar oluşturmakta ve bunların sadece 7.000’i okula gitmektedir (İşaret Dili, 5 Nisan 2011).

Özel gereksinimli çocuklar da diğer çocuklar gibi zorunlu ilköğretim kapsamında değerlendirilmektedir. MEB verilerine göre, Türkiye’de 46 İşitme Engelliler İlköğretim Okulu ve 13 İşitme Engelliler Meslek Lisesi bulunmaktadır (Okullar, 5 Nisan 2011). Ayrıca bazı üniversitelerde işitme yetersizliği olan çocuklara ve ailelerine yönelik eğitim çalışmaları yapılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda oral yöntem, başka bir deyişle yapılandırılmış sözel yöntem kullanılmaktadır. Öğrencilerin çoğu çok geç teşhis edilmiş ve geç cihazlandırılmış veya hiç cihazlandırılmamış olmaktadırlar (Tüfekçioğlu, 2007: 114-116). Dil edinimindeki ve beyindeki işitme merkezinin gelişimindeki kritik yaş dönemini (0-3) sessizlik içinde geçirmiş oldukları için sözel dili konuşma ve anlama fırsatını kaçırmış olan çoğu işitme yetersizliği olan çocuk, iletişim gereksinimini çeşitli işaretler, jestler ve beden dili ile karşılamaktadır.

Türkiye’nin gereksinimini karşılamamakla beraber, işitme yetersizliği olan öğrenciler için, başta Ankara, İzmir, İstanbul, Adana, Eskişehir, Sivas, Diyarbakır olmak üzere, 16 il ve ilçede, sağır okulları bulunmaktadır. İşitme Engelliler okullarına giden öğrenciler, ilk iki yılı hazırlık sınıfı olarak okumakta, sonra 6 yıllık bir ilkokul eğitiminden geçmektedirler. İlkokulun 4,5 ve 6. sınıflarında, öğrencilere çeşitli sanatlar öğretilmekte, orta kısımda ise, öğrenci en başarılı görüldüğü sanat dalına yönlendirilmektedir (Öğretmen Okulu, 5 Nisan 2011).

Kaynaştırma sınıflarında işiten çocuklarla birlikte eğitim gören işitme yetersizliği olan çocukların sayısı 2005-2006 döneminde 3161’i bulmuştur

(Tüfekçioğlu, 2007: 114-116). Ancak kaynaştırma için öngörülen uygulamaların sağlanamadığı görülmüştür. Bu alanda ciddi çalışmalara gereksinim vardır.

2002 Özürlüler Araştırmasındaki verilere göre işitme yetersizliğine sahip bireylerin eğitim düzeyleri de genel özürli nüfusun eğitim profiline benzer olarak oldukça düşüktür. Özür türleri içinde en düşük okuryazarlığa sahip olanlar işitme yetersizliği olan bireylerdir. Görme yetersizliği olan bireylerde okuryazar olmayanların oranı %34,9 iken bu oran işitmeyenlerde %36,9'a yükselmektedir (Tufan, İsmail, 10 Şubat 2011). Ancak, bedensel yetersizliği olanlarla bu iki özür grubu karşılaştırıldığında, okuryazarlığın bedensel yetersizliği olanlar lehine daha yüksek olduğu görülmektedir.

Özel eğitim veren okulları karşılaştırınca özellikle biri dikkat çekmektedir. Eskişehir Anadolu Üniversitesinde bulunan İşitme Engelli Çocuklar Araştırma ve Eğitim Merkezi'nde (İÇEM) tüm koşullar sağlanmıştır. (Eskişehir dünyaya örnek oldu, 10 Ocak 2011). Diğer okullar için aynı şey geçerli değildir. Türkiye'nin örnek merkezlerinden biri olan İÇEM, koklear implantasyonlu çocuklara ve ailelerine Avrupa standardında eğitim sunmaktadır. Sayısı zaten yetersiz olan özel okulların bu nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır.

İşitme yetersizliği olanlar için açılan okulların sayısı ve niteliği talebin altında kalmıştır. Ayrıca işitme yetersizliği olan öğrencilere ideal eğitim ortamının işiten çocuklarla birlikte normal okullarda sağlanabileceği düşüncesi, varsayımdan öteye geçememiştir. Uygulamada ciddi sorunların ve eksiklerin olduğu yadsınamayacak bir gerçektir.

2.4.3. Tıbbi Boyut

Kurumsal düzeyde, engellilik basitçe bir "sağlık sorunu" olarak algılandığı için sağlık hizmetleri diğer hizmetlerden daha çok önemsenmektedir. Öte yandan, örneğin, sağlık hizmetleri daha fazla sunulurken, sağlık hizmetlerinin önemli ve

ayrılmaz bir parçası olan bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin düşük düzeyde sunulduğu görülmektedir (Tufan, İsmail, 10 Şubat 2011).

Araştırma sonuçlarına göre işitme yetersizliği olan bireylerin %43,61'inin tedavi olmadığı, %52,04'ünün tedavisinin yapıldığı veya devam ettiği anlaşılmıştır (Devlet İstatistik Enstitüsü, 10 Şubat 2011).

İşitme yetersizliği olan bireylerde cihaz kullanma oranı, %20,84'tür. Cihaz kullanma oranı kentte daha yüksektir. İşitmeyen erkeklerde cihaz kullanma oranı, kadınlara göre daha yüksektir (Demir, Ömer, 10 Şubat 2011).

29/09/2008 tarih ve 27012 sayılı resmi gazetede yayınlanan Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığının 2008 Yılı Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliğinde, işitme cihazı ödemeleri düzenlenmiştir. Kurum sadece analog ve dijital işitme cihazı bedellerini ödemekte, işitme cihazı kalıp ve pil bedelleri ödenmemektedir. Her iki kulak için işitme cihazı bedelinin ödenebilmesi için, sağlık kurulu raporunda gerekçeleri belirtilerek "Hastanın her iki kulak için işitme cihazı kullanması gereklidir." ibaresi yer almalıdır. İşitme cihazının yenilenme süresi beş yıldır. Bu genelgeye göre tüm kurumlar analog işitme cihazı için 175,00 YTL, dijital işitme cihazı için ise 350,00 YTL ödemeliler. Kişinin gereksinimleri ne olursa olsun, alınan cihazın özelliklerine ve fiyatına bakılmaksızın aynı miktar ödenmektedir. Hasta eğer dijital cihaz alıyorsa doktorun verdiği raporda niçin analog cihaz alınmadığının gerekçesi yer almalıdır (İşitme Cihazı Ödemeleri, 5 Nisan 2011).

Koklear implant cihazının ve ameliyatının maliyeti yüksektir. SSK, Emekli Sandığı, Bağ-Kur ve Yeşil Kart ile ameliyat, ameliyat sonrası takipler ve rehabilitasyon ücretlerinin karşılandığı ifade edilmektedir (Koklear İmplant, 5 Nisan 2011). Ancak uygulamada, uzayan bürokratik işlemler ve ameliyatı uygulayan kurumların sınırlılığı, özel gereksinimli çocuklara zamanında ve nitelikli terapilerin yapıldığını söylememizi mümkün kılmamaktadır.

3. BÖLÜM

YAZARLARIN BİYOGRAFİLERİ VE ESERLERİ

3.1.YAZARLARIN BİYOGRAFİLERİ

3.1.1. Claire Blatchford'un Biyografisi

Claire Howell Blatchford 3 Ocak 1944 yılında Amerika Birleşik Devletleri, Washington DC' de doğar ve Connecticut'ta büyümüştür. Altı yaşını tamamladıktan birkaç gün sonra geçirdiği kabakulak rahatsızlığı sonucunda işitme yetisini kaybetmiştir (Steiner Books, 18.09.2010). Dil edinimi için kritik yaş kabul edilen erken çocukluğunu işiterek geçirdiği için beynindeki işitme merkezi gelişmiştir ve konuşmayı, boğumlamayı, vurgu ve dilin inceliklerini öğrenmiş olan yazar (her ne kadar kendisi duymasa da) insanlarla konuşarak iletişim kurma yetisine sahip olmaktadır.

Kitabında ifade ettiği gibi, işitmenin birçok farklı yolu olduğunu erken yaşta öğrenir: Sağır olunca titreşimleri el ve ayaklarıyla hissedermiş insan, ayrıca rüzgârın ve denizin sesini gözleriyle “duyarmış”. Özellikle de dudak okuyarak insanlar hakkında sözcüklerin ötesinde bilgi edinirmiş. Jestler, beden dili ve gözlerin ifade ettikleri önem kazanırmış (Blatchford, 1997:4). İşitememeyi eksiklik olarak değil, diğer duylara önem kazandıran ve onları öne çıkaran bir olgu olarak kabul eden Blatchford, algıda farkındalık kazandırdığını vurgulamaktadır.

Bennington College'den mezun olduktan sonra Adelphi Üniversitesinde eğitim alanında Lisans öğrenimi gören yazar, daha sonra Columbia Üniversitesi Eğitim Fakültesinde, Özel Eğitim alanında Yüksek Lisansını tamamlamıştır (Verlagsgruppe Oetinger, 18.09.2010).

Blatchford uzun yıllar işitme yetersizliği olan öğrencilere öğretmenlik yapmıştır. İki kız annesi olan yazar halen eşi ve eğitimli köpeği Ginger ile kuzeybatı Massachusetts’de yaşamaktadır. İşitme yetersizliği olan öğrencilere eğitim olanağı sağlayan Clarke School İlköğretim okulunda part-time çalışmaktadır (Barnes and Noble, 18.09.2010). İşitme yetersizliği ona ne özel hayatında ne de kariyerinde engel olmamıştır. Yazar ve öğretmen kimliğinin yanında mutlu bir eş ve anne olmayı da başarmıştır.

Blatchford, çocuklar için kaleme aldığı eserlerinde “sağır-dilsiz” temasına eğilmektedir. Oluşturduğu karakterlerin sadece “sağır çocuklar” olarak değil, “sağır birer kahraman” olarak algılanmalarını amaçlamaktadır. Blatchford’a göre “sağırlık” asla bir talihsizlik olarak görülmemeli, belki bir ayrıcalık bile sayılmalıdır. “All Alone”, “Down the Path”, “A surprise for Reggie”, “Shawna’s Bit of Blue Sky”, “Flowing with It” gibi eserler buna örnektir. Ayrıca 1992 yılında, çeşitli dergilerde yayımlanan çocuk öykülerinin antolojisi olan “Of Cabbages and Kings” eserinde öyküleri yayımlanmıştır (Verlagsgruppe Oetinger, 18.09.2010).

Blatchford’un ilgi duyduğu bir başka alan da manevi yolculuklardır. Ölüm ve ölümlerle iletişim, tanrı sevgisi gibi temalar yazarın deneyim ve düşüncelerini yansıtan birçok eserinde öne çıkmaktadır. “Turning: Words Heard from Within”; “Friend of My Heart: Meeting Christ in Everyday Life”; “Becoming: A Call to Love” and “Experiences with the Dying and the Dead: Waking to Our Connections with Those Who Have Died” (Dönmek: Derinlerden duyulan sesler; Kalbimin arkadaşı: Mesih ile günlük yaşamda buluşmak; Olmak: Aşka çağrı; Sekeratta olanlarla ve Ölülerle Deneyimler: Ölmüş insanlarla irtibatla duyarlılık kazanmak) gibi eserler buna örnek verilebilir. “Sağırlığı”, Tanrının kendisine bahsettiği özel bir imtiyaz, ayrıcalıklı bir yaradılış olarak gören Blatchford, yaşamdaki güçlü duruşunu Hristiyanlık inancına borçlu olduğunu da ifade etmektedir (Steiner Books, 18.09.2010).

3.1.2. Peter Hepp'in Biyografisi

Peter Hepp 30 Haziran 1961 yılında Almanya'nın Ehingen kentinde dünyaya gelir. Doğuştan işitme yetersizliği olan yazar beş yaşından itibaren evde özel artikülasyon dersi alarak konuşma dilini öğrenir ve daha sonra Schwäbisch Gmünd'de işitme yetersizliği olanlara özel bir okulda yatılı kalır ve burada Alman İşaret Dilini öğrenir (Wikipedia, 22 Ocak 2011).

Okuldan mezun olduktan sonra birçok işitme engelli gibi, o da makine tesviyecisi olur. Yıllarca Franziskanerinnenkloster (manastır) Heiligenbronn'da görme engeli olan bireylere rehberlik yapar. İşitme yetisinden yoksunluğunu diğer duyuları ile telafi eder ve çevresindeki engellilere moral verir. O yıllarda Hepp, ruhban olmayı düşünse de sonra vazgeçer. (Katholische Hörgeschädigtenseelsorge, 22.01.2011).

Usher sendromu hastalığı sonucu sürekli artan bir görme engeli oluşur ve makine işine son vermek zorunda kalan Hepp, manastırda hasırcılık eğitimi alır. Zamanla görme yetisini de tamamen kaybeden yazar, derin bir yaşam krizi yaşar. 1994 yılında manastırını bir süreliğine terk eder (Hepp, 2005:2). Yaşamın kendisine yük olduğu o yıllarda, intiharı dahi düşünen yazar Tanrıdan da uzaklaşmak ister. İşitme engelli arkadaşlarının ve müstakbel eşi Margherita'nın desteği ve sevgisiyle tekrar yaşam enerjisi kazanır.

Bu yıllarda hasırcı/ sepetçi olarak çalışarak ayakta durmaya çalışan Hepp, görme-ışitme engeline ilişkin birkaç konferans verir ve birçok görme ve işitme engelliler derneğinde aktif yer alır.

Uzun bir mücadeleden sonra Mart 2000 yılında diyakozluk eğitimine başlar ve 7 Haziran 2003 yılında ilk işitme ve görme yetersizliği olan diyakoz (Hristiyanlıkta papazın yardımcısı olan din adamı) olarak kutsanır. Katolik kiliseye bağlı olarak çalışan Hepp, Eylül 2000 yılından beri görme-ışitme yetersizliği olan

bireylere psikolojik destek vermektedir (Katholische Hörgeschädigtenseelsorge, 22.01.2011).

Peter Hepp, Rottenburg-Stuttgart piskoposluğunda görme ve işitme yetersizliği olan insanlara destek veren bir diyakoz olarak çalışmaktadır. Vaaz ve konferanslarını işaret diliyle vermektedir. İletişim kurmak için Hieronymus Lorm'un geliştirdiği el içine dokunarak oluşturulan alfabeden faydalanır (Lorm-Alphabet). Ayrıca eliyle dokunarak hissettiği işaret dili, Braille yazısı (kabartma harfler) ve zaman zaman konuşulanları Lorm- alfabesiyle kendisine çeviren asistanlar yardımıyla iletişim kurmaktadır. Hepp, ihtisas dergileri için makaleler yazmakta ve seminerler vermektedir.

1998 yılında evlenen yazar, iki erkek çocuğu babasıdır. 2005 yılında „Die Welt in meinen Händen. Ein Leben ohne Hören und Sehen“ (Dünya Ellerimin İçinde. İşitme ve Görme Olmaksızın Yaşamak) adlı biyografisi yayımlanmıştır (Wikipedia, 22 Ocak 2011).

3.1.3. Sevim Ak'ın Biyografisi

Anne-babası öğretmen olan Sevim Ak'ın çocukluğu Samsun'da bir çıkmaz sokakta, arabacı, öğretmen, bankacı ve inşaat işçilerinin çocuklarıyla bahçeli kalabalık evlerde gezinerek geçmiştir. Sokaklar, Ak'ın yazılarında en temel ilham kaynağı olmuştur. Yazar, toplumsal konumun ve dini inanışların oluşturduğu kültürel farklılıkların etkisinde kalmayacak şekilde yetiştirilmiştir. Çevresindeki dayanışmaya şahit olmuştur her zaman, başka bir deyişle maddi durumu iyi olan aileler ekonomik zorluk çeken ve çocuklarını okutamayan aileleri desteklemiştir (Can Yayınları, 2 Eylül 2010). Sevim Ak çocukluk yıllarını, günlük yaşamın basit fakat karmaşık ayrıntılarına tanıklık ederek geçirmiştir. Ak'ın kendi çocukluğunda yaşadığı zengin anıları, öykülerinde çok özel sezgiler ve gerçekçi tasvirler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Daha o yıllarda günlük olayları büyük bir tutkuyla küçük bir defterine aktarmaya başlayan yazar öğrencilik hayatında da başarılı olmuştur.

Ailesinin ve öğretmenlerinin yönlendirmesiyle kimya mühendisi olmaya karar vermiştir. Babası, akademik kariyerine önem vermekle beraber, içinde edebiyat sevgisini büyüten genç yazarı kendi kişiliğini bulma ve hayallerini gerçekleştirme konusunda yüreklendirmiştir (Ak, 2 Eylül 2010). Biyokimya alanında uzmanlaşmayı seçen Ak, yazma tutkusundan hiç vazgeçmemiştir. O yıllarda yazdığı öyküleri hep kendine saklamış, asla çevresindeki insanların eleştirisine sunmamıştır.

Ak'ın öyküleri Cumhuriyet Gazetesinde ve birçok çocuk dergisinde yayınlanmıştır. 1987 yılında, Redhouse Yayınları tarafından basılan ilk kitabı "Uçurtmam Bulut Şimdi" ile Akademi Kitabevi Öykü Ödülü'nü kazanmıştır. Daha fazla yazmaya yüreklenen Ak, TRT için senaryolar ve çevre temalı öyküler üretmeye başlamıştır. Çalışmaları yurtdışında da dikkat çekmiştir. Öyküleri Yugoslavya ve Arnavutluk'ta yayınlanmıştır. Yazarın ilgi duyduğu bir başka alan da çocuk tiyatrosudur. "Düşlere Sobe" adlı çocuk oyunu İstanbul Şehir tiyatrolarında sahnelenmiştir (Ak, 2 Eylül 2010).

Sevim Ak, çocukların korunmasını ve eğitimini amaçlayan sosyal projelerde de yer almıştır. 17 Ağustos 1999 depreminden sonra Tel Aviv Belediyesi Ruh Sağlığı Merkezi ve Marmara Üniversitesi Vakfı işbirliğiyle yürütülen Marmara Depremi Psikososyal Rehabilitasyon Projesi, yazarın çocuk korkularıyla ilgili 13 öyküsünden yola çıkılarak başlatılmıştır (Wikipedia, 2 Eylül 2010). Ciddi travmalara maruz kalan çocukların, korkularıyla yüzleşmeleri ve onlarla başa çıkmayı öğrenmeleri için, okullar Ak'ın öykülerinden faydalanmıştır.

Doğu ve Güneydoğu'daki çocuklarla gerçekleştirdiği yaratıcı okuma ve öykü yazma çalışmalarının sonucu ortaya çıkan eserler Fransa'da "Lignes D'ecritures" dergisinin çeşitli sayılarında yayımlanmıştır. Yazar, çocukların anlattığı masalları ve özyaşamsal öyküleri, "Güneşin Çocukları" adlı eserinde derlemiştir (Wikipedia, 2 Eylül 2010). Sevim Ak sadece kendi eserlerini ortaya koymak için çalışmamıştır. Yazma tutkusu farklı ırk ve görüşe sahip çocukların hayallerini yansıtmak için ilham kaynağı olmuştur.

"Toto ve Şemsiyesi, Uçurtmam Bulut Şimdi, Babamın Gözleri Kedi Gözleri ve Penguenler Flüt Çalamaz" adlı kitapları Almanca'ya, "Vanilya Kokulu Mektuplar ve Puf pufpuf, Cuf cufcuf ve Cino" adlı kitabı Korece'ye çevrilmiştir. Huban Korman'ın resimlediği "Kırık Şemsiye" adlı resimli öykü kitabı Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneğince 2006 yılının Resimli Kitap Ödülüne değer bulunmuştur (Anadolu Verlag, 2 Eylül 2010). Yazar son eserlerinde çocuğa karşı şiddetin yıkıcı etkileri, yetim veya özürlü çocukların sorunları gibi temalara, yumuşak ve nükteli söylemlerle yer vermektedir.

3.2. ESER ÖZETLERİ

3.2.1. Claire Blatchford'un "Die scharlachrote Feder" Adlı Eseri

Claire Blatchford'un kaleme aldığı çocuk ve gençlik romanı "Die scharlachrote Feder" (Kırmızı Kuş Tüyü), ilkokul 1. sınıftan itibaren işitme yetersizliği olan Nick'in hayvan kaçakçılarıyla olan macerasını konu edinmektedir.

Amerika'nın şirin bir kasabasında yaşayan Nick, yaz tatilinde yıl boyunca düşlediği gibi bütün günlerini yüzerek, dalarak, gölün karşı kıyısının gizemini çözmek ve önemli keşiflerde bulunmakla geçirmek ister. Ancak annesi işitme engelliler okuluna gitmek zorunda kalmaması ve genel eğitime işiten çocuklarla birlikte devam edebilmesi için tatil boyunca konuşma terapisine katılmasını ister. Doğa araştırmacısı olmak isteyen göl, çevre ve hayvanlar hakkında birçok kişiden daha geniş ilgi dağarcığı olan Nick, konuşma terapisini can sıkıcı bulur ve hiçbir işe yaramadığını düşünür.

Altı yaşında işitme yetisini bir hastalık sonucu kaybetmiş olan on iki yaşındaki Nick, dudaktan okumayı ve beden dilini yorumlamayı iyi bilir ancak telaffuzu gittikçe bozulduğu için insanlardan uzaklaşıp iletişim kurmaktan kaçındığını hisseder annesi. Oysa Nick dost olarak doğanın ve hayvanların yeterli olduğunu düşünür. Yaz tatilinde konuşma terapisiyle zamanını boşa harcamak istemeyen Nick, tepkisini ve öfkesini 'konuşmama kararını' alarak gösterir ve evden kaçmayı bile planlar.

Bu arada Nick, zengin bir iş adamının sahil şeridine tatil köyü inşa etme planları hakkında bilgi edinen ve doğa tahribatını engellemek için araştırma yapan gazeteci Peter ile tanışır. Peter Nick'i ücret karşılığında gölün, karşı kıyıdaki hayvanların ve bitki örtüsünün fotoğraflarını çekmekle görevlendirir. Nick, önemli bir misyonun başkahramanı edasıyla karne hediyesi olan şişme botuyla gölün karşı kıyısına doğru

kürek çekerken bot delinir ve Nick köpeği Wags ile birlikte doğası bozulmamış kıyıda bulur kendini.

Manastıra ait olan ıslah edilmemiş sahil şeridinde ilerlerken ayak izlerine rastlayan Nick, kıpkırmızı bir tüy bulur ve harabeye dönüşmüş olan bir bağ evine kadar iz sürer. Evin karanlık bir odasında annesinin organik gıda dükkanına sebze satan bahçıvan Carlos'u bir sandalyeye bağlı olarak bulur. Aynı odada üç Ara cinsi papağan ve daha önce kasabanın evcil hayvan dükkanından çalınan eşyaları görür. Çete üyelerinin odaya girmeye çalıştığını anlayan Nick, Carlos'un ve papağanların resimlerini çekip pencereden kaçar. Nick göl kıyısında kendisini bulan hayvan kaçakçılarının hileli sözlerine kanmaz ve dondurucu soğuğa, sis ve yağmura rağmen Wags'in yardımıyla gölü yüzerek geçer. Polisle birlikte kendisini aramaya çıkan annesi ve Peter donmak üzere olan Nick'i kıyıya yakın bir yerde bulur.

Heyecanla yaşadıklarını anlatmaya çalışan oğlunun kırık cümlelerine netlik kazandıran endişeli anne, polisleri harekete geçirir. Kameradaki resimler de Nick'in anlattıklarını desteklediği için polis, kaçakçıların peşine düşer ve zanlıları kısa sürede yakalar. Nick suçluları tespit etmek için polis merkezinde ifade verir. Kaçakçıların yargılanması Nick'in ifadesine bağlıdır. Net ve anlaşılır konuşmanın ve insanlarla iletişim kurmanın, etkin güce sahip olmanın önkoşulu olduğunu anlayan Nick, sadece duygularına ve ilhamlarına güvenerek yaşayamayacağını fark eder.

Kaçakçıların ülkeye soktuğu dokuz papağandan altısı ölü bulunur ve kalan üçünü bulmak için olay yerine dönen grup her yeri arar. Sonunda Nick biri ölü üç papağanı çöp konteynerine atılmış bir sırt çantasının içinde bulur. Sağ kurtulan iki papağan, hayvanat bahçesinde tedavi edilir ve yeni bir yuvaya kavuşturulur. Nick artık kendisiyle gurur duyan, popüler, söylediklerine itimat edilen ve önemli mesajları olan bir çocuktur ve konuşma terapisini kendini daha güzel ifade edebilmesi için önemsemektedir.

3.2.2. Peter Hepp'in "Die Welt in meinen Handen" Adlı Eseri

Peter Hepp "Die Welt in meinen Handen" (Dünya Ellerimin İçinde) adlı eserinde işitme yetersizliği ile başlayan ve ilerleyen bir görme yetisi kaybı sonucunda körlükle süren bir yaşam mücadelesini dillendirmektedir.

1961 yılında Almanya'nın Griesingen köyünde dünyaya gelen Peter'in babası duvar ustasıdır. Tüm aile bireyleri hayvancılıkla uğraşır ve büyük bir çiftliğin işlerini birlikte yürütürler. Büyükanne ve büyükbabanın dahil olduğu sıcak bir aile ortamında doğa ile iç içe, sevgi dolu bir atmosferde büyütülür Peter. Üç yaşında işitmediği anlaşılınca adeta bir aile dramı yaşanır ve çevrenin önyargılı yaklaşımıyla, "özürlü" bir çocuğa sahip olduğu için utanan ebeveyn kendini suçlar. Annesi Peter'i kaderine terk etmeme ve en iyi imkanlarla tedavi ettirme konusunda kararlıdır ve kısıtlı imkanlarına karşın Almanya'da konunun uzmanı olan bir profesöre götürür. Tetkikler çocuğun tamamen sağır ancak üstün zekalı olduğunu gösterir.

Köyde işiten çocuklarla birlikte kreşe devam ederken iletişim kuramamanın ezikliğini yaşayan Peter, insanları gözlemleyerek beden dilini, jest ve mimikleri yorumlamayı öğrenir. Altı yaşına kadar iki haftada bir eve gelen bir logopedi uzmanından özel boğumlama, konuşma ve dudak okuma dersleri alır ve birkaç sözcük öğrenir.

İlkokula köyünden ve ailesinden uzak, kilise yönetiminde olan yatılı bir işitme engelliler ilköğretim okulunda devam eder. Çoğu rahibelerden oluşan sert ve disiplinli öğretmenler katı kurallarını uygulatmak için küçük çocukları dayak ve aşağılama ile terbiye etmektedirler. Aile özlemi, kabuslar ve korkularla dolu okul hayatına başlarken ipe çektiği ilk tatilini ancak üç ay sonra yapar. Okuldaki aşağılayıcı yaklaşımlarla, işitme yetersizliği olan çocukların işitenlerden daha değersiz, özürlü, eksik yaratılmış olduklarına inandırılan öğrencilerin özgüveni kırılır, içine kapanık, işe yaramaz olduğuna inanan bireyler yetiştirilir.

Peter üçüncü sınıfta aniden gece görme yetisini de kaybeder ve geceleri arkadaşlarına bağımlı hale gelir. 16 yaşında mezun olur ve meslek eğitimi için çeşitli başvurularda bulunur. İşitme engellilere uygun görülen mesleklerden biri olan makine tesviyecisi eğitimine kabul edilmek için mücadele eder ve başarılı bir öğrenci olur. Yıllarca uzak kaldığı köy hayatını artık sıkıcı ve kısıtlayıcı bulur ve işaret diliyle rahatça iletişim kurduğu okul arkadaşlarını özler. Doyurucu diyaloglar kurabilme imkanını hafta sonları katıldığı dernek etkinliklerinde bulur.

Bu arada denge bozukluğunun ve gece görememesinin yanında görüş alanının daraldığını ve günlük hayatında sakarlıklara yol açtığını farkeder. 18 yaşına gelince bu yetersizlikleri motor ehliyetini almasına mani olsa da, araç sürücü belgesini göz taramasında hile yaparak almayı başarır, ancak 20 kilometrelik alanı aşmama sınırlaması getirilir. Özgür bir motorcu olma hayalinden vazgeçmek zorunda kalan Peter, futbol kulübüne üye olur ancak bir kaza sonucu ayağı kırılınca evden ayrılamaz ve bu süreçte ilk kitabıyla buluşur. Kısa sürede tutkulu bir okuyucu olur ve bu vesileyle işitenlerin dünyasıyla tanışır. Güçlü olma isteğiyle spor kulübünde güreşe başlar ve hafta sonları iletişim arzusunu tatmin etmek için kendisiyle aynı dili konuşan işitmeyenlerle beraber olmak için elinden geleni yapar.

Bir yıl sonra kurumlarla tartışması ve hakkını savunması sonucunda sürücü belgesindeki sınırlama kaldırılınca bir minibüs satın alır ve tatillerini değerlendirerek önce Almanya'yı sonra Avrupa'yı gezer. Arkadaşlarıyla birlikte İtalya'nın birçok şehrini dolaşır, Hollanda'nın arka sokaklarındaki bağımlıların sefaletine şahit olur, İspanya, Fas, İngiltere ve Macaristan'ı gezer. Çalıştığı dönemlerde farklı şehirlerde yapılan işitme özürlülerin toplantılarına ve etkinliklerine katılır.

Son gezisinde Sofi'ye aşık olur, fakat o manastırda rahibe olarak inziva hayatı yaşamak istediği için Peter'i reddeder. Bunalıma giren genç, İncil'e ilgi duymaya başlar ve okudukça Tanrı'nın buyruğuna boyun eğer, öfke ve iç sıkıntıları çözülür ve huzurlu bir kişiliğe bürünür. Çevresindeki insanlara nasihatleriyle yardımcı olur. Görme açısının iyice daralması sonucunda ufak kazalar atlatan Peter, sürücü belgesini kendi isteğiyle iade eder. Artık özgürlüğü kısıtlanmış, taşkınlıkları

durulmuş bir genç olarak manastır hayatına özenir ve İncil'i işitme yetersizliği olan bireylere anlatma misyonunu kendine hedef edinir. Heiligenbronn'da kilise yönetiminde olan rehabilitasyon merkezi, çalışma atölyeleri ve özürülüler yurdundan oluşan komplekste önce görme yetersizliği olan kadınlar atölyesinde sonra görme yetersizliği olan erkekler montaj atölyesinde gönüllü danışmanlık ve rehberlik yapar. İşitme yetersizliği olan bireylere İncil sohbetleri verir ve özrü olanlarla özrü olmayanlar arasında iletişim köprüsü işlevini görür.

1990 yılında görme yetisinde işini yapamayacak ve kitap okuyamayacak derecede ciddi kayıplar meydana gelir. Usher Sendromu hastalığı (doğuştan var olan sağırılığa ve denge bozukluğuna ilaveten ilerleyen görme yetisi kaybı ve nihayetinde körlük) sonucu görmekten yoksun kalınca kaderini ve Tanrı'yı sorgular, derin bir bunalım yaşar ve intiharın eşiğine gelir. Dostu olan bir rahibe kendisine yol gösterir ve görmeden-ışitmeden icra edebileceği bir meslek olan hasırcılığı öğrenmesini teşvik eder. Artık statüsü diğer özürülülerden farksız, rehber değil bakıma muhtaç bir "özürlü" konumundadır. Zamanla saldırgan, öfkeli ve dünyaya küsmüş bir hal alan Peter kişiliğine ve fikirlerine değer verilmediğini ve sadece itaat etmesi beklendiği kanaatine varır ve reşit olmayan insan muamelesinden kurtulmak için sekiz yılın sonunda Heiligenbronn'dan ayrılmaya karar verir.

Israrla tavsiye edilen koklear implantasyon operasyonu için hastaneye yattığında Maita ile tanışır. Operasyon ve logopedi tedavisi istenen sonucu vermediği gibi, Peter üzerinde ciddi bir gerginlik ve huzursuzluğa yol açtığı için bir yıl direndikten sonra cihazları kapatmaya karar verir. Bu süreçte Maita ile yakınlaşır ve aileleri, çevre ve tüm olumsuzluklara rağmen ciddi bir beraberlik yaşarlar.

Peter bir hasırcının yanında çalışır ve sonra kendi atölyesini açar ancak hammadde temini ve ödemeler konusunda sıkıntı çeker. Maita ile birlikte yaşamaya ve çeşitli etkinliklere katılmaya başlar. Peter sağır-körleri temsilen konuşmacı olarak dernek aktivitelerinde yer alırken ve onların gereksinimlerine parmak basarken Maita hep çevirmen olarak yanında bulunur. 1998 yılında kilisede evlenmeye karar verirler.

Peter Hepp artık sağır-körlerin iletişim ihtiyacına ilişkin makaleler yazar, ‘dokunsal işaret dili’ fikrini Almanya’da ilk kez dillendirir ve dernek yönetiminde yer alır. Rottenburg’ta gönüllü danışmanlık yaparken düşlediği diyakozluğu ısrarla istemeye devam eder. Kilisenin katı kurallarını esnek yorumlatarak diyakozluk eğitimine kabul edilen ilk ‘özürlü’ olur. Üç yıllık zorlu eğitiminde yasal hakkı olan çevirmenleri (asistan) bulmakta bürokratik engelleri aşmaya çalışsa da çoğunlukla eşinden yardım almak zorunda kalır. Büyük fedakarlıklarla sonunda 2003 yılında kutsanır ve resmi olarak diyakoz olur. Yazar hala Katolik kiliseye bağlı Rottenburg diyakozluğunda görme ve işitme yetersizliği olan insanlara rehberlik servisinde danışmanlık yapmaktadır.

Eser incelenirken işitme yetersizliği açısından ele alınmıştır. Çok daha ağır bir tablo olan Usher-Sendromu sonucunda oluşan görme yetersizliği ve bunun getirdiği ilave sorunlar bu çalışmanın kapsamını aşmakta olduğu için dikkate alınmamıştır.

3.2.3. Sevim Ak’ın “Horoz Adam ve Korsan” Adlı Eseri

“Horoz Adam ve Korsan”, işitme yetersizliği olan bir çocuğun Anadolu’nun küçük bir köyünden İstanbul’a uzanan dokunaklı ve ilginç hikâyesini, yaratılışın ya da insanların karşımıza çıkardığı engelleri, insanın yüreğine dokunan olayları ve hüzünlü yaşantıları anlatmaktadır.

Yağmur, geçimini büyük ölçüde topraktan sağlayan, çok çalışan kalabalık bir ailenin son çocuğu olarak dünyaya gelir. İlk yıllarını dedesinin yoğun sevgisiyle Anadolu’nun bir dağ köyünde özgürce geçiren Yağmur’un işitmediği 2-3 yaşlarında anlaşılır. Ablası Nigar yakın ilgi gösterir ve kendince doğal bir işaret diliyle sesleri öğretmeye ve hissettirmeye çalışır. Ninesi ve komşuları “cinli”, “şeytan girmiş” gibi yakıştırmalarda bulunur ve garip yöntemlerle kulağını açmaya çalışırlar. Danışılan hocalar, dedeler de okuyup üfler ve “lal” yakıştırmasında bulunulur. Yağmur kendini hep “eksik” hisseder ve benzerini bulamamanın ezikliğini yaşar. Def, tencere ve

televizyonun yaydığı titreşimleri hisseder. Seyyar satıcı olan babasıyla pazara gidip kocaman elbiselerle mankenlik yapmaktan keyif alır o yıllarda.

Geçim sıkıntısıyla İstanbul'a göç eden aile ufak, rutubetli bir kapıcı dairesine yerleşir. Anne siparişleri karşılayıp temizlik işlerine giderken, baba demir yollarında çalışır ve ayrıca işportacılık da yapar. Yağmur okul yaşına geldiği halde evde yalnız ve ilgisiz kalır. Can sıkıntısını evden gizlice kaçıp gittiği parkta giderir. Hiç farkına varmadan çıkardığı garip sesler ve coşkusunun yansıması olan garip davranışları çevrenin tepkisini üzerine çeker ve kendini savunamadığı için, derdini annesine bile anlatamaz ve mahallenin günah keçisi olur.

Parkı mesken tutan tinerci gençlere bir polis baskını sırasında yardım eden Yağmur, başka bir gün de sakladıkları kadın çantalarını boşaltmalarına şahit olur. Çok sevdiği o ağabeylerin kahraman mı hırsız mı olduklarına karar veremez o anda. Yağmur, günlerini parkta, bahçede, mahallenin sokak aralarında ve televizyon başında geçirirken kah çocuklarla eğlenir kah yetişkinlerle çatışır.

Bir gün, üçüncü katta oturan kır saçlı bir adam, tedirgin olan ve yine bir iş buyrulacağını düşünen Yağmur'u evine davet eder ve samimi bir ilişki başlar. Kazım Amca, Yağmur'a bakır tepsi üzerine resim yapmayı öğretir, radyoya kulaklık takarak yüksek sesle dinletir ve kısa zamanda dedesi kadar yakın olur. Yaşlı adam duyarlılıkla çocuğun konumunu anlamaya çalışır ve işaretlerle iletişim kurarak her gün yeni şeyler öğretir. Yağmur'a farklı sesleri sabırla ve sevecenlikle öğretirken, sıkıntılarını onu şefkatle okşayarak giderir.

Yağmur aldığı bu pozitif enerjiyle çevresinde gözlemediği olayları daha güzel yorumlar, ancak insanların duyarsızlığı onu saldırgan ve inatçı bir çocuğa dönüştürür. Yaşanan her olumsuzlukta kendisini suçlayan ve yaramaz çocuk yakıştırmada bulunan bina sakinlerinin eşyalarını gizlice alıp bodrumda saklayarak intikamını alır. Sadece Kazım Amcası, aile şefkati ve ilgisinden yoksun Yağmur'u, sevecen ve sabırlı yaklaşımıyla kendine bağlar ve Yağmur'un mutluluk ve huzur kaynağı olur.

Bir gün Kazım Amcanın başına kötü bir şeyin gelmiş olabileceğini sezinleyen Yağmur, kapısının önünden ayrılmaz ve apartman sakinlerinin öfkesini üzerine çeker. Ancak babası, yedek anahtarla daireye girince, yaşlı adamın yerde baygın yattığını görür ve ambulansla hastaneye götürür. Yağmur artık mahallenin kahramanı, sezgileri güçlü, uğurlu çocuğudur. Herkes sevecenlikle başını okşar ve şans getireceğini düşünerek yardımını ister.

Gerçek sevgiyi tattıran Kazım Amcasını özledikçe gizlice dairesine girip hasret giderir. Yağmur, yaşlı adamın kısmi felç geçirdiğini ve rehabilitasyon için Tekirdağ'da kalması gerektiğini, oradan gelen oğlundan öğrenir ve Papatya adını taktığı kızıyla tanışır. Sıcak bir heyecan sarar Yağmur'u ve daha sonra evi tamamen boşaltmaya geldiklerinde yakınlaşmaları perçinlenmiş olur.

Kazım Amcasından uzak kaldığı bu süreçte Yağmur parktaki serseri çocuklara alet olur. Küçük hediyeler karşılığında onlar için gururla kuryelik yaparken kahramanlıklarına ortak olduğunu ve gerçek dostlar kazandığını düşünür. Taşındıkları ve polislerden sakladıkları beyaz tozlar içeren paketlerin o kadar da masum olmadığını ve dostlarının "kötü adamlar" olduğunu ancak onlar tutuklandıkları zaman sezer.

Kazım Amca'nın dairesine dövmeli, kaslı, uzun boylu bir müzisyen taşınır. Yağmur eşyaları arasında uzun hoparlörleri görünce, köye gelen sirkte benzerlerini gördüğünü anımsar. O zamanlar kulağını dayadığında duyabildiğini kimseye anlatamamıştı. Yağmur, yakın ilgi ile yaklaşan Işık adındaki müzisyen ağabeyiyle çok çabuk kaynaşır.

Işık, bir gün işitemeyen kuzeninin eski cihazlarını Yağmur'un kulaklarına takınca, duyabildiğini ancak alışkın olmadığı yüksek sesin oldukça yorucu ve rahatsız edici olduğunu anlar. Müzisyen ağabeyi aile yakınlığı ile kucakladığı çocuğu sabırla, adım adım eğitir, işaret dili ile sesleri tanıtır. Yağmur, Işık'ın işitemeyen kuzeni ile tanışır, okulunu görür ve işitmeyenlerden oluşan geniş bir kitlenin varoluşuna şahit olur. Benzeri olan insanların hiç de azımsanamayacak kadar çok

olduğunu görmek ve onlarla vakit geçirmek onu mutlu eder. Yağmur, özel öğretmeni ve ağabeyi olan Işık'ın evinden çıkmaz olur.

Bir gün kostümlü bir partiye katılmak üzere ikisi birlikte Işık'ın çalıştığı diskoya gider. Işık, horoz kostümü giyer, Yağmur'a da korsan başlığı takar. İkisinin lakabı bundan böyle "Horoz Adam ve Korsan" olur. Önce diskjokey yardımcısı olan Yağmur özel eğitimle kendini geliştirir ve ses titreşimlerine duyarlılığı nedeniyle kaliteli ses ayarları yapma yeteneğini kullanarak ses teknisyeni olur. Konuşma yetisi kısıtlı olsa da, Yağmur'un kişiliğine "eksik" değil, "farklı" olma bilinci yerleşir ve özgür bir birey olarak yaşamını sürdürür.

Bir sonraki bölümde eserler işitme yetersizliği bakımından incelenecektir. Aile içinde ve toplum etkileşimi sonucunda ortaya çıkan farklı ve benzer bulguların yanında kurumsal etmenlerin yansıması da ele alınacak bu bölümde eserlerdeki ana karakterlerin kişilik gelişimi de incelenecektir.

4. BÖLÜM

CLAIRE BLATCHFORD’UN “DIE SCHARLACHROTE FEDER” VE PETER HEPP’İN “DIE WELT IN MEINEN HÄNDEN” İLE SEVİM AK’IN “HORUZ ADAM VE KORSAN” ADLI ESERLERİNDE İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLGUSUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLGUSUNDA AİLE ROLÜNÜN KARŞILAŞTIRILMASI

Çocuğunun özel gereksinimli olduğunu öğrenen anne babaların tepkileri ve tutumları genelde benzerlik göstermektedir. Öncelikle yetersizliği inkar eden ve teşhisi kabul etmek istemeyen ebeveyn daha sonra öfke, suçluluk, depresyon, utanç, aşağılık kompleksi, çocuğu reddetme ve hüznün gibi karışık duygular yaşamaktadır. Taşkın duygular durulduktan sonra genelde çocuğu kabul aşaması yaşanmaktadır. Bazı ailelerde bu süreç rahat geçirilirken bazılarında ne yazık ki tüm aile bireyleri için yıpratıcı olabilmektedir. Anne baba ve yakın akrabalar durumu öğrenip kabul etmeye çalışırken çevreye uyum sağlama ve önyargılarla başa çıkma konusunda zorluk çekilebilmektedir.

4.1.1.Eserlerde Anne Rolünün Karşılaştırılması

Özel gereksinimli çocukların durumundan genelde anneler sorumlu tutulmaktadır. Tufan’a göre, Anadolu’da yaygın olan inanışın aksine, engellilik ve “anne hatası” arasında hiçbir bağlantı bulunmamaktadır (Tufan, 10 Şubat 2011). Engelli çocuk dünyaya getiren annelerde “suç” arayan ve özellikle kırsal kesimlerde yaygın olan önyargı, tedirginlik ve aşağılık kompleksinin oluşmasına yol açmaktadır. Oysa anneler, özel gereksinimli çocukların eğitim olanaklarını sağlayan, haklarını savunan ve onlara sözcülük eden kişilerdir.

Bu bölümde Claire Blatchford'un "Die Scharlachrote Feder", Peter Hepp'in "Die Welt in meinen Händen" ile Sevim Ak'ın "Horoz Adam ve Korsan" adlı eserlerinde üç farklı ülkede yaşayan, işitme yetersizliği olan çocuğu olan annelerin tutum ve davranışları incelenecektir. Nick, Peter ve Yağmur'un anneleri arasında benzer ve farklı yönlerin bulunduğu görülmektedir. Her üç annenin birleştiği nokta, çocuklarına karşı duydukları şefkat hissidir. Anneler çocuklarını kuşkusuz sevmektedirler, ancak yansımaları farklı olabilmektedir. Her anne kendi görgü ve kültürüne göre çocuğunun iyiliğini düşünmektedir, ancak öncelikleri farklı olabilmektedir.

Claire Blatchford'un ana karakteri Nick'in annesi, oğlunu bağımsız ve özgüvenli yetiştirmektedir. Oğluna sorumluluk ve görevler verirken karar verme yetisini kullanmasını da teşvik etmektedir. Nick'e sevgisini ve ilgisini hem sözcüklerle hem de eylemlerle göstermektedir. Annesi evden ayrılırken masaya kahvaltısını, ders kitabını ve kapsamlı bir not bırakır. Nick'ten terapiye gitmesini, gitmemesi durumunda terapisti aramasını ister. Notu sevgi sözcükleriyle tamamlar;

Kedisurat, konuşmadan yaşanmayacağını anladıysan eğer, saat onda bisikletle terapiye git. Bu anlayışa erişememişsen, Bayan Graves'i metin telefonuyla ara ve gelemeceğini bildir. Onun zamanını boşa harcamak istemeyiz. Saat on ikiden önce şişme botu göle götürmek için evde olurum. Seni seviyorum, Anne kedisurat (Blatchford, 1997: 55).*

Oğluna oldukça mantıklı söylemlerle yaklaşan anne, ona sorumluluk verirken, beslenmesini ve eğitimini önemsemektedir. Çocuğunun gereksinimlerini zevkle karşılamaktadır. Aynı şefkatli yaklaşım Hepp'in eserindeki Peter'in annesinde de görülmektedir. Peter'in annesi çocuğunun eğitimini önemser ancak yaşı küçük olduğu için Peter'i uzaktaki yatılı okullara göndermekte tereddüt yaşar. Küçük bir çocuğun sevgi dolu bir ailenin sıcaklığını hissederek büyümesi gerektiğini düşünmektedir. Üç yaşındaki çocuğu yatılı okulların kreşine göndermeyi ve böylece ailesinden ayrı kalmasını hiç uygun bulmayan anne, özel gereksinimlerini karşılamamasına karşın köydeki kreşe göndermeye karar verir. Annenin, çocuğunu şefkatle kucakladığı ve öncelikle sevildiğini hissetmesini önemseydiği görülmektedir;

* Bu ve bundan sonraki Almanca kaynaklardan yapılan alıntıların çevirisi tez yazarı tarafından yapılmıştır.

“Peter daha çok küçük” dedi anne. “Üç yaşındaki bir çocuğu annesinden ayıramazsın, bu çok acımasız olur. Zavallı, daha bir şey anlamıyor ki. Onu terk ettiğimizi düşünür. Köy kreşine gitmesini tercih ederim. Bir şekilde idare ederiz.” (Hepp, 2007: 21).

Sevim Ak’ın eserinde Yağmur’un annesi çocuğunun işitmemesine üzülmemekte ve sesleri duymadığını anlayınca ona acıtmaktadır. Annesi, Yağmur iki-üç yaşına gelince, onun farklı olduğunu anlar ve düzelmesi için elinden geleni yapar. Ancak yetiştiği ortam ve kültürel birikimi modern dünyanın teşhis ve tedavi anlayışına ters olduğu için kendince doğru yöntemlerle oğluna yardımcı olmak ister. Ninelerin tavsiyesi üzerine, nisan yağmurlarında yıkar çocuğu, dilini sarımsakla ovar, kulağında kağıt tutuşturur veya balon patlatır. Annesi Yağmur’un haline çare bulamayınca üzülür. Çaresiz, çocuğunu kaderine terk eder ve bakımını üstlenir;

Anneminse yüreği yanıp tutuşmuş o sıra. “Gök gürültüsünden bile korkmuyor garip! Karanlıkta şapşallaşiyor. Kör sağır değilse bile zor duyuyor kulakları,” der, sızlanırmış (Ak, 2008: 20).

Yağmur, zaman zaman annesine mutfak işlerinde yardım eder. Bütün günü evde ve sokaklarda geçirmek zorunda kalan, herhangi bir eğitim kurumuna gitmeyen Yağmur için annesiyle paylaştığı bu zaman dilimi eğlenceli olur. Annesi oğlunun beslenmesini önemsemekte ve sevgisini ve ilgisini bu şekilde göstermektedir. Sevdiği gıdalar konusunda çocuğunu kendine tercih etmektedir. Kestane aldığı zaman çoğunu oğluna yedirir. İşte ikram edilen yiyeceklerden oğluna getirir. “Anamın derdi benim yemem içmemdi” (a.g.e., 92).

Annelerin üçü de çocuğunu şefkatle kucaklamakta, ancak yaşam koşulları ve gereksinimlerdeki öncelikler doğrultusunda farklı yaklaşımlar görülmektedir. Nick’in annesi çocuğunun eğitimini ve konuşmasını sağlamak için, Peter’in annesi çocuğunun mutlu, huzurlu ve başarılı olması için, Yağmur’un annesi ise çocuğunun beslenmesi ve bakımı için kaygılanmaktadır. Eserler çocuklarının gerçek gereksinimlerini karşılamaları, duygu ve düşüncelerini anlamaları bakımından incelendiği zaman, annelerin farklı tutumları dikkat çekmektedir. Anneler eğitimleri, kültürleri ve farkındalıkları doğrultusunda hareket etmektedirler. Peter ve Nick’in annelerinin çocuklarının eğitimini ve kişisel gelişimini önemsedikleri görülmektedir.

Buna karşın Yağmur'un annesi kültürel birikiminin gereğini yapmaktadır. İlkokulu dahi bitirememiş ve hayatını dağköyünde geçirmiş olan annenin elinden gelen her şey yapılmıştır. Temel ihtiyaç olan beslenme ve barınmasından öte gereksinimlerin karşılanması konusunda yeterince farkındalık geliştirememiştir.

Blatchford'un eserinde annesi Nick'in duygu ve düşüncelerini çok iyi tahmin edebilmektedir. Güçlü sezgileri ve anaç yaklaşımıyla çocuğunun ne yapacağını önceden tahmin edip onu yönlendirebilmektedir. Çocuğuyla empati kurarak endişelerinden kurtulmasını sağlamaktadır;

İçeri girdi ve kapıyı ardından kapattı. "Şimdi hemen kuşları aramak için kaçmayacaksın, Nicholas Wilder." Nick neredeyse dilini çıkaracaktı. Bunun yerine "Neyi planladığını nereden biliyorsun?" diye sordu. Mavi gözleriyle onunkilere baktı. "Dün akşam eve gelirken anladım. Halinden anladım." "Nasıl yani?" Omuzlarını silkti. Entüsyon gibi bir şeydi galiba." "Nasıl?" "En-tü-is-yon. Sezgi gibi bir şey" (Blatchford, 1997: 140).

Anne-çocuk ilişkisinde sıkı bir bağ oluşmuştur. Öyle ki annesi Nick'in duygularını ve düşüncelerini tahmin eder ve hata yapmaması için şefkatle yönlendirir. Nick, annesinin kendi düşüncelerini okuyabildiğine ve çok zeki olduğuna inanır. Kaçmayı kafasında kurgularken annesi bunu hisseder ve konuşturmaya çalışır;

"Kaçmaya mı çalışıyorsun?" Nick başını salladı ve tekrar pencereye döndü. Kahretsin! Ondan daha güçlü olduğu yetmiyormuş gibi bir de düşünceleri okuyabiliyordu. (...) Annesi fazla zekiydi (a.g.e., 34).

Buna karşın Peter'in annesinin oğluna karşı empati geliştiremediği anlaşılmaktadır. Yatılı okuldan dört ay sonra ilk tatilini geçirmek üzere eve döndüğünde Peter ailesiyle iletişim kurmakta zorlanır. Artık işaret dilini öğrenmiş olan çocuğunun söylediklerini anlayamayan anne, okuldaki öğretmenlerden aldığı bilgi ile hareket eder ve oğluna sürekli rahibeleri dinlemesi için uyarıcı öğütler verir. Peter sıkıntılarını ve çaresizliğini dillendiremez ve annesi ona kucak açıp dertlerine derman olmak yerine onu suçlar ve rahibelerin tarafını tutar. Peter annesinin kendisine ihanet ettiğini düşünür;

Konuşup duruyordu. Hiç bir şey anlamıyordum, ancak ihanete uğramış hissediyordum, çünkü benim değil, diğerlerinin tarafını tuttuğunu anlıyordum. Yanlış şeylere önem veriyordu. Benim sıkıntılarımı ilgilenmiyordu. İlerleme kaydettiğim için gururluydu ve birçok yeni sözcük öğrendiğim için ve kısa cümleler söyleyebildiğim için beni övdü (Hepp, 2007: 56).

Peter okulda çok aşağılanır, cezalandırılır, kabuslar görecektik kadar endişe içinde mahkum hayatı yaşar ve ailesini çok özler. Annesi bunların hiç birini anlamamakta veya görmek istememektedir. Annesi okul başarısını ve sözlü iletişim kurmasını önemsemektedir.

Sevim Ak'ın eserindeki anne profilinde çocuğuna karşı empati kurma olgusunun olmadığı anlaşılmaktadır. Daha önce ifade edildiği gibi, anne oğlunun yeme içme gibi gereksinimlerini önemsemektedir. Başka dertlerin, isteklerin, beklentilerin veya gereksinimlerin olabileceği ihtimalini düşünmemekte veya önemsememektedir. Yağmur'un duygularını, sıkıntılarını hiç dikkate almayan annesinin, oğlunun taşkınlıklarına hiç tahammülü yoktur. Nedenlerini anlama çabasını göstermeden, onun sıkıntı ve öfkeden haykırışını baskılamaktadır;

Haykırmak geldi içimden... Gırtlığımı var gücümle zorladım. Bağırardım, bağırardım... (...) Annem panikle koştu. "Çıldırın mı? Kendine gel," dercesine sarstı bedenimi. Baktı, aldırımıyorum, boğazımı sıktı, ağzımı toz beziyle acımasızca bağladı. Balkonlarda beliren başlardan, kapıyı yumruklayan komşulardan korkuyordu annem... Aklımı kaçırmamdan, ele güne rezil olmaktan...(Ak, 2008: 123).

Yağmur'un annesinin toplumsal kaygılardan kaynaklanan dürtüsel davranışlarının olduğu ve çocuğunun duygu ve düşüncelerinden çok, çevredeki insanların düşüncelerini ve tepkilerini önemseydiği anlaşılmaktadır. Sosyal çevrenin baskısı ve anlayışsızlığı annenin Yağmur'u kısıtlamasına yol açmaktadır. Oğlunun sıkıntılarını önemsemeyip dikkate almayan ve açmazlarını hissetmeyen bir anne profili çizilmektedir.

Peter Hepp'in annesi de benzer şekilde oğluyla iletişim kurmaktan acizdir ve onun kaygılarına, sıkıntılarına önem vermemektedir. Peter'in okul başarısını ve konuşmayı öğrenmesini öncelikli gördüğü için, hedefine ulaştıracak yolları

eleştirmek ve Peter'in itirazlarını dinlemek istememektedir. Annesi Peter ile iletişim kurmakta ve onun duygularını anlamakta zorlanmaktadır.

Buna karşın Blatchford'un anne figürü oldukça duyarlı, çocuğunun duygu ve düşüncelerini daha o ifade etmeden hissedebilen bir rehberdir. Nick'in annesi çocuğun karakteriyle bütünleşmiş, aklından geçen her şeyi sezen ve anlayan bir bireydir.

Annesi Nick'in hislerini ve kaygılarını çok iyi anlamakta, ancak kendi doğru bildiklerinde kararlılık göstermektedir. Çocuğuna baskı yapmadan ikna yoluyla yaptırım uygulamaktadır. Annesi göz-göze, samimi söyleşmektedir oğluyula. Nick inat edince buna karşı koymak için dikkatini donuk bakışıyla dağıtır ve tepki vermeden surat asar. "Annesi saçını okşadı. 'Terapinin seni sinir ettiğini biliyorum, Nick. Ama ilerde seanslara katıldığını sevineceksin.'" (Blatchford, 1997: 35).

Nick terapiye gitmemek için direnirken annesine vurmasına rağmen annesi kaba kuvvet kullanmaz aksine şakalaşarak ve sevecenlikle yaklaşır. Annesi onu okşar, gıdıklar ve gönlünü almaya çalışır. Annesi Nick'in isteksizliğine boyun eğmez. Kararlılıkla terapinin gerekliliğini vurgular;

"Üzgünüm Nick." Çok yavaş konuşuyordu ve ona mavi gözleriyle derin derin bakıyordu. "Ancak terapiye gitmek zorundasın. Bu dünyaya geri dön. İşitme cihazlarını tekrar tak." (a.g.e.,11).

Nick'in annesi yaptırım uygulamak için konuşarak ikna etmeyi yöntem olarak seçerken, Peter'in annesi aceleci davranmakta ve oğluna yüklenmektedir. Peter ev ortamında ilk konuşma derslerini almaya başladığı zaman, annesi verilen ödevleri (sözcüklerin tekrar edilmesi) itina ile takip eder ancak oğluna gereğinden fazla baskı yapar. Annesinin beklentilerine cevap vermekte zorlanan Peter, yorucu ve anlaşılması güç dersleri olağanüstü bir gayretle başardığı zaman annesi kendisiyle gurur duyar. Çocuğunun zeki oluşu, ödevleri kavraması ve öğretmeninden övgü alması anneyi çok mutlu eder. Hayata tutunacak ve kendi yolunu bulabilecek kapasiteyi çocuğunda hissettiğinde anne sevinçle dolar ve çocuğunun emniyette

olacağı hissiyle rahatlar. Derslerini çalışmasını sevdiği yiyeceklerle ödüllendiren anne, sevgi ve gurur duyduğunu hissettirir küçük Peter'e;

Bir gün ders sonunda öğretmen onunla konuşurken annemin yüzünde şaşkınlık ifadesini gördüm. Aniden gerçekten mutlu görünüyordu. Ben sevinçten gülmüştüm. Benimle gerçekten gurur duyduğu anlamına geliyordu bu! (Hepp, 2007: 36).

Peter'in annesi oğlunun konuşmasına yardım etme konusunda, hem yöntemi bilemediği için hem de aceleci davrandığı için fazla zorlayıcı yaklaşıyor. Bu durum çocuğu yorduğu gibi kendisini de hayal kırıklığına sürüklemektedir;

Annem her fırsatta öğrendiğim sesleri tekrar etmemi isterdi ya da kendisi yeni sözcükler öğretmeye kalkardı. Çoğunlukla ne istediğini anlamazdım. (...) "Sesini kullan, Peter," dedi. "Konuşmayı öğrenmelisin. 'oturmak' de. oturmak." Beni desteklemek istiyordu, daha hızlı ilerlememi ümit ediyordu, kendisine ve bana çok yükleniyordu (a.g.e., 35).

Peter'in annesi sürekli oğluyla iletişim kurma, onu konuşturma çabasıdadır. Buna karşın Yağmur'un annesi oğlunun işitmediğine kanaat getirince, onunla ilgilenmekten vazgeçer, hatta yokmuş gibi davranır. Yakınları onunla sesli iletişim kurmamakta, aslında bilmemesi gereken şeyleri de yanında konuşmaktan çekinmemektedirler. İşitmediği için hiç bir şey anlamıyor varsayımıyla iletişim kurmak için çaba gösterilmemektedir. Böylece Yağmur jest ve mimiklerden, dudak hareketlerinden ifadeleri okuyup anlama şansını da yitirmiş olur;

Sese karşı zayıf tepkilerim zamanla yakınlarımın sesini kıstı. Duymuyorum diye adımla seslenenler, yüzüme bakarak konuşanlar gitgide azaldı. Ben de ilk yıllarda her tepkiye verdiğim karşılıkları vermez oldum. Zamanla artık aralarında ben yokmuşum, olsam da bir şey anlamazmışım gibi davranmaya başlamışlardı (Ak, 2008: 17).

Annesi, Yağmur ile diyalog kurmak için fazla çaba sarf etmemektedir. Doğaçlama işaretlerle ondan ne istediğini kabaca anlamasını sağlamaktadır. Onun haricinde çocuğuyla bir paylaşım gereksinim duymamaktadır.

Yağmur'un annesi kapıcılık işlerinin yanında ev temizliğine de gider. Köylü kadını, kent insanının işitmeyen çocukların uğursuzluk getireceği inancına boyun

eğer ve işe giderken korkusundan oğunu eve kilitler. Çok çalıştığı ve çok yorulduğu için köydeki sevecen, ilgili yaklaşımını yitiren anne, artık Yağmur’la konuşacak, oynayacak zaman bulamaz. Çevrenin verebileceği muhtemel tepkilere karşı korkak davranır ve çocuğunu sürekli kontrol altında tutmaya çalışır, ses çıkarmasına, evden ayrılmasına izin vermez;

İlk günler işe giderken eve hapsederdi beni. Dışarı çıkmadan perdeleri sımsıkı kapatır, el işaretiyle, “Seni görürlerse işimizden oluruz,” derdi. Konuşmayan, işitmeyen çocuğun tehlike, uğursuzluk getirdiğine inanan çokmuş buralarda. Annem köyündeki sevecenliğini, ilgisini esirgiyordu benden. (...) Yorgundu, korkuyordu, gizliyordu beni (a.g.e.,36).

Annesi Yağmur’un dışarıda görünmesine engel olmak için ona ev hapsi yaşatırken, çocuğunun gelişimini ve gereksinimlerini düşünmemektedir. Yaptırım uygulamak için doğrudan eyleme geçmektedir. ocuğuna durumu izah etmek için uğraşmamakta, kabaca beklentilerini sıralamaktadır. Yağmur’un fikrini sormaya değer görmemektedir. Buna karşın Nick’in annesi çocuğunun duygularını anlamaya çalışır ve onun görüşünü önemser. Problemlerini konuşarak çözmeye çalışırken çocuğun kararlarını saygıyla karşılar;

“Hadi Nick, gerçekten birbirimizle konuşmalısınız!” Hiç tepki vermedi. “Terapi için mi?” Nick kafasını sallayarak onayladı. “Terapi nedeniyle konuşmak istemiyorsun artık anlamına mı geliyor bu?” Nick kafasını yine salladı. Annesi çenesini ovuşturarak bir süre düşündü. “Tamam,” dedi sonunda. “Sen benimle konuşmadığın sürece ben de seninle konuşmayacağım.” Nick gülüşünü baskılayamadı. Annesi de gülümsedi. Nick elini uzattı ve annesi aktı. Anlaştık (Blatchford, 1997: 52).

Nick’in annesi oğunu muhatap almakta ve onun düşüncelerine ve kararlarına saygı duymaktadır, aynı zamanda sorumluluk vermekten de çekinmemektedir. Nick annesinin verdiği sorumluluğu ihmal edince, o tepkisini sert bakışlarla ve beden dilini kullanarak yaptığı ithamlarla gösterir. Hatasını göz ardı etmez, ancak ceza da vermez. Kişiliği zedeleyici sert tepkilerden uzak, fakat aynı zamanda şımarıklığa meydan vermeden terbiye etmeye çalışır. Nick annesinin yazdığı notta belirttiği gibi terapiyi iptal etmek için Bayan Graves’i aramayı unutunca annesinin tepkisi kötü bir bakış ve ihmal ettiği notun buruşmuş kalıntılarını avucuna koymak olur. Annesi Nick’i terbiye etmek için veya yaptırım uygulamak için sözel ve fiziksel şiddete başvurmamaktadır. Her zaman ikna yolunu denemektedir.

Peter'in annesi de benzer şekilde oğlu ile konuşmayı ve olanları anlaması ve anlamlandırmasını istemektedir. Ancak ortak bir dil geliştirememenin sonucunda oluşan iletişim kopukluğu buna engel olmaktadır. Peter altı yaşında yatılı okula başladığı zaman annesi hüznün ve endişe duygularını bastırıp çok zorlanmasına rağmen çocuğunun iyiliği için onu kuruma teslim eder. Öğretmenlerin ve bakıcıların birçoğunun rahibe olması ve okulun kiliseye bağlı olması annenin güvenini sağlar. Veda anında çocuğunun karşısına çömelir ve bir şeyler söyler. Hüzünlü bakışlar ve itinalı dokunuşlarla oğluna son kez sımsıkı sarılır ve arkasını dönmeden gider.

Hepp'in eserinde annenin yaptırım uygulamak için sert bir eylemde bulunduğu rastlanmamaktadır. Çocuğu kendi haline bırakan anne, tepki ile karşılaştığı zaman gerekli gördüğü eylemi sakince, yılmadan gerçekleştirmektedir. Örneğin tatil bitiminde annesi okula gitmemek için direnen Peter'in tepkilerine aldırış etmez onu tekrar okula gönderir, eğitiminden ödün vermez;

“Hayır, Peter, hayır, okula gitmek zorundasın,” dedi annem. Ben çırpındım, ağladım, savaştım onunla, ama nafile. Kısa sürede hazırlanan valiz kapının yanındaki yerini aldı (Hepp, 2007: 58).

Peter'in annesi, oğlunun konuşmasını çok önemsemektedir. Özel ders veren öğretmenin verdiği ödevleri yapmasına itina gösterir ve ısrarla konuşmasını, başka bir deyişle kendini işaretlerle değil sesini kullanarak ifade etmesini ister. Annesi için Peter'in konuşması çevreye karşı bir varoluş mücadelesidir aslında. Herkese oğlunun çok zeki olduğunu ve yaşamını başarılı bir birey olarak sürdüreceğini kanıtlamak istemektedir. Merak eden herkese oğlunun çok hızlı öğrendiğini ve güçlü bir hafızaya sahip olduğunu söylemektedir.

Annesi Peter'e güvenir ve doktorun yaptığı zeka testinin sonucundan güç alarak üstün zekalı olduğunu sık sık vurgular. Oğlunu hem savunur hem de över. “Evet, o özürlü. Ama asla geri zekalı değil. Hem de hiç. Aksine. Profesör onu test etti, o üstün zekalı” (a.g.e., 19). Peter'in annesi, çocuğunun toplum içerisinde saygın bir yer edinmesini ve horlanmamasını istemektedir. Kendisi oğlunun zeki olduğuna

ve başarılı olacağına inandığı gibi, çevresindeki insanları da buna ikna etmek istemektedir.

Benzer şekilde Nick'in annesi de oğlunun başarısına inanmaktadır. Annesi, Nick'in düzgün ve anlaşılır konuşmasını önemsemekte ve oğlunu logopedik terapiye katılması konusunda ikna etmek için elinden geleni yapmaktadır. Konuşabildiğini söyleyerek onu onore ederken eksiklerini vurgulayarak telafi etmesi için şansının olduğunu söyler ve çocuğunun hoşuna gidecek şekilde, yaşadıklarını televizyona çıkarak anlatma olasılığında bahseder. Annesi, Nick'i motive etmek için ilgisini çekecek hedefler gösterir ve önemli bir kişiliğe sahip olduğunu vurgular. Nick'i Peter'e anlatırken şu ifadeleri kullanır;

“Ah, tabii ki konuşabiliyor”, dedi. “Şüphesiz. Şimdi bir de konuşma terapisine gitmesi için ikna edip, yavaşça konuşmasını ve s-seslerine dikkat etmesini sağlayabilirsek, televizyona çıkabilir ve tüm dünyaya, bugün olanları anlatabilir.” (Blatchford, 1997: 136-137).

Nick'in annesi konuşmanın toplum yaşamında önemli bir iletişim aracı ve sosyalleşmenin önkoşulu olduğunu oğluna anlatmak için baskılayıcı ve otoriter bir biçimde empoze etmez. Hayatın içinde yaşanan enstantanelerden yola çıkarak bunları kendisine hissettirme yolunu seçer. Böylece Nick konuşma terapisine katılmanın önemini kendi anlar ve kendi isteğiyle, motive olmuş bir şekilde katılmayı seçer. “Nick annesine bakınca ne düşündüğünü duydu: *Terapiyi yap. Herkese başarabildiğini göster*” (a.g.e.,157).

Nick ve Peter'in annelerinden farklı bir tutum sergileyen Yağmur'un annesi, çocuğunu sürekli kısıtlamaktadır. Annesi Yağmur'dan evde yalnız başına kalmasını beklemektedir. Onu yaşına uygun gereksinimleri olan sosyal çevre, oyuncak ve dışarıda eğlenmek gibi eylemlerden yoksun bırakmaktadır. Babası iki iş yapmaktadır, annesi kapıcılığın yanında ev temizliğine de gitmektedir, ancak çocuklarına bir top bile alınmamaktadır. Ekonomik sıkıntıdan ziyade ailenin farklı önceliklerinin olduğu anlaşılmaktadır. Çocuğa oyuncak alınmadığı gibi, evde yapabileceği gereksiz görülen masraflardan da kaçınılmaktadır. Yağmur'un eğlenmek için deterjandan

baloncuk yapması gereksiz bir harcama olarak annesini rahatsız edebilecek niteliktedir.

Annesi Yağmur'u apartman sakinlerinden saklamaya çalışsa da o, bahçeye kaçar ve annesine ve komşulara meydan okur. Annesi, çocukların bahçede bulduğu patlak bir topu alan Yağmur'a saldırmamasına engel olmaz, kendisi de zorla eve hapsedmeye çalışır. Komşuların yadırgamasından ve işinden olmaktan korkarak çocuğuna baskı uygular, onu azarlayıp küfreder;

Annem gelmiş. Dolap içlerinde, kapı arkalarında fıldır, fıldır beni arıyor. Elimde topla karşısına dikilince öfkeleni. "Deyyus! Kimin o top?" Dilimi çıkarıp böğürdüm. "At onu dışarı! Hırsıza çıkartırlar adımızı!" Topu bir hışım elimden çekip almış, bahçeye atıvermişti. (...) Annem de pencereden bahçeye tırmanmıştı. Yalınayak. Korkak. Çizgili tişörtümün ucundan çekmiş, sürüklüyordu beni (Ak, 2008: 43-44).

Yağmur'un annesi çocuğunun sosyalleşmesi, toplumla kaynaşması gibi bir amacı bulunmamaktadır. O Yağmur'u bakıma muhtaç bir engelli olarak görmektedir ve işini ve konumunu tehlikeye atmamak için kontrol altında tutmaya çalışmaktadır. Peter'in annesi de aşırı derecede kontrol edici ve endişeli tavırlar sergilemektedir. Akranları köyde özgürce dolaştığı halde Peter'in hiçbir yere tek başına çıkmasını istemez. Kreşe gelip giderken ablasının elini bırakmamasını öğütler. Çocuğuna güvenmemesinden kaynaklanan koruyucu ve kısıtlayıcı tutumu, Peter'in diğer çocuklar tarafından aşağılanmasına yol açmakta ve özgüvenini sarsmaktadır (Hepp, 2007: 23-24).

Blatchford'un eserinde diğer eserlerdeki annelerin yaklaşımının tersi bir yaklaşım görülmektedir. Nick'in annesi oğluna doğal davranmakta ve sorumluluk vermekten çekinmemektedir. Hasta, engelli veya yetersizmiş gibi bir muamelede bulunmamaktadır. Annesi Nick'i özgür yetiştirir ve tek başına gezmeye, oynamaya gitmesinde hiçbir sakınca görmemektedir. Asla 'çocuğum engelli, başının çaresine bakamaz, bir refakatçi olmadan gidemez' anlayışı yoktur. Annesi onu gölde eğlenmesi için tek başına gönderir ve daha sonra almak için belirli bir saat verir.

Ayrıca oğlunun başka çocuklarla iletişim kurmasını teşvik eder ve bunun için zemin hazırlar.

Annesi, Nick'in eğitimi ile yakından ilgilenmekte ve sosyalleşmesi ve toplumla kaynaşması için elinden geleni yapmaktadır. Oğlunun direnmesine rağmen diğer çocuklarla birlikte aktivitelere katılıp iletişim becerilerini geliştirmesini teşvik etmektedir. Nick, tepkilerine rağmen annesinin aslında iyiliğini istediğinin ve akıllıca hareket ettiğinin farkındadır. Nick annesini anımsarken sosyalleşmesi ve eğitimi tamamlaması konusunda baskı yapmasına karşın aslında kendisini sevdiğini hissetmektedir;

Elbette annesine kızgındı, izcilere katılması için baskı yaptığı zaman, arkadaşlık kurmasını istediği zaman ve telaffuzunu düzeltmesi için çalışmasını istediği zaman. Ama aslında bayağı zeki birisiydi (Blatchford, 1997: 112).

Claire Blatchford'un eserinde annesi Nick'in durumunu kabul etmiştir ve olabilecek en iyi koşulları sağlamak için elinden geleni yapmaktadır. Nick'in işiten çocuklardan farkı var, ancak bu olumsuz bir fark değil, aksine işitmemesi diğer duyularını geliştirdiği için avantajlı olduğu durumlar vurgulanmaktadır. Nick sorunlu değil, farklı yetenekleri olan bir çocuktur.

Peter Hepp'in eserinde annenin öncelikle işitme yetersizliğini inkar ettiği sonra suçluluk ve utanç duyduğu, daha sonra ise depresif davrandığı ve hüüzünlendiği görülmektedir. Teşhis kesinleşince anne durumu kabul etmekte ve çevreye de kabul ettirmek için çaba göstermektedir. Oğlunu her fırsatta övmekte, engelli olsa da geri zekalı olmadığını vurgulamaktadır. Peter'in annesi, oğlunun mümkün olan en iyi eğitimi alması için olanakları araştırmakta ve kendince en doğru kurumda okumasını sağlamaktadır.

Sevim Ak'ın eserinde Yağmur'un işitme yetersizliği önce inkar edilmektedir, işitmemesini açıklayan çeşitli hurafelere inanılmaktadır ve ilkel yöntemlerle çözülmeye çalışılmaktadır. Doktora gidilmediği için kesin teşhis konmamakla beraber, önce anne çocuğunun işitme yetisinden yoksun olduğunu anlamaktadır.

Doğa, uğursuz sağanak, şeytan, sihir ve benzeri güçler suçlu ilan edilmektedir. Bütün aile bireyleri onu çok sevmektedir. Köyde Yağmur'u bağrına basıp sevgiyle büyüten aile, kentte aşağılık kompleksi ve utanç yaşar ve çocuğu kendi haline terk eder. Hatta sürekli baskı altında tutup azarlar. Çevreden saklayıp yok saymaya çalışır. Çevrenin dikkatini çekmemesi için hapseder. Anne uğursuzluk getireceği önyargısına karşı korkuyla gizler çocuğunu. Yağmur'un okula gitmesini, eğitim almasını hiç düşünmemekte, ailesine bağımlı yaşamasını öngörmektedir. Ailenin, Yağmur'un eğitimi konusunda isteksiz olduğu, ekonomik sorunları öne sürdüğü ve çok önemsemediği görülmektedir.

4.1.2. Eserlerde Baba Rolünün Karşılaştırılması

Kuşkusuz çocukluğun ilk evresinde en yakın teması kuran annein rolünü inceledikten sonra, eserlerdeki ana karakterlerin babaları ile etkileşimi incelenecektir. Özellikle 21. Yüzyılda ailenin rolü, çocuğuna rehberlik yaparak onu hayata hazırlama ve onun kendi gereksinimlerini karşılayacak maddi-manevi donanımlara kavuşmasını sağlama yönünde gelişme göstermiştir. Bu anlayışı benimseyen anne babalar, özel gereksinimli çocuklarını eğitim olanaklarıyla buluşturan, onların haklarını savunan ve onlara sözcülük eden kişilerdir. Ebeveynin yaklaşımı ve bu doğrultuda örgütlenmesi birçok yenilik için itici bir güç oluşturmaktadır.

Diğer taraftan ailenin tutum ve davranışları çocuğun eğitilerek geliştirilmesini engelleyebilmektedir. İsteksizlik ve ekonomik yetersizlik, sorumluluk duymama veya başka sorumlulukların fazla olması en önemli etmenlerden sayılabilmektedir (Cavkaytar, 2007: 174). İşitme yetersizliği olan çocukların anne-babaları birçok sorunla mücadele etmek durumundadırlar. Çocuğun doktor ve eğitim masrafları için finansman sağlama, psikolojik destek alma, varsa diğer çocuklarla ilgilenme, eşler arası sorunları çözme, çevredeki kişileri bilgilendirme, yasal hakları öğrenme gibi farklı sorumlulukların üstesinden gelmek durumundadırlar (Özen, 2008: 113-116). Ancak birçok ebeveynin çeşitli nedenlerle bu sorumlulukların altında kaldığı yadsınamaz bir gerçektir.

Bu bölümde eserlerdeki baba figürleri, işitme yetersizliği olan çocuklarına yaklaşımları açısından incelenmektedir. Her üç eserde de annenin rolünün baskın olmasıyla beraber babanın tutumu da dillendirilmektedir. “Horoz Adam ve Korsan” adlı eserde Yağmur, bebekliğinde seslere tepki vermeyince ve kendisi de ses çıkarmayınca yapılan uyarılar gecikmemektedir. Babası küçük Yağmur’u kusursuz görür ve konuşması konusunda acele edilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Dilinin zamanla çözüleceğine inanır ve aksini söyleyenlere tavır koyar;

Babam okyanus renkli gözlerimin güzelliğine kaptırmış kendini. Kusurlu yanımı görmemekte direnir, “Elalemin çocuğunun başına gelen bizimkine neden gelmesin? Bekleyelim bakalım! Büyüsün bir oğlan,” dermiş. “Bu çocuk cinli,” diyenlerin tümüyle küs kalmış (Ak, 2008: 20).

Yukarıda ifade edildiği gibi özel gereksinimi olan çocukların ailelerinde görülen ilk tepki, inkar ve reddetmedir. Yağmur’un babası ilk zaman bu karakteristik davranışı göstermektedir. Babası, Yağmur’a eksik sıfatları yakıştıramamakta, yakıştıranları ise yermektedir. Zamanla duruma alıştığı ve kabul ettiği aşağıdaki örnekten de anlaşılmaktadır. Yağmur’un köyler arasında dolaşan bir seyyar satıcı olan babası iyi havalarda oğlunu yanına alır, sattığı kıyafetlerle oynamasına izin verir. Kasabanın panayırına götürür, oğlunu eğlendirir. Babası Yağmur’un işitme yetersizliğinden ötürü çekinmemektedir, oğlunu sevgiyle ilgiyle gezdirmektedir. Çocuğu olduğu gibi kabul etmekte, ancak zaman zaman batıl inançlar doğrultusunda hareket etmektedir. Örneğin lunaparkta bindirdiği bir aletin büyüülü olduğunu ve çocuğunu etkilediğini düşünür;

Babam yarım gün durduramadı gülüşümü. Aklımı kaçırdım sandı. Lunaparka götürdü gerisingeri. Yeniden kadının eteğine bindirmek istedi. Kadının gülüşünü çaldığımı düşündü. Eteğine yine bineyim de kadın silsin gülüşümü, diye ne çırpındı! (a.g.e., 31).

Peter’in babasının da benzer duygular yaşadığı, oğlunun özel durumunu önce kabul edemediği, daha sonra ise oğluyla ilgilendiği anlaşılmaktadır. Büyük çiftliğin ağır işleriyle meşgul olan baba, soyunu sürdürecektir, çiftlikteki işleri devralacak güçlü bir varisi olsun ister. Peter’in doğumunda hem ailesi hem de diğer yakınları soyun devamını sağlayacak oğlu doğan babayı tebrik eder. Geleneksel yaşayan ailede

herkesin beklentisi aynı yöndedir. Oğlunun işitme yetersizliğinin olduğunu öğrenince bütün ümitleri boşa çıkar ve acılı baba çocuğundan uzaklaşır. Peter'in babası, Sevim Ak'ın eserindeki babanın hissettiklerine benzer duygular yaşamaktadır. “Eksik” bir çocuğa sahip olmanın utancını yaşamaktadır. Üzüntü ve hayal kırıklığını kendini işe vererek bastırmaya çalışan babanın, oğlunu olduğu gibi kabul etmesi kolay olmamaktadır;

Babam ve annem nerede hata yaptıkları konusunda kendilerini sorguluyorlardı. Suçlu hissediyorlardı. (...) Yemekten sonra babam hemen ahıra kaçardı (Hepp, 2007: 16).

Babaların oğullarını oldukları gibi kabul edememesi, Yağmur ve Peter'in kişilik gelişimini olumsuz etkilemektedir. “Sağır” çocuklarından uzaklaşmaları ve gerçeklerle yüzleşmekten sakınmaları, onların kendilerini değersiz ve eksik hissederek suçlu konumuna itilmelerine yol açmaktadır. Bu duruma kişilik gelişimi ile ilgili bölümde açıklık getirilecektir.

Bu zorlu süreci atlatan Peter'in babası, çocuğuna sahip çıkmakta ve Yağmur'un babası gibi o da oğluyla birlikte dolaşmaya, gittiği yerlere onu da götürmeye başlamaktadır. Pazar günleri Peter'i kiliseye götürür ve erkeklerle birlikte olurlar. Ayından sonra köy birahanesinde erkekler arası muhabbet ederler. 4-5 yaşlarındaki Peter, babasıyla birlikte gruba dahil olmanın gururunu yaşar ve erkekleri taklit etmeye çalışır. Babası Peter ile ilgilenir, yanında bulundurmaktan çekinmez ve dengesiz hareketlerine rağmen dışlamaz oğlunu. “Babamın yanında yer alabilmekten ve dışarıda bekleyen erkeklere dahil olmaktan gurur duyuyordum ama aynı zamanda canım sıkılıyordu” (a.g.e., 28).

Çocuklarını gittikleri yere götürme ve yanlarında bulundurup arka çıkma davranışı, üç eserdeki babaların yaklaşımında benzerlik gösteren bir durumdur. Yukarıda ifade edildiği gibi Yağmur'un babası satışa çıktığı zaman onu da köylere götürmekte, Peter'in babası oğlunu kilise ve birahaneye giderken yanına almakta ve Nick'in babası yaz tatillerini oğluyla birlikte geçirmektedir. Böylece her üç ana karakterin özgüven gelişiminin altyapısını oluşturmuşlardır.

Ak'ın eserinde aile köyden kente taşınınca çocuklarına yaklaşımları değişmektedir. Babası Yağmur'un toplumla kaynaşmasını, sosyalleşmesini dert edinmediği gibi, toplumdan gelen olumsuz tepkilere de boyun eğmektedir. Toplumun baskısı ve suçlaması, çocuğuna fiziksel ve sözel şiddet uygulaması için yeterli olmaktadır. Komşulardan azar işiten baba, oğlunun hırsız olduğu iddiasını hiç sorgulamadan Yağmur'u suçlar. Çocuğa büyük bir öfkeyle tokat atar ve onun çırpınışlarına aldırış etmez. Peşin hükümlülükle oğlunu hırsız kabul eder ve değersiz, sorundan başka bir şey üretmeyen bir varlık gibi tekmeler. Onu dinlemeye, anlamaya değer bulmaz; "Babam hoyratça iteledi beni. Pis bir toz bezi parçasıymışım gibi tekmeledi. 'Belasin sen!'" (Ak, 2008: 85). Komşuların önyargılarına ve suçlamalarına boyun eğen ve çocuğun çevreye uyum sağlaması için yardımcı olmayan ebeveyn, bu tutumla hem Yağmur'un horlanmasına hem de ailenin aşağılanmasına zemin hazırlamaktadır. Çocuğun aşağılık kompleksi ve psikolojik çöküntü yaşamasına yol açan bu davranış biçimi çocuğun benlik algısında, işitme yetersizliğini değersizlik ve aptallıkla özdeş kabul etmesine yol açmaktadır.

Farklılık gösteren diğer iki eserdeki baba figürleri çocuklarına şiddet uygulamamaktadırlar, oğullarını oldukları gibi kabul etmektedirler. Babası Peter'in öfkeli ve saldırgan haline anlayışla yaklaşmaktadır. İnsanların baskısı ve şikayetleri onu kaba kuvvet kullanmaya itmemektedir. Babası Peter'i anlamaya çalışmaktadır.

Peter diğer insanları anlamakta ve daha önemlisi kendi duygu ve düşüncelerini anlatmakta zorlandığı için sürekli çıkmazlar yaşamakta ve ifade edemediği şeyler öfkeli bir dışa vuruma dönüşmektedir. Babası, çocuğun yaşadığı sıkıntıyı fark etmekte onu rahatlatacak bir çözüm aramaktadır. İşitenlerin dünyasına dahil olabilmesini sağlayacak tek yolun konuşma dilini öğrenmekten geçtiği düşüncesi aileyi özel derse yönlendirir. Ebeveyni, ona konuşma öğretecek bir öğretmene gereksinim duyduğunu düşünür. Bu konuda oğullarını muayene eden profesörün önerisini dikkate alır;

Babam onayladı. O mutlu olmadığımı görüyordu. Hep çıkmaza giriyordum, çünkü benden ne istendiğini anlamıyordum. "Birazcık konuşabilirse sakinleşir", dedi. "O aslında uslu bir çocuk." (Hepp, 2007: 32).

Peter'in babası çocuğunun en iyi tedaviyi görmesi ve gereken eğitimi alması için çok çalışıp tüm kazancını harcamaya hazırdır. Alanında uzman olan doktorların en çok ün yapmış olanını seçer. Çocuğunun geleceğini riske atmak istemez;

Babam önce çalışma arkadaşlarına sordu. Onlar, ihtisaslı birisinin mutlaka pahalı olacağını söylediler. "Ücreti bizim için önemli değil", diye cevap verdi, "önemli olan birisinin oğlumuzu yardım etmesi! Çalışıp para kazanmak nasılsa bizim elimizde." (a.g.e., 17).

Hepp'in eserinden oldukça farklı olarak Sevim Ak'ın eserinde ana karakterin babasının eğitimi önemsememesi Yağmur'un engellenmesinin en önemli etkeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Gece gündüz ailenin geçim sıkıntısını gidermek için çalışan baba için ekonomik durumlarının iyileşmesi öncelikli bir konudur. Tedavi, doktor ve eğitim öğretim masraflarından çekinmesi olasıdır veya çocuğunun eğitilerek geliştirilebileceğinin ve ailesine ve topluma faydalı bir birey haline gelebileceğinin farkında değildir. Yağmur'un okula gitmesi babasının sorumluluğunu hissettiği bir konu olmadığı gibi, yasal haklardan da faydalanmamaktadır. İşitme yetersizliği olan bireylere sunulan olanaklardan habersiz, öğrenmekten de aciz bir baba profili çizilmektedir.

Peter'in babası çocuğuna olumlu duygular beslemekte ve kendini geliştirebilmesi ve sosyalleşmesi için zemin hazırlamaya çalışmaktadır. Ak'ın eserinde farklı bir yaklaşım görülmektedir. Babası, oğlunu ömür boyu başkalarına bağımlı yaşacak bir engelli olarak görmekte ve okula gitmesi, bir dil edinerek kendini ifade etmesi ve eğitimle meslek sahibi olması için her hangi bir çaba sarf etmemektedir. Ailesinin ona her zaman kucak açacağı varsayımı ile Yağmur'un toplumda bir yer edinmesi gereksiniminin olmadığını düşünmekte ve çocuğu kendi haline bırakmaktadır. İşitme yetersizliği ile birlikte çocuğun toplumdan soyutlanması, iletişim kuramaması ve başkalarına muhtaç yaşaması değişmez yazgısıymış gibi yaklaşmaktadır. Yapılan uyarıları önemsememesi aşağıdaki diyalogdan da anlaşılmaktadır;

"Oğlum işaretten anlar." "Bize değil sadece... Bu oğlanı eğitmezseniz, topluma zarar verirsiniz... İş bilmezse nasıl geçinecek? Siz dünyaya kazık mı çakacaksınız? Kim

tutacak elinden?” “Aman amcam, biz mi istedik böyle olmasını? Oğlumu veren Allah rızkını da verir... Ablası, ağabeyleri var, bakar biri elbet... yolda kalmaz.” (Ak, 2008: 83).

Blatchford'un eserinde baba-oğul ilişkisi tamamen sorunsuz görünmektedir. Nick'in babasının farklı bir kentte yaşamasına karşın oğlunun sıkıntılarıyla ilgilenmektedir. Nick'in ebeveyni boşanmıştır ve ayrı yaşamaktadır. Nick, yaz tatillerini babasıyla geçirmekte ve kendisiyle sıklıkla telefonla görüşmektedir. Sağlıklı bir baba-oğul ilişkisinden söz edilebilmekte, ayrıca anne-baba arasında iletişim devam etmekte ve oğulları söz konusu olduğunda işbirliği ve dayanışma içerisinde oldukları görülmektedir. Babası Nick ile sürekli iletişim kurabilmek için işitme yetersizliği olan bireylere özel metin telefonunu kullanmaktadır. Oğlu onu her zaman arayabilmektedir. Duyarlı bir baba olduğu ve Nick'in sorunlarını çözmek için annesiyle veya resmi kurumlarla irtibata geçebileceği anlaşılmaktadır;

Maine'de kulübesinde babasının da bir metin telefonu vardı. Nick, şimdi tomrukta çalıştığını tahmin edebiliyordu. Ayrıca: Nick ona o adamdan bahsetse babası büyük olasılıkla annesini arardı. Ya da polisi (Blatchford, 1997: 42).

Nick babasından ayrı yaşamasına karşın samimi bir ilişkisi vardır ve onunla rahatlıkla dertleşebilmekte, olumsuzlukları paylaşabilmektedir. Terapi ve ödevlere karşı tepkisini babasına anlatmak ister. Ona güvenir ve ondan güç alır. “Telefon ona idi. Harika! Büyük olasılıkla babası. Ödevleri ve her gün terapiye gitmeye ilişkin aptalca kararlar ilgili her şeyi anlatacaktı” (a.g.e., 49).

Babası Nick için güven veren güçlü bir dayanak gibidir. Yanında olmasa da her zaman ona destek olacağını, istediği zaman yanına gidebileceğini bilmektedir. Örneğin terapiden ve annesinden kaçmayı planlarken ilk olarak babasına gitmek aklına gelir. “Belki de göl işini unutup Main'e kaçmalıyım” (a.g.e., 33).

Peter'in babası da oğlunun en önemli destekleyicilerinden biridir. Peter'in geleceğini köyde, onun için özel yapacağı yeni bir evde kurgulayan baba, aksine kentte yaşamak isteyen oğlunun kararına saygı duyar ve onu hiçbir zaman istemediği

bir Şeye zorlamaz. Sessiz bir dayanak olarak doğrudan müdahale etmeksizin oğlunun tercihlerini sorgulamadan desteklemektedir.

Buna karşın Yağmur'un babası evre baskısından çok etkilenmektedir ve ancak dış etkenlerin olumlu olması durumunda kendisi de pozitif yaklaşmaktadır. Daha önce oğlunu aŐaęılayıp dven baba, komşuların iltifatı karşısında çocuğunu överek sevmektedir. Örneğin Kazım Amca'sının başına gelenleri hisseden Yağmur'un sezgilerinin güçlü olduğunu düşünen insanların pozitif yaklaşımı Yağmur'un ebeveynini de etkilemekte ve çocuklarına hiç olmadığı kadar Şefkat göstermektedirler. Onunla gurur duydukları için sevgiyle okşayıp, kucaklamakta ve becerileriyle vnmektedirler;

Döndüğünde babam bana hiç göstermediği Şefkat duygusuyla sarılmıŐ, "Aferin," demiŐti. "Keşke oğlana kulak verseydiniz... Bu ocuğun kulağı sakatsa da sezgileri dehşet!..." (Ak, 2008: 96).

Toplumun tutumunun Yağmur'un babasını etkilediği görülmektedir. Ancak diğer taraftan Yağmur yaşamı boyunca unutmayacağı bir enstantane yaşar. Kazım Amca'sını çok özlediğini ve çaresiz çırpındığını gören babası, Yağmur'a acır ve Şefkatle sarılıp okşar. Yağmur babasından ilk defa böyle sıcak bir ilgi gördüğü için Şaşkındır;

Svecek sandım, yapmadı; başımı göğsüne yasladı, omuzlarımı, ensemi, sırtımı okşadı. Kıllı, sert kashı, ekŐi kokulu kollarının arasında sıktı zayıf bedenimi. Televizyon ekranından akan filmin içinde sarmaŐ dolaŐ halde kaybolduk. Doğduğmdan beri ilk kez (a.g.e., 104).

Sonuçta her babanın, toplumsal konum, bilinçlenme düzeyi ve toplumsal baskı gibi etmenlerden bağımsız olarak, çocuğunu koŐsulsuz sevdiği anlaşılmaktadır. Ancak bu duyguyu yansıtma potansiyeli değişkenlik göstermekte ve işitme yetersizliği olan çocuklar, zgven gelişimini olumlu etkileyen Şefkat duygusundan yoksun bırakılabilmektedirler.

4.1.3. Eserlerde Aile Rolünün Karşılaştırılması

Karakter gelişiminin temelini atıldığı ve yaşam koşullarına uyumlamanın gerçekleştiği ilk çocukluk döneminde, bir çocuğun psikolojisi üzerinde kuşkusuz en etkin rol oynayan aile bireyleri anne ve babasıdır. Ancak çocuğun yaşam alanına giren diğer bireylerle olan paylaşım ve etkileşim de çocuk üzerinde olumlu veya olumsuz izler bırakabilmektedir. İncelenen üç eserde bu konuda farklı ve benzer olgulara rastlanmaktadır. Sevim Ak ve Peter Hepp'in eserlerinde ana karakterler ilk çocukluk dönemini büyük anne, büyük baba ve kardeşin de bulunduğu geniş ailelerde geçirmektedirler.

Buna karşın Claire Blatchford'un eserinde, boşanmış ve diğer aile bireylerinden uzakta yaşayan, bağımsız bir annenin tek başına büyüttüğü bir çocuk karakteri oluşturulmaktadır. "Die scharlachrote Feder" eserinde aile büyüklerinin koruyucu ve sıcak ilgisi hissedilmemekle beraber, Nick'in annesi kendi yaşam felsefesinin önemli bir olgusu olan toplum bilincini ve sosyal sorumluluk duygusunu oğluna aktarmak istemektedir. Yaşlılara ve mağdurlara maddi manevi destek vermekte ve oğlunu da duyarlılığa davet etmektedir. İnsanların yaşadığı zorlukları anlatarak Nick'in empati kurmasını ve nezaket göstermesini sağlamaya çalışmaktadır. Örneğin ailesini geçindirmek için gurbette yaşayan bahçıvan Carlos'un çalışma şartlarını ve yaşadığı zorlukları çocuğuyla paylaşır ve ona karşı daha duyarlı davranmasını ister;

Carlos ailesi için para kazanmak için burada. Çok yoksullar. (...) Burada çok yalnızlık çekiyor. Her dükkana geldiğinde İngilizcesine yardımcı olmaya çalışıyorum." (...) Nick suratını astı. Neden annesi ona yardım ediyordu ki? Tamam, İspanyolca biliyordu ama öğretmen değildi, sosyal görevli değildi, terapist değildi (Blatchford, 1997: 27).

Nick, kalabalık aile ortamından yoksun, annesiyle baş başa bir hayat yaşamakta ve başka insanlarla duygusal bir etkileşime girmekten sakınmaktadır. Büyüklerin sevgi ve himayesi olmaksızın büyüyen Nick, bireysel hayatına odaklanmaktadır. Blatchford'un eserinde, ana karakterin aile bağlarına ilişkin

bilginin yer almaması, anne haricindeki aile bireylerinin çocuğun üzerinde etkin olmadığı kanısını oluşturmaktadır.

“Horoz Adam ve Korsan” ile “Die Welt in meinen Haenden” adlı eserlerde farklı bir yaşam tarzı görülmektedir. Her iki eserde de ailenin son çocuğu olarak dünyaya gelen sevimli erkek çocukları; dede, nine ve ablanın da bulunduğu kalabalık ailenin sevgi odağı haline gelmektedirler. Bu eserlerde ailenin işitme yetersizliği olan bireye yaklaşımı karşılaştırıldığında benzerlikler görülmektedir.

Peter Hepp’in eserinde çocuğun sağır olma olasılığı dillendirildiğinde bütün aile bireyleri donuklaşır ve çocuğa karşı garip bir tutum sergilemeye başlarlar. Soğuk, anlamsız yaklaşımları yapay gelir Peter’e, kendini suçlanmış ve dışlanmış hissetmektedir. “Annemin ve dedemin bana bakışı. Herkesin, ninem Anna, Monika hatta akşam babamın dahi tuhaf bakışları. Ne yapmıştım ki?” (Hepp, 2007: 15)

Diğer taraftan Ak’ın eserinde, Yağmur’un işitmediğini sezenler olsa da, ailesi pek kulak asmak istemez söylentilere ve çocuğun duymamasını hayal gücünün genişliğine ve dalgınlığına verirler. Babası asla bir eksikliğin olabileceğini yakıştıramaz oğluna. İki yaşına gelip konuşmayınca tedirgin olmaya başlar aile bireyleri. Ailenin çocuğun durumuyla yüzleşmesi kolay olmaz, ancak çocuğu doktora götürmeyi de hiç düşünmezler. Annesi dedelere götürüp üzerine dualar okutarak “tutuk” kulağının açılmasını ümit etmektedir. Dağ köyünde yaşamış olmanın verdiği kültürle babaannesi de dilinin uğursuzluk neticesinde tutulduğunu düşünür ve düzelmesi için çocuğu türbelere götürmeyi uygun görür;

İki yaşımı aşp da “baba, dede, ana” demeyince dedelere taşıdılar beni. Annem çok sonra anlatmıştı, Dede kulağıma dualı sesini üflemiş, bedenimi dinlemiş. “Lal,” demiş (Ak, 2008: 18).

Yağmur’un ailesi hurafelere dayanan geleneksel bir yaklaşımla çocuğun duyması için çareler ararken, Peter mutlu yuvalarındaki atmosferin bir anda değiştiğini daha o yıllarda hisseder. Korkunç, dehşet verici bir şey olmuşcasına şefkat ve sevgi yerini soğukluk, endişe ve tedirginliğe bırakır. Büyükanne ve

büyükbabası hüzünlü bakışlarla çaresizliklerini gösterirken, ablası Monika kardeşini yeni tanıyormuş gibi donuk ifadesiyle ürkütür Peter'i. Babası hiç evde kalmamaya ve çocuğuyla yüzleşmemeye özen gösterirken annesi derin bir hüzün yaşar gibi çocuğunu bağrına basıp sıkıca sarılır. Aile adeta büyük bir felaket yaşamış gibi yıkılır, çocuğa hem acır hem de hislerindeki ciddi değişimi çocuğa fazlasıyla yansıtır;

Cennetimi, masumiyetimi yitirmiştim. İnsanlar varlığımdan mutluluk duymuyordu, acıyan bakışlarını, üzüntülerini hissediyordum. Benim yüzümden üzgün olduklarını biliyordum, ama neden? Bu beni çok etkiliyordu, sanki evimizde karanlık, ağır bir atmosfer hakimdi, tüm ışıklar söndürülmüştü. Korkunç yabancı ve soğuktu (Hepp, 2007: 17).

Hepp'in eserinde işitme yetersizliği teşhisi kesinlik kazanınca aile adeta yıkılır. Ailenin tüm ümitleri boşa çıkar, gururla gösterilen çocuk artık bir yükür omuzlarında. 'Sağırılık' aile için özürlü bir çocuk anlamına gelir, hatta bununla kalmaz daha kötüsü, zihinsel özürlü olabileceği düşünülür. "Halk ağzında sağır ile aptal bir tutulur. Sevgili oğul işitme özürlü, zihinsel özürlü, sakat! Bütün aile için bir dramdı" (a.g.e., 15). Aile ciddi bir travma yaşar. Ebeveyn hem utanç duyar hem de özür lülüğün nedenini bilmek ister. Doğumda herhangi bir olumsuzluk yaşanmadığı gibi anne-babanın akrabaları arasında sağır olan da yoktur. "Annem ve babam nerede yanlış yaptıkları sorusuyla kıvranıyordu. Suçlu hissediyorlardı" (a.g.e., 16).

Yağmur da Peter gibi dışlandığını ve ailesinin kendisine eskisi kadar şefkat göstermediğini hissetmektedir. Peter'in ailesinde yaşanan dram kısa sürede yerini ümide ve geleceğe odaklanarak çocuğun eğitimini sağlayacak somut adımlara bırakmaktadır. Ancak Yağmur, Peter'den farklı olarak kendisine değer verilmediğini, işe yaramaz, başbelası, ailesine yük olan bir çocuk olduğunu düşünür. Ebeveyninin yaklaşımı, okula göndermemeleri, hiçbir şekilde eğitim alması için çaba sarf etmemeleri, kendi haline bırakıp, hep ailesinin bakacağını düşünmeleri bunun açık göstergeleridir. Ailesi Yağmur'u 'işitme engelli' olarak zaten geleceği olmayan biri olarak gördüğü için, eylemlerini denetlememekte, çok sınırlamamakta, kendi haline bırakmaktadır. Örneğin yaşının küçük olmasına karşın diskoya gitmesine izin verilmektedir. "İşitme engelli olmasaydım kesinlikle "hayır" derdi bizimkiler.

Müziği duyamayacağım için değil, benden ümitlerini kestikleri için yanıtları “evet” oldu” (Ak, 2008: 144).

Ak ve Hepp’in eserlerinde aile bireylerinden abla karakterlerinde de paralel olgular bulunmaktadır. Her ikisi de işitme yetersizliği olan kardeşlerine ilk çocukluk döneminde bakmakta ve sıkıntılarını paylaşmaktadırlar. Ancak kardeşlerine yaklaşımları farklıdır. Peter’in ablası Monika, diğer aile bireyleri çiftlik işleriyle meşgul olurken, sürekli kardeşiyle ilgilenir. Böylece kendi arkadaşlarıyla buluşamamakta ve özel hayatı kısıtlanmaktadır. Okuldan sonra çiftlik işlerine de yardım etmek zorunda kalan genç kız, kardeşinden sıkıldığı ve diğer arkadaşları gibi özgür hareket edemediği için öfkelenmektedir;

Monika da kızgın ve çaresizdi. Beni severdi, ama onu rahatsız ediyordum. (...) Bu aramızda sürtüşmelere yol açıyordu. O sinirliydi, ben de onu reddettiğimi açıkça hissettiriyordum (Hepp, 2007: 24).

Diğer taraftan beş buçuk yaşına kadar ablasının himayesinde büyüyen Yağmur, onun yoğun sevgisini anaç yaklaşımlarıyla hisseder. Diğer aile bireyleri tarlaya, meraya çalışmaya giderken o ablasıyla evde kalır, onun yaptığı her işe ortak olmaktadır. Ablası büyük bir zevkle yaptığı işleri, usanmadan yüksek sesle dillendirir. Kardeşini çok sever ve aralarındaki iletişim duygulara dayanmaktadır;

Minik bedenimi çaputla göğsüne bağlar, nereye gitse taşırır. Benimle durmaksızın konuştuğunu hayal meyal anımsıyorum. En çok da ağız dolusu kahkahalarını. Göğsüne başımı yaslardım, içime akardı kahkahaları. İkimizin bedeni tek beden olur, katıla katıla gülerdik saatlerce (Ak, 2008: 25).

Her iki eserde abla-kardeş arasında nitelikli bir iletişimin olduğu ve özel bir dilin geliştirildiği vurgulanmaktadır. Monika kardeşine göz kulak olurken aralarında özel bir iletişim bağı oluşmaktadır. Jest, mimik ve beden dili ile doğal bir işaret dili geliştirerek her konuda anlaşabilmeyi başarmaktadırlar;

Beni durdurmak için elini omzuma koyardı, bir şeyi yasaklamak için başını sallardı ve kaşlarını çatardı, ya da yardım için elini uzatır, ben de vururdum. (...) Ailede en iyi iletişim kurabildiğim kişiydi o (Hepp, 2007: 25).

Monika kardeşine bir iletişim dili öğretmek için değil, işini görmek, olması gerekenleri dillendirmek için bu özel dili geliştirmektedir. Birlikte çok vakit geçirdikleri için kendilerine özgü bir iletişim yöntemi geliştirirler; “Zamanla yeni işaretler üretti. (...) tüm basit eylemler için kendi oluşturduğumuz bir işaret dili vardı. Benim için iletişim kurmanın en doğal yoluydu bu” (a.g.e., 25).

Sevim Ak’ın abla karakteri, Monika’dan farklı olarak, kardeşine herkesle iletişim kurabileceği bir dil kazandırmak amacıyla sürekli Yağmur’la konuşmaktadır. Konuşurken sözcükleri dudak hareketlerini vurgulayarak dikkatle boğumlar ve sesi elleriyle yaptığı işaretlerle destekler. Nesnelere isimlerini tek tek öğretmeye çalışır ve Yağmur’un en ufak olumlu tepkisini yiyeceklerle veya öpücüklerle ödüllendirir. Kardeşini sevgiyle, ilgiyle kuşatan genç kız, ona faydalı bilgiler vermek ister ve mimiklerini, dudak hareketlerini, beden dilini ve el işaretlerini doğal bir yolla Yağmur’un anlayabileceği bir dile dönüştürür. Yağmur’un o dönemde sorunsuz iletişim kurduğu tek kişidir ablası;

Abartılı dudak hareketleriyle durduraksız konuşurdu. Hep dudaklarına bakayım isterdi. Konuşurken elleri bir dakika durmazdı. Sözle anlattığını eliyle gösterirdi. Sesi görmemi sağlardı beyaz, yumuk elleri (Ak, 2008: 26).

Ablası, Yağmur’a çeşitli oyunlar oynatmakta, masallar anlatmakta ve onun ses çıkarmasını teşvik etmektedir. Bu ses kulak tırmalayıcı bir böğürme sesi olsa bile ablası sevinmekte ve başarısını övmektedir. Küçük kardeşiyle aynanın karşısında konuşma çalışmaları yapmakta ve onu dudak hareketlerini kontrollü kullanmaya yönlendirmektedir. Yağmur’un ablası adeta bilinçli bir konuşma terapisti gibi davranmakta ve işitme yetersizliği olan bir çocukla o evrede yapılması gereken şeyleri yapmaktadır. Fedakar ablası kardeşinin mutluluğu için elinden geleni yapmaktadır. Yağmur’un mümkün olduğu kadar farklı sesleri algılamasını isteyen ablası, iş yaparken eline geçen nesnelere ses çıkarıp kardeşine dinletir. Mutfak eşyalarının yanı sıra pazardan alınan bir def, ve televizyondaki yüksek müzik sesi de bunlara eklenir. Yağmur kulağını sesli nesnelere dayayıp titreşimlerini içinde derinlemesine hisseder;

Kucağındaki defe başımı yastığa dayar gibi dayamıştım da sesi taa içimde o zaman duymuştum. (...) Tencere kapaklarını kulağımın dibinde bir çarpardı ki ablam, çınlamayı yüreğimin en derininde duyardım. Bardağa kaşığı vurur, kulağıma tutardı. Güçlü bir ses duymazsam sinirlenirdim, kaç bardak benim yüzümden tuzla buz olmuştu (a.g.e., 28).

Yağmur'un ablasından farklı bir tutum sergileyen Monika, kardeşine bakma sorumluluğunu üstlenmektedir, ancak onu eğitmek niyetinde değildir. Annesi gibi koruyucu ve kısıtlayıcı davranmamakta ve Peter'e daha çok özgürlük tanımaktadır. Sokakta yürürken elini tutmaya zorlamamaktadır. Tek başına hareket etmesine izin verirken onu belirli bir mesafeden gözetmekte ve gerektiği zaman müdahale etmektedir. Peter ebeveynlerin onları sıktığı durumlarda ablasıyla hemfikir olduğunu bilmekte ve onların arkasından işaretlerle gizlice iletişime geçerek birbirini desteklemektedirler. Peter söylenen bir şeyi anlamadığı zaman, Monika anlatmaya çalışmaktadır. Can sıkıcı durumlardan kurtulunca birlikte sevinmektedirler. Bütün kardeşlerde olduğu gibi, aralarında özel bir bağ, sıcak bir kardeş dayanışması vardır. "Ebeveynlerin sinir bozucu olabildiği konusunda hemfikirdik" (Hepp, 2007: 36).

Yukarıda da belirtildiği gibi Claire Blatchford'un eserinde akrabalık ilişkileri fazla dillendirilmemektedir. Nick'in kardeşinin olmadığı ve annesiyle tek başına yaşadığı anlaşılmaktadır. Büyükbaba ve büyükannesinden maddi destek aldığını eserin bir yerinde görmekteyiz; "Yetmiş dolar biriktirmişti: Yirmi dolar harçlık ve 50 dolar noelde büyükanne ve büyükbabadan aldığı hediye" (Blatchford, 1997: 34). Anne-oğuldan oluşan bir çekirdek ailede yaşayan Nick'in aile büyükleriyle olan ilişkisinin mesafeli olduğu kanısına varılmaktadır.

Diğer tarafta Ak ve Hepp'in eserlerinde aile büyükleri etkin roller üstlenmektedirler. Yağmur'un ve Peter'in dedeleri, torunlarının sevgi dolu, huzurlu büyümelerinin temelini oluşturan kişilerdir. Peter üç kuşağın bir arada bulunduğu büyük bir çiftlikte büyümektedir. Babaannesi ve büyükbabası ile aynı evde ablası ile birlikte yaşarken, anneannesi ve dedesi meyve bahçesinin diğer tarafında ayrı bir evde kalmaktadırlar. Sıcak bir aile ortamında şefkatle büyütülen Peter'in maddi-manevi herhangi bir eksiği olmamıştır; "Ulm civarında, Griesingen'deki çiftliğimizde üç kuşak birlikte aynı çatı altında yaşıyordu" (Hepp, 2007: 12). Eserde

dede-torun ilişkisi şefkat ve samimiyet çerçevesinde ele alınmaktadır. Peter küçük bir çocukken tüm aile bireyleri çiftlikte çalışırken yaşlı büyükbabası bacağında yaralı olduğu için işlere katılamaz, evde kalır ve küçük Peter'in bakımıyla ilgilenir. Böylece torunuyla arasında güçlü bir sevgi bağı oluşur;

Öğleden önceleri çoğunlukla 70 yaşını aşmış olan dedemin himayesinde kalırdım. Bacağındaki müzmin yara onu rahatsız ettiği için evden çıkmazdı pek. Birbirimizi çok severdik (a.g.e., 13).

Benzer şekilde Sevim Ak'ın eserindeki Yağmur karakteri, dedesiyle birlikte iken kendini korunmuş ve huzurlu hissetmektedir. Sevgi ve ilgiyi, olağandışı olmama duygusunu fazla konuşmayan, ibadetiyle meşgul olan dedesiyle yaşamaktadır. “Günlerini bir odada tespih çekerek, namaz kılarak geçiren Tufan Dedem korunağım sayılırdı” (Ak, 2008: 21).

Dede-torun arasındaki iletişim dili doğal edinilmiş bir işaretler bütünüdür. Yağmur'un dedesi, son on yılını felçli olarak geçiren eşiyle aralarında oluşturdukları işaret diliyle iletişim kurmaktadır. Bu sessizliğe o kadar alışır ki, konuşmaktan ziyade işaretlerle anlaşmayı benimsemektedir. Bu durum, Yağmur'un farklı olduğunu hissetmediği, herkesin eşit olduğu bir ortamda bulunması anlamına geldiği için çok mutlu olur. Her şeyin rahat anlatıldığı ve anlaşıldığı bir evdir dedesinin evi;

Ninem son yıllarında felç geçirmiş, konuşamamış. Dedem onunla işaret yoluyla anlaşmayı denemiş, başarmış. On yıl konuşmamış ninem. On yıl işaretle derdini anlatmış dedem. (...) Ninem gittikten sonra dedem çok az konuşmuş. Hala ona ellerini oynata oynata söyleşmek, konuşmaktan kolay gelir (a.g.e., 22).

Peter ve Yağmur için huzur kaynağı olan büyükbabaları, torunlarının sessizliğini eksiklik olarak değerlendirmemektedirler. Peter'in dedesi torununu tanıtırken şu ifadeleri kullanır; “‘Bu benim torunum’, diye açıkladı büyükbabam, ‘yalnız biraz konuşma tembelliği var. Konuşmayı sevmez.’” (Hepp, 2007: 13). Annesi Peter'in konuşmamasından endişelendiğini dile getirdiği zaman, aile büyükleri daha önce de aile bireylerinden geç konuşanların olduğunu vurgularlar, soya çekimle ilintili olduğunu düşünürler ve üzerinde durulmaya değer bulmazlar;

“Peter’de konuşma tembelliği var, amcası gibi” dedi, “bu ailede var, bir gün kendi kendine konuşur.” Onun haricinde mükemmel geliştiğim için kimse bir doktora başvurmayı akıl etmemişti (a.g.e., 12).

Hepp’in eserinde büyükbaba figürü ana karakter için güçlü bir dayanak ve sessiz bir sığınaktır. Peter çok sevdiği büyükbabasının vefatını hüznü bir veda olarak hatırlar. “Sevgili büyükbabamı benden aldılar. Nereye götürüyorlardı? Neler olduğunu anlamak istiyordum ama hiç kimse benimle konuşmuyordu” (a.g.e., 41).

Benzer şekilde Sevim Ak’ın ana karakteri Yağmur da dedesini çok sever. Büyükbabası onu hiç yargılamadan, hiç beklentilere girmeden olduğu gibi kabullenen sağlam bir dayanaktır. Hal ve tavırlarıyla, sükunetli sevgi diliyle, dedesi Yağmur’da derin bir iz bırakmaktadır. Kentte sevdiklerinden uzakta yaşarken yalnızlığını hissettiği zaman, Yağmur onu hasretle anar;

Bir bulutun öbeğine kadar götürdüler gözlerimi, orada dedemi gördüm. Elinde tespihi, dağların arkasındaki sise dalmıştı. Beni arıyordur sessiz dayanağım. Ellerimi çılgınca salladım; buradayım, unutmadım anlamında. Güldü, evet, gözlerinde yaşlarla güldü. Dizinde kedim uyuyordu. Keşke bulutlara taşınsaydım da onu dilediğimce kucaklasaydım! Sıcak göğsünde uyumayı ne çok özlemiştim! Kedimin hırıltısını yüreğimde duymayı...(Ak, 2008: 57).

Aile büyüklerinin çocuklarına kucak açması ve oldukları gibi kabul etmesi, onlarda oluşması muhtemel derin yaraların açılmaması için önemli desteklerdir. Karşılıksız sevgi ve şefkat hissiyle torunlarını sarmalayan dede figürlerinin işitme yetersizliği olan torunlarına yaşam mücadelesinde önemli altyapıların oluşmasındaki olumlu katkıları ve karakter eğitimindeki etkileri yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bir sonraki bölümde, ana karakterlerin kişilik gelişimi incelenecektir.

4.2. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLGUSUNDA KİŞİLİK GELİŞİMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

4.2.1. Ana Karakterlerin Benlik Algısının Karşılaştırılması

İşitme yetersizliği olgusunun açıklandığı bölümde ifade edildiği gibi, işitme kaybı az veya çok, zekayı yanıltma potansiyeline sahiptir. İşitme yetersizliği olan çocuklar kolayca geri zekalı olarak damgalanabilmektedirler. Buna karşın işitme yetisi olmayan bireyler, kendilerini işitenlerden farklı görmemekle beraber engelli etiketinden kurtulmak isterler. Hatta kendilerini, dil ve kültür bakımından azınlıkta olan bir topluluğun üyeleri olarak görenlerin sayısı da azımsanmayacak kadar çoktur. Bu bölümde üç eserdeki ana karakterlerin bu konudaki yaklaşımları incelenecektir.

Ak'ın ana karakterinin yaşam öyküsü köyün sıcak, samimi, koruyucu kucağında başlayıp kentin soğuk, acımasız yüzünü gösteren inişli çıkışlı bir serüvendir. Yaşam mücadelesine köyde başlayan Yağmur, hareketli ve sevecen bir bebektir. Tüm ailenin ilgi odağı iken biraz büyüyüp “sağır çocuk” muamelesi görünce içine kapanmaktadır. Başkalarının onu yok sayması Yağmur'u rencide etmektedir. Taşkın duygularının dışa vurumu öfkeyle olur. Kendini ifade edememenin sıkıntısını yaşarken, çevresine zarar vererek ilgi çekmeye çalışır;

İçimin sessizliğine kapalı, ara ara sinirli çıkışlar gösteren bir çocuktum. Öfkemden duvarın sıvalarını yemiştim. Yastıkları patlatmışım. Dedemin koltuğunu çişimle sulamışım (Ak, 2008: 21).

Peter Hepp'in öyküsü de benzer şekilde başlamaktadır. Altı yaşına kadar köyde samimi ve alışılmış bir ortamda büyüyen Peter özgürce hareket eden, aile sevgisiyle kuşatılmış olan, özgüvenli ve kendinden emin olan, eksik ve engelli hissetmeyen bir çocuktur. Ailesinin çiftliğinde özgürce dolaşır, ağaçlara tırmanır, kapıları çarpar, taş atar, toprakla oynar ve keyfine göre istediği her şeyi yiyip içer. Yağmur ve Peter benzer şekilde özgür bir köy ortamında oldukça rahat büyümekte ve hiçbir zaman bir şeyi yapmaya zorlanmamaktadırlar.

Yatılı okula başlamasıyla birlikte Peter'in bu kusursuz dünyası bozulmakta ve ciddi travmalar yaşamaktadır. Garip el-kol hareketleri olan birçok yabancı çocuğun arasında ve otoriter öğretmenlerin sıkı gözetimi altında çaresiz ve terk edilmiş hissetmektedir;

Yeni izlenimlerden başım dönüyordu. Yabancı ortamda bir sürü çocuk arasında kendimi kaybolmuş hissediyordum. Gözlerim sürekli yaşlarla doluyordu, zorla bastırıyordum (Hepp, 2007: 36).

Peter yatılı okulda sık sık kabus görür. Kabusunda derin bir uçurumdan düşer ve onu tutan ona yardımcı olan hiç biri yoktur. Korku ve yalnızlık hissiyle dehşet içinde uyanırken altını ıslattığı da olur. Okul Peter'in tüm neşesini ve yaşam sevincini alan bir hapishanedir onun için.

Sevim Ak'ın ana karakteri de benzer şekilde kendini özgürlüğü elinden alınmış bir mahkum gibi hissetmektedir. Annesi işe gittiği zaman tek başına evde kalan Yağmur, saatlerce çizgi filmi seyretmektedir ve kilitli kapı ve pencerenin ardından dışarıdaki insanları, parktaki çocukları seyretmektedir. Odanın kısıtlayıcılığından sıyrılmak için kendini televizyonda gördüğü sessiz kahramanlarla özdeşirir. Hayal gücü çok geniş olan Yağmur, saatlerce özgürce dolaşmayı, hatta uçmayı düşler. Yalnızlığını paylaşacak kimseyi bulamayınca köydeki kedisine karşı olan özlemini annesinin tüylü hırkasıyla giderir.

Claire Blatchford'un eserinde karşımıza çok farklı bir tablo çıkmaktadır. Nick kasabada özgürce dolaşmakta ve göl kıyısına yüzmeye giderken dahi bağımsız hareket edebilmektedir. Nick özgüveni yüksek, kendinden emin bir çocuktur. Yüzme konusunda olağanüstü yetenekli olduğunu ve doğadaki hayvanlarla etkileşimde çok başarılı olduğunu düşünmekte ve bu becerilere sahip olmayan çocukları küçümsemektedir. Örneğin komşunun oğlu Aaron'un, kaplumbağaya dokunmaktan çekindiği için korkak olduğunu düşünür. Her zaman havalı ve bağımsız bir görüntü sergilemek isteyen Nick, kendini eksik veya engelli değil, aksine farklı, bir bakıma üstün hissetmektedir. Annesiyle inatlaşıp konuşmama kararı alınca güçlü bir kişiliği olduğunu düşünür;

Konuşmamayı iyi buluyordu. Herşeyi kolaylaştırıyordu. Herşeyi açıklamak zorunda kalmıyordu. Onaylamak veya reddetmek için sadece başını sallaması yetiyordu. Konuşmamak onda gizemli ve güçlü olma hissini uyandırıyor (Blatchford, 1997: 61).

Blatchford ve Ak'ın ana karakterleri karşılaştırıldığı zaman Yağmur'un benzer şekilde kendini üstün gördüğü anlaşılmaktadır. Köydeyken Yağmur sürekli benzerini aramakta, insanlar arasında bulamayınca nesnelere benzeştiğini düşünmekte ve seçtiği nesnelere canlandırmaktadır. Kentte bu oyununu, topluma meydan okuyan, herkesten farklı, güçlü sokak çocuklarıyla tanışınca değiştirmektedir. Yağmur aşağılık kompleksinden sıyrılarak hayal dünyasında canlandırdığı üstün vasıflı, özel donanımlı çocuk rolünü oynamaktadır. Kendini diğer insanlardan eksik tarafı olan biri olarak değil, farklı becerilere sahip özel bir çocuk olarak görmektedir. Olağandışı güçlere sahip bir kahraman gibi, benzersiz bir varlıktır artık Yağmur düşlerinde; “Kendimi farklı biri olarak görüyordum artık. Benzerini aramaktan caymış, “benzersizim oyunu” oynayan bir hayalperest!” (Ak, 2008: 56).

Yağmur, insanların kendisine hayranlıkla baktığını hayal eder ve hislerini, davranışlarını o yönde kullanır. Kusurlu, eksik yaratılmış olma psikolojisinden çıkıp olağanüstü, neşe saçan, yardımsever peri rolüne bürünür. Gerçekliğini kendisi sorgulasa da, bu varsayımla hareket etmekten hoşlanır. “Periyim ben... Periler kusursuzdur... Periler kusurlulara yardım ederler. Ben kusurlu değilim. Sesle işim yok yalnızca. Duyanların dünyasında bal gibi yaşıyorum işte” (a.g.e., 58).

Hepp'in eserinde diğer iki eserden farklı bir yaşam felsefesi karşımıza çıkmaktadır. Peter, okul yıllarında kendisini kısıtlanmış, özgürlüğü elinden alınmış, vizyonu olmayan bir çocuk olarak görmektedir. Annesinin aldığı muhabbet kuşuna benzetti kendini. Kafesteki kuş gibi, o da okulun dar çerçevesinde kendisine biçilmiş rolü oynayarak yaşamını sürdürmek, ‘koruyucu’ kurallara uygun yaşayarak eğitim ‘hapisanesinde’ kalmak zorundadır. Bu alanın dışında yaşaması mümkün olmamaktadır. Peter'in kendi durumunu benzettiği başka bir hayvan da çiftlikte yaşayan sakat kedidir. Aksayarak yürüdüğü için insanlara bağımlı bir hale gelmiş,

beslenmesi gereken bir kedinin, acıacak bir halde olduğunu ve merhamet ederek öldürülmesi gerektiğini düşünür. Peter başkalarına bağımlı, özgürlükten yoksun bir hayatın değersiz, ve zavallılara özgü olduğunu düşünür;

O özgürdü ama diğer kediler gibi değil. O bizim yardımımıza muhtaçtı ve öyle bir hayat bana değersiz geliyordu. O zamanlar kimseye bu duygumu anlatamazdım. Daha sonra aksak kedim bir köpek tarafından ısırılarak öldürülmüştü, çünkü yeterince hızlı kaçamadı. Duyunca ağladım, ama aslında rahatlamıştım. “Artık acı çekmek zorunda değil,” dedim Felix’e, onu sorduğunda. Başını salladı. Ne demek istediğimi çok iyi anlamıştı. Ona açıklama yapmam gerekmezdi. İkimiz de özgürlüğün ve hareketli bir yaşamın özlemini duyuyorduk. Biz korunmak istemiyorduk! (Hepp, 2007: 75).

Peter bu duygu ve düşüncelerini okul arkadaşı ve yakın dostu Felix ile tartışmaktadır. Yukarıdaki alıntıdan da anlaşıldığı gibi Peter’in herşeyi paylaşabildiği ve anlaşmakta zorlanmadığı samimi bir dostu vardır. Nick ve Yağmur için durum farklıdır. Onların dost diyebilecekleri insanlardan yoksun oldukları görülmektedir. Her ikisinin de başka hiç kimsenin bilmediği farklı bir dostluk geliştirdiği anlaşılmaktadır. Evin bahçesindeki büyük ağaç onların sığınağı ve sırdaşı olmaktadır.

Nick zaman zaman evin önündeki büyük çam ağacının tepesine çıkmakta ve ‘en yakın arkadaşı’ ile dertleşmektedir. Tepede kendini özgür ve güçlü hissetmekte ve büyüklere adeta meydan okumaktadır. “Bu duygularla ilgiliydi. Nick çam ağacının tepesindeki dallarda oturduğu zaman yaşlı bilge bir arkadaşla berabermiş gibi hissedirdi.” (Blatchford, 1997: 16). Gazetecinin ona bir misyon vermesi ve Nick’in misyon sözcüğünü sözlükten bulup öğrenmesi benzer duygular uyandırır onda; “Misyon.(...) Sözcüğü sevmişti. Sözlükte ona bakarken kendini birazcık çam ağacının tepesindeki gibi hissediyordu. Büyük. Özgür” (a.g.e., 66).

Yağmur’un en yakın dostu bahçedeki nar ağacıdır. Onunla adeta bütünleştiğini hissetmektedir. Onu anlayan tek varlık olduğunu düşünür ve kendisi de ona karşı duyarlı davranır. “Nar ağacım, masal ağacım benim! Dinlendiğim, kim olduğumu bildiğim güvenli sığınağım benim!” (Ak, 2008: 17).

Eserlerdeki ana karakterleri arkadaşlık ilişkileri bakımından karşılaştırdığımız zaman açık farklar görülmektedir. Nick yalnızlığı tercih ederken Peter okulda samimi dostlar, köyde ise oyun arkadaşları edinmektedir. Diğer taraftan Yağmur özlemini duyduğu oyun arkadaşları bulamamaktadır. Aşağıda bu duruma açıklık getirilmeye çalışılacaktır.

Claire Blatchford'un ana karakteri bağımsız ve güçlü görünmek istemekte ve annesinin aşırı ilgi göstermesinden ve sevgisini belirten hitaplarından rahatsız olmaktadır. Tek başına idare edebileceğini, kimseye muhtaç olmadığını düşünmektedir. Nick kendini kanıtlamak için ve herkese (başta annesi, terapisti ve okuldakiler olmak üzere) bağımsız olarak büyük işler başarabileceğini göstermek için bir fırsat olarak değerlendirmektedir gazetecinin kendisine verdiği 'gizli misyonu'. Nick diğer çocuklarla diyalog kurmaktan sıkılmakta ve onlardan uzak durmayı yeğlemektedir ancak çevreye duyarlı ve hayvansever bir çocuktur. Hayvanların insanlar kadar değerli olduğunu ve yaşamlarına saygı gösterilmesi gerektiğini düşünmektedir ve hayvan haklarını ihlal edenlere derin bir öfke duymaktadır. Nick için hayvanlar ve yaban hayatı arkadaştan daha değerlidir. Kaçakçıların ülkeye soktuğu dokuz papağandan altısının öldüğünü duyan Nick çok üzülür;

Nick ürktü. Dokuzda altı mı? Üçte ikisi sırt çantasında ölmüştü, bayıltılmış ve bantlanmış? Hayvanlara nasıl böyle davranılabiliirdi ki? Bayan F.'nin evcil hayvanlar için söylediği şey Nick'in aklına geldi. Sanki kırmızı papağanların birer şişe gazoz kadar değeri yoktu (Blatchford, 1997: 135).

Buna karşın "Die Welt in meinen Haenden" eserinde arkadaşlığa çok önem verilmektedir. Peter tatillerini geçirdiği köyde, işiten çocuklarla oynayıp keyfince eğlenmektedir. Ebeveyni kısıtlı maddi olanaklarına rağmen ona çok sayıda pahalı oyuncaklar almaktadır. Okulda özgüveni tamamen kırılmış olan Peter köyde sevgi ve ilgi görmektedir. İşiten çocuklarla eşdeğer bir oyun arkadaşı olarak kabul görmektedir. Peter kendine değer verildiğini hissetmekte ve okuldaki değersiz, özürlü çocuk yaklaşımı ile bağdaştıramamaktadır. Hatta babasının ona aldığı bıçağı kışkanan "işiten" bir çocuk, babasından aynısını istediği zaman reddedilince Peter

kendisine öğretilen değer yargıları sorgulamaktadır. Okulda onlara öğretilenin aksine işitme yetersizliği olan Peter'e, işiten arkadaşından daha çok değer verilmiştir; "İşiten birisinde olmayan bir şeyin bana alınması beni şaşırttı. Diğer bütün çocuklar biz sağır özürülülerden çok daha iyiydi ya! Yoksa değiller miydi?" (Hepp, 2007: 73).

Ak'ın ana karakteri farklı tutumlarla karşılaşmaktadır. Yağmur parktaki çocuklarla oynamak istemekte ancak onlar, oyun kurallarını anlamadığı için kabul etmemektedirler. Yetişkinler de uzaklaşmasını, çocuklarıyla beraber olmamasını yeğlemektedir. Bazı kişiler Yağmur'a iş buyurmakta, başkaları küçümseyici hatta tiksintili bakışlarla süzmektedir. Bu yaklaşımlar Yağmur'u çok rencide etmektedir. Aşağılanan ve hor görülen çocuk, baskılayamadığı öfke ve sinirle çevresine zarar vermeye başlamaktadır. Uğursuz, baş belası çocuk yaftasından bir türlü kurtulamayan Yağmur, çevresine karşı olumsuz duygular beslemektedir.

Yağmur, toplumun ona yaşattığı ikilemden kurtulamamaktadır. Bir taraftan özgüvenini yüksek tutmak isterken, diğer taraftan toplumun aşağılaması, hor görmesi onu yaralamaktadır. Aptal çocuk muamelesi görmekte olan Yağmur, kendini ifade edememenin, zeki olduğunu gösterememenin sıkıntısını yaşamaktadır. Ancak işitme yetersizliğine karşın diğer duyularının daha güçlü olduğunu farkındadır. Ayrıca karakterinin düzgün olduğunu ve tanımaya değer bir çocuk olduğunu düşünür;

Eksikliğim vurulmasa yüzüme... Yok sayılmasam... Sen de bizim gibisin, dense...
Kulağın zayıf ama bizden iyi görüyorsun, iyi hissediyorsun, iyi kalpli bir çocuksun,
deseler...(Ak, 2008: 69).

Hepp'in eserinde benzer şekilde kişiliği zedeleyici, aşağılayıcı tutumlarla karşılaşmaktadır. "Eksik" yaratılmış olma duygusu kendisine empoze edilen Peter, değersiz bir varlık olduğunu düşünmektedir. Aslında işitme yetersizliği olan çocuklar işiten çocuklardan daha çok çalışmakta ve imkansız gibi görünen bir eylemi gerçekleştirmektedirler: Yatılı okulda çocukların titreşimleri gırtlak ve göğüste hissederek farklı sesleri yorumlamaları öğretilmektedir. Disiplin ve baskı esasına dayanan eğitim yöntemiyle işitmeyen çocuklar için olağanüstü bir başarı anlamına gelen 'konuşma' gerçekleşir. İşitme yetersizliği olan çocukların işitenlerin

dünyasında tamamen asimilizasyona uğraması amaçlanmaktadır. Buna karşın eğitimciler onlara asla işitenler gibi olamayacaklarını, hep eksik ve özürlü yaşayacaklarını ve bu nedenle değersiz ve kaybetmeye mahkum insanlar olduklarını hissettirmektedirler.

Rahibe ve öğretmenlerin tutumundan ajite olan Peter'in, insanların işitme yetersizliği olanlara önyargıyla yaklaşımlarına tahammülü kalmamaktadır. Hata yaptığı zaman özürlü olduğu için acıyarak bakanlar Peter'i üzmektedir. Özellikle çocuklara empoze edilen başarısızlığa mahkum olma ve asla işitenler kadar kaliteli ve değerli bir insan olamama bilinci, Peter'i çok rencide etmektedir. Peter'in özgüveni ciddi bir biçimde sarsılır ve kendini, eksik ve değersiz bir varlık olarak dünyaya gelmiş hisseder;

Konuşma dilini öğrenmek biz sağır insanlar için olağanüstü bir başarıdır. Ancak hiçbir zaman mükemmel olamayacağımız her fırsatta hatırlatılırdı. Bu çok yıkıcıydı. (...) Bana acıyarak bakılmasından ve hatalarımın özründen kaynaklandığının söylenmesinden nefret ederdim, ama bana en çok başarısızlığa mahkum olma bilinci acı verirdi (Hepp, 2007: 36).

Eserlerde benzerlik gösteren bir başka olgu da ana karakterlerin kendilerine acıyarak yaklaşılardan rahatsız olmalarıdır. İşitme yetersizliği onlar için doğalarının ve kişiliklerinin bir parçası olmakla beraber rahatsızlık vermeyen bir haldir. Nick kendisine acıyan insanlara tepkilidir. İşitememeyi eksiklik olarak görmediği için diğer insanlara olduğundan farklı bir yaklaşım beklememekte ve gereksiz merhamet, acıma ve aşırı duyarlı yaklaşımlardan rahatsız olmaktadır;

“Gerçekten konuşamıyor veya işaretler yapamıyor musun?” Nick, Peter'in gözlerinde yine endişeli duygular gördü ve ayağıyla kumu eşeledi. Direktif bekliyordu, palavra ya da acıma istemiyordu. Şu duyarlı “İyi misin?”- bakışlarından nefret ediyordu (Blatchford, 1997: 71-72).

Peter hiç işitememektedir, ancak gök gürültüsü gibi güçlü sesleri bedeninde titreşim olarak algılamaktadır. İşitmenin ne olduğunu bilmediği için, başka bir deyişle bu duyguyu hiç yaşamadığı için bir eksiklik olarak algılamamaktadır. Eksiklik olarak görüp ona acıyarak bakanlardan rahatsız olur hatta anlamsız bulur.

İnsanların, eksik taraflarına bakarak yargılamaları veya acımalarını yerine, var olan iyi ve güzel yönleriyle değerlendirmeleri arzusundadır;

Birden rahibe Roswitha önümde durdu. “Duydun mu bunu?” diye sordu ve kulaklarımı işaret etti. “Gök gürültüsünü duydun mu?” “Hayır, duymadım.” diye zorla boğumladım. Sarsıntıyı algıladım aslında, tüm bedenimle. Ama kulaklarımla değil. Bana hüznle baktı, ve ben bana acıdığını hissettim, bana hiç acı vermeyen bir şey için. Anlam veremediğim donuk bir ürperti hissettim (Hepp, 2007: 54).

Diğer taraftan okuldaki sert rahibelerin azarlamasından çekinen Peter, karakterinde köklü değişimler yaşamaktadır. Neşeli, rahat halini kaybederek, zamanla sessiz ve kuşkucu bir yapıya bürünmektedir. Haksızlığa dayanamayan Peter içten içe öfkelenmekte ve iradesi kırıldığı için özgüvenini kaybetmektedir.

İçine kapanan Peter’in aksine Ak’ın ana karakteri yaşama bağlanmak ve işiten insanlarla benzeşmek için nedenler aramaktadır. Yağmur hastalanmayı sever, çünkü hastaların çıkardığı öksürme, hapşırma gibi sesleri kendisi de çıkarır. Böylece işitenlerle arasında fark kalmaz. Herkes gibi muamele görmeyi, eşit olmayı ister;

İşiten de işitmeyen de aynı sesleri çıkarır diye hastalanmaktan hoşlanırdım. Boğazıma iri bir lokmanın takılmasından, çıkardığım sese dönüp bakmalarından, sırtıma vurmalarından da hoşlanırdım (Ak, 2008: 22).

Yağmur, işitme duyusundan yoksun olmasına karşın diğer duyularını çok iyi kullanabildiğini, sezgilerinin de güçlü olduğunu düşünmektedir. Kazım Amca’nın başına kötü bir şeyin geldiğini hisseder ve ısrarla kapısının önünde bekler. Yağmur kendisine yapılan iyiliklerin farkında olan sadık bir dosttur;

Kazım Amca’ya karşı borçlu sayıyordum kendimi. Zor durumda olduğu kesindi; lami cimi yoktu. Yüreğinin hırıltısı sızıyordu kapının altından. Seslere sağır ben, bu sesi çok iyi duyuyordum (Ak, 2008: 92).

Blatchford’un eserinde Nick karakteri de ayrıcalıklı vasıflara sahip olduğunu düşünmektedir. Başkalarının hissedemeyeceği şeylere karşı daha duyarlı olduğunu zannetmekte ve bu yeteneğini çok değer verdiği hayvanları korumak için kullanmak istemektedir. Örneğin kaçırılan ve bir daha ortaya çıkmayan papağanları kurtarmak için elinden geleni yapar. Kuşların sağlık durumuyla ilgili ciddi endişeler taşır. Polis

merkezinde ifade verdikten sonra kayıp kuşları kurtarmayı kendine görev edinir. Nick’de asla eksiklik, yetersizlik, engellilik gibi duyguların olmadığı görülmektedir. O kendini zeki, özgüvenli ve yetenekli bir çocuk olarak görmektedir.

Diğer tarafta pozitif düşünen, fakat farklı olmanın ezikliğini yaşayan Yağmur karakteri, kendisi gibi işitme yetersizliği olan Seçkin’le tanıştığı zaman, yaşam boyu aradığı benzerini bulmanın mutluluğunu yaşamaktadır. İşitme yetersizliği olan bireyler arasında yaygın olduğu gibi, onlar da birbirine takma adlarla hitap ederler. “Camgöz Seçkin” ile kısa sürede yakın arkadaş olurlar. Seçkin, Yağmur’u okuluna götürür, diğer öğrencilerle tanıştırır. İşitme yetersizliği olan çocuklar, birbirine destek olan büyük bir topluluğun parçasıdır. O topluluğun içindeki dayanışma ve sevgi Yağmur’un içini okşar, dünyada onun da yeri olduğunu, işitenler kadar değerli olduğunu, sadece farklı bir dil kullandığını hisseder;

Benzerini bulmak kadar güzel şey yok dünyada... benzer dilden konuşmak kadar... Camgöz’le tanışmam engelleri aşmamı kolaylaştırdı... önce o, sonra onun işitmeyen arkadaşları, okulu... dünyamı koskoca bir köye çevirdiler (Ak, 2008: 143).

Hepp de esrinde işitme yetersizliği olan bireyler arasındaki eşsiz dayanışmaya vurgu yapmaktadır. Okulda yaşanan tüm olumsuzluklara karşı güçlü bir topluluğun parçası olmanın gururunu yaşamaktadır Peter. O, sağır olduğunu kabullenmekte ve herkesin buna saygı göstermesini istemektedir. On yıllık bir eğitimden sonra okuldan ayrılırken zekasını kanıtlamış, özgüvenli bir gençtir ve duygu ve düşüncelerini ifade etmekten çekinmemektedir. Fiziksel şiddet uygulamasının okullarda yasaklanması ile birlikte, Peter haksız muamele gördüğü zaman karşı gelmekten çekinmemekte ancak kibar ve saygılı duruşunu da bozmamaktadır. Rahibe Lioba ile aralarında geçen bir olayı şöyle anlatır;

On yıl sınıf öğretmenimdi. Mezun olmadan bir yıl önce korkmuyordum ondan artık. Bir gün boğumlama dersinde işitme cihazlarımı çıkarıp masanın üstüne koydum. “Hemen tak onları.” diye emretti Rahibe Lioba öfkeyle. Başımı salladım. “Bir daha asla takmayacağım,” dedim. “Anlayın artık, hiçbir şey duymadığımı. Ben SAĞIRIM! Ben SAĞIRIM!” (Hepp, 2007: 78).

Benzer şekilde Ak’ın eserinde de Yağmur, Işık ağabeyinin verdiği eğitimden sonra, kendini farklı yetenekleri olan bir çocuk olarak görmektedir. İşitme

yetersizliğinin eksiklik veya engel olmadığını, sadece işitenlerden farklı yaklaşımlar gerektirdiğini düşünmektedir. Farklı açılımlarla dünyayı ve kendi öz kişiliğini yeniden keşfeder. “Bizim gibilerin eksik değil farklı olduğuna inanmış, bana da inandırdı. Önüme bilmediğim pencereler açtı, özgürleştirdi” (Ak, 2008: 147).

4.2.2. Ana Karakterlerin İletişim Yöntemlerinin Karşılaştırılması

İşitme duyusu, çocuklarda ana dil edinimi ve konuşma becerilerinin gelişiminde en önemli etmenlerden biridir. İşitme yetersizliği ya da kaybı gözle görülebilen bir engel değildir. Ancak işitme kaybının sonuçları oldukça ciddidir ve bireyleri toplumdan soyutlama potansiyelini beraberinde getirmektedir. İşitme duyusu çevreyi anlamak ve keşfetmek için kullanılmaktadır. İşitme kaybının yol açtığı en önemli sonuç, çocuğun ana dilini öğrenememesi ve konuşma becerilerini geliştirememesidir.

Önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi iletişim kurmaktan yoksun olan bireyler anlaşılılmaktadırlar. Duygu ve düşüncelerini bir şekilde karşı tarafa aktarma imkanına sahip olmayan insanlar ya ‘aptal’ ya da durumu onaylayan, karşıt fikri olmayan kişiler olarak nitelendirilmektedir. Başka bir deyişle işitme yetersizliği olan bireylerin işitenlerin anladığı bir dilde iletişim kurmaması durumunda; onlar düşünme yetisi olmayan, konu ile ilgili fikri olmayan ya da ortaya konan fikre itirazı olmayan, onaylayan kişiler olarak algılanmaktadırlar. Oysa onların duygularını ifade etme şekli farklı olmakla beraber iletilerinin anlaşılması için zemin hazırlanmamakta ve böylece işitmeyenlerle işitenler arasında ciddi kopukluklar meydana gelmektedir.

Bu bölümde Claire Blatchford’un “Die Scharlachrote Feder”, Peter Hepp’in “Die Welt in meinen Händen” ile Sevim Ak’ın “Horoz Adam Ve Korsan” adlı eserlerinde yer alan çocukların iletişim becerileri karşılaştırılacaktır. Eserlerdeki ana karakterlerin anadili olarak kullandıkları diller farklılık göstermektedir. Konuşma dilini ve işaret dilini kullanmakta olan çocuklar, beden dili, mimikler, görsel algı gibi farklı iletişim kurma yöntemlerini de geliştirmektedirler.

Blatchford'un ana karakteri Nick altı yaşında hastalık sonucunda işitme yetisini kaybettiği için kritik dil edinimi dönemi olan 0-6 yaşında konuşma yetisini kazanmıştır. Nick postlingual bir işitme kaybı yaşadığı için, başka bir deyişle altı yaşına kadar işitebildiği için, konuşma dilini anadil olarak öğrenmiştir. Kritik dil edinimi evresinde sesleri algılayabildiği için beynin işitme merkezi de gelişmiştir. Doğal olarak konuşma dilini kullanmaktadır, ancak işiterek otokontrol mekanizmasından yoksun olduğu için boğumlama sorunları ile karşılaşmaktadır.

Konuşmak ve dinlemek Nick'e yorucu ve sıkıcı gelmektedir. Nick işitememesine karşın konuşmakta ve konuşmasını logopedik destek alarak geliştirmeye çalışmaktadır. Önceki bölümlerde dillendirildiği gibi kendi sesini işitemeyen kişilerin konuşmasında vurgulama hataları ve melodi yoksunluğundan kaynaklanan bozukluklar oluşmakta ve dinleyen kişilerin anlaması güç olabilmektedir. Ancak zorlu ve uzun eğitim süreçlerinden geçen işitme yetersizliği olan bireyler seslerini bilinçli kullanmayı öğrenip anlaşılabilir konuşmalar yapabilmektedirler. Nick'in konuşması genelde iyi anlaşılır olmakla beraber, heyecanlandığı zaman spontane konuşması sonucunda boğumlama hataları yapmaktadır. Sözcükler birbirine girer ve cümle anlaşılmaz bir bütün oluşturur. Bazı harfleri düzgün çıkarmakta zorlanır veya tamamen yutar; "O-kulbede-balanmış-onu-yardm-etmemz-gerek.' (...) 'Biri haşta, çok haşta görünor...'" (Blatchford, 1997: 121-122).

Bir önceki bölümde dillendirildiği gibi Peter Hepp de konuşmayı öğrenmiştir. Ancak prelingual işitme kaybı olması, başka bir deyişle doğuştan işitememesi ve cihazla dahi işitme kısıntısının olmaması nedeniyle sesleri hiç algılama şansı olmamıştır. İşitme yetisinden tamamen yoksun olan çocuklar imkansız görüneni gerçekleştirmektedirler. Gırtlak ve göğüs titreşimlerini hissederek aynı titreşimi taklit etmeye çalışarak konuşmalar üretmektedirler. Boğazda tahribata yol açan boğumlama derslerinin sonunda işitenlerin iletişim dilini yine işitenlerle konuşmak için öğrenmektedirler.

Bu zor süreci Nick daha önce işitebilme ve konuşmuş olma avantajı ile daha rahat geçirmektedir. Buna rağmen bazı sözcüklerin boğumlanması Nick'i zorlamakta ve cümlelerini tamamlamasını engellemektedir. “‘O bir...’ Nick ‘detektif’ sözcüğünün telaffuzundan emin olamadığı için cümleyi tamamlamadı.” (a.g.e.,141). Nick, kişiliğini kabul eden, kendisini seven ve normal bir yaklaşımda bulunan insanlarla rahat iletişim kurmaktadır. Ancak konuşma tarzına alışık olmayanlar için zor anlaşıldığının farkındadır. Bu durum onu tedirgin ettiği için çoğu zaman konuşmamayı yeğlemektedir. Ancak yabancılarla konuşmak zorunda kaldığı zaman ona güven veren kişilerin yanında bulunması onu rahatlatmaktadır. Her ne kadar kendisi konuşarak iletişim kursa da, annesinin varlığı Nick'in söylediklerine güvenilmesini sağlamaktadır. Anlaşılmama veya güvenilir bulunmama korkusu Nick'i heyecanlandırır. Örneğin polis merkezinde teşhis odasında suçluyu tespit etmesi istenir;

Nick pencereye giderken annesinin içeri alınmadığını anladı. Polislerle yalnız kalmıştı. Bir an için paniğe kapıldı. Bulanık ışıktaki dudaklarını okuyabilecek miydi? Onu anlayacak mıydılar? Ve inanacak mıydılar? Kapı ardından kapanınca Nick'in tüyleri ürperdi (Blatchford, 1997: 144).

Peter Hepp'in temel iletişim dili Nick'e göre farklıdır. Doğal anadili, aile içinde geliştirilen özgün bir işaret dilidir. Peter'in işitenlerle ve işitmeyenlerle olan iletişimi zamanla çeşitlenmektedir.

Peter'in bebekliği oldukça sağlıklı ve normal geçmiştir. Bütün bebekler gibi o da tanıdığı insanlara gülümseyip tanımadıklarına tepki vermektedir. Titreşimleri hissettiği için yaklaşan insanların gelişini anlamakta, ancak diğer bebekler gibi agulamamakta, sesleri taklit etmemekte ve zamanla tamamen sessiz kalmaktadır; “Fakat diğer bebeklerin yaptığı gibi agulamıyordum. Sesleri taklit etmiyordum, şarkılar mırıldanmıyordum ve zamanla iyiden iyiye sessizliğe gömüldüm” (Hepp, 2007: 11).

Titreşimlere karşı olan duyarlılık olgusu Blatchford'un eserinde de dillendirilmektedir. Nick çevresindeki titreşimleri çok iyi algulamakta, hatta hangi

yönden geldiğini hissedebilmektedir. Sandalyeye bağlı olan Carlos ayaklarını yere vurduğu zaman, Nick yer döşemesinin titreşimini hissederek. Nick titreşimlere karşı o kadar duyarlı ki, yerde yürüyen papağanların tırnaklarını hissederek. Çevrede işitemediği olayları hissederek duyumsar;

Büyük papağanlardan biri şimdi yere inmişti ve heyecanla sağa sola koşturuyordu. Oyana buyana, oyana buyana. Nick, kuşun pençelerinin tırmalayıcı hareketlerini çıplak ayaklarından hissedebiliyordu (Blatchford, 1997: 97-98).

Sevim Ak'ın ana karakterini diğer iki eserdeki işitme yetersizliği olan çocuklardan ayıran en önemli özellik, teşhis, tedavi ve eğitim-öğretimden yoksun bırakılmış olmasıdır. Kaderine terk edilmiş, iç haykırıışlarını kendince dillendiren, insanlarla sağlıklı iletişim kurmaktan aciz, hayalci bir çocuktur Yağmur. İletişim kurmak için kendince çeşitli yollar bulmaktadır. Yağmur, işitmemenin eksiklik olduğunu küçük çocukken algılayamamaktadır. Nick'te olduğu gibi Yağmur da iletişim kurmak için çevresinde olanları anlamak için, esinti, titreşim, ısı gibi faktörlerden faydalanmaktadır;

Ağzımı herkes gibi açıp kapayıp da derdimi dillendiremediğimi keşfedene kadar bilmemiş eksikliğimi. Esinti, ışık, sarsıntı, sıcaklık gibi sinyallermiş yol gösterenlerim. Yüze bakmadan bana bir şey mi denmiş, sezemiyormuşum (Ak, 2008: 16).

Titreşimleri hissetmenin, diğer tüm duyularla hissedilen algılar gibi, işitme yetersizliği olan bireylerin hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Çocukluğunun ilk yıllarında Peter'in iletişim imkanları çok kısıtlıdır. Sürekli çevresini gözlemlemekte ve davranışlardan, duruş, jest ve mimiklerden anlam çıkarmaya çalışmaktadır. İlk ve doğal yollardan edindiği dil, bu beden dili olmuştur;

Bir tebessüm, ekşimiş bir surat, titrek dudaklar, bir göz kırpması, bir burun kıvrırma, Bir kaşın kaldırılması, kaşların çatılması, vurmaya kalkan bir el, açılarak bana “gel, seni kucaklayayım” diyen iki kol, beni oynamaya davet eden bir jest, işte bu dili anlıyordum (Hepp, 2007: 21).

Peter zaman zaman bahçe duvarına oturup gelip geçen insanları gözlemlemekte ve beden dillerinden, mimiklerinden duygularını okumaya çalışmaktadır. Küçük yaşta diğer duyularını kullanarak çevresini ve duyguları

keşfetmeyi öğrenmektedir. Görerek, koklayarak, tadarak ve dokunarak köydeki çeşitli uyarımları yorumlamayı öğrenmektedir.

Yağmur da insanları seyretmeyi sever. Onların hal ve davranışlarından duygularını okur. Parktaki çocukların eğlenmesi, sevinci gibi, bankta oturan bir yaşlının yorgunluğunu da fark eder. Apartman penceresinden sarkıp söylenen bir bayanın mimiklerinden kendisini azarladığını anlar, bir başka bayanın apartmandan gülümseyerek sepet içinde kağıt ve para sarkıttığını görünce bakkala gitmesini istediğini anlar.

Hepp, Ak ve Blatchford'un eserlerinde benzer tutumlar görülmektedir. Nick de insanlarla iletişimde tüm algılarını kullanmakta ve insanların samimiyetini, gerçek duygularını ve niyetlerini jest ve mimiklerinden okumaktadır. Gazeteci Peter ile ilk karşılaştığında tedirgin olur, ancak tanıştığında beden dilinden ve gözlerindeki ifadeden samimiyetini anlar. Nick'in rahat iletişim kurması ve karşısındaki insanı iyi anlayabilmesi için göz teması ve açık- net ifadeler kişinin dürüstlüğü kadar önemlidir. Yaklaşım tarzını çok iyi algılayan Nick konuşulanların yanında duyguları da algılamaktadır;

“Ben Peter'im. Dün akşam seni aradım.” Söyledikleri kolay anlaşılıyordu. Ne çok hızlı ne de çok yavaş konuşuyordu ve Nick'e tam karşıdan bakıyordu. Nick de gözünü ona dikti. Adamın açık bakışı hoşuna gitti. Onda adam yerine konuştuğu ve çocuk gibi yaklaşmadığı hissini uyandırdı (Blatchford, 1997: 58).

Nick'in işitme yetisi olmamasına karşın diğer duyularıyla işittiğini ifade etmektedir yazar. Adeta gözleriyle işittiği, dokunma duyusuyla çevredeki enerjiyi algıladığı ve oluşan atmosfere göre duygularına yön verdiği görülmektedir;

Usulca sağı solu dikizleyerek yürümeye devam etti, kollarını ovuşturdu ve gözleriyle 'kulak kabarttı'. Tuhaf bir gerginlik hissetti. Hiç bir şey, hiç kimse, sadece sazlıkları büken rüzgar ve yukarıda kümelenen bulutlar (a.g.e., 83).

Yazar, işitme yetersizliği olan bireylerin diğer duyularını işiten insanlardan daha etkin kullandığını göstermektedir. Kayıp papağanları gölün karşı kıyısından ararken, çöpleri atmak için konteynere yönelen Nick ve Aaron bir şey hisseder.

Aaron işitebilmesine rağmen garip seslere sadece duraksayarak tepki verir. Buna karşın Nick kuş seslerini adeta Aaron'un yüz ifadesinden okur ve onun anlamlandıramadığı sesleri doğru yorumlayarak hemen eyleme geçer ve papağanları bulur;

Nick korktuğunu itiraf edecekti ki, Aaron duraksayıp tuhaf bir yüz ifadeyle çöp konteynerine bakakalmıştı. Belli ki bir şey duymuştu. *Bu neyin sesi ki!* Nick bu düşünceyi Aaron'un şaşkın gözlerinden okudu. *Bu bir kuş mu?* Nick hızla poşeti yere attı ve koşmaya başladı. (...) Nick konteynerin içine baktı. Şişelerin, pis çocuk bezlerin, gazetelerin ve çöp poşetlerin arasında kırmızı sırt çantası duruyordu (a.g.e., 154).

Sevim Ak'ın ana karakteri benzer şekilde görsel algısını kullanmayı bilmektedir. Yağmur, insanların beden dilini, jest ve mimiklerini inceleyerek niyetlerini anlamaya çalışmaktadır. Yaklaşımlarının dostça mı düşmanca mı olduğunu bakışlarından anlamaktadır. Gözler Yağmur için en önemli iletişim aracıdır;

Gözler çok şey anlatır. Adamın gözleri ışıklı küreler gibi. Kötülük yok bu bakışlarda. Sevecen, masalsı, aydınlık. Aynadaki gözlerim gibi. Bakışlar içime taptaze serin bir içecek gibi aktı. Ferahlık yayıldı bedenime (Ak, 2008: 62).

İnsanların samimiyetini beden dilinden okuyan tutum Blatchford'da da görülmektedir. Nick, kaçakçılık çetesinden bir kadınla karşılaştığı zaman, nezaketli yaklaşmasına rağmen samimi olmadığını hisseder, beden dilinden kötü niyetini anlar ve altıncı hissini kullanarak tuzağına düşmekten kurtulur;

Kimdi o? Bayan kibar görünüyordu- hala gülümsüyordu- ancak onda tuhaf bir his uyandıran bir şey vardı.(...) Nick, parmak hareketlerinden sabırsızlandığını anladı. (...) Kadın artık gülümsemedi. "Hadi", dedi. Nick çok sert bir bakışı olduğunu gördü. Cırtlak, turuncu rujlu ağzı bir gülümseme şeklindeydi, fakat gözleri soğuk ve sinsiydi. (...) Turuncu makyajlı ağzı öfkeyle yamuldu. Gözleri taş gibi sertti (Blatchford, 1997: 107-109).

Nick insanların ruh halini, gerginliğini, rahatlığını ve duygularını görsel algısıyla anlamaktadır. Gördüklerini çok derin yorumlamakta, yüzeysel bakmamaktadır. Görsel algı, Nick'in sağlıklı iletişim kurmasında çok önemli bir yer tutmaktadır. Yüz ifadelerinden, beden dilinden ve kişinin yaydığı enerjiden

psikolojisini sezmektedir. Görsel iletiler kadar dokunsal iletiler de önemli bir yere sahiptir Nick'in hayatında. Nick için işitme, kulakla yapılan bir eylem değil, kompleks bir algı mekanizmasından süzülüp ortaya çıkan bir sonuçtur. Nick'in annesi bunu bir diyalogda şöyle ifade eder;

Ama benim için apaçık ortada olan bir şey var, o da işitme yetini kaybedeli işitmenin farklı yollarını keşfetmiş olman. Sen gözlerinle birçok insanın kulaklarıyla işittiğinden fazlasını işitiyorsun (a.g.e., 140).

Nick edindiği bilgi ve becerilerle işitenlerin dünyasına dahil olacak şekilde iletişim kurmaktadır. İşitme yetersizliği olan bireylere özgü işaret dilini bilmesede, insanların beden dilini, mimiklerini ve konuşmalarını bir bütün olarak algılamaktadır.

Sevim Ak'ın eğitim- öğretim görmemiş ana karakteri de doğal edinim yoluyla beden dilini okumayı öğrenmiş olmaktadır. İşitme yetersizliği olan bireylerin okullaşmış olmasından bağımsız olarak diğer duyularını iletişim kurmak için kullandıkları görülmektedir. Örneğin Yağmur, Kazım Amca'nın torununu ilk görüşte beğenir. Adımı Papatya kız koyduğu çocukla aralarında sessiz ama derin bir iletişim başlar. Bakışlar, duruşlar, işaretler anlaşmaları için yeterli olur. Konuşmaya gereksinim duymadan birbirine ısınırlar. Kazım Amca'sını bir daha görmeyecek olmasının onu ne kadar üzdüğünü sadece küçük kız hisseder ve anısını canlı tutacak boyalı levhayı Yağmur'a takdim eder;

Peri kızını beklemediğim bir anda yanıma yanaşmıştı. Yüzünde yaldızlı gülüşüyle hiç sakınmadan gelmiş, elimi tutmuştu. Bu kalp burada durabilir! Babasının hoyratça çekip aldığı levhayı arkasından çıkardı, gizlice bana sundu. Ne zaman kurtarmıştı levhamı? (Ak, 2008: 122).

Resim, Yağmur için keyifli bir iletişim aracıdır. Resim yapmaktan ve resimlere bakmaktan hoşlanmaktadır. Televizyonda en çok çizgi filmleri seyretmeyi, kahramanları canlandırmayı sevmektedir. Resimli masal kitaplarına da ilgisi vardır. Resimlerden yola çıkarak öyküleri bir bütün olarak algılayabilmekte ve kitapları 'okumanın' zevkini yaşamaktadır. "Resim kitabının sayfalarında gezindim. Sözü görüntü olan şeylerin içinden eser geçerken kendimi başka bir dünyalı gibi hissetmemiştim" (a.g.e., 96).

Hepp'in eserinde aynı yaklaşımla karşılaşılmaktadır. Peter'in ilk okuma deneyimi babasıyla gittiği köy birahanesinde başlamaktadır. Erkekler hararetle tartışırken o, gazeteler arasından bulup önüne serdiği çizgi romanlarda anlatılan öykülere dalmaktadır. Resimlerin dilini kuşkusuz anlayan Peter onları okumaktan hiç sıkılmaz. "Resimler bana kolaylıkla anladığım bir dilde öyküler anlatıyordu" (Hepp, 2007: 30).

İşitme yetersizliği olan ana karakterlerin kendilerini ifade edememelerinden ya da yanlış anlaşılmalardan kaynaklanan sıkıntılar, eserlerde benzerlik gösteren olgulardır. Çevresinden kötü muamele gören Yağmur'un öfkelenmesi ve agresif çıkışlar yapması, ancak sağlıklı iletişim kurmayı öğrenince kontrol altına alınmaktadır. Kazım Amca'sı Yağmur'a beden dilini, jest ve mimiklerini kullanmayı öğretmektedir. Küçük adımlarla edindiği bilgileri yorumlamayı öğrenen Yağmur, öfkesini kontrol ederek daha etkili tepkiler vermeye başlar;

Kazım Amca'nın söylediklerini dudaklarında, el ve beden hareketlerinden, çizdiği şekillerden kestirebiliyordum. Duygularımı anlamlandırmayı, düşünmeyi, kendimi anlatmayı öğreniyordum yanında. Usul usul, çok yavaşça (Ak, 2008: 75).

Yağmur'a benzer bir şekilde kendini ifade edememenin sıkıntısını yaşayan Peter, kreşte kavgacı, uzlaşmayan bir çocuk olarak görülmektedir. Kendini ifade edemediği için ona sataşan çocuklar kendilerini haklı göstermekte, Peter ise hep suçlu ve saldırgan konumundadır. Hem arkadaşsız kalıp oyunlardan dışlanır, hem de ceza ve azarlamaya maruz kalır; "Oğlunuz hep başka oğlanlarla boğuşuyor. (...) Ve hep Peter kavgayı başlatıyor! (...) Onu cezalandırmaktan başka bir çaremiz kalmıyor." (Hepp, 2007: 21).

Bu dönemde Peter, ona sataşan haylaz çocuklara karşı korunamadığı için sürekli suçlanmaktadır. Çocuklar onu dürtükler, çirkin suratlarla ajite eder veya açıkça dalga geçerler. Peter kendini diliyle savunamayınca kaba kuvvete başvurur; "Sözcüklerle iletişim kuramadığım için yumruklarımınla karşı koyardım" (a.g.e., 22).

Köy kreşinde, rahibeler çocuklardan sorumludur ve disipline dayalı eğitimde olumsuz davranışlar ceza ve dayakla giderilmeye çalışılmaktadır. Peter, onu anlamayan veya anlamak için çaba dahi göstermeyen kreş bakıcıları tarafından azarlanmakta ve ‘yaramaz’ ilan edilmektedir. Tahrik edildiği için çocuklarla kavga eden Peter, ardından rahibelerin terbiye edici dayacağına da maruz kalır; “Sürekli adil olmayan davranışlara maruz kalırdım ve tam bir şamar oğlanı olmuştum. Hem dövüştürdüm hem de dövülürdüm” (a.g.e., 22).

Ak’ın eserinde de kişinin dili olmaksızın toplumda var olamayacağı anlaşılmaktadır. Bireyler ancak karşıya anlaşılır iletiler gönderebilirse hakkını savunma potansiyeline erişmektedirler. Yağmur farklı olduğu için farklı bir dil kullandığını anlamaktadır. Kazım Amca’sıyla görüşmelerinden sonra özgüveni gelişir, resimlerle öyküler oluşturur ve kendine özgü bir dil olduğunu anlar. Konuşma diliyle iletişim kuramadığının farkında olsa da bu onu eksik varlık haline getirmemektedir. İşaret dili Yağmur’un doğal dilidir. Başkaları onunla söyleşmek isterse o dili kullanmalıdırlar. Yağmur işaret diline konuşma diline eşdeğer bir dil olarak bakar, ancak kimsenin onun dilini öğrenme çabasını göstermediğini de anlar;

Niye bağırişiyorlar? Kulaklarım duymaz ki benim! Hala öğrenemeyen kaldı mı? Ben başkalarının dilini öğrenmeli miyim? Onlar işaretle anlatmayı deneseler ne kaybederler? Yeni bir dil kazanmazlar mı? (Ak, 2008: 125).

İşitenlerin işitemeyenlerin iletilerini anlamak için çaba göstermedikleri Ak’ın eserinde de Hepp’in eserinde de dillendirilmektedir. Yağmur bu duyguyu mahallede, komşular arasında, hatta aile içinde yaşarken, Peter eğitim kurumu olan kreşte yaşamaktadır.

Çocuğun ilk karakteristik özelliklerinin şekillendiği ve kişiliğinin oturduğu kreş yıllarından Peter’de iz bırakan en önemli duygular dışlanmışlık ve adaletsizlik olmuştur. Bu bakımdan sunulan eğitim imkanının Peter için olumsuz bir dünya algısına ve özgüveninin sarsılmasına yol açtığı söylenebilir. İnsanların ona güvenmemesi, onun da kendini yetersiz görmesine, yapabileceği şeylerin

engellenmesi ise öfkeye yol açmıştır. “Dışlanmış olma ve haksızlığa uğrama hissi üzerimde kaldı” (Hepp, 2007: 23).

Yazar, okullarda fiziksel şiddet uygulamasının 1972 yılında yasaklandığını ve o zamana kadar yaygın olarak kullanıldığını vurgulamaktadır. Fiziksel şiddetin hiçbir yararı olmadığı gibi, çocuğun içinde beslediği öfkeyi daha da perçinlediğini ve kırık bir kalbi onarılamaz hale getirdiğini dillendirmektedir. “Yarardan çok zararı vardı. Yediğim dayaklar öfkemi kabartıyordu - rahibelere karşı, beni deli zanneden ve alaylı yüz ifadeleriyle inciten oğlanlara karşı” (a.g.e., 22).

Konuşamaması, insanlara düşüncelerini açamaması Peter’i taşkın duygulara sürüklemektedir. Peter insanların kendisine acıyarak bakmasından rahatsız olur. Eşit bir insan olarak değer verilmesini ister ancak iletişim zorluklarına karşı koyan birilerini bulamaz karşısında;

İletişim kurmayı özlüyordum. Başka insanların birbiriyle konuştuğunu görüyordum, çaresiz ve dışlanmış hissediyordum, öfkeyle tepki veriyordum. Üç, dört, beş yaşlarımda yaramaz bir çocuk olmuştum. Başka insanlara ulaşmamı engelleyen dilsizlik bana acı veriyordu (a.g.e., 27).

Peter Hepp’ten farklı olarak Claire Blatchford’un ana karakteri Nick, sorunlarını konuşarak dillendirebilmektedir. İnsanlarla iletişim kurmak için işitebilenlerden kısmen farklı yollara başvurmaktadır. Konuşulanları anlamak için dudak okuyan çocuk, aynı zamanda mimiklere ve bakışlara da dikkat eder. Ancak bu şekilde bütünü anlamlandırarak sağlıklı iletiler elde etmiş olur;

Gözlerdeki ifadeyi göremediği zaman birisinin dudaklarını okumak neredeyse imkansızdı. Gözler ona kişinin kendisiyle konuşmak isteyip istemediğini gösteriyordu. Ona, insanların nazik veya düşmanca, dürüst veya sahtekar olduğunu gösteriyordu. Gözleri göremediği zaman sanki bir duvara karşı konuşuyormuş gibi oluyordu (Blatchford, 1997: 39).

Nick, dudaktan okuma konusunda kendini iyi geliştirmiş olmasına karşın günlük yaşamda zorluklarla karşılaşması kaçınılmazdır. Nick dudak hareketlerini, net ifadeler ve belirgin dudaklar olunca daha kolay okumaktadır. Bayanların ruj kullanması kolaylaştırıcı bir etkidir. Nick insanların konuşmasını anlayamama

tedirginliğini yaşamaktadır. Blatchford, dudak okumayı zorlaştıran etmenleri metin içinde gözler önüne sermektedir;

Acaba Peter'in dudaklarından okuyabilecek miydi? Bayan Graves'e göre karşılaştığı en iyi dudak okuyucusu olsa da zaman zaman problemler yaşıyordu. Ağzının içinde konuşan, yüzüne bakmayan, konuşurken yürüyen yada çok hızlı konuşan insanlarda ve palabıyıklı erkeklerde dudaktan okumak zor hatta imkansız oluyordu (a.g.e., 56).

Yazar, işitme yetersizliği olan bir çocuğun bakış açısıyla değerlendirir konuşma eylemini hareketini. Nick genelde dudaktan okumayı iyi bilse de palabıyıklı Carlos'un konuşmasından hiçbir anlam çıkaramamaktadır;

Bıyığı ve ağzı inanılmaz hızlı hareket ediyordu. Nick panikledi. Hiçbir şey anlamıyordu. Tam bir sözcük karmaşasıydı. (...) Carlos başını hızla salladı. Bıyık ve dudaklar hareket etti. Yine karmakarışık sözcükler sel gibi üstüne geliyordu (a.g.e., 95-96).

Daha önce de ifade edildiği gibi Blatchford'un ana karakteri işaret dilini bilmemektedir, ancak dudak okumayı bir iletişim aracı olarak benimsemektedir. Hepp'in eserinde dudak okuma konuşma ile paralel ele alınırken işaret diline ayrı bir önem verilmektedir. Üçüncü sınıftan sonra sakin, zeki ve ciddi bir kişilik geliştiren Peter'in dil algısı da netlik kazanmaktadır. Doğal ortamında öğrendiği ve sorunsuz kullanabildiği işaret dili anadili olmuştur. Buna karşın konuşma dili, zaman alıcı derslerle zorla empoze edilen yapay bir iletişim yoludur ve Peter'e anlamsız, gereksiz, hatta itici gelmektedir. İşitme yetersizliği olan çocuklara okulda anadillerini kullanmaları yasaklanır ancak onlar her fırsatta kendilerine özgü işaret dilini 'sağırklar topluluğunun' sadık üyelerinin gizli şifresi gibi kullanmaktan zevk alırlar;

Bana göre, bin kere ardı ardına aslında bana yabancı gelen aynı kelimeleri tekrarlamak tam bir zaman kaybıydı. İşaret dili, gerçekten istediğim her şeyi ifade edebildiğim anadilim olmuştu. Diğer işitme yetersizliği olan bireylerle sorunsuz, doğal bir iletişim kurabiliyordum, onlarla beraberken kendimi rahat hissediyordum. Biz perçinlenmiş bir toplulukta ve işaret dili gizli iletişim kurma yolumuzdu (Hepp, 2007: 67).

Peter, okul arkadaşlarıyla çok özel bir arkadaşlık ilişkisi kurmuştur ve onlarla beraber olmaktan ve iletişim kurmaktan keyif almaktadır. İşaret dili onun için kendini en rahat ifade edebildiği dil olmuştur. Annesiyle ve diğer aile bireyleriyle

duygu ve düşüncelerini paylaşamazken ‘kader arkadaşlarıyla’ her şeyi rahatlıkla paylaşabilmektedir. “Schwäbisch Gmünd’deki dostlarımı ve sınıf arkadaşlarımı düşünüyordum. Onlarla konuşmak kolaydı ve ben severek konuşurdum onlarla!” (a.g.e., 58).

Sevim Ak’ın ana karakteri ne Peter gibi işaret dilini ne de Nick gibi konuşma dilini ana dili olarak edinmektedir. Doğaçlama işaretlerle hayata başlayan Yağmur, aslında işitme kısıntısına sahip olmasına karşın teknolojiden ve eğitimden faydalanamamış olmanın mağduriyetini yaşamaktadır. Yağmur, çok yüksek sesleri algılamaktadır, ancak bizim için kulak tırmalayıcı, acı verecek derecede yüksek sesler, onun için derinden gelen bir cızırtı, anlamsız bir uğultu ve rahatsız edici bir ses karmaşasıdır. Sesleri anlamaktan ziyade titreşimlerinin bedeninde oluşturduğu etkiyi algılamaktadır. Kulaklıkla radyo dinlerken çok rahatsız olsa da, işitenlerle eşitliğini sağlayacak ses algısına severek katlanır;

Radyonun sesini iyice açtığına dipten gelen müzik sesi güçlü bir patlama gibi deldi bedenimi. Başımı saran bu tanımsız uğultu bendeki eksikliği yerine koyuyor muydu şimdi? Gürültüden, anlaşılmasız sesler karmaşasından acayip rahatsızdım. Kulağıma dolan sesin varlığıyla kendimi iyi hissetmek istiyordum oysa. Ses kulağımdan bedenime akışıyla beni bu dünyanın bir parçası kılacaktı. Buna yürekten inanıyordum (Ak, 2008: 66).

Yağmur çok yüksek sesleri duyabilmekte ancak beyni o sesleri anlamlı bir bütün olarak algılayamadığı için, işitmek yorucu bir eylemdir onun için. Yoğun bir gürültü gibi algıladığı sese alışkın olmayan Yağmur, seslere odaklanamamakta, gürültünün içinden anlamlı parçaları izole ederek anlam kazandırmaya çalışmaktan sıkılmakta ve uykuya dalarak adeta beynini seslerle yormaktan kaçmaktadır;

Sese alışık olmayan kulağım, bir süre sonra ses çorbasından sıkılmış, kapatmıştı kendini. (...) Cümbüşün içinden bildik sesleri seçmek, ayırt etmeye çalışmak çok sıkıcı bir iş. Tanıdığım sesler öyle azdı ki, dikkatimi var gücümle versem bile kısa süre sonra bitkin düşüyordum (a.g.e., 72).

Nick de benzer şekilde seslerin beynini yorduğunu hissetmektedir. İşitme cihazı kullanmakta, ancak yeni sözcükler öğrenirken zorlanmaktadır. Konuşulanların işitme cihazıyla algılanması, normalde kulakla işitme yoluyla algılanmasından

farklıdır. Mekanik cihazlardan aktarılan ses uyarımları beyine aktarılmaktadır ve orada daha önce öğrenildiği şekilde anlamlandırılmaktadır. Başka bir deyişle Nick normal işiten bir çocuğa göre çok daha fazla enerji harcayarak, aktif düşünme süreçleriyle işitmektedir ve zorlandığı zaman başı ağrıyaktadır.

Yağmur, işitme cihazını ilk kullandığı zaman beyninin içi yüksek basınca maruz kalıyormuşçasına bir hisse kapılmakta ve dayanılmaz acıya katlanamayacağını düşünmektedir. Sesler Yağmur için yorucu, çünkü tüm dikkatini vermesi gerekmektedir ve olağanüstü bir gayretle sesleri tanınması, anlamlarını öğrenmesi gerekmektedir;

Beynim zonkluyordu yüksek sestem. (...) Yoruluyordum, dikkatimi toplayamıyordum, kulağımdan söküp atmak, derin bir uykuya dalmak istiyordum. Elimi kulağıma atar atmaz, engelledi beni ağabeyim işaret diliyle,...(Ak, 2008: 141).

Peter Hepp'de durum biraz farklıdır. Hiç işitme kısıntısı olmayan ana karakter, okulda rutin olarak herkese takılan işitme cihazıyla dahi hiç bir şey duyamamaktadır. Yukarıda dillendirildiği gibi hiç işitmeden, sesin ne olduğunu bilmeden konuşmayı öğrenmektedir. Peter için işaret dili anadilidir. Bütün insanlar doğal bir edinimle, spontane olarak kullanılan beden dili ve mimiklerle kendilerini ifade etmektedirler. İşiten bireylerde bu işaretler konuşma dili ile desteklenirken işitme yetersizliği olan bireylerde işaretler daha kompleks bir hal almakta ve diğer dillerde olduğu gibi gramer kuralları ile tanımlanmaktadır. Peter her ne kadar dudaktan okumayı ve konuşma dilini öğrense de, anadili olan işaret dilini çok sever ve bu dilde iletişim kurmaktan ayrı bir keyif alır. Onun için sözcüklerin kifayetsiz kaldığı durumlarda dokunuş, bakış ve duruşlar çok şey ifade edebilmektedir;

Ayrıca işitme yetersizliği olanların işaret dilleri aynen Almanca veya başka konuşma dilleri gibi özgün grameri olan kompleks dillerdir. (...) İşitme yetersizliği olan bireylerle birlikte büyüyen çocuklar onu kendiliğinden ve oynayarak öğrenirler (Hepp, 2007: 26).

Ak'ın ana karakteri eğitim sürecinden faydalanamamakla beraber kendini geliştirme fırsatlarını iyi değerlendirmektedir. Diğer eser karakterleri Nick ve Peter

gibi okullaşmamasına karşın özel ilgi ile yaklaşan duyarlı komşuları, Yağmur'un işitme yetersizliği olan bireylerin öğrendiği dilleri öğrenmesini sağlamaktadırlar.

Kazım Amca'sından sonra Işık ağabeyinden aldığı birkaç aylık özel eğitimden sonra Yağmur, hem boğumlamada hem de işaret dilinde ciddi ilerlemeler göstermektedir ve kendini konuşarak ve işaretleşerek ifade etmektedir. Kendi duygu ve düşüncelerini aktarabilmenin rahatlığıyla daha sakin bir kişiliğe kavuşmaktadır.

Yazar, işaret dilinin niteliklerini Işık'ın farklı bakış açısından dillendirmektedir. Ona göre işaret dili tüm konuşma dillerine eşdeğer görsel bir dildir ve o dili öğrenmek ve kullanmak bir ayrıcalıktır. İşaret dili ile iletişim kuran bireyler dudak okumayı ve beden dilini yorumlamayı bilmektedirler. Çok az kişinin bildiği bu özel dile vakıf olmak Işık'a göre bir ayrıcalıktır; "Ancak yakının duymuyorsa işaret diliyle, dudak okumayla iletişimi öğreniyorsun... ben kendimi şanslı sayıyorum... çünkü az bilinen bir dili, işaret dilini öğrendim" (Ak, 2008: 141).

Ele alınan üç kaynakta her insanın temel gereksinimlerinden biri olan iletişim kurma becerisi incelenmiştir. Ana karakterlerin bunu farklı yöntemlerle gerçekleştirdikleri görülmektedir. İletişim kurma yönteminden çok sevgi ve kabul dilinin önemi öne çıkmaktadır. Sağlam bir kişiliğin, özgüvenin ve iletişim becerilerinin toplumda varolmanın önemli yapıtaşlarını oluşturduğu gerçeği bu bölümde olduğu kadar bir sonraki bölümde de anlaşılmaktadır.

4.3. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLGUSUNDA TOPLUMSAL BOYUTUN KARŞILAŞTIRILMASI

Toplumun özel gereksinimli çocuğu olan ailelere karşı bakış açısı onları “engelleyici” nitelik taşıyabilmektedir. Çocuğun durumundan ebeveyn sorumlu tutulmakta, dahası anne babalar psikolojik sorunları olan insanlar olarak görülmektedir. Bunun yanında aileler çaresiz, zavallı ve çocuğuna bakmakta yetersiz kişiler olarak algılanmakta ve onlara karşı mesafeli durulmaktadır. Olumsuz tutumlar anne babaları toplumun dışına itmekte ve içlerine kapanmış, toplumdan soyutlanmış bireyler haline getirmektedir. Başka bir deyişle, aile özel gereksinimli çocuğundan utanç duymakta ve adeta topluma küserek kendi özel dünyasına çekilmektedir.

Higgins, işitme yetisi olmayan bireylerin toplumun dışına itilmeye mahkum olduğunu ifade etmektedir (Higgins, 1987: 21). İşitmeye dayalı normlardan ve standartlardan oluşan bir toplumda, işitme yetersizliği ciddi bir dezavantaj oluşturmaktadır, çünkü işitemeyenler işitebilenlerin dünyasına dahil olamamaktadırlar.

Konuya başka bir açıdan bakan Arendt, işitebilmenin toplumsal işlevini, kişisel çıkarlar için iletişim kurmanın rolü ve sosyal hegemonya ile ilintili görmektedir. Sivil toplum, bireylerin tartışarak yüzleştiği kolektif bir ortamdır. İstekleri tanımlama imkanını bulmak ve fikirlerini başka insanlara aktarmak, toplumda var olmanın önkoşuludur. Fikirleri tartışabilmek için ise görüşleri dile getirme yetisi gerekmektedir. Böylece etki alanı oluşmaktadır (Arendt, 1979: 29-31). Etki alanı, birlikte eylemde bulunmaktan ve konuşmaktan doğar, başka bir deyişle bireyin ötekine nasıl görüldüğüne, bireyin iletişim kurma becerisine bağlıdır. Tez çalışmasının bu bölümünde, ele alınan üç eserdeki ana karakterlerin sosyal etkileşimi ve toplumdaki yerleri incelenecektir.

Sevim Ak’ın ana karakteri diğer eserlerdeki karakterlerden oldukça farklı tepkilerle karşılaşmaktadır. Toplumun, geleneksel yaklaşımlardan, hurafelerden, doğaüstü güçlerden etkilenerek ilginç yaklaşımlar sergilediği görülmektedir.

Yağmur, işitme yetersizliğinin uğursuzluk olarak görüldüğü batıl inançların yaygın olduğu farklı bir dünya algısının etkisinde kalmaktadır.

Yağmur'un hayal gücü çok geniştir. Kendini farklı ortamlarda, farklı konumlarda hayal ettiği zaman, alışılmışın dışında figürler sergiler ve bazen işitenlere garip gelen sesler çıkarır, oysa kendisi bunun ayırdına varacak işitme yetisine sahip değildir. Yaşlı komşular, çocuğun bu halini 'cin çarpması' şeklinde yorumlamaktadırlar ve ailesini hocalara yönlendirmektedirler. Köy halkı sıra dışı bir durum ile karşılaştığı zaman, hurafelere, söylentilere sarılmakta ve çağdışı yöntemlerle çocuğu düzeltmeye çalışmaktadır. Modern tıpla ilgisi olmayan insanlara teslim edilen çocuklar, garip yaklaşımlara, hatta sağlığı tehdit eden uygulamalara maruz kalmaktadırlar; "Saçlı, sakalı uzun, gömleği yakasız Dede yere yatırdı; beyaz bir örtü örttü üstüme. Suratını korkunç şekillere sokarak bağırды, yüzüme tükürdü" (Ak, 2008: 23).

Hurafelerle hareket etmeleri dışında köylüler aynı zamanda Yağmur'a sevgi, ilgi ve hoşgörü ile yaklaşmakta, olduğu gibi de kabul etmektedirler. Yağmur köyde özgürce, korkusuzca gezmekte, dolaşmakta ve herkesle iyi geçinmektedir. Köy halkı ona her zaman sevecen yaklaşmaktadır, Yağmur da canının çektiği şeyleri çekinmeden istemektedir. Yağmur için köydekiler samimi, büyük bir aile gibidir;

Köyde günlerim dağlarda kırlarda bulutları kovalamakla geçerdi. Komşuların evine özgürce girer çıkardım. Ne yemek istesem verirdi komşular. Yanaklarımı sevgiyle avuçlardı genç kızlar (a.g.e., 37).

Sevim Ak'ın ana karakterinden farklı olarak Blatchford'un ana karakteri yalnızlığı seçmektedir. Nick toplumla kaynaşmayı düşünmekte, insanlarla iletişime ve etkileşime geçmek istememektedir. Kendi özel ilgi alanına giren doğayla iç içe olduğu zaman kendini özgür hissetmektedir. Nick sosyalleşememiş, arkadaşlıktan yoksun, kendini doğaya verip toplumdan uzaklaşan bir çocuktur. Annesi yalnızlaştığını fark ederek karşı koymaya çalışır; "Bütün hayatın boyunca bir ağacın tepesinde oturamazsın, evcil hayvan dükkanında takılamazsın veya gölde dalamazsın', diye ekledi annesi" (Blatchford, 1997: 17).

Blatchford'un ana karakterinin iletişim kurmakta zorlandığı ve arkadaş sahibi olmadığı görülmektedir. Bu durumdan annesi, terapisti ve de öğretmenleri endişe duymaktadırlar. Annesi iletişim kurabileceği dostluklar edinmesini istemektedir. Ancak Nick, hayvanlar ve ağaçlarla iyi anlaştığını ve bunların arkadaşlığının yeterli olduğunu ve yetişkinlerden de kabul görmesi gerektiğini düşünür;

“Hiç arkadaşın olmadığı için endişeleniyoruz.” (...) Nick yetişkinlerin sürekli arkadaşları olmadığı konusunda baskı yapmamasını dilerdi. Arkadaşları vardı! Wags vardı. (...) O şüphesiz en iyi arkadaşıydı. (...) O her şeyi anlıyordu. Sonra süs balıkları vardı (...) Sonra bir de Bayan F., evcil hayvan dükkanının sahibi vardı (...) Ayrıca evin arkasındaki çam ağacı vardı (a.g.e., 15).

Nick toplum hayatındaki gerçekliği ötelemektedir. Kendine özgün yaşantısını sürdürebileceği hayali bir dünya oluşturmuştur. Annesi dünya gerçekliğinde okul, kilise, terapi, aile, komşular ve problemlerin var olduğunu vurgulamaktadır ve yaşamını toplumdan soyutlanarak sürdüremeyeceğini salık vermektedir; “‘Nick, biz bu dünyadan bahsediyoruz.’ Annesi ne düşündüğünü biliyor gibiydi. ‘Bu dünya’ onun insanların dünyası anlamına gelen tanıımıydı” (a.g.e., 16).

Claire Blatchford'un eserinden farklı olarak Ak'ın eserinde köy halkıyla kaynaşmış bir çocuk profili görülmektedir. Köyde özgürce dolaşır herkesle samimi olmaya alışık olan Yağmur, kentte farklı bir tutumla karşılaşınca şaşırılmaktadır. Apartmandan ilk çıkışında çevredeki insanlarda köydeki samimi yaklaşımı aramaktadır. Ancak onu tanımayan ve davranışlarına anlam veremeyen çocuklar onunla iletişim kuramamakta, onu dışlayarak uzaklaştırmaktadırlar. Örneğin oynayan bir grup çocuğa yaklaşan Yağmur, onları seyrederek. İçlerinden biri onunla konuşur ve Yağmur, sesli bir öpücükle karşılık verir. Çocuklar kahkahalarla gülünce Yağmur yanlarından uzaklaşır. Her şeye rağmen dışarıda özgürce dolaşmaktan mutludur;

Kollarım iki yana açık, parmak uçlarımda koşa koşa bahçeyi turluyordum. Dal parçasını çiğneyen çocuk küçük taşlar fırlatıyordu ayaklarıma. Taşlara çarpmamak için hızımı delice artırıyor, ayaklarım yerden kesilene kadar dönüyordum. Çocuk grubu gülüşüyordu. Ben de onlara inat, gülüşümü büyüttükçe büyütüyordum (Ak, 2008: 41).

Kent insanının işitme yetersizliği olan Yağmur'a yaklaşımı örseleyicidir. Küçümseyici bakışlarla çocukta değersiz olma hissini uyandırmaktadırlar. Semt pazarında elbise satarken babası Yağmur'u yanında götürür. Yağmur, üzerine geçirdiği elbiseyle tezgahta dönüp sevinçle gülünce köylerdeki olumlu tepkilerin aksine alaycı, aşağılayıcı bakışlara maruz kalır;

Üstüme dev bir elbise geçirip “korkuluk” kesilmek bayıldığım şeydi.(...) Gülüşüm, sevincim, dansım tezgahlara, pazar halkına yakıcı bir esinti gibi dokunurdu. Çocukların alaysı bakışları üstümde dolanırdı (a.g.e., 35).

Benzer şekilde Hepp'in eserinde kişiliği zedeleyici ve aşağılayıcı davranışlar görülmektedir. İç kulak hasarı nedeniyle, işitme yetersizliği olan bireyler denge problemi yaşayabilmektedirler. Bu olgu genelde bilinmediği için dengesini sağlamakta zorlanan çocuklar beceriksiz veya sakar olarak nitelendirilmektedirler. Düşerek yaralanma olasılığı yüksek olduğu gibi yaşanan olumsuzluklardan ötürü alay edilmesi de sık sık yaşanmaktadır;

O zaman kimse denge problemimin işitme yetersizliğimle ilgili olduğunu bilmiyordu. Ebeveynim benim biraz sakar olduğumu düşünürdü. Yaralanabilirim diye endişe ederlerdi (Hepp, 2007: 30).

Köyde mutlu bir yaşam süren Yağmur'dan farklı olarak, köy kreşinde çocuklar tarafından aşağılanan Peter, daha o yıllarda dışlanma, yetersizlik duygusu ve güven sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Diğer çocuklar ve öğretmenleri ona zeka geriliği varmış gibi ve kendi işini görememiş gibi davrandıkları için içten içe öfkelenmektedir; “Neden bana güvenmiyorlardı? (...) Beni deli mi zannediyorlardı? Ama ben deli değildim. (...) Dışlanmış olma ve haksızlığa uğrama hissi üzerimde kaldı” (a.g.e., 23).

Hor görülme duygusunu daha kreşte yaşayan Peter ile kentte aşağılanmaya başlayan Yağmur'dan farklı bir deneyim yaşamaktadır Nick. O, kasabada kendisini tanıyanlar tarafından anlaşılma ve konumuna saygı gösterilmektedir. Kimse onu işitme yetersizliği nedeniyle yermemekte, engelli veya geri zekalı görmemektedir. Ancak bu durum yabancı ortamlarda, kendisini tanımayan insanlar karşısında

değişmektedir. Konuşma bozukluğu nedeniyle ifadelerini anlamakta güçlük çeken kişiler, Nick'e zeka geriliği yakıştırmada bulunmakta gecikmemektedir. Nick, kendisini tanımayan insanların onun aptal olduğunu düşündüklerini hissetmektedir. Evden kaçma planları yaparken bunu şu şekilde ifade eder; "Belki göl meselesini unutup Maine'e kaçmalıydı. Fakat o zaman da, onu belki de anlayamayan ve geri zekalı zanneden insanlarla konuşmak zorunda kalabilirdi" (Blatchford, 1997: 34).

'Sağırlığın' mutlaka aptallıkla bağdaştırıldığı gerçeği başka bir olayda öne çıkmaktadır. Nick kaçakçı kadına yakalandığı zaman işaretlerle sağır olduğunu ve bir şey anlamadığını ima eder. Bu hareketleri gören kadın çete arkadaşına seslenir ve çocuğun sağır olduğunu söyler. İşitme yetersizliğini aptallıkla özdeş gören kadın, Nick'in 'deli' olduğunu ve hiç bir şeyden anlamadığını söyler. Suçlarını ifşa edemeyeceğini, onları ele veremeyeceğini, başka bir deyişle hiçbir tehlike oluşturmadığını düşünür;

"O sağır." Kendi kendine konuşuyordu, ona değil. Bir an için Nick'e artniyetle bakıp sahile doğru döndü, el salladı ve seslendi: "O sağır ve deli. Tamamen salak. Onunla bir şey yapmamız gerektiğini düşünmüyorum." (a.g.e., 109).

Nick'in sağır ve aptal olduğunu düşünen kadın nazik yaklaşımını hemen değiştirir ve değersiz, horlanan, pis bir hayvan muamelesinde bulunur; "Hadi be, çocuk,' dedi, sanki Nick bir sokak köpeğiymiş gibi" (a.g.e., 110).

Üç farklı ülkede yaşayan ana karakterler, benzer şekilde 'deli' yakıştırmasına maruz kalmaktadır. İşitme yetersizliğinin tarihsel sürecinin incelendiği bölümde ele alındığı gibi, Yunan felsefesine dayanan 'sağır-dilsiz' yakıştırmasının negatif çağrışımlarının etkileri günümüze kadar uzanmaktadır. İşitme yetisinden yoksun olan insanların herhangi bir dil geliştirememiş olma varsayımı onların düşünme yetisinden de yoksun olmaları önyargısını beraberinde getirmektedir. Toplumda birçok insanın kanısının böyle olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Dilsiz değil, aksine konuşma dili kadar kompleks bir dil algısına sahip oldukları anlaşılmasına karşın, insanların zihnine yerleşmiş olan kalıpyargıdan sıyrılmanın kolay olmayacağı anlaşılmaktadır.

İnsanların işitme yetersizliği olan çocukları küçümsemeleri ve aşağılamaları, eserlerde benzerlik gösteren bir olgudur. Sevim Ak'ın eserinde kentte yetişkinlerin Yağmur'a yaklaşımı genelde olumsuzdur. Kötü bir şey yaşandığı zaman, genelde kendini savunamayan, doğruları dillendiremeyen Yağmur yargılanmaktadır. Suçlu ilan edilen Yağmur, öfkelenmekte ve kendini ifade edememenin verdiği sıkıntıyla agresif tavırlar sergilemektedir. Yetişkinler onu terbiyesiz, saldırgan bir çocuk olarak nitelendirdiği için ve genelde iş buyurarak kullanmak istediği için Yağmur uzak durmayı yeğler;

Kimdi bu gri saçlı? Öğretmen emeklisi mi? Asker mi? Ağabeylerle benim aramdaki gizli anlaşmayı gördü. Gitsem kulağımı çekecek, cebimdeki anahtarlığı alacak, yanaklarıma tokatlar indirecekti. Başka ne beklerdim? İtip kakmayan bir büyükle karşılaşmamıştım ki! (Ak, 2008: 54)

Apartman sakinlerinin ve komşuların Yağmur'a yaklaşımında genelde ya bir istismar, ya da küçümseme görülmektedir. Bu nedenle Yağmur kendisini yanına çağırana tedirgin yaklaşmaktadır. Onu yoksul görüp işe yaramayacak kadar eskimiş eşyalar verenler, onu kullanmak isteyip iş buyuranlar veya şekerleme ile kandırıp gönderenler, yetişkinlere artık kuşkuyla bakmasına neden olmuştur. Kendisine değer vererek yaklaşan biri olmamıştır;

Kimdim ben? Bu adam beni ne işe koşacaktı? Evine neden çağırıyordu? Koltuğuna oturacak mıydı? Yoksa bulaşıklarını yıkatacak, elime iki şeker tutuşturup "hadi yallah" mı diyecekti? Torununun eskimiş ayakkabılarını, yatak altında küf tutmuş oyuncaklarını mı verecekti? (a.g.e., 62)

Peter Hepp'in eserinde de ana karakter toplumdan soyutlanarak aşağılanmaktadır. Yatılı okulda kendini hapisaneyeye tıkmış bir suçlu gibi hisseden Peter, hep annesinin onu alacağı ümidiyle yaşamaktadır. Ancak ilk ayrılık tam üç ay sürmektedir ve Peter bu süreci çaresizlik, hüznün ve özlemle geçirmektedir. Katı kuralları olan disiplinli öğretmenlerin talimatlarına itirazsız itaat etmek zorunda kalan çocukların tek dostları oda arkadaşlarıdır. Pedagoglar çocukların duygularıyla ve endişeleriyle ilgilenmemektedir;

Kötü bir şey yapmamıştım ki. Neden buraya tıktılar ki beni? Sanki Josef benim için bir hapisane gibiydi. (...) Ben, yeni çocuk, kuralları ihlal ediyordum, çünkü

bilmiyordum. Rahibelerin veya pedagogların yüzünde hep bir hoşnutsuzluk ifadesi vardı, sürekli nasihat dinlemek zorunda kalıyordum ve suratımı asiyordum (Hepp, 2007: 50).

Nick, aşağılanma duygusunu polis merkezinde de yaşamaktadır. Nick suçluyu teşhis ederken polislere altı numaralı kişi olduğunu söyler ancak onlar zor telaffuz ettiği “altı” rakamını teyit etmek için yazmasını isterler. Nick ‘aptal’ muamelesi gördüğü için çok öfkelenir ve ısrarla altı numaralı kişi olduğunu haykırır. Düzgün konuşmadığı zaman geri zekalı olduğu zannına karşı tepkileri sert olmakta ve zekasını kanıtlamak istercesine konuşma eyleminde bulunmaktadır;

Nick’in eline bir kağıt ve bir kalem tutuşturuldu. Kocaman bir altı çizerken yüzü yanıyordu. Aptal mı zannediyorlardı onu- o turuncu rujlu kadın gibi? Şeytan görsün yüzlerini! Konuşabiliyordu! Konuşabiliyordu ve konuşacaktı da! Nick kağıdı bir top haline getirdi. “Al-tı numara” dedi yavaşça. Altı parmak kaldırdı havaya, anladıklarından emin olmak için. “Yemin... ederim, o olduğuna! (Blatchford, 1997: 145-146).

Nick, polise ihbarda bulunduğu zaman, ilgi çekmek için ve annesine küstüğü için hikaye uydurduğunu düşünürler. Anlattıklarına inanmadıkları gibi inatlaşan aptal bir çocuk olduğunu düşünmelerinden kuşkulandır Nick;

Yetişkinler kendi aralarında konuşuyordu. Nick polislere baktığı zaman, bir anda ona inanmadıklarını anladı. Ona baktıkları zaman gözlerinden anladı. Herhalde ilgi çekmek için hikayeler uyduran kıvrak zekalı bir palavracı olduğunu düşünüyorlardı. Ya da aptal olduğunu düşünüyorlardı (a.g.e., 128).

Üç eserde de işitme yetersizliğinin toplumsal boyutunun incelendiği bölümde dillendirildiği gibi çocukların bilişsel gelişiminin sorgulandığı görülmektedir. İşitenlerin dilini kullanamayan bireylerin, toplumda geçerli bir duruş sergileme hakkından yoksun bırakıldığı, agresif kişiler olarak nitelendirildiği ve ‘zeka geriliği’ yakıştırmalarına maruz kaldığı görülmektedir.

İşitme yetersizliği, kişinin sadece çevresini değil kendi çıkardığı sesleri de duymasına engeldir. Bu nedenle ilginç durumlar yaşanabilmektedir. İşitmeyen bireylerin bazı hareketleri istem dışı çıkarılan seslere yol açabilmekte ve işitenleri rahatsız edebilmektedir. İşitme yetersizliği olan bir çocuk için sadece ağız

hareketlerinden oluşan bir oyun, işitenler için garip ve kulak tırmalayıcı seslerin çıkarılması anlamına gelebilmektedir. Yağmur, sesini kontrol edemediği için coşkuyla oynadığı zaman ağızından çıkan garip sesler çevredeki insanları rahatsız edebilmektedir. Bu sesler işitenler için anlamlı olmadığı gibi olağandışı sesler olması nedeniyle insanları ürkütebilmektedir. Yağmur sevincini coşkulu hareketlerle dışa vurmaktadır;

Ben güneşi görmenin, taze havayı solumanın coşkusuyla uçuşuyordum. Hırıltıya, bebek çılgılığına, martı cıyıklamasına, kapı gıcirtısına benzetilen sesimle bağıra çağıra dans ediyordum. Belimi kıvıra kıvıra sallanıyor, yerlere eğiliyor, başımı bir kurtçuk gibi havaya dikiyor, tek ayağımın üstünde dönüyordum. Çamdan zakkuma, oradan erik ağacına koşuyordum (Ak, 2008: 40).

Benzer şekilde Peter'in garip sesler çıkarması sessiz kalması gereken yerlerde sıkıntı oluşturmaktadır. Kiliseye gitmesi istenmemektedir; “Belki de ağızla birtakım sesler çıkarıp rahatsızlık veriyordum. Kendimi duyamadığım için herhalde sıklıkla başıma gelmiştir” (Hepp, 2007: 31).

Peter okul yatakhaneğinde bir gece uyuyamayınca kendince eğlenmek için bazı ağız hareketleri yapmaktadır. Bu hareketlerin işitenler için kulak tırmalayıcı, kurbağa vaklamasına benzer seslere dönüştüğünü bilmemektedir. Kimse onu bu konuda aydınlatmamıştır. Gece nöbetinde bir rahibe sesleri duyunca onu sert bir biçimde uyarır;

“Derhal kes şunu!” diye bağırdı öfkeyle. “Derhal ağızla şu sesleri çıkarmayı kes! Diğerleri vaklaman nedeniyle uyuyamıyor.” Çok korkmuş, örtümü kulaklarıma kadar çekip gözlerimi yummuştum. Böylece sessizce yattım. Ona ne tür sesler çıkardığının ve ne kadar sesli olduğumun bilincinde olmadığımı nasıl anlatabilirdim ki? Ben kendimi duymuyordum ki! (Hepp, 2007: 52).

Bütün bu olumsuz yaklaşımların yaşandığı ortamlardan, yalnızlıktan ve dışlanmışlıktan sıyrılmak için çocuklar samimi dostlara gereksinim duymaktadır. Aidiyet duygusunu tatmin edebilecekleri hoşgörülü ortamlar arayan çocuklar bu ihtiyaçlarını bazen yanlış kişilerle gidermektedirler.

Ak'ın eserinde mahallenin kurallara meydan okuyan, serseri, tinerci gençler Yağmur'un ilgisini çekmektedir. Örnek alınacak mert delikanlılar gibi gördüğü gençlerin topluma zarar veren suçlular olduğunun ayırına varamayan Yağmur, onları gözünde birer kahraman gibi büyütme ve toplum kurallarına karşı koyuşları hoşuna gitmektedir. Yağmur'un eğitilmediği, yönlendirilmediği görülmektedir. Ebeveyni ona toplum kuralları ve sosyal yaşamla ilgili yeterince rehberlik edememektedir ve Yağmur olayları kendince, çocukça yorumlamaktadır. Yalnızlığını giderecek ve birliktelik hissini tatmin edecek arkadaşlara gereksinim duyduğu anda Yağmur'un karşısına ona değer veren serseri gençler çıkmaktadır. Değer yargılarından yoksun bırakılan Yağmur, ilginç özellikler taşıyan örnek alacağı kişileri bulduğunu düşünür;

Gerçek kahraman işte bu küçük adamlar! Polise ipucu bırakmadılar. İpucu torbalardaydı. Torbaları ben yok ettim. En küçük kahraman da burada! Bu çocuklar hem dünyayla dalgasını geçiyor, hem de çok mutlu gözüküyorlardı. Benim arayıp da bulamadığım işte tam böylesi bir serüven duygusuydu (Ak, 2008: 50).

Gençlerin kapkaçtan elde ettikleri çantaları boşalttıklarına şahit olur Yağmur, ancak kahraman ağabeylerine suç konduramadığı için iyiye yormak ister. Bir gün grup lideri Yağmur'u yanına çağırır ve uyuşturucu paketleri taşır ona. Büyük bir keyifle kuryelik yapan Yağmur, gençlerin kötü emellerine hizmet ettiğinin farkında değildir. Aslında karşılaştığı kişilerin tekin olmadığını anlasa da iyi bir iş başardığına inanmak ister;

Omuzlarıma yorgunluk binmişti. Oradan oraya bir sürü şey taşımış, ne taşıdığımı bilmemiştım. Geri zekalı mıydım ben? Ne geri zekalısı, yahu? Dünyayı kurtaracak bir iş yapıyorum belki. Evet, evet, onlar kahraman işveren, bense "iş beceren"dim (a.g.e., 116).

Yağmur, sokak satışlarında yaptığı kuryelikten harçlık almaktan hoşlanmaktadır, ayrıca eğlenceli bir macera yaşamaktadır. Gençler polis tarafından tutuklanınca Yağmur arkalarından yapılan yorumlardan 'kötü' çocuklar olduklarını anlamaktadır. Yağmur onları, kendisine değer verdikleri için sevmekte, onlarla bir gruba dahil olmanın, benzerini bulmanın ve kabul edilmenin keyfini yaşamaktadır.

Hepp'in eserinde Peter'in bir gruba dahil olma gereksinimini gideren kişiler yatılı okuldaki sınıf arkadaşlarıdır. Okula ilk geldiği zaman arkadaşları onu ilgiyle kucaklar, yol gösterip teselli eder; "Felix ve Boris beni ilk andan itibaren koruyucu kanatları altına aldılar. (...) Felix ve Boris beni teselli etmeye çalıştı" (Hepp, 2007: 45). Okul kuralları, öğretmenlerin tutumları ve ceza almamak için dikkat etmesi gereken şeyler hakkında bilgi veren sınıf arkadaşları, Peter için kardeş kadar yakındır.

Ona anlayışla yaklaşan ve oyunlarına dahil eden ilk çocuklar olduğu için Peter şaşkındır. Annesinden ilk kez ayrı kalmanın acısını yaşarken biraz olsun avunabilmek için sıcak ilgilerine gereksinimi vardır. "Ağlama," dedi Felix ve elini omzuma attı. "Biz arkadaşız. Sadece dört hafta, sonra eve gidebilirsin." (a.g.e., 49). Özellikle kendisini koruyan ve uyarın Boris ile çok iyi anlaşın Peter, kardeş yakınlığını hisseder ve dayanılmaz ayrılığı bir nebze dayanılabilir hale getirdiğini düşünür; "Zamanla kardeş gibi olmuştuk. O her zaman yanımdaydı. Onun desteği ve Felix ile onun arkadaşlığı olmadan çok daha kötü olurdu" (a.g.e., 51).

Peter'in okulunun bulunduğu şehirde 7'den 70'e her yaşta işitme yetersizliği olan bireyler bulunmaktadır. Anasınıfı düzeyinden huzurevine kadar bir insanın gereksinim duyabileceği iş ve sosyal alanları kaplayan apayrı bir dünya gibidir. Peter bu sağır topluluğunda kendini emniyette hisseder ve benzer insanlarla bir arada bulunmanın ve normal kabul edilmenin huzurunu yaşar;

Artık yalnız değildim, anlayamadığım ve anlaşılamadığım bir çevreden soyutlanmış değildim. Benim önümde yeni bir dünya oluştu, sağır dünyası. (...) Grupla birlikte gezintiye çıktığımızda her yerde işitme cihazı taşıyan insanlar görüyordum. Harikaydı! Onların benimle dalga geçmesinden veya dışlamasından endişe etmeme gerek yoktu. Onlardan çok şey öğrenebilirdim. (...) Sağır gençler bana sağır olduğum için yukarıdan bakmıyorlardı, beni deli veya geri zekalı olarak görmüyorlardı (a.g.e., 61).

Peter, işitme yetersizliği olan insanların kendi aralarında kullandıkları farklı görgü kuralları olduğunu öğrenmektedir ve çevresini gözlemleyerek bunları ve işaret dilini edinmekte hiç zorlanmamaktadır. Farklı bir insan kitlesine dahil olmanın gururunu yaşamaya başlamakta ve kendini özel hissetmektedir. Çevresindeki

insanların onu eşdeğer kabul ediyor olmalarının bilinci Peter'in özgüvenini artırmaktadır.

Blatchford'un eserinde ana karakterin bireysel yaşamayı tercih etmesine karşın kasaba halkının güven ve sevgisini kazandığı görülmektedir. Suçluları ortaya çıkardığı için insanlar Nick'e minnettardır ve nazik yaklaşımlarıyla özgüvenini artırmaktadırlar. Nick ayrıca hayvanseverliği, doğa bilgisi ve cesareti için onore edilmektedir ve Bayan F.'den evcil hayvan dükkanında çalışma teklifi almaktadır. Toplumda engelli, eksik yaratılmış veya geri zekalı yakıştırmalarından uzak, ayrıcalıklı ve özel becerilere sahip bir genç yaklaşımı görülmektedir.

Kaçakçılık çetesini deşifre ettikten sonra çevrede Nick'in itibarı artmakta ve cesur bir kahraman gibi kutlanmaktadır. Komşu çocuğu Aaron, korkak, içine kapanık, doğadan ve hayvanlardan ürken bir yapıda olmasına karşın Nick cesur, maceraperest, doğa dostu ve hayvansever bir çocuktur. Başka bir deyişle Nick yaban hayatına meraklı, üstün vasıflı bir kahraman görünümündedir. Bu durumda işitme yetersizliği olan Nick işitebilen çocuklardan daha üstün yetilere sahiptir. Aaron tüm korkularına rağmen Nick ile beraber olmak ister ve kuşları ararken Nick'in onu da yanına almasını ister;

“Seninle beraber olmak istiyor”, diye sessizce dudak hareketleriyle belirtti Nick'in annesi, Nick sızlanınca. “Sen onun için bir kahramansın. Bundan hoşlanmıyor musun?” (Blatchford, 1997: 151)

Üç eserde çocukların sosyalleşme, grup psikolojisinden etkilenme, toplumla kaynaşma veya yalnız kalma durumlarının farklılık gösterdiği görülmektedir. Gereksinimlerini koşullardan beslenerek gideren ana karakterlerin sosyal yaşamı çeşitlenmektedir. Peter okulda “sağırklar topluluğunun” bir üyesi olmanın huzurunu yaşarken, Yağmur kendisine değer veriyor gibi görünen çete üyelerinin piyonu olmaktadır. Buna karşın Nick arkadaşına gereksinim duymayan doğa dostu, güçlü bir kişilik sergilemektedir.

İşitme yetersizliği olan ana karakterlerin yetişkinlerin saygı ve ilgisine gereksinim duymaları, eserlerde benzerlik gösteren bir olgudur. Üç eserde de çocuklara değer veren, onların yaşamında iz bırakan kişilerden söz edilmektedir.

Claire Blatchford'un eserinde kasabanın evcil hayvan dükkanının sahibi Bayan Firths, Nick'in sık sık uğradığı ve zaman zaman yardımcı olduğu bir bayandır. Çocuğa yaklaşımı çok doğal ve endişesiz olmakla beraber normal işitebilen bir çocukla konuşuyormuş gibi iletişim kurmaktadır. Bayan F., Nick'e karşı 'normal' bir tutum sergilemekte, fikirlerine, kişiliğine ve konuşma tarzına karşı saygılı davranmaktadır. Diğer insanlarla olan ilişkisinden farksız bir tutum görülmektedir. Doğal yaklaşımı Nick'i rahatlatır ve kendine güvenini artırır;

Bayan F. yukarı baktı. "Nick Wilder, senin ne işin var burada?" "Dükkanızdan çalnan o şeyleri buldm..." Sözcükler adeta yuvarlandı çıktı. Bayan F. gözlüğünü çıkardı. "Kıpkırmızı papağan buldm." Diye geveledi Nick. "Üç tane!" "Neredeler?" Bayan F. ayağa fırladı. "Kimdeler?" (...) Annesi Nick'in yüzünü kendine doğru çevirdi. "Yavaş ol bakalım, Nick. Polis şefi dinliyor" Nick hızla döndü. Annesinin arkasında beş polis duruyordu. Hangisinin şef olduğunu bilmiyordu. Tek bildiği, oldukça yavaş ve net konuşması gerektiği idi. (...) Her şey buna bağlı idi. Tekrar Bayan F.'ye döndü. O, bir sözcüğü yanlış telaffuz ettiğinde kesinlikle konuşmasını bölmezdi (Blatchford, 1997: 129).

Ak'ın eserinde çocuğa güven veren ilk yetişkin, apartman sakinlerinden güleryüzlü, sakin, duyarlı bir insan olan Kazım Amca'dır. Yağmur'a karşı saygılı davranıp değer veren ilk komşudur. Onu pencereden seyretmekte ve sokak serserilerine yem olmaktan kurtarmaktadır. Yağmur'a dedesini anımsatmakta, onun gibi başını okşamakta, gülümseyerek yaptıklarını takdir etmektedir. Resim sanatıyla uğraşan yaşlı adam, malzemelerini Yağmur ile paylaşmakta ve resim yapmayı öğretmektedir. Kazım Amcası Yağmur'u okşayıp sever ve radyonun sesini iyice yükselterek duymasını sağlar. Yağmur'un mutlu olması onu sevindirir. Ona itinalı ve saygılı yaklaşır;

Adam başımı okşadı, dedem gibi. (...) İçimdeki sevincin ucu bucağı yoktu. Boyaların kokusu, parıltılı renkleri yüreğimde maytap ışıkları yakmıştı. Bu evde ikimiz arasında güzel şeyler geçeceği inancı dolanıyordu damarlarımda (Ak, 2008: 65).

Hepp'in eserinde özel konuşma dersi veren Bay Rössle, Peter'de saygınlık uyandıran değer verildiğini hissettiren ilk kişidir. Bu özel dersler bire bir ilgi ile öğretmenin sıcak ve samimi yaklaşımıyla Peter için çok keyifli ve onurlandırıcı zaman dilimleridir. Bay Rössle'nin talimatlarına uyan Peter çok zorlansa da hızlı öğrenmektedir. Derslerle birlikte aile içinde özel ve saygın bir yer edindiğini hisseden Peter, ilk defa başarılı olduğunu duyumsamaktadır. Peter öğretmenini sevmektedir. Bay Rössle 5-6 yaşlarındaki öğrencisine değer vermektedir ve saygıyla yaklaşmaktadır. Onu ödüllendirerek derse teşvik eder; “Çok iyiydin, Peter”, dedi Bay Rössle ve benimle tokalaştı, yetişkinmişim gibi. ‘Seninle gurur duyuyorum. Böyle devam et, oğlum!’” (Hepp, 2007: 37).

Değer verilme ve toplumun bireyi olarak kabul görme duygusu insanın onurlu bir kişilik geliştirmesinin önkoşullarından biridir kuşkusuz. Eserlerdeki ana karakter profillerinden, işitme yetersizliği olan çocukların buna en az diğer çocuklar kadar gereksinim duydukları anlaşılmaktadır. Toplum tutumlarında bilinçlenme düzeyi ile birlikte olumsuz kalıpyargılardan sıyrılarak olumlu etkileşimlerin olduğu görülmektedir. Ancak bireyin toplumda varolma mücadelesinin kurumsal desteklerin olmadığı ortamlarda zorlaştığı da anlaşılmaktadır. Bu bağlamda bir sonraki bölümde eserlerde öne çıkan kurumsal olanaklar incelenecektir.

4.4. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLGUSUNDA KURUMSAL OLANAKLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

4.4.1. Eserlerdeki Eğitim Olanaklarının Karşılaştırılması

Bu bölümde Claire Blatchford'un "Die Scharlachrote Feder", Peter Hepp'in "Die Welt in meinen Händen" ile Sevim Ak'ın "Horoz Adam Ve Korsan" adlı eserlerinde, işitme yetersizliği olan çocukların eğitim-öğretimden faydalanma düzeyi incelenecektir. Üç farklı ülkede birbirinden farklı tutum ve davranışların sergilendiği ve kurum dışı eğitimle bazı başarıların elde edilebileceği görülecektir.

Peter Hepp'in eserinde ana karakter, dört yaşından itibaren kreş eğitimini alarak devletin resmi kurumunda okul hayatına başlamaktadır. Almanya'da anasını zorunlu eğitim kapsamında olduğu için Peter'in okula gitmeme seçeneği bulunmamaktadır. Ancak annesi 4-5 yaşındaki çocuğundan ayrılmayı uygun bulmadığı için oğlunun kreş ve anasını, yatılı özel okul yerine köyde tamamlamasını uygun bulmaktadır. Önceki bölümlerde dillendirildiği gibi, diğer çocuklarla iletişim sorunları yaşayan Peter sürekli suçlanmaktadır. Eğitimciler sorunları anlamadan, olanları sorgulamadan peşin hükümlülikle Peter'i her fırsatta fiziksel şiddet ile terbiye etmeye çalışmaktadırlar.

O yıllarda iletişim sorununu aşmasını isteyen ebeveyni, Peter'e özel konuşma dersleri veren bir öğretmen tutmaktadır. 80 kilometre uzaktaki 'Sağırlar okulunda' öğretmenlik yapan Bay Rössle, iki haftada bir eve gelir ve Peter'e dudak okuma ve boğumlama dersi verir. Seslerin tınısını ve sözcükleri duyumsamaya yönelik bu derslerde, Peter dudak hareketlerini kontrollü kullanmayı ve boğazındaki titreşimleri hissederek ayarlamayı öğrenir;

Derslere geç başladığım halde, hissettiğim farklı titreşimlere karşı ince bir hassasiyet geliştirdim. Böylece sesleri ayırt etmeyi öğrendim, ancak onları boğumlamakta zorlanıyordum (Hepp, 2007: 34).

Almanya’da zorunlu eğitim politikası, yasal düzenlemelerin ötesinde devlet kurumlarını kapsayacak şekilde uygulanmaktadır. İlkokul birinci sınıf itibariyle her çocuğun kendi durumuna uygun bir eğitim kurumunda okuması öngörülen bu düzenlemelere göre, 60’lı yıllarda işitme yetersizliği olan çocuklar yatılı bölge okullarında eğitim almak zorunda idi. Çocuklar altı yaşında iken ailelerinden koparılıp yatılı okullarda kalırdı ve tatiller haricinde ailenin alması veya görüşmesi engellenirdi. Peter’in annesi çocuğunu bir süre daha kendi himayesinde büyütme istemesine karşın, eğitim zorunlu olduğu için böyle bir imkana sahip değildir. Okulu seçme hakkı verildiği için anne, seçenekleri dünya görüşüne ve aldığı duyumlara göre değerlendirmektedir. Peter’in gidebileceği iki okuldan biri Protestan ve devlet yönetiminde, diğeri Katolik ve kilise yönetimindedir. Annesi Peter’i Katolik kuruma göndermeye karar verirken, okulda çalışan rahibelerin şefkatine güvenir ve oğlunun özlem çekmeyeceğinden emindir;

Annem için en önemli şey, Sankt Josef’in rahibeler tarafından yönetilen Katolik bir kurum olmasıydı. (...) “Orada içim daha rahat olur. Rahibeler Peter’i iyi korur ve evi özlediği zaman sevgiyle yaklaşır.” (a.g.e., 39-40).

Okul binası ilköğretimin tüm kademelerini kapsayacak kadar büyüktür. Sankt Josef’teki öğrenciler anasınıfından 9’uncu sınıfa kadar öğrenim görmektedir. Üst katlarda yatakhaneler, yemekhane ve ibadethane yer alır. Rahibelerin yanında başka pedagoglar da görevlidir. Annesi Peter’i okula bırakıp ayrıldığı zaman o, peşinden gitmek için çırpırır, ancak pedagog ona tokat atar ve zorla alıkoyar. Altı yaşındaki küçük çocuğa sert ve acımaz bir yaklaşım sergiler. Annesinin verdiği emziği de Peter’in elinden alınca çocuk tamamen savunmasız kalır. Pedagogun disiplinli, anlayışsız, duygusuz yaklaşımı Peter’in annesinden ayrılmasını bir kat daha zorlaştırır;

O Bayan Lydia idi, yatılı okulda bizim oğlanlar grubunun pedagogu. O bana bir tokat attı, ama asla sakinleşmedim. Ben savaşımaya devam ettim, yorgun düşene kadar bağırdım ve annemin çoktan gittiğini anlayınca hüngür hüngür ağladım (a.g.e., 45).

Ak’ın eserinde, Yağmur’un okula gitmesi zorunlu olmamakla beraber çok eğlenceli bir maceradır. Yağmur’un yaşadığı köyde okul bulunmadığı için öğrenciler

3 kilometre uzaklıktaki komşu köye tek sıra halinde yürüyerek gitmektedirler. İlkokul bir ile beş arasındaki tüm sınıfları tek derslikte bir arada eğiten köy öğretmeni, Yağmur'un öğrencilere katılmasından rahatsız olmamakta ve her zaman gelebileceğini söylemektedir. Ancak öğretmenin Yağmur'u eğitecek ne donanımı ne de zamanı vardır ve çocuk sadece eğlenmek için ara sıra öğrenciler kervanına katılmaktadır;

Beş sınıf bir arada okumuş okulda. Öğretmen her öğrencisine başka bir ödev vermiş. (...) Benim önüme boya kalemleri koydu. (...) Uslu uslu resim çizdiğim için, zil sesinde bile sıramdan kalkmadığım için, "İstedığı zaman gelebilir," demiş öğretmen. Annem benden bunalıp da "Git," dedi mi, ağabeyimin yıpranmış çantasını kapar, takılırdım okula giden çocuk katarına (Ak, 2008: 30).

Yağmur okula gitmenin, okur-yazar olmanın hayalini kurmaktadır. Köyde eğlenmek için ara sıra gittiği okul haricinde hiçbir eğitim kurumuna gönderilmemektedir. Zeki bir çocuk olmasına karşın ailesi onun için uygun bir okul araştırmamıştır. Ancak Yağmur bunun eksikliğini derinden hissetmekte ve diğer çocuklar gibi öğrenci olmak istemektedir; "Okula gitsem, harfleri, sayıları yan yana getirsem, maket ev yapsam, kanat taksam, kelebek olsam, kitapların dilini çözssem" (a.g.e., 62).

Blatchford'un ana karakteri Nick, işitme yetisini altı yaşından sonra kaybettiği ve bu nedenle konuşmayı bildiği için ilkokula diğer çocuklarla birlikte devam etmektedir. Aldığı özel logopedi terapisine yaz tatili boyunca da devam etmek zorundadır. Annesi, terapiye devam ederek telaffuzunu düzeltmesini önemsemektedir. Böylece bu yaşına kadar devam ettiği normal ilkokulda eğitimini tamamlayabilecek ve işitme yetersizliği olanlara özel bir okula gitmek zorunda kalmayacaktır.

Hastanede uygulanan terapide, Nick'in telaffuzu üzerinde durulmaktadır ve boğumlamakta zorlandığı sesleri içeren tekerlemeler tekrar ettirilmektedir. Sesin çıkış yeri ve hissedilişi, yani kulak haricindeki duyularla algılama biçimi öğretilmektedir. Konuşurken sözcüklerin doğru boğumlanması, düzgün ve anlaşılır

telaffuz edilmesi için zorlu eğitimler verilmektedir. Ancak Nick konuşma terapisini gereksiz ve sıkıcı bulur;

Bayan Graves sürekli aptalca şeyler söylettiriyordu ona. Sanki ne anlama geldiğini bilmiyormuş gibi.

Şu yoğurdu sarımsaklasak da mı saklasak.

Kartal kalkar dal sarkar.

Bu odayı badanalamalı mı.

Bayan Graves S-sesinde dişlerin arasından nefes almasını söylerdi. O, Nick'in elini kendi ağzının önüne tutuyordu, böylece S harfini çıkarırken nefesini hissedebiliyordu. Sonra bir de L-ler vardı. Nick'e bu sesi çıkarırken dilini damağına hemen dişlerinin arkasına koymasını söylüyordu. Bunu yaparken aynaya bakması gerekiyordu (Blatchford, 1997: 11-12).

Okul hastaneyle eşgüdümlü çalışmaktadır. Okul müdürü, Nick'in durumuyla bizzat ilgilenmekte ve logopedik terapi almasını bizzat kendisi talep etmektedir. Nick'in normal bir okulda genel eğitimine devam edebilmesi için gerekli altyapının sağlanmasını öngörmekte ve daha iyi konuşması ve konuşulanları anlamasını sağlayıcı adımlar atmaktadır. Okul müdürü gibi, terapist de özverili davranmaktadır. Bayan Graves terapinin uygulanmasını çocuğun geleceği için istemekte ve Nick'in direnmesi ve isteksiz davranması onu yıldırılmamaktadır. Terapist sadece görevini yapmak için değil, çocuğun geleceğine alt yapı oluşturmak için uğraş vermektedir. Nick, tatilin ilk gününde seansa gelmekten hoşlanmadığını belirtir ancak Bayan Graves ona nasihat eder;

“Bay Stanton her gün benimle çalışmanı istiyor.” Bay Stanton, Nick'in okul müdürüydü. *Her gün mü?* Okul döneminde sadece haftada iki kez terapisi vardı. Bunu ona nasıl yapabiliirdi? Sarımsaklı yoğurt, kalkan kartal ve badanalı oda onu deli edebilirdi. Dili yorgunluktan düşebilirdi (a.g.e., 13).

Konuşma terapisi Nick için ciddi çaba gerektiren zorlayıcı bir eylemdir. Fiziksel aktivitenin konuşma derslerinden daha kolay olduğunu düşünür; “Neredeyse dilini burkacaktı. L-seslerini çıkarmak beden eğitimi dersinde şınav çekmekten daha zordu” (a.g.e., 12).

İncelenen eserlerde eğitime ve okullaşmaya karşı farklı tutumlar görülmektedir. Farklı ülkelerdeki kültür farkı ve devlet teşviki kuşkusuz önemli etkenlerdendir, ancak işitme yetersizliği olan çocukların anne-babaları birçok sorunla

mücadele etmek durumundadır. Çocuğun doktor ve eğitim masrafları için finansman sağlama, psikolojik destek alma, varsa diğer çocuklarla ilgilenme, eşler arası sorunları çözme, çevredeki kişileri bilgilendirme, yasal hakları öğrenme gibi farklı sorumlulukların üstesinden gelmek durumundadırlar. Ailenin tutum ve davranışları çocuğun eğitilerek geliştirilmesini engelleyebilmektedir. Yağmur'un ebeveyninde görüldüğü gibi isteksizlik ve ekonomik yetersizlik, sorumluluk duymama veya başka sorumlulukların fazla olması en önemli etmenlerden sayılabilir.

Peter'in zorunlu eğitim sürecine dahil edildiği görülmektedir. Ancak ailelerin, özel eğitim sürecine aktif olarak katılımları mümkün olmamaktadır. Anne- babaların bu konuda istekli olduğu görülmekte, ancak ailelerin işitme yetersizliği olan bireylerin eğitiminde etkin rol oynamaları sağlanamamaktadır. Akkök'e göre ailelerin eğitim sürecine aktif katılımı hem anne-babaların özgüvenini hem de eğitimin niteliğini artırmaktadır. Ayrıca aileleri desteklemek için psikolojik danışma uygulamalarında kendilerinin, çocuklarının ve toplumun gelişimine ilişkin önemli adımlar atılmaktadır (Akkök, 2005: 134). Hepp'in eserinde işitme yetersizliği olan bireyler her ne kadar eğitim sürecine dahil edilse de psikolojik etmenler dikkate alınmamaktadır.

Peter sınıftaki ilk gününü hafızasına kazınmış çok olumsuz bir anı olarak hatırlamaktadır. Sınıfta, anasınıfını işitme engellilere özel bir kurumda okumamış olan tek kişi Peter olduğu için öğretmeni rahibe Lioba onu halka şeklinde oturttuğu öğrencilerin arasına almamaktadır. Peter hiçbir şey anlamadan korku içinde diğer çocukları taklit etmektedir. Öğretmeni, ürkütücü görünümü ve itici tavırlarıyla çocuğa dehşet vermektedir. Diğer çocuklarla arasındaki farkı kapatmak amacıyla Peter ile özel boğumlama seansları yapmaktadır. Kızgın, zorlayıcı tavırlarıyla öğretmeni Peter'e adeta işkence çektirir ve sözcükleri sürekli tekrar ettirirken eleştirerek onurunu kırar;

Ben talimatlarına uymaya çalışıyordum ve tam onun gibi yapmaya çalışıyordum. Aynada hiçbir fark göremiyordum. Peki neden başını sallayıp sözcüğü tekrar tekrar söylememi istiyordu? Bir de çok sert bakıyordu! Kısa sürede boğazım ağrıdı.

Neredeyse sözcüğü doğru telaffuz edemediğim için hüngür hüngür ağlayacaktım (Hepp, 2007: 48).

Sınıf öğretmeni olan rahibe Lioba'nın üslubu serttir. Çocukları olağanüstü başarılarla zorlamaktadır, istediğine ulaşamayınca ise bakışlarıyla, sözleriyle ve nihayetinde fiziksel şiddetle tahkir etmektedir. Boğumlama dersinde istediği sesi duyamayınca çocukların boğazına baskı uygular;

Bazen çok ağrıyordu, çünkü rahibe Lioba parmaklarıyla boğazımı kavrardı veya gırtlığımı sıkardı. Diğer boğumlama hocaları da bunu yapardı ama onun kadar sert değil. Ondan korkuyordum. Doğru cevap vermediğim zaman bazen sabrı taşardı, bana bağırırdı veya öfkeden sallardı, ve ben çaresizlikten ağlardım. Sadece ben değil (a.g.e., 62).

İşitme yetersizliği olan bireyler özel okulda her gün boğumlama dersi almaktadırlar. Okulun amacı işitmeyen öğrencileri işitenlerin dünyası için hazırlamaktır. Bu nedenle öğretilecek en önemli şey konuşmaktır; “Müfredatta neredeyse her gün hepimizin nefret ettiği boğumlama dersi vardı. Sonuçta işitenlerin dünyasına hazırlanmamız gerekiyordu” (a.g.e., 62).

İşitme yetersizliğinde eğitim yaklaşımlarının incelendiği bölümde dillendirildiği gibi, 20. Yüzyılda okullarda eğitim metodu olarak sözel iletişim yönteminin işaret diline tercih edilmesi yaygındır. Konuşma terapisi ve sözel iletişim dili tek amaç olduğu için işaret dili tamamen gölgede kalmış hatta tehdit olarak algılanmıştır. Bu tutum Peter'in okulunda da görülmektedir. Peter ve arkadaşları çok sevdikleri, anadili gibi benimsedikleri işaret dilini ancak gizlice, öğretmenlerinden sakınarak kullanabilmektedirler. Sevim Ak'ın ana karakteri, eğitim-öğretimden yoksun olmakla beraber, kendisine sahip çıkıp gönüllü öğretmenlik yapan kişilerle beraber olma şansını yaşamaktadır.

Kendini ifade edemediği için taşkın duyguları ve iç sıkıntısı olan Yağmur, Kazım Amca'nın sabırlı, öğretici yaklaşımıyla kendini ve dünyayı yeniden keşfetmektedir. Küçükken ablasının kendisine öğrettiği, ancak ilgilenilmediği için unuttuğu sesleri yeniden tanımaya başlamaktadır. Yaşlı adam Yağmur'u sevgiyle

okşar, rahatlatır, gereksinim duyduğu açıklamaları yüksünmeden yapar ve her zaman pozitif yaklaşır soru ve sorunlarına;

Koskoca bir günü benimle geçirdi. Sabırla aynı şeyleri yinelememden sıkılmadı. Üf demedi, derin derin nefes almadı. Anlayamadığımda, anlatamadığımda sevecen, pırıl pırıl gülümsedi, yeniden denedi. Yine mutluluk denizinde yıkanmışım (Ak, 2008: 90).

Yaşlı adam, Yağmur'a kendi ailesinden görmediği ilgiyi göstermekte, sorunlarını anlamaya çalışmakta ve konumuna saygı göstermektedir. İşitmesi için ve işittiklerini yorumlayabilmesi için elinden geleni yapmaktadır. Beyninin, duyduklarını yorumlayabilmesi için eğitici eylemlerde bulunan yaşlı adam, Yağmur'a yeni bir dünyanın kapısını açar; "Ailemdeki kişilerden yakın bir adam çıkmıştı karşıma. Beni bir duyunun eksikliğinden kurtarmak istemiş, bana benim gözümden bakabilmişti kulak kaşıntımı ona borçluyum" (a.g.e., 73).

Yağmur'un Kazım Amcasına benzer şekilde, Nick'in terapisti Bayan Graves de öğrencisini, yeteneklerini vurgulayarak ve zekasına olan güvenini dillendirerek onore etmektedir. Terapiden faydalanarak konuşmasını sağlamak için özveride bulunmaktadır. Nick'e sadece bir 'iş' nazarıyla değil topluma kazandırılması gereken bir birey olarak bakar;

Bayan Graves başını sallayarak onayladı. 'Nick' dedi, 'kafan çalışıyor. Normal bir okulda yapabilirsin sen. Bay Stanton ve bütün öğretmenlerin çok iyi dudak okuyabildiğini söylüyorlar. Doğrusu hayatımda gördüğüm en iyi dudak okuyucususun sen. Süper bir ajan olurdun (Blatchford, 1997: 14).

Çocuğu kazanmak ve öğrenme isteğini sağlamak için terapistin eğitim yaklaşımı oldukça yapıcı ve hassastır. Nick'in eğlenme ve tatil yapma isteğine karşı koymaya çalışan Bayan Graves gönlünü yapmaya çalışmaktadır. Terapi kişiye özel düzenlenmektedir. Terapist seansta çocuğun ilgi alanına giren, merakını uyandıran gazete haberlerinden yola çıkarak dinlemesini ve konuşmasını sağlamaktadır. Bir tarlada ölü bulunan iri bir papağanı konu alan bir makale okuyan Bayan Graves, Nick'in ilgisini çekmeyi başarır. Buna rağmen çocuğu bunaltmadan gönderir;

Sonra makaleyi aslına uygun olarak tekrar etmesini istemek yerine, baş sayfa yırtıp ona verdi. ‘İlgini çekeceğini tahmin etmişim. Almak ister misin?’ (...) ‘Yarın konuşuruz bunu.’ dedi Bayan Graves. ‘Şimdi yüzmeye gidebilirsin.’ Nick göz kırptı. *Gerçekten hızlı geçmişti. Gitmesine izin vermişti (a.g.e.,21-22).*

Eserler eğitim olanakları bakımından incelendiğinde Peter Hepp’in eserinde, köyde yaşamlarına karşın kreş, anaokulu ve ilkokulun bulunduğunu ve istisnasız her çocuğa eğitim olanağının sağlandığını, hatta isteğe göre özel eğitim seçeneğinin sunulduğunu görmekteyiz. Ancak işitme yetersizliği olan çocukların, özel okulun uzakta olması nedeniyle yatılı kalmaları gerektiği görülmektedir. Peter’in özel eğitim alması için arabayla en az bir saatlik bir yol aşılması gerekmektedir. 60’lı yıllarda işitme yetersizliği olan çocuklar anasınıfından itibaren sadece tatillerde eve gitmek kaydıyla yatılı olarak okullarda kalırlardı. Erken çocukluk evresinde ciddi travmalar yaşatarak ailelerinden koparılan bu çocuklar katı bir disiplin ve zorlayıcı eğitim yöntemleriyle işiten topluma entegre olmak üzere konuşan ve dudak okuyan sağır bireyler haline getirilirlerdi. Yazar, günümüzde her çocuğun servisle evden alınıp günlük ders için özel okuluna ulaştırıldığını vurgulamaktadır. Hiçbir çocuk ailesinden ayrılmak zorunda bırakılmamaktadır;

Günümüzde işitme yetersizliği olan çocuklar sabah alınır ve akşam tekrar eve bırakılır, bu günde üç saate kadar otobüste kaldıkları anlamına gelse bile. 1964’te bu imkansızdı. Çocuklar tüm öğretim yılını sağırlar için özel kurumlarda yatılı geçirirlerdi (Hepp, 2007: 20).

Yağmur’un okula gidip gitmemesi ailesinin kararına kalmış bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin zorunlu bir uygulaması görülmemekte ve çocuğun okumaması aile için bir olumsuzluğa yol açmamaktadır. İlkokul, zorunlu eğitim kapsamına girmesine karşın, çocukların okutulup okutulmadığı denetlenmemektedir.

Komşulardan birisi Yağmur’un yüksek sesli müziğe tepki verdiğini görünce, annesine okula yazdırmasını, eğitim almasını sağlamasını salık vermektedir. Tepkilerinden Yağmur’un zeki bir çocuk olduğunu sezen komşusu, ihmal edilmemesi gerektiğini vurgulayınca annesi kendini savunmaktadır. Okula gitmemesi için birçok bahane sıralayan anne aslında geçersiz sebepler öne sürdüğünün farkındadır;

“Babası araştırdı, her gün onca yolu gidip gelemez... kimsemiz yok götürecek... aklı o kadarına yetmez... Geç kaldınız diyorlar... İki yaşından önce başlıyormuş eğitimi...” (...). Annemin yüzü ateş topuna dönmüştü. Sustu (Ak, 2008: 106).

Yağmur’u okula gönderme konusunda komşular babasını da uyarmaktadır. İşitme yetersizliği olan çocuklara hizmet veren okulların olduğu bilincini taşıyan bazı kişiler okula gitmemenin, eğitim almamanın sonuçlarını dillendirmektedir. Sağır-dilsiz okullarında çocukların işaret diliyle birlikte, zihinlerini aktif kullanmayı da öğrendiklerini, işitme yetersizliği olan bireylerde çocukluğun ilk yıllarında eğitimin daha etkili olduğunu ve bir dil öğrenen insanın düşünme yetisinin geliştiğini vurgular duyarlı komşular. Yağmur’un okulda belirli bir eğitim aldıktan sonra meslek edinip kendi geçimini sağlayabileceği de vurgulanır ve eğitimsiz kalırsa yaşam boyu başkasına bağımlı yaşamak zorunda kalacağı dillendirilir;

“Yazık bu oğlana! Dağ başında mıyız ustam? Sağır-dilsiz okulları var. Yazdır, bir meslek sahibi olsun bari garip. Aylak aylak mahallede dolaşırsa bela olur çıkar. Belli bir yaşa kadar işaret dilini ğrenemezse zekası da gelişemez bu zavallının... eblehleişir.” (a.g.e.,70).

Ak’ın eserinde Yağmur’a ‘sağır-dilsiz okulu’ tavsiye edilmekte ve işaret dilini öğrenmesi önerilmektedir. Dil edinimi işitme yetersizliği olan bir bireyin zihinsel gelişiminin önkoşulu gibi görülmektedir. Blatchford’un ana karakteri Nick, normal okullarda eğitim hayatına devam etmiş bir çocuktur ve özel eğitim veren bir işitme engelliler okuluna gitmeyi hayal bile edememektedir;

Terapi haberi ve okulunu değiştirmek zorunda kalma olasılığı... İşitme engelliler okulu? Hayali onu tedirgin etti. Tüm hayatı boyunca başka bir sağır çocukla taņıřmamıřtı (Blatchford, 1997: 44).

Nick telaffuzunu dzeltememesi durumunda işitme engelliler okuluna gitmek zorunda kalacaktır. Konuşma becerisi eğitimine normal bir okulda devam etmesi için yeterli görülmemektedir. Annesi oğlunun normal bir okula entegre olmasını ve konuşarak iletişim kurmasını tercih etmektedir, işitme engelliler okulunda toplumdan izole edileceği düşüncesiyle bu fikre karşı çıkmaktadır;

Nick, ya terapi yada seneye başka bir okul.” “Hım... O zaman başka bir oğula giderim.” “Hayır, Nick. İşitme engelliler okuluna *gitmeyeceksin*. Ayrıca ona ok...ul denir” (a.g.e., 14).

Hepp'in eserinde dillendirilen yatılı okul uygulamaları ve eğitim yöntemleri Nick'in annesinin endişelerinin haksız olmadığını gösterir niteliktedir. İşitme engelliler okulundaki disiplin ve katı kurallar dikkat çekmektedir. Peter kişiliğinde derin izler bırakan olaylardan birini anlatmaktadır: Çocuklar öğlen uykusuna zorlanır ve akşam erkenden yatırılır. Odalar sürekli teftiş edildiği için karşı koyma şansları yoktur. Peter sürekli kabus gördüğü için uyumayı sevmez. Bir gün rüyasında uçurumdan düştüğünü ve hiç kimsenin yardım etmediğini ve taşlaşmış kalpli, kötü insanların kendisini sıkıştırdığını gören küçük çocuk, korkudan altını ıslatır. Bu suçunu pedagoğ affetmez ve onu askıyla döver. O zamanlar dayak bir terbiye metodu olarak kabul edilirdi ve sık sık kullanılırdı. Eğitimciler öfkeyle değil, terbiye etmek, 'öğretmek' amacıyla çocukları döverdi. Daha sonra teselli vermek için konuştukları da olurdu;

Bayan Lydia ıslak çarşafımı görünce bir kıyafet askısı alıp kaba etime vurdu. Bu çok acıdı. “Eve gitmek istiyorum, buradan gitmek istiyorum, anneme geri dönmek istiyorum,” diye ağladım. “Eve gitmek istiyorum!” Beni bu şekilde cezalandırdıktan sonra, Bayan Lydia beni teselli etmeye çalıştı. O kötü biri değildi, o sadece tokat ve dayak atan geleneksel bir pedagoğdu. Sadece ender durumlarda askıyla döverdi. “Sankt Josef senin evin,” dedi, “ağlama artık, yakında burayı çok seveceksin.” (Hepp, 2007: 53).

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi çocuklar devlet güvencesiyle koruma altına alınsa da ebeveyn işlerin takipçisi olmalıdır. Onarılması güç yaraların açılmasının olası olduğu kritik yaş dönemlerinde çocuklardan sevgi ve şefkat esirgenmemelidir. Ebeveynin yaklaşımının ve örgütlenmesinin birçok yenilik için itici bir güç oluşturduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Almanya'da 60'lı yılların sonuna kadar çoğu yatılı okulda öğrenciler katı kurullarla eğitilmişlerdir. Fiziksel şiddet uygulamasının yasaklanması gibi bir takım değişimler sonucunda okullarda 70'li yıllarda daha sıcak bir atmosfer hakim olmuştur. Bu süreçte Peter'in okulunda da iki haftada bir eve çıkma izni verilmekte, pedagoğlar ve rahibeler öğrencilere daha sevecen yaklaşmaktadır.

Peter'in sınıf öğretmeni, on yıllık eğitimden sonra çocuklarını mezun ederken onların dışarıdaki tehlikelere karşı korumak için öğrencilerine mabette günlerce dua ettirmektedir. Bu ve benzeri tutumlarla öğrencileri aşağılamakta, hor görmekte ve asla işitenler gibi olamayacaklarını empoze etmekte, değersiz varlıklar olarak şartlanmış, ezik insanlar yetiştirmektedir. Peter, kendisini en önemli yıllarında şekillendiren öğretmenini hiç affetmez;

Bana çok bilgi öğrettiği için ona minnettarım, ama bugüne kadar beni ve diğerlerini karşılaştırmalarıyla aşağılamasını kabullenemiyorum. “Eskiden daha iyi değildi, ve işitme yetersizliği olanlar işitenlerden daha aptal değiller.” Bunu kendisine söylemek isterdim (a.g.e., 79).

Çocukların “Rahibe Öfke” takma adını uygun gördüğü öğretmen, onları aşağılamakta, değersiz, eksik yaratılmış varlıklar olarak görmektedir. Bambu çubuğuyla hiçbir hatayı ve itaatsizliği affetmediğini göstermektedir. “Özür” olduklarını çocuklara hissettirmekten çekinmemektedir. Peter, böylece özgüvenini yitirdiğini ve çok aşağılandığını dillendirir; “Bizi sürekli işitenlerle karşılaştırdı. Onlarla eşdeğer olmadığımızı empoze ederdi” (a.g.e., 70).

Bu konuya açıklık getirdikten sonra, işitme engellilerin eğitiminde sözel eğitimin gerekli olduğuna inanılması ve işaret dilinin çocukların konuşmasını engelleyeceği düşüncesi değerlendirilecektir. Önceki bölümlerde ifade edildiği gibi yeni bulgular, bu yaklaşımın hem pedagojik hem de sosyolojik açıdan doğru olmadığını ortaya koymaktadır. Bu konudaki araştırma sonuçlarına göre iki dillilik, başka bir deyişle işaret dili ve konuşma dilinin bir arada kullanılması, işitme yetersizliği olan çocukların, işitme yetersizliği olmayan akranlarının başarı düzeylerine yaklaşmalarını sağlamaktadır.

İşaret dilinin, işitme yetersizliği olan bireyler için ana dili işlevini gördüğü anlaşılmaktadır. Bir çocuğun engellenmeden rahat iletişim kurması sağlıklı bir gelişim için önemlidir. Böylece çocuk, işitme yetersizliğini engel olarak görmemekle birlikte, işitemediği için aşağılık kompleksi yaşamamaktadır. Eserlerde bu durumun yansımaları karşımıza çıkmaktadır.

Yağmur her ne kadar okula gitmese de okula giden ve gereksinimlerine göre özel eğitim alan çocuklarla tanışmaktadır. Okuldaki işitme yetersizliği olan bireyler tam bir dayanışma örneğidirler, özel bir topluluğun özgün bireyleri olarak yetişmektedirler. Okulda işaret dilinin yanında konuşma derslerinin de verildiği anlaşılmaktadır. Yağmurların apartmanına taşınan genç müzisyen, kuzeninin okulda öğrendiklerini Yağmur'a özel ders vererek öğretir; “Horoz Adam’ın evinde usanmadan saatlerce çalışmasaydık, özel eğitim almasaydım bu yeteneğimin su yüzüne çıkması hayaldi” (Ak, 2008: 147).

Genç müzisyen ile tanışırken işaretlerle anlaşılan Yağmur, kısa zamanda sıcak ilgisinden etkilenmektedir. Işık ağabeyi, Yağmur'a eski bir işitme cihazı takarak işitmesini sağlar. Algıladığı seslerden rahatsız olan Yağmur'a sabırla sesleri ayırt etmeyi, yorumlayıp anlamayı öğretir;

“Sesleri ayrı ayrı duymayı öğreteceğim sana. Bir günde olmaz... aşama aşama.” Benimle sabırla çalışmayı gönüllü olarak üstlenecekmiş. Yaşasın! Ablamdan, dedemden, Kazım Amca’dan sonra bir yabancı kulak vermişti sessizliğime (Ak, 2008: 141).

Işık, akraba sıcaklığı ile yaklaşmakta Yağmur'a ve her konuda güvenini kazanmaktadır. Müzisyen ağabeyi, gönüllü öğretmenliği üstlenmekte ve bildiği her şeyi Yağmur'a sabırla öğretmektedir. Bu uzun ve yorucu süreçte birbirleriyle iletişim kurmayı öğrenirler ve rahatlıkla anlaşmaya başlarlar. Yağmur öğrendikçe hayata bağlanır, insanlara yakınlık hisseder ve ürkekliğini üzerinden atar. Rahat iletişim kurma yetisi ona özgüven kazandırır; “Onunla birlikteyken yaşam, insanlar korkutmuyordu beni. Yaşamın şifrelerini bir bir önüme koyuyor, öğretiyor, yabancılığımı, korkularımı bir bir siliyordu” (a.g.e., 142).

Blatchford, gazeteci Peter’in ağzından işitme engelli özel okulu ve işaret dili eğitimini dillendirmektedir. Özel eğitim kurumların varlığından söz etmekte ve iletişim dili olarak işaret dili kullanımının sadece işitme yetersizliği olan çocukların değil, onlarla konuşmak isteyen işiten bireylerin de başvurabileceği etkin bir yöntem olduğunu vurgulamaktadır. İlgili bir araştırmacı-yazar olarak kendisinin de bu dili

öğrendiği ve Nick'e bilmediği için acıdığı görülmektedir. Peter işitme yetersizliği ile ilgili bilgiye sahip oluşunu şu şekilde açıklar;

“Ben muhabirim” (...) “Ben her zaman sıra dışı hikayelerin peşindeyim. Onun için metin telefonu kullanabiliyorum ve biraz işaret dili biliyorum. Bunları bir işitme engelliler okuluna ilişkin bir makale yazdığımda öğrendim. Dolan okulu. Onu duydun mu hiç?” (...) “Çok iyi bir okul.” (Blatchford, 1997:61).

Blatchford eserinde işaret dili kullanımını vurgulamaktadır. Nick'in tanıştığı gazeteci Peter, kendisine işaret dilini bilip bilmediğini sorar ve bazı işaretleri öğretmeyi teklif eder. Peter'in işitme yetersizliği olmamasına karşın Amerikan İşaret Dilini bilmesi ve rahat kullanması dikkat çekmektedir. Buna karşın Nick bu dili öğrenmemiştir. Annesinin işaret dilini kullanmasına karşı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumu yazar şu şekilde dillendirir;

Nick başını salladı. Televizyonda işaret dilini görmüştü, ancak kullanmasını bilmiyordu. Annesi öğrenmesini istemiyordu aslında. Ona göre, telaffuzunu geliştirmesi daha önemliydi çünkü sesi ile konuşan insanların sayısı elleri ile konuşan insanların sayısından çok daha fazlaydı (a.g.e., 58).

Peter, Nick'e işaret dilini öğrenmesini öğütler ve heyecanla işitme yetersizliği olan çocukların onu anlamasına yarayacağını anlatır. İşaret dilinin dalgıçların su altında iletişim kurmasına yaradığını da vurgular. Yazarın işaret diline yaklaşımı bu bölümde anlaşılmaktadır. İnsanların yabancı dil öğrenmesine benzetilen işaret dili öğrenimi, dilsel bir zenginliğe ve kişiliğin gelişmesine yol açacağı ima edilmekte ve işaret dilini bilmenin olumlu bir kazanım olduğu vurgulanmaktadır. Peter bir diyalogda işaret dilinin avantajlarını şöyle ifade eder;

“Nick'in anlatacağı çok şey var. Sağır çocukların onu anlaması için işaret dilini de öğrenebilir.” Annesi “işaret dili” sözcüğünü duyunca kaşlarını çattı. Ancak Peter bunu fark etmedi. Nick'e döndü. “Biliyor musun, işaret dili su altında işe yarayabilir.” Nick kaşlarını kaldırdı. Su altı mı? Harika bir fikirdi bu. Annesine göz attı. O iki dil biliyordu. Neden kendisi de bilmesin ki? (Blatchford, 1997: 137)

Blatchford'un eserinde yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi iki dillilik, başka bir deyişle işaret dili ve konuşma dilinin eşdeğer kabul edildiği bir kullanım savunulmaktadır.

4.4.2. Eserlerdeki Tıbbi ve Teknolojik Olanaklarının Karşılaştırılması

Ana karakterlerin bilişsel gelişimini ve sosyalleşmesini önemli ölçüde belirleyen eğitim olanaklarını inceledikten sonra, işitme yetersizliği olan bireylerin kişiliğini şekillendiren ve işitenlerle etkileşimi kolaylaştıran önemli etkenlerden biri olan teknolojik destekler incelenecektir. Yağmur, Peter ve Nick'in destekleyici teknolojik aletlerden faydalanma düzeyi farklılık göstermektedir. Bu konuda işitme yetersizliğinin düzeyi kadar, bilinçlenme ve ekonomik şartlar da belirleyici olmaktadır. Eserlerdeki tıbbi yaklaşıma değindikten sonra, bu üç eserde yer alan teknolojik olanaklar incelenecektir.

“Die Welt in meinen Händen” eserinde, işitme yetersizliğinin duyarlı bir aile hekimi tarafından tespit edildiği görülmektedir. Peter'in dedesinin tedavisi için eve gelen hekim, Peter'in konuşmadığını görür ve işitmediğinden şüphelenir. Çocuğu gözlemleyerek ve bazı basit uyarımlar ile test ederek bu kanısını pekiştirir ve annesine durumu açıklar. Başka bir amaçla evlerini ziyarete gelmiş olan hekim, ciddi bir alaka ile çocuğun durumunu incelemekte ve aileyi tedavi için yüreklendirmektedir. Hekimin aileyi suçlamadan, aşağılamadan duyarlı bir hassasiyetle yönlendirdiği görülmektedir. Kendi uzmanlık alanına girmediği için bir kulak-burun-boğaz uzmanına göstermelerini öneren doktor, aile bireylerin duygularını incitmemeye dikkat etmektedir;

Doktor birkaç deneme yaptı ve ailemi kulaklarımın muayene edilmesi gerektiğine ikna etti. “Kulaklarınızın tıkanmış olması ve yıkayınca tekrar iyi duyabilmesi mümkün mü?” diye sordu annem endişeyle. “Bu mümkün”, diye yanıtladı annemin tedirginliğini fark eden ve daha da büyütme istemeyen doktor. “Bakınız, Bayan Hepp, benim muayenehanem bu tarz tetkikler için uygun değil, ufaklığı KBB-doktoruna götürmeniz gerekir. Size meslektaşımın adresini yazıyorum. O Peter ile bir işitme testi yapar ve biz de durumu anlarız. Sizin yerinizde olsam daha fazla beklemezdim. Onun yaşında çoktan konuşması lazımdı. Değil mi, Peter?” (Hepp, 2007: 15).

Kulak-Burun-Boğaz doktoruna muayene olan çocuğa kısa zamanda teşhis konur ve aile kesin bir bilgi alır. Peter'in tamamen sağır olduğunu ve ameliyat veya başka yöntemlerle düzelmeyeceğini söyler doktor. Aile hekimi ve KBB- doktoru

çocuğu sigorta kapsamında, devlet güvencesiyle muayene eder ve gerekli tetkikleri ailenin ayrıca talebi olmadan yapar.

Ancak durumu olduğu gibi kabul edip çocuğunu kaderine terk etmeyi reddeden ebeveyn başka çareler arar. Oğlunu işitme yetersizliği konusunda ihtisaslaşmış bir Kulak-Burun-Boğaz profesörüne muayene ettirir çaresiz anne. Bu özel ve kapsamlı muayene ve tetkiklerin sigorta tarafından karşılanmadığını ve özel ödenmesi gerektiği görölmektedir. Sonuçta profesörün söyledikleri daha önce söylenenlerin tasdiki olur, başka bir deyişle devletin sağladığı olanaklarla yapılan tetkikler ihtiyacı karşılamıştır;

Profesör başını salladı. “Maalesef sizi hayal kırıklığına uğratmak zorundayım, Bayan Hepp. Oğlunuz sağır ve şimdiki verilere göre en ufak bir işitme kısıntısının da olmadığını zannediyorum. Ama bu daha sonra tekrar tetkik edilmeli. Bu, kulağının ne ilaçlarla ne de ameliyatla düzeltilebileceği anlamına gelir, anlıyor musunuz?” Annem başını sallayarak onayladı (a.g.e., 18).

Profesörün, aileyi çocuğun eğitimiyle ilgilenmesi için yüreklendirdiği ve çocuğun başarılı bir birey olacağını vurguladığı görölmektedir. Uzman doktor konuya ilgiyle eğilir ve üstün zekalı olan Peter’den ümitlerin kesilmemesi gerektiğini vurgular; “Peter sağır, fakat üstün zekalı, hayatta yolunu bulacak bir çocuk. O teşvik edilmeli. Konuşmasını sağlayın, ona destek verin, o zaman her şey düzelir.” (a.g.e., 15).

“Horoz Adam ve Korsan” adlı eserde Hepp’in eserinden tamamen farklı olarak, Yağmur’un dağ köyünde yaşıyan, okumamış olan ailesi onu kente, doktora götürmeyi, muayene ettirmeyi ve işitme yetersizliğini tedavi ettirmeyi hiç düşünmemektedir. Doğa kanunu gibi çocuğun işitmemesini de değişmez bir olgu olarak kabul etmektedirler. Ancak uğursuzluk, tutukluk, büyü gibi ihtimallere karşı dedelere, hocalara götürüp okutmayı uygun görmekteirler. Yağmur’un işitme yetersizliği hiç tetkik edilmediği için, işitme kaybının derecesi ve niteliği bilinmemektedir.

Yağmur, radyonun sesini derin bir titreşim olarak içinde hisseder ve kulaklarındaki sessizliği bozan vızıltıya yol açmasından hoşlanır; “Radyo açıldı. Doğru dürüst işitmesem de kulağımın kaşıntısından içli bir türkünün çaldığını sezebiliyordum” (Ak, 2008: 70).

Apartmana taşınan müzisyen gençle kolay iletişim kuran Yağmur, evindeki büyük hoparlörleri, çocukken köy panayırında gördüğü ve kulağını yapıştırarak titreşimini hissettiği ‘kara kolonlara’ benzetmektedir. Çok yüksek sesleri duyabildiğini o zaman anlamış ancak kimseye anlatamamıştır. Bazı günler evin yakınlarındaki diskoya gider, ses ayarı yapılırken hoparlörlere dayanıp dinlediği, içine akıttığı titreşimleri algılayarak rahatlar; “Titriyordu duvarlar, kolonlar. Söylemedim anneme, o günden sonra her gün gittim oraya. Kolonlara dokundum mu, titreşimden sesi öyle güzel duyuyordum ki!” (a.g.e., 140).

Blatchford’un eserinde Nick’in tıbbi tedavisine ilişkin bilgi yer almamaktadır, ancak Nick’in faydalandığı teknolojik aletlere geniş yer verilmektedir. Nick, metin telefonunu birçok yerde yaşamının doğal bir parçası olarak kullanır. Eserde bu cihaz çok ayrıntılı bir şekilde tanıtılır;

Metin telefonunun kılıfını açtı. Bu üzerinde dar dikdörtgen bir ekranı olan bir daktilo klavyesi vardı. Tuşlanan sözcüklerin yansıdığı ekranın üzerinde iki plastik vantuz bulunuyordu. Ahizeyi aşağıya bakacak şekilde vantuzların üzerine yerleştirdi. Yazı telefonundan yapılan aramalar sadece aynı işlevde olan cihazlardan karşılanabildiği için Nick’in annesinin ekolojik ürün dükkanında da bir tane bulunuyordu.” (...) Maine’de babasının da metin telefonu vardı kulübesinde (Blatchford, 1997: 41-42).

Nick gerekli teknolojik altyapıya sahip olduğu için metin telefonunu etkin kullanmaktadır. Öyle bir cihazı olmayan kişiler Connecticut telefon santralini arayarak metin telefonuna bir mesaj gönderme olanağına sahiptirler. Yazar bu teknolojik ayrıcalıklardan söz eder ve şu açıklamayı yapar; “Santral, öyle bir telefonu olmayanların metin telefon mesajlarını karşı tarafa iletir. Nick bazen Bayan Graves’i santralden arardı...” (a.g.e.,50).

Televizyon Blatchford'un ana karakterin faydalandığı başka bir teknolojik alettir. Nick, televizyonu hobisi olan su altı dünyasını araştırmak ve anlamak için etkin kullandığı gibi, normal yayın akışında yer alan programları da altyazılı olarak seyretmektedir. Televizyonu video filmi seyretmek için medya aracı olarak kendi yetisine uygun olarak kullanabilmektedir;

Oturma odasına gitti ve televizyonu açtı. Doğa belgeseli yoktu. Altyazısı olan tek şovda çok konuşan bir sürü insan vardı. Nick en çok sevdiği videoyu taktı, ayakucunda Wags ile birlikte koltuğa uzanıp bir buçuk saat su altı macerası seyretti (a.g.e., 45).

Televizyon, Yağmur'un can sıkıntısını alan önemli bir araçtır. Evde yalnızken değiştirerek seyrettiği programlarda farklı insanlar, farklı yöreler ve gelenekler görmektedir. En çok önemseydiği ise taklit ettiği çizgi film kahramanlarıdır. Yağmur okur- yazar olmadığı için televizyonun sadece görüntülerinden faydalanabilmektedir.

Peter Hepp işitme engelliler okulunda televizyon seyretme imkanına sahip değildir. Ancak o yıllarda yatılı okulda standart bir uygulama vardır. Her çocuk işitme cihazı kullanmak zorundadır. 70'li yılların teknolojiyle işitme derecesi tam tespit edilemediği için işitme olasılığına karşı bütün çocuklar cihazlandırılmaktadır. Böylece işitme kırıntısı olan çocukların sinir hücreleri uyarılmakta ve işitme yetisi biraz geliştirilmiş olmaktadır. Düşük bir ihtimale karşı, birçok çocuğa takılan cihazların masrafını sosyal güvenlik kurumu karşılamaktadır. Böylece ebeveynde de çocuklarına iyi bakıldığı kanısı oluşmakta ve psikolojik rahatlama meydana gelmektedir;

Bizim okulumuzda bütün çocuklar, duysun veya duymasın, işitme cihazı kullanmak zorunda idi. Bu bir zorunluluktur. Aslında iyi niyetle yapılan bir şeydi. O zamanlar işitme kaybının derecesi tam tespit edilemediği için, cihazlarla işitme sinirlerini uyarmayı ümit ederek bir ihtimal var olan işitme kırıntısını aktif hale getirmeyi amaç (Hepp, 2007: 57).

“Die scharlachrote Feder” adlı eserin kahramanı Nick de işitme cihazı kullanmaktadır. Cihaz çocuğun doğal bir parçası olmuştur. Yüzmeye giderken hariç, her zaman takmaktadır. Eserde cihazdan şu şekilde söz edilir; “Nick işitme cihazını sağ kulağından sıyırıp kapattı ve mutfak çekmecesine attı” (Blatchford, 1997: 9).

Nick büyük ölçüde dudak okuyarak iletişimini sağlamasına karşın teknolojik araçlardan da faydalanmaktadır. İşitme cihazını önemli bir destekleyici olarak kullandığı görülmektedir; “Annesi ona işitme cihazını uzattı. “Sürekli yeni sorular çıkıyor, Nick. İnsanlara karşı sabırlı olmalısın...” (a.g.e., 141).

Nick’in kullandığı işitme cihazı sadece güçlü sesleri algılamasına yardımcı olmaktadır. Bu işitme aracı zannedildiği gibi işiten bir bireyin işitme düzeyini yakalamasını sağlamamaktadır. Yazar metinde buna benzer bilgileri okuyucunun anlayışına sunmaktadır. Nick sadece çok güçlü sesleri duyabilmektedir; “Direksiyonda oturan papağan duraksamadan ciyaklıyordu. Nick bile işitme cihazından duyuyordu” (a.g.e., 155).

Ak’ın eserinde işitme cihazından faydalanma durumu diğer iki eserden çok farklıdır. Herhangi bir kuruma götürülmeyen ana karakter, başka bir çocuğun işitme cihazını kullanmaktadır. Aslında hassas ölçümlerle kişiye özel işitme düzeyine göre ayarlanır cihazlar. Müzisyen Işık’ın kuzeninden kalma eski işitme cihazını takan Yağmur, işitebildiğini anlar. İşitme cihazları dış kulak yapısıyla bire bir örtüşen kişiye özel kalıplarla dış kulağa yerleştirildiği için başka birisinin cihazını takarken kulaktaki farklı çıkıntılar ve girintilere uyarlamak, boşlukları doldurmak zor olur. Işık, bu sorunu yapışkan bantlarla çözer;

İşitme engelli bir kuzeni varmış. Boz deri bir çantadan bir işitme aleti çıkardı, kulağıma yerleştirdi. (...) Kulaklığı kulaklarımın içine yerleştirmek zordu. Kulağıma tam oturmuyor, uğraştırıyordu (Ak, 2008: 140).

Yağmur’da işitme kısıntısı olduğu anlaşılmaktadır ancak hiç ilgilenilmediği için, başka bir deyişle çocukluğunda beynin işitme merkezine uyarı gitmediği için sesleri seçici bir algı ile yorumlayamamaktadır. Buna karşın Yağmur, ‘sesli dünyanın’ bir parçası olmanın, işitenlerle eşdeğer olmanın keyfini yaşamaktadır;

Ses akıyordu kulaklarıma. İşitme aleti dünyanın seslerini yükseltiyor, beni de bu dünyanın parçası kılıyordu. Duvar kadar sağır değildim ama şimdi herkes gibiyim. Bal gibi işiten kulaktı kulaklarım! (a.g.e., 140).

Görüldüğü gibi teknolojik yardımcı cihazlardan yararlanma düzeyi incelenen üç eserde farklılık göstermektedir. Yağmur var olan işitme kısıntısına rağmen cihazlanmaması sonucunda işitmekten yoksun kalmasına karşın Peter en ufak bir işitme kısıntısının olmamasına rağmen okul hayatı boyunca cihaz kullanmak zorunda bırakılmaktadır. Alman yazarın eserinde işitme cihazı sigorta kapsamında karşılanırken Türk yazarın eserinde hayırsever komşunun rastlantı sonucu eski ve ayarsız bir cihazı hediye etmesi söz konusudur. Amerikan yazarın eserinde maliyetin karşılanması netlik kazanmamakla beraber çocuğun düzenli olarak cihazlandığı anlaşılmaktadır.

SONUÇ

“Sorun Odaklı Yazında İşitme Yetersizliğine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım” başlıklı bu tez çalışmasında, Claire Blatchford’un “Die scharlachrote Feder”, Peter Hepp’in “Die Welt in meinen Händen” ve Sevim Ak’ın “Horoz Adam ve Korsan” adlı eserleri işitme yetersizliği olgusu bakımından karşılaştırılmıştır. Adı geçen eserlerde öne çıkan ana karakterlerin, Amerika, Almanya ve Türkiye’deki yaşantılarına, birçok açıdan değerlendirme yoluyla açıklık getirilmiştir. Karşılaştırmalı Edebiyat Biliminin çalışma yöntemlerinden biri olan eklektik yöntem esas alınmıştır. Eserlerdeki ana karakterleri etkileyen işitme yetersizliği olgusunu psikolojik ve sosyolojik açılardan inceleme olanağını elde etmek için karşılaştırma sonucunda üç farklı kültürden etkilenen üç farklı ana karakterin belirgin farklılıkların yanında birçok benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır.

Eserler arasında eğitim olanakları, tıbbi destek ve aile faktörü gibi çevresel etmenlerin farklılık göstermesine karşın, evrensel kalıpyargılardan etkilenen toplumun tepkilerinde benzerlikler saptanmıştır. İşitme yetersizliği olan ana karakterlerin benlik algısında ve iletişim yöntemlerinde benzerliklerin yanında farklılıklar da görülmüştür.

Dört bölümden oluşan tez çalışmasının birinci bölümünde araştırmanın altyapısını oluşturan bilgiler inceleme konusu yapılmıştır. Özürlülük, engellilik, yetersizlik ve özel gereksinim kavramlarının anlam ve çağrışımlarından sonra, işitme kaybının tanımına, çeşitlerine ve nedenlerine açıklık getirilmiştir. “İşitme Yetersizliğinin Tarihçesi” başlığı altında, tarihsel süreçte işitme yetersizliğine ilişkin olumsuz yaklaşımların, “sağırılığı” dilsizlik ve aptallık ile bağdaştıran kalıpyargıların etkisinden doğduğu kanıksanmıştır.

Bu algının değişmesinde etkin olan tıbbi gelişmelere ve teknolojik imkanlara yer verilmiştir. Devamında 18. yüzyıldan günümüze yenilenen pedagojik metotlarla şekillenen eğitim yaklaşımları ve işitme yetersizliği olan bireylerin konuşma dilini veya işaret dilini öğrenmeleri ve kullanmaları konusundaki görüş ayrılıklarından

doğan, son noktada iki dil /iki kültür (bilingual) yönteminin benimsenmesi konusuna açıklık getirilmiştir. “İşitme Yetersizliğinin Toplumsal Boyutu” başlığı altında işitmenin uyumlama (oryantasyon sağlayıcı) yönü, dil edinimi ve iletişim kurma becerisiyle birlikte, sosyalleşmedeki önemi ve bilişsel gelişim ile ilintisi ele alınmıştır. İşitenlerle işitmeyenler arasında bulunan iletişimsel bariyerlerin, dilsizlik ve zeka geriliği yanlısamalarına yol açma potansiyelini de beraberinde getirdiği için, kaçınma davranışlarında bulunulduğu saptanmıştır.

İkinci bölümde Birleşmiş Milletlerde işitme yetersizliği olan bireylere tanınan, kendini gerçekleştirme hak ve özgürlükler incelendikten sonra Amerika, Almanya ve Türkiye’deki yaygın anlayış ve yaklaşım ile birlikte kurumların ve yasaların sağladığı olanaklar ele alınmıştır. Adı geçen ulusların özel gereksinimli vatandaşlara ilişkin verilerine, dernek etkinliklerine, sunulan eğitim olanaklarına ve teknolojik gelişmelerden faydalanma potansiyeline açıklık getirilmiştir. Amerika ve Almanya’da işitme yetersizliği olan bireylerin yaşam koşullarına ilişkin bilgilerin istatistiksel verilerle desteklenmesine karşın, Türkiye’de araştırmaların yetersizliği ve tahmini değerlerle hareket edilmesi dikkat çekmiştir.

ABD’de “Sağır alt kültürü” ve üçüncü büyük dil olan “Amerikan İşaret Dili” ile toplumda belirgin bir yer edinmiş olan işitme yetersizliği olan bireylerin, eğitimde sözel metodun dayatılmasına karşın, anadilleri olan işaret dilinin kullanımını ve etkinleştirilmesini savundukları görülmüştür. Biyonik kulak uygulamasını da, işitmeyen fakat kendi kültürü ve dili olan bireyleri, işitenlerin dünyasında az işiten “yetersiz-engelli” bireyler haline getirdiği gerekçesiyle reddettikleri görülmüştür. Amerika’da işitme yetersizliği olan bireylerin sosyal güvencesinin olmadığı, buna karşın Almanya’da işitme yetersizliği olan bireylerin tıbbi tedavilerinin, teknolojik yardımcı aletlerinin ve rehabilitasyon çalışmalarının tümünün devlet güvencesiyle sağlandığı anlaşılmıştır.

Almanya’da çeşitli yöntemler uygulayan okullar arasında kendi seçimini yaparak eğitimini tamamlama olanağına erişen ve genelde iki dilliliği benimseyen

işitme yetersizliği olan bireylerin, sosyalleşme sorunu yaşamadıkları ve farklı bir anadili olan onurlu insan portresini çizdikleri görülmüştür.

Türkiye’de yasal düzenlemelerin ve ilkelerin gerçekliği yansıtmadığı, teorinin pratikte uygulanamadığı görülmüştür. Sosyal devlet olma ülküsünün gereği olan hizmetlerin yetersiz kaldığı ve işitme yetersizliği olan vatandaşların sadece %50 kadarının sosyal güvencesinin olduğu saptanmıştır. İşitme yetersizliğinin “sağlık sorunu” olarak algılandığı ve ekonomik durumun yetersiz olması nedeniyle en önemli beklentinin parasal katkı olduğu anlaşılmıştır. Çelişkili verilerden anlaşıldığı üzere işitme yetersizliği olan çocukların çok geç cihazlandırıldığı ve sadece %5-10’unun eğitim olanaklarından faydalandığı anlaşılmıştır.

Üçüncü bölümde Amerikan yazar Claire Blatchford’un, Alman yazar Peter Hepp’in ve Türk yazar Sevim Ak’ın biyografileri yer almıştır. Ayrıca yapılan incelemelerin ve yorumların daha iyi anlaşılmasını sağlayan, “Die scharlachrote Feder”, “Die Welt in meinen Händen” ve “Horoz Adam ve Korsan” adlı eserlerin özetlerine yer verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, adı geçen eserlerdeki ana karakterler, Nick, Peter ve Yağmur, işitme yetersizliği olgusu bakımından bireysel ve sosyal açıdan incelenmiştir. “İşitme Yetersizliği Olgusunda Aile Rolünün Karşılaştırılması” başlığı altında aile bireylerinin tutum ve davranışlarının çocuk psikolojisi üzerindeki etkileri irdelenmiştir. Çocuğunun özel gereksinimli olduğunu öğrenen ailelerde genelde yaşanan reddetme, öfke, suçluluk, depresyon, utanç, hüzn gibi duyguların Hepp ve Ak’ın eserlerinde yaşandığı, Blatchford’un eserinde ise ilk yıllara yer verilmediği ve doğrudan kabul aşamasının görüldüğü anlaşılmıştır.

Üç eserde de aile tutum ve davranışının, çocukların eğitilerek geliştirilmesi konusunda farklı yansımaları yol açtığı görülmüştür. Peter’in, ebeveyninin özveri ve teşvikiyle, yatılı işitme engelliler bölge okulunda özel eğitim aldığı, Nick’in, annesinin tercihiyle ‘normal’ bir okula devam ettiği ve Yağmur’un ebeveyninin isteksizliği, ekonomik yetersizliği ve bilinçsizliği nedeniyle eğitimsiz kaldığı

anlaşılmıştır. Dede şefkati ve abla-kardeş dayanışmasının yaşandığı kalabalık aile ortamında büyüyen Yağmur ve Peter'e karşın, Nick'in sadece annesiyle beraber yaşadığı görülmüştür. Eserlerde işitme yetersizliği olan çocukların sorumluluklarının büyük ölçüde anneye yüklendiği görülmüştür. Bu bağlamda genel kanaatin tersine özel gereksinimi olan bireylerin varlığının annelerin suçu olmadığı vurgulanmalıdır. Aksine onların onurlu bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli olanakların sağlanması tüm aile bireylerinin olduğu kadar toplumun da sorumluluğu kapsamında ele alınması gerekmektedir.

İşitme yetersizliği olan çocukların kişiliklerinin ele alındığı kısımda, eserlerdeki ana karakterlerin benlik algısı ve iletişim kurma yöntemleri ve becerileri karşılaştırılmıştır. Peter'in kendini değersiz, eksik yaratılmış ve kısıtlanmış hissetmesine karşın, Nick'in özgüveni yüksek, topluma meydan okuyan bir çocuk olduğu görülmüştür. Yağmurun, hayal dünyasına sığınıp peri olduğunu düşünerek kendisini olumsuz etkilerden koruduğu anlaşılmıştır. Yağmur'un eğitim görmediği için doğaçlama işaretler ve beden diliyle iletişim kurduğu, daha sonra özel ders olarak konuşma dilini ve işaret dilini öğrendiği görülmüştür. Blatchford'un ana karakteri sadece konuşma dilini kullanırken, Peter Hepp'in anadili olarak işaret dilini ve ayrıca konuşma dilini kullandığı anlaşılmıştır. Üç ana karakterin ortak iletişim yönteminin beden dili, dudak okuma, jest ve mimikler olduğu saptanmıştır.

Eserlerde toplumun işitme yetersizliğine yaklaşımında uluslar arasındaki farklar ve benzerlikler irdelenmiştir. Gelişmişlik ve bilimsellik düzeyine göre değişen yaklaşımlar ele alınmıştır ve 'zeka geriliği' yakıştırmasını içeren kalıpyargıların evrenselliğine, başka bir deyişle farklı kültürlerde benzerlik göstermesine dikkat çekilmiştir. İşitme kaybindan doğan sessizlik, anlamsız bir boşluk veya düşünme yetisinden yoksunluk olarak ortaya çıkan stereotip algının, her üç toplumdada "sağır-dilsiz-aptal" yakıştırmasına yol açtığı görülmüştür.

Kurumsal olanakların incelendiği bölümde eserlerde yer alan ana karakterlerin eğitim olanakları ve teşhis-tedaviden faydalanma düzeyleri ele alınmıştır. İşitme yetersizliği olan ana karakterlerin okullaşması, eğitim şartları,

toplumla kaynaştırma düzeyi ve ayrıca tıp ve teknoloji ile desteklenme olanakları karşılaştırılmıştır. Eserlerin yer aldığı Amerika, Almanya ve Türkiye’deki farklı olanakların, uygulamaların ve yaklaşımların ana karakterler üzerindeki etkileri inceleme konusu yapılmıştır.

Bu karşılaştırma çalışmasının çıkarımlarından biri, işitme kaybından kaynaklanan iletişim sorunları yaşayan işitme yetersizliği olan bireylere daha kaliteli bir yaşam düzeyinin sağlanması için toplumsal, kurumsal ve bireysel sorumlulukların yerine getirilmesinin büyük önem taşımasıdır.

Türkiye’de eğitim-öğretimden faydalanma ve böylece etkin bir iletişim yöntemine erişme oranının hala çok düşük olmasına karşın Almanya’da yarım asır öncesinden itibaren tüm işitme yetersizliği olan bireylerin eğitime dahil edildiği ve günümüzde daha insancıl bir yaklaşımla aile desteğine önem verildiği anlaşılmıştır. Amerika’da, sadece işaret dilinin kullanıldığı Gallaudet Üniversitesi’nin varlığından da anlaşıldığı gibi, Avrupa’daki yaklaşımlardan öte, “sağır kültüründen” yola çıkarak iki dilli /iki kültürlü eğitim modelleri talep edilmektedir. Bu bağlamda işitme yetersizliği olan çocukların biyonik kulak ve zorlu konuşma terapileriyle işitenlerin dünyasına entegre olmaya zorlanmalarını, başka bir deyişle “sağır”, fakat kendine özgü işaret dili olan bireylerin, cerrahi bir girişimle “ağır işiten” ve konuşma dilini ‘yetersiz’ kullanan bireyler haline getirilmelerini eleştiren etkin sivil toplum kuruluşları dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak işitme duyusundan yoksunluğu diğer duyularla, özellikle de görsel algı ile giderebilen, en az işitenler kadar zeki olan işitme yetersizliği olan bireylerin kendi ana dilleri olan işaret dilini geliştirme ve kullanma olanaklarına erişebilmeleri için gerekli altyapı oluşturulmalıdır. Bunun yanında işiten dünyanın bir parçası olarak var olabilmeleri, sosyalleşebilmeleri ve onurlu bir kişilik geliştirebilmeleri için, konuşma ve yazı dilini öğrenme olanakları da sağlanmalıdır. Yabancı dil öğreniminin ve çok dilliliğin teşvik edildiği modern insanın dünya görüşünde, etkili bir görsel iletişim metodu olan işaret diline de diğer yabancı diller kadar önem verilmelidir.

Bilgi ve deneyim aktarımının hızlandığı küreselleşen dünyada farklı ulusların gözlemlenmesi sonucunda, yaşanmış olumsuz deneyimler tekrar edilmeksizin pozitif yaşantılardan ders çıkarma ve birikimlerden faydalanma gereksinimi görülmektedir. Özel gereksinimli yeni nesil insanlarımıza zaman kaybettirmemek için gerek kurumsal gerek bilimsel düzlemde (devlet yetkilileri, akademisyenler ve eğitimciler) koşulları düzeltme yolunda ilerlerken diğer ulusların deneyimlerinden faydalanılmalı ve kendi kültürümüze uyarlanan çıkarımlar hayata geçirilmelidir.

Bu konuda edebiyatın gücü de küçümsenmemelidir. Sorun odaklı yazında, özellikle de “özürlülük” temasında ciddi boşlukları olan Türk edebiyatını yeni kazanımlarla renklendiren yazarlar, takdir ve yeni açılımlara teşvik edilmelidirler. Bu bağlamda Sezgin Vuran’ın, özel gereksinimli çocuklar temasına ilişkin yazınsal metin boşluğunu doldurma çabasıyla kaleme alınan öyküler derlemesi olumlu gelişmelere örnek verilebilir (Vuran, 2005). Toplumun bilinçlenmesi ve duyarlılık kazanması, hiç kuşkusuz yetenekli yazarlarımızın, okurlarının bilinçaltını yazınsal metinlerle şekillendirmesi ile mümkün olacaktır. Bireylerin yüzde onunun özel gereksinimli bireylerden oluşan bir toplumun, çağdaş ve insancıl bir düzeye ulaşabilmesi için bu gerçeklikle yüzleşmesi kaçınılmazdır. Evrensel dünya görüşünün önemli bir parçası olma iddiasıyla ilerleyen Türkiye’nin bu ve benzeri tartışmalara gebe olduğu anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

Ak, Sevim. (2008). *Horoz Adam ve Korsan*, 2. Basım, Can Yayınlar, İstanbul.

Ak, Sevim. (Çevrimiçi) <http://www.sevimak.com/>, 2 Eylül 2010.

Akçamete, Gönül. (2003). *İşitme Güçlüğü Olan Çocuğuma Nasıl Yardımcı Olabilirim? Anne- Babalar için El Kitabı*, 2. Baskı. Anı Yayıncılık, Ankara.

Akçamete, Gönül. (2005). “İşitme Yetersizliği Olan Çocuklar”. Ataman, Ayşegül. (Ed.). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Geliştirilmiş 2. Baskı. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, ss.311-357.

Akkök, Füsün. (2005). “Farklı Özelliğe Sahip Çocuk Aileleri ve Ailelerle Yapılan Çalışmalar”. Ataman, Ayşegül. (Ed.). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Geliştirilmiş 2. Baskı, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. Ankara. ss.119-139.

Anadolu Verlag, (Çevrimiçi)

<http://www.anadolu-verlag.de/downloads/kinderbuchanadolu.pdf>, 2 Eylül 2010.

Arendt, Hannah. (1979). *Vom Leben des Geistes Band I – Das Denken*, Piper Verlag, München.

Ataman, Ayşegül. (Ed.). (2005). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Geliştirilmiş 2. Baskı, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. Ankara.

Aufgaben und Ziele des Deutschen Gehörlosen-Bundes, (Çevrimiçi), http://www.gehoerlosen-bund.de/dgb/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=41&Itemid=53&lang=de, 30 Mart 2011.

Avcıoğlu, Hasan. (2008). “İşitme Yetersizliği Olan Öğrenciler”. Diken, İbrahim H. (Ed.). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, Ankara: Pegem Akademi, ss. 167-215.

Barnes and Noble, (Çevrimiçi) <http://search.barnesandnoble.com/Becoming/Claire-H-Blatchford/e/9781584200222>, 18 Eylül 2010.

Başkent Üniversitesi, (Çevrimiçi)

<http://www.baskent.edu.tr/~scanan/sesweb/kulak.htm>, 3 Mart 2011.

Batshaw, M. L. (2002). *Children with disabilities*, Brookes, Baltimore.

Bewertung der eigenen Lebenssituation, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (çevrimiçi), <http://www.bmfsfj.de/bmfsfj/generator/Publikationen/genderreport/9-Behinderung/9-7-Soziale-netzwerke/9-7-2-bewertung-der-eigenen-lebenssituation.html>, 21 Aralık 2010.

Beyin Anatomisi, (Çevrimiçi) <http://www.turkforum.gen.tr/vforum/beyin-anatomisi-t474134.html>, 19 Nisan 2011.

Blatchford, Claire. (1997). *Die scharlachrote Feder*, Erika Klopp Verlag, München.

Bleidick, U. (1992). *Betrifft Integration: behinderte Schüler in allgemeinen Schulen, Konzepte der Integration, Darst. U. Ideologiekritik*, Carl Marhold Verlagsbuchhandlung, Berlin.

Bollag, Fiona (2006). *Das Mädchen, das aus der Stille kam*, Ehrenwirth, München.

Braunsteiner, Marie-Luise. (1993). “Erfahrungen mit praeventiver Integration an der Wiener Schwerhörigenschule”, *Hörgeschädigtenpaedagogik*, 47. Yıl. H.2. 1993, ss.103-107.

Bundesministerium für Arbeit und Soziales. *Übereinkommen der Vereinten Nationen über die Rechte von Menschen mit Behinderungen tritt in Kraft*. (Çevrimiçi) http://www.bmas.de/portal/25970/2008_04_30_rechte_von_menschen_mit_behinderungen.html, 22 Kasım 2011.

Butters, Ingo. Gesundheitssystem der USA. *Selbst ist der Bürger*, Süddeutsche Zeitung, 05.11.2002, (Çevrimiçi) <http://www.sueddeutsche.de/politik/gesundheitsystem-der-usa-selbst-ist-der-buerger-1.303285>, 18 Mart 2011.

Can Yayınları, (Çevrimiçi) http://www.canyayinlari.com/LabourerDetails_Sevim-Ak_726.aspx, 2 Eylül 2010.

Cavkaytar, Atilla. (2007). “Ailelerle Birlikte Çalışma”. Eripek, Süleyman. (Ed.). *Özel Eğitim*, Anadolu Üniversitesi Yayını no: 1411. Açıköğretim Fakültesi Yayını no:756. Eskişehir, ss.171-193.

Cavkaytar, Atilla. (2008). “Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar ve Özel Eğitim”, Diken, İbrahim H. (Ed.). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, Pegem Akademi, Ankara, ss.1-28.

Cochlear Implant Cost, *How Much Does a Cochlear Implant Cost?*, August 2010 (Çevrimiçi) <http://www.costhelper.com/cost/health/cochlear-implant.html>, 18 Mart 2011.

Deaflife, *History*, (Çevrimiçi) <http://www.deaflife.com/history.html>, 23 Mart 2011

Demir, Ömer ve Mehmet Aysoy, Devlet İstatistik Enstitüsü Özürlüler İdaresi Başkanlığı, *2002 Türkiye Özürlüler Araştırması - SIS, 2002 Turkey Disability Survey*, (Çevrimiçi) http://www.ozida.gov.tr/arastirma/tr_ozurluler_arastirmasi/blm1.pdf, 10 Şubat 2011.

Deutscher Schwerhörigenbund, (Çevrimiçi) <http://www.schwerhoerigen-netz.de/MAIN/home.asp>, 30 Mart 2011.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı – Türkiye Özürlüler Araştırması*, (Çevrimiçi) <http://www.ozida.gov.tr/?menu=arastirma&sayfa=oztemelgosterge>, 10 Şubat 2011.

Difference, National Association of the Deaf, (Çevrimiçi) <http://www.nad.org/about/infocenter/infotogo/dcc/difference.html>, 23 Mart 2011.

Diken, İbrahim H. (Ed.). (2008). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğiti*, Pegem Akademi, Ankara.

Ding, Herbert ve Ursula Horsch. (1990). *Materialien zur Früherziehung hörgeschädigter Kinder*, 4. verbesserte Auflage, Julius Groos Verlag, Heidelberg.

Ebbinghaus, H. Ve Hessmann, J. (1989). “Gehörlose Gebaerdensprache Dolmetschen Chancen der Integration einer sprachlichen Minderheit”. Prillwitz, S. (Ed.). *Internationale Arbeiten zur Gebaerdensprache und zur Kommunikation Gehörloser*. 7.Baskı. Signum, Hamburg.

Eberwein, Hans. (1995). “Zur Kritik des sonderpaedagogischen Paradigmas und des Behinderungsbegriffs”, *Zeitschrift für Heilpaedagogik* 10, ss.468-476.

Eğitim, İşitme Engelliler Federasyonu, (Çevrimiçi) <http://www.ief.org.tr/education/show/id/3> ,5 Nisan 2011.

Engellilere Karşı Görev Ve Sorumluluklarımız, Diyanet İşleri Başkanlığı, (Çevrimiçi) <http://www.diyanet.gov.tr/turkish/hutbe/2006/20060505.htm>, 19 Nisan 2011.

Eripek, Süleyman. (Ed.). (2007). *Özel Eğitim*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını no: 1411, Açıköğretim Fakültesi Yayını no:756.

Eripek, Süleyman. “Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Özel Eğitim”, Eripek, Süleyman. (Ed.), *Özel Eğitim*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını no: 1411. Açıköğretim Fakültesi Yayını no:756, ss.1-14.

Eskişehir dünyaya örnek oldu, 20 Ağustos 2009 (Çevrimiçi) <http://www.engellihaberleri.com/haber-eskisehir-dunyaya-ornek-oldu-t2244.html>, 10 Ocak 2011.

Feige, Hans- Uwe. (1998). “Der Hörgeschädigte in der christlichen Gemeinschaft”, *SVB- Nachrichten*, Schwerhörigen Verein Berlin e. V. Ausgabe 3/1998 ss.8-9.

Furth, H. (1972). *Denkprozesse ohne Sprache*, Päd. Verlag Schwann, Düsseldorf.

Goffman, E. (1974). *Über Techniken der Bewältigung beschädigter Identität*, Stigma, Frankfurt.

Goffman, E. (1974). *Über Techniken der Bewältigung beschädigter Identität*. Stigma. Frankfurt/M.

Göpfert, E. (1899). "Die Stellung der Schriftform im Sprachunterricht der eigentlichen, insbesondere der schwachbefähigten Taubstummen", Forchhammer, G. *Der imitative Sprachunterricht in der Taubstummenschule auf der Basis der Schrift*, Schneider Verlag, Leipzig.

Gramsci, Antonio. (1967). *Philosophie der Praxis- Eine Auswahl*. Christian Riechers (çev.). Schleswig, Frankfurt.

Günther, K. B. (1985). *Schriftsprache bei hör- und sprachgeschädigten Kindern. Bedeutung und Funktion für Sprachaufbau und Entwicklung, dargestellt am Beispiel gehörloser Kinder*. Julius Groos Verlag. Heidelberg.

Günther, K.-B. (1998). "Von der Taubstummenanstalt zum Ressourcen- und Förderzentrum für Hörgeschädigte", *Hörgeschädigte Kinder* 35. Yıl. H2. 1998, ss.63-71.

Hagemeyer, Friedrich W. (1987). "Computer", Ulrich Troitzsch ve Wolfgang Weber (Ed.), *Die Technik- Von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Yenilenmiş Baskı, Braunschweig, ss.432-443.

Hallahan, P.D. ve Kauffman, M.J. (1994). *Exceptional children: Introduction to special education*, 6. Baskı, Allyn and Bacon, Boston.

Healthy Living, *Paying For Your Hearing Aid*, July 2009 (Çevrimiçi) <http://www.consumerreports.org/health/healthy-living/home-medical-supplies/hearing/hearing-aids/paying-for-your-hearing-aids/hearing-aids-how-to-buy.htm>, 18 Mart 2011.

Hear It, Ersparnisse gleichen die Kosten aus (Çevrimiçi) <http://german.hear-it.org/page.dsp?page=1828>, 5 Nisan 2011.

Hear It, *Evaluation der sozialen und ökonomischen Kosten von Hörbehinderungen*, (Çevrimiçi) <http://german.hear-it.org/page.dsp?area=138>, 3 Nisan 2011.

Hear It, *USA - Organisation und Finanzierung* (Çevrimiçi) <http://german.hear-it.org/page.dsp?page=1268>, 18 Mart 2011.

Hearing Aid, (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/Hearing_aid, 18 Mart 2011.

Hearing Loss Association of America, *Financial Assistance For Hearing Aids And Personal Assistive Technology*, (Çevrimiçi) <http://www.hearingloss.org/support/financial.asp>, 18 Mart 2011.

Heiden, H.-G. (Ed.). (1996). *“Niemand darf wegen seiner Behinderung benachteiligt werden” - Grundrecht und Alltag: eine Bestandsaufnahme*, Rowohlt, Hamburg.

Hepp, Peter. (2007). *Die Welt in meinen Haenden: Ein Leben ohne Hören und Sehen*, Ullstein Tb, Berlin.

Higgins, Paul C. (1987). *Outsiders in a Hearing World – a Sociology of Deafness*, 8.Baskı, Sage Publications, Beverly Hills.

Hradil, S. (1999). *Soziale Ungleichheiten in Deutschland*. Leske u. Budrich: Opladen.

Hunke, Sigrid. (1991). *Allahs Sonne über dem Abendland, Unser arabisches Erbe*, Fischer Sachbuch. Frankfurt am Main.

IDEA, (Individuals with Disabilities Education Improvement Act), US Department of Education, *Deaf*, (Çevrimiçi) http://idea.ed.gov/explore/search?search_option=all&query=deaf&GO.x=19&GO.y=5, 23 Mart 2011.

Institut für Deutsche Gebaerdensprache,(Çevrimiçi) <http://www.sign-lang.uni-hamburg.de/projects/hamnosys.html>, 30 Mart 2011.

İmplant, (Çevrimiçi) <http://translate.google.com.tr/translate?hl=tr&langpair=en%7Ctr&u=http://photobucket.com/images/cochlear%2520implant/>, 22 Nisan 2011.

İşitme Engelliler Federasyonu, (Çevrimiçi) <http://www.ief.org.tr/staticpages/show/id/1>, 28 Mart 2011.

İşaret Dili, Nilüfer İşitme Engelliler Meslek Lisesi, (Çevrimiçi) <http://www.niluferieml.k12.tr/isaret.htm>, 5 Nisan 2011.

İşitme Cihazı Ödemeleri, (Çevrimiçi) <http://www.netduyum.com/sayfam/734/sgk-i%C5%9Fitme-cihaz%C4%B1-%C3%B6demeleri.htm>, 5 Nisan 2011.

İşitme Engelliler, Milli Eğitim Bakanlığı, (Çevrimiçi) <http://orgm.meb.gov.tr/yayinlar/isitmeengelliler/05Bolumm.htm>, 3 Nisan 2011.

Jussen, H. Ve Kröhnert, O. (1982). *Paedagogik der Gehörlosen und Schwerhörigen-Handbuch der Sonderpaedagogik*, 3. Cilt, Verlagsbuchhandlung, Berlin.

Kaplan, P. S. (1996). *Pathways for exceptional children. School, home and co.*, West Pub. Co., Minneapolis.

Karatepe, Hasan. (1983). *Childhood Disability Information Kit Rehabilitasyon (sic!) International UNICEF Technical Support Program, Özürlü Çocuklar, Buldukları Toplum İçinde Eğitimleri, Sakatlığın Önlenmesi ve Rehabilitasyonu*, Karatepe Yayınları, Ankara.

Kargın, Hale. (2008). “Asya Kargın’ın Koklear İmplantasyon Süreci”, *Cochlear Implant Derneği Bülteni*, Yıl:4. Sayı:, Haziran 2008, Ankara, ss.28-29.

Katholische Hörgeschädigtenseelsorge, (Çevrimiçi) http://www.kath-hoergeschadigtenseelsorge.de/common_site/hepp.htm, 22 Ocak 2011

Kavaf, Selma Aliye. *Türkiye’nin Sosyal Stratejisi*. USAK Konferansı. (Çevrimiçi) <http://www.usak.org.tr/rapor.asp?id=105>, 22 Mart 2011

Kern, E. (1958). *Theorie und Praxis eines ganzeinheitlichen Sprachunterrichts für das hörgeschädigte Kind*, Herder, Freiburg.

Kindheit und Jugend mit Behinderung, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, (Çevrimiçi) <http://www.bmfsfj.de/bmfsfj/generator/Publikationen/genderreport/9-Behinderung/9-5-Frauen-und-maenner-mit-behinderung-in-der-amtlichen-statistik/9-5-5-kindheit-und-jugend-mit-behinderung.html>, 21 Aralık 2010

Koklear İmplant (Biyonik Kulak), İşitme Engelliler Federasyonu, (Çevrimiçi) <http://www.ief.org.tr/education/show/id/6>, 5 Nisan 2011

Koklear İmplant, (Çevrimiçi) <http://www.koklearimplant.com/12.html>, 03 Mart 2011

Krebs,H. (1999). *Gesundheit- Krankheit- Behinderung. Integration und Ausgrenzung*. Luchterhand Verlag, Köln.

Kröhnert, O. (1980). “Die sprachliche Beeinträchtigung der Gehörlosen und ihre Behandlung”. Knura, G., Neumann, B. *Paedagogik der Sprachbehinderten* Carls Marhold Verlagsbuchhandlung, Berlin, ss.372-376.

Kröhnert, O. (1984). “Das Selbstverstaendnis der Gehörlosenbildung in der Gegenwart”, *Bericht vom internationalen Kongress für Bildung und Erziehung Hörgeschädigter*, Hamburg 1980. Heidelberg. Groos. 18-25.

Kulak, Başkent Üniversitesi, (Çevrimiçi) <http://www.baskent.edu.tr/~scanan/sesweb/kulak.html>, 12 Ocak 2011

Ladds, P. (1993). “Gehörlosenkultur: Sie finden und fördern”. *Das Zeichen*, No: 24/1993, ss. 190- 197.

Lane, Harlan. (1984). *When the Mind Hears- AHistory of the Deaf*. 1. Baskı. Vintage Books, New York.

Lane, Harlan. (1994). *Die Maske der Barmherzigkeit. Unterdrückung von Sprache und Kultur der Gehörlosengemeinschaft*, Signum, Seedorf.

Lehnhardt, Ernst. (1997). “Das Cochlear Implant von den Anfaengen bis zur verlaesslichen Hilfe für gehörlose Kinder”, Anette Leonhardt (Ed.), *Das Cochlear Implant bei Kindern und Jugendliche*. Ernst Reinhardt Verlag, München. ss.19-30.

Linder, G. (1975). *Grundlagen der paedagogischen Audiologie*, Ullstein/ Mosby Verlag, Berlin.

List, Günter. (2000). “Paedagogische Inklusion und die “Bildbarkeit” der Taubstummten”, *Das Zeichen- Zeitschrift für Sprache und Kultur Gehörloser*, Institut für deutsche Gebaerdensprache, Sayı: 51/2000, ss. 8-18.

Löwe, A. (1983). “Gehörlosenpaedagogik”, Solarova, S., *Geschichte der Sonderpaedagogik*, Kohlhammer Verlag, Stuttgart, ss. 12-48.

Matthes, Claudia. (1996). “Identität und Sprache”, In: *Das Zeichen – Zeitschrift für Sprache und Kultur Gehörloser*, Institut für Deutsche Gebärdensprache, Ausgabe 37/1996, ss.358-365.

MEB Mevzuat Bankası, Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Kanun No: 573, (Çevrimiçi) http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26184_0.html, 13 Ocak 2011

Medizinische Dimension der Behinderung, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, (Çevrimiçi) <http://www.bmfsfj.de/bmfsfj/generator/Publikationen/genderreport/9-Behinderung/9-5-Frauen-und-maenner-mit-behinderung-in-der-amtlichen-statistik/9-5-3-medizinische-dimension-der-behinderung.html>, 21 Aralık 2010

Milli Eğitim Bakanlığı, (Çevrimiçi) <http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/573.htm>, 10 Şubat 2011

Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında KHK, (Çevrimiçi) <http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/573.htm>, 7 Ocak 2011

Millî Eğitim Bakanlığı, Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun no: 5378, Kabul tarihi: 1.7.2005, (Çevrimiçi) http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/5378_sayili_kanun.htm, 5 Ocak 2011

Müller, R. (Ed.). (1998). *Hörgeschaedigte in der Schule*. Neuwied, Berlin.

National Association of the Deaf, *About Us- Mission- Vision- Values*, (Çevrimiçi) <http://www.nad.org/about-us>, 23 Mart 2011

National Health Interview Survey (NHIS), Centers for Disease Control and Prevention,(Çevrimiçi) <http://www.cdc.gov/nchs/nhis.htm> , 18 Mart 2011.

Okullar, Milli Eğitim Bakanlığı, (Çevrimiçi) <http://www.meb.gov.tr/baglantilar/okullar/linkdetail.asp?KOD=73&offset=46>, 5 Nisan 2011

Osmanlı Devletinde Engelliler. (Çevrimiçi) <http://www.engelliler.biz/forum/diger/43760-osmanli-devletinde-engelliler.html>, 22 Mart 2011

Öğretmen Okulu, (Çevrimiçi) <http://tedavisureci.blogcu.com/etiket/Y%C3%9CKSEK%20%C3%96%C4%9ERETMEN%20OKULU>, 5 Nisan 2011

Özel Eğitim Yönetmeliği, (Çevrimiçi) http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/ozel_yon_SON/ozelegitimyonnetmelikSON.htm, 03 Mart 2011

Özel Eğitim Yönetmeliği, 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete, (Çevrimiçi) http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/ozel_yon_SON/ozelegitimyonnetmelikSON.htm, 13 Şubat 2011

Özen, Arzu. (2008). “Aile Eğitimi”, Diken, İbrahim H. (Ed.). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, Pegem Akademi, Ankara. ss. 109-133.

Özsoy, Y. (1985). *İşitme Engellilerin Eğitimi*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Özyürek, Aslı. *İşitme Engelliler İçin Genel Bilgiler*, Koç Üniversitesi, (Çevrimiçi) <http://turkisaret dili.ku.edu.tr/tr/ieib.aspx#dernekler>, 28 Mart 2011

Özyürek, M. (2006). *Engellilere yönelik tutumların değiştirilmesi*, Kök Yayıncılık, Ankara.

Plath, Peter (Ed.). (1993). *Lexikon der Hörschaeden*. Fischer Verlag, Stuttgart.
Position Statement on American Sign Language, National Association of the Deaf, (Çevrimiçi) <http://www.nad.org/issues/american-sign-language/position-statement-american-sign-language-2008>, 23 Mart 2011

Position Statement on Schools for the Deaf, National Association of the Deaf, (Çevrimiçi) <http://www.nad.org/issues/education/k-12/position-statement-schools-deaf>, 23 Mart 2011

Prillwitz, S. (Ed.) (1994). *Gebaerden und Gebaerdensprache in der Paedagogischen Arbeit*, 5. Cilt, Signum-Verlag, Hamburg.

Prillwitz, S. , Vollhaber, T. (1986). *Gebaerdensprache in Forschung und Praxis*, Verlag hörgeschaedigte Kinder GmbH, Hamburg.

Psikoloji Sözlüğü, (Çevrimiçi) <http://www.termbank.net/psychology/7603.html>, 19 Nisan 2011.

Rehabilitation und Praevention für Gehörlose, (Çevrimiçi) <http://www.kur.org/fileadmin/downloads/pdf/Fachkonzepte/gehoeerlos.PDF>, 5 Nisan 2011

Resolutionen, Deutscher Gehörlosenbund, (Çevrimiçi) http://www.gehoerlosenbund.de/dgb/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=21&Itemid=125&lang=de, 30 Mart 2011

Ruoss, M. (1994). *Kommunikation Gehörloser*. Verlag Hans Huber, Bern.

Sacks, Oliver. (1992). *Stumme Stimmen. Reise in die Welt der Gehörlosen*, Rororo, Reinbeck bei Hamburg.

Sander, A. (1996). "Behinderungsbegriffe und ihre Konsequenzen für die Integration", Eberwein, Hans. *Handbuch Integrationspaedagogik, Kinder mit und ohne Behinderung lernen gemeinsam*. 4. Neugest. Aufl., Beltz, Weinheim.

Schulen für Hörgeschädigte, (Çevrimiçi) http://www.gehoerlosenbund.de/dgb/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=66&Itemid=80&lang=de, 2 Nisan 2011

Schulte, Bernd. (2003). "Behindertenrecht und Behindertenpolitik in der Europaeischen Union". in *Beilage zur Wochenzeitung, 17.02.2003*. Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn. (Çevrimiçi) <http://www.bpb.de/files/Q72JKM.pdf>, 21 Aralık 2010

Schwendter, Rolf. (1973). *Theorie der Subkulturen*. Kippenheuter&Witsch, Köln.

Silverman, Richard. (1978). "From Aristotle to Bell- and Beyond", Hallowell Davis ve Richard Silverman (Ed.) *Hearing and Deafness*, 4. Baskı, Holt, Rinehart and Winston New York, , ss.421-432.

Sommer-Guist, Christine, *Behinderte in Deutschland - "Wir sind auch toll!"*, (Çevrimiçi) <http://www.goethe.de/ges/soz/thm/dis/de3394825.htm>, 21 Aralık 2010.

Soziale Netzwerke, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (Çevrimiçi), <http://www.bmfsfj.de/bmfsfj/generator/Publikationen/genderreport/9-Behinderung/9-7-soziale-netzwerke.html>, 21 Aralık 2010

Sozialpolitische Dimension von Behinderung, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, (Çevrimiçi) <http://www.bmfsfj.de/bmfsfj/generator/Publikationen/genderreport/9-Behinderung/9-5-Frauen-und-maenner-mit-behinderung-in-der-amtlichen-statistik/9-5-2-sozialpolitische-dimension-von-behinderung.html>, 21 Aralık 2010

Speck, Otto. (1991). *System Heilpaedagogik, Eine ökologisch reflexive Grundlegung*, 2. Aktualisierte Auflage, Reinhardt Verlag, München.

Statistisches Jahrbuch 2009 für die Bundesrepublik Deutschland, Bundeszentrale für politische Bildung. (Çevrimiçi) <http://www.dbsh.de/redsys/soztop/userpages/schwerbehindert2003.html>, 21 Aralık 2010.

Steiner Books, (Çevrimiçi) <http://www.steinerbooks.org/author.html?au=812>, 18 Eylül 2010

Şahin, Semra. (2005). “Özel Eğitimin Tarihçesi”, Ataman, Ayşegül. (Ed.), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Geliştirilmiş 2. Baskı, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, ss.49-70.

Şahlı, A.Sanem. (2006). “İşitme Engelli Çocukların Aile ve Okul Ortamında İletişim Özellikleri, Aile ve Öğretmenlere Öneriler”. *Cochlear Implant Derneği Bülteni*. Yıl:2. Sayı:4, Mayıs 2006, Ankara, ss.16-17.

Şerbetçioğlu, Bülent. (2006). “Çocukluk Dönemi Koklear İmplantasyonlularda İşitme ve Konuşma Eğitimi”, *Cochlear Implant Derneği Bülteni*, Ankara, Yıl:2, Sayı:5, Aralık 2006, ss.6-7.

Tekin, Mustafa. (2006). “İşitme Kayıpları ve Genetik”. *Cochlear Implant Derneği Bülteni*. Yıl:2, Sayı:4, Mayıs 2006, Ankara, ss.14-15.

Tufan, İsmail ve Özgür Arun. *Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Türkiye Özürlüler Araştırması 2002*, İkincil Analizi, Proje No: SOBAG-104K077, (Çevrimiçi) <http://www.ozida.gov.tr/?menu=arastirma&sayfa=ilerianaliz>, 10 Şubat 2011

Tüfekçioğlu, Umran. (2007). “İşitme Yetersizlikleri”, Eripek, Süleyman. (Ed.), *Özel Eğitim*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını no: 1411. Açıköğretim Fakültesi Yayını no:756, ss.97-111.

Türk İşaret Dili, (Çevrimiçi) <http://turkisaret dili.ku.edu.tr/tr/linkler.aspx>, 22 Mart 2011

Türkiye İşitme Engelliler Milli Federasyonu, (Çevrimiçi), <http://www.tiemf.org/tr/>, 28 Mart 2011

Türkiye Özürlüler Araştırması-2002. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası. Ankara 2004. (Çevrimiçi) <http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/acsap3.pdf>, 5 Nisan 2011

Van Cleve, John, Vickrey ve Barry A. Crouch. (1998). *A Place of Their Own- Creating the Deaf Community in America*, 5. Baskı, Gallaudet University Press, Washington.

Verlagsgruppe Oetinger, Klopp im Ellermann Verlag, (Çevrimiçi) <http://www.erika-klopp.de/verlag/kontakt.html>; e.grimm@vgo-klopp.de, 18 Eylül 2010.

Vuran, S. Ve M. Başal (Ed), “Öykü Demeti 1 Kaynaştırma Sınıfları için Özel Gereksinimli Çocukları Anlatan Öyküler”, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005.

Vuran, S. Ve M. Başal (Ed), “Öykü Demeti 2 Kaynaştırma Sınıfları için Özel Gereksinimli Çocukları Anlatan Öyküler”, Anı Yayıncılık, Ankara, 2005.

Waldschmidt, Anne. (2003). “Selbstbestimmung als behindertenpolitisches Paradigma & Perspektiven der Disability Studies”. in *Beilage zur Wochenzeitung*, 17.02.2003, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn. (Çevrimiçi) <http://www.bpb.de/files/Q72JKM.pdf>, 21 Aralık 2010.

Wikipedia, (Çevrimiçi) http://de.wikipedia.org/wiki/Peter_Hepp, 22 Ocak 2011

Wikipedia, (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Sevim_Ak, 02 Eylül 2010

Yenidoğan İşitme Taraması, Sağlık Bakanlığı, (Çevrimiçi) <http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/acsap3.pdf>, 5 Nisan 2011

Zeh, Roland. (1999). “Für und wider Gebaerde- Diskussion tut not”, *DSB- Report*. Deutscher Schwerhörigenbund e.V, No: 1/99. ss.5-8.